BIBLIOTECA NAZ.
110
A
26
NAPOLI

110
a
26

83
N
57

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

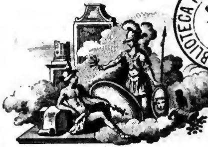
P. OVIDII NASONIS OPERA

EX RECENSIONE

PETRI BURMANNI

Cum Notis Selectioribus.

TOMUS II

BIBLIOTECA NAZIONALE DI NAPOLI

B. R. NEAPOLIS

VENETIIS MDCCLXXXIX
Apud Thomam Bettinelli

Cum Facultate, ac Privilegio.

P. OVIDII NASONIS

METAMORPHOSEON

LIBRI XV.

Digitized by Google

NASONIS EPIGRAMMA.

ORba parente suo quicumque volumina tangis,
His saltem vestra detur in urbe locus.
Quoque magis faveas, non sunt hæc edita ab illo,
Sed quasi de Domini funere rapta sui.
Quidquid in his igitur vitii rude carmen habebit,
Emendaturus, si licuisset, erat.

Digitized by Google

METAMORPHOSEON

SERIES COMPENDIOSA,

EX

GUILIELMI CANTERI

NOVARUM LECTIONUM

LIBRO I, CAP. XX.

EXISTIMO *equidem multis, cum* Ovidii *Transformationes legunt, idem quod mihi sæpe, contingere: ut perpetuam illam & numquam interruptam narrationum tam variarum connexionem satis mirari nequeant: quodque in hoc* Opere *Poeta tum convenienter proposito suo, a prima mundi origine ad sua usque tempora, perpetuum carmen artificiosissime deducat. Quæ quidem res ita me semper delectavit, ut temperare mihi tandem non potuerim, quin,* Opere *toto semel pervoluto, ordinis rationem per singulas fabellas considerarem, atque adeo totum* Opus *quasi in* Epitomen *quamdam redigerem: ut quam ex partibus singulis olim voluptatem ceperam, eam post e toto* Poemate *breviter sub*

oculos posito longe pleniorem perciperem: & Poetæ ingenium, ut in aliis rebus multis, ita in hac præcipue non vulgare fuisse deprenderem. Hujus porro voluptatis fructum ut cum aliis etiam, nec invitis fortasse, communicemus; visum est hoc loco Transformationes Ovidii, quam brevissime fieri potuit, excerptas, Lectori, tamquam in tabella, spectandas proponere: earumque methodum omnem velut digito commonstrare. Ea vero talis est.

Liber I. *Principio Chaos in elementa quatuor distinguitur, quibus cum sui darentur singulis incolæ; homo ex terra & aqua creatus est. Secutæ sunt ætates hominum quatuor. In quarum postrema de Gigantum sanguine nati sunt homines. Qui cum essent impii, Juppiter, quamvis antea Lycaonem in lupum mutarat, generali nihilominus supplicio Diluvium inducens, omnia in aquam convertit. Hic soli relinquuntur superstites, Deucalion & Pyrrha. Qui post redditam terram, jactis post terga lapidibus, humanum repararunt genus. Nam reliqua quidem animalia sponte sua ex humore & calore prodierunt. In his etiam Pytho serpens. Quem cum Apollo interemisset, Pythios ludos in rei memoriam instituit, quibus victores esculea corona donabantur. nondum enim exstiterat laurus, donec in eam Daphne puella fuit conversa. Quod cum accidisset, tum ad patrem ejus Peneum, re-*

liquis fluviis, sive congratulandi, sive etiam consolandi gratia congregatis, solus desideratus est Inachus, quod de filia Ione sollicitus esset, quam Juppiter post stuprum in juvencam commutarat. Ea cum ab Argo custodiretur, hunc Mercurius, narrata prius Nymphæ Syringis in arundinem transformatione, occidit. cujus oculi deinde a Junone in pavonem collati fuerunt. Tum Io, pristina mulieris forma recepta, Epaphum parit.

Lib. II. *Qui cum aliquando Phaethonti Apollinem, ut falsum ac supposititium patrem, objecisset, ille currûs Solaris imperium ad diem unum a patre in pignus veræ stirpis petiit. Quo impetrato, terra ab eo tota accenditur, & inter cetera nigrescunt Æthiopes. Phaethontem deinde fulmine percussum dum lugent sorores, & una cognatus Cygnus; illæ in arbores, hic in cygnum mutatur. Tum Juppiter lustrato terrarum orbe, ac pristino vigori restituto, in Callistonem incidit, eamque sumta Dianæ forma stupravit. Ob id irata Juno, Callistonem in ursam convertit: quam postea Arcas filius transfixurus fuerat, nisi utrumque Juppiter inter sidera retulisset. Qua de re cum apud Oceanum Juno conquesta esset, in cœlum relata fuit humeris pavonum, qui nuper variati fuerant: sicut & Corvus nuper ex albo niger erat redditus, cum Cornicis monitis, quæ illi tum suam*

in cornicem, tum Nyctimenes in noctuam mutationem explicarat, non obtemperasset: verum audacter Coronidis adulterium ad Apollinem detulisset. Ejus deinde filio, Æsculapio, dum futura prædicit Ocyroe, in equam ira divina vertitur. Tum Chiron pater Apollinis auxilium frustra invocavit: quod ille jam in Elide pastor factus, aliud ageret, neglectis etiam bubus. Id quod Mercurio furandi occasionem dedit. qui deinde, Batti (is erat solus furti conscius) perfidia se commutando deprehensa, ipsum in indicem lapidem convertit. Inde in Atticam ingressus, Herse, Cecropis filia, potitur. Cui dum invidet soror Aglaurus, in saxum obrigescit. Postea Juppiter, cum ipsum boves Agenoris ad litus advertere jussisset, sumta tauri specie, Europam per mare in Cretam transvexit.

LIB. III. *Hic Agenor Cadmum jubet filiam amissam investigare. Quod dum ille facit, e dentibus draconis occisi satis, enascuntur homines: cum quibus ille deinde Thebas condidit. Huic primum valide luctuosa fuit nepotis Actæonis in cervum mutati dilaceratio: quamvis Junoni grata fuerit, quæ Semelen pellicem oderat. Ideoque ad ipsam facie Beroes nutricis accedens, mortem illi procuravit. Paullo post Juppiter cum Junone disputans, utra sit Venus suavior, Tiresiam adhibet arbitrum: quandoquidem sexum utrumque fuerat expertus. Is la-*

Digitized by Google

ta contra Junonem sententia, ab illa quidem visu privatus, a Jove autem vaticinandi scientiam consecutus est. Primum ejus oraculum in Narcisso comprobatum fuit: qui cum puellas omnes, inter quas & Echo præ amoris impatientia in vocem fuerat conversa, contemsisset; sui ipsius denique amore contabescens, flos factus est. Pentheus tamen vatem hunc irridebat, quamquam & ipsi vera prædixerat. Nam, cum Bacchi celebrarentur Orgia, ille famulum quemdam sacrorum, postquam nautas in pisces fuisse transformatos intellexerat, in vincula conjecit: atque inde a Bacchis fuit discerptus. id quod magnam apud omnes fidem sacris conciliavit.

Lib. IV. *Alcathoe tamen, una cum sororibus, constanter ea contemnebat. Sic ut festo die varias ad colum historias illæ inter se narrare cœperint, partim de moris denigratis, partim de Apolline in Eurynomen verso, ut cum Leucothoe concumberet: quamobrem Clytie zelotypa in heliotropium mutata: partim etiam de Hermaphrodito & Salmacide nympha, in unum corpus concretis. Quo facto, sorores ipsæ in vespertiliones, earumque telæ in vitem & pampinos transformatæ sunt. Hac de re cum Agave lætaretur, magnus ei dolor oblatus est: cum Ino & Athamas in mare per insaniam prosiluerunt, factique sunt Dii marini. Quos dum mulieres*

Digitized by Google

Thebanæ pro mortuis deplorant, in saxa & volucres commutantur. Cadmus quoque hac calamitate commotus, relictis Thebis, in Illyriam cum uxore profectus est. ubi uterque anguineam formam accepit. Solus ergo restabat de Bacchi contemtoribus Acrisius; avus Persei, qui Gorgonis caput amputavit, e cujus guttis in terram delapsis angues exorti sunt: & Atlantem in montem, virgasque, post Andromedam liberatam, in lapides convertit. Orto deinde in nuptiis tumultu, Phineum cum suis, unaque Prœtum & Polydecten, saxeos reddidit.

Lib. V. *Tum Pallas, quæ hactenus comes fuerat, ipso relicto, in Heliconem se confert, ut Hypocrenen inspiciat. Ibi narrant illi Musæ de Pyreneo, & Pieridibus in picas conversis; postquam, cantu de variis transformationibus instituto, cum ipsis contendissent.*

Lib. VI. *Quo exemplo mota Dea, anum se fecit. Itaque inito cum Arachne texendi certamine, postquam utriusque tela varias transformationes repræsentavit, ipsam in araneam mutavit. Nihil tamen hoc Nioben movit, quo minus amissis liberis in saxum obduresceret. Quo quidem cognito, vulgus Lycios rusticos in ranas a Diana versos, & Marsyam ab Apolline excoriatum, in memoriam revocavit. Cumque ad consolandos Thebanos urbes finitimæ convenissent, soli defuerunt Athenienses:*

Digitized by Google

quoniam a Tereo Rege infestabantur. Qui deinde stuprata Philomela, in upupam transformatus fuit: quemadmodum & Philomela in lusciniam, ac Procne in hirundinem. Quæ res Pandioni socero intellecta, mortem attulit. Huic in regno successit Erechtheus. e cujus filia Orithyia, Boreas Calain procreavit & Zethen. Qui in Argonautarum numero quondam fuerunt; cum Jason, seminatis serpentis dentibus, e quibus homines armati prodierunt, & dracone sopito, vellus aureum retulit.

LIB. VII. *Is postquam domum cum Medea rediit, Æsoni illa juventutem reddidit. Eamdemque Peliæ pollicita, præmisso arietis in agnum reformati specimine, dolo eum occidit. Inde per varia loca multis insignia transformationibus delata, post occisos liberos, Ægæo nupsit. Contra hunc postea bellum movit Minos, collectis undique copiis: ut & e Paro. Quam cum Arne quondam prodidisset, in monedulam fuerat conversa. At Æacus ab Ægæo stetit, & ad eum Myrmidones suos, e formicis ortos, auxilio misit, duce Cephalo: qui olim uxorem suam, mutata sibi forma, in adulterium pellexerat, canemque suum simul cum vulpe in saxa converti viderat.*

LIB. VIII. *Minos interim Alcathoen obsidet. qua capta, Nisus in haliæetum & Scylla in cirin fuere translati. Hinc in Cretam ille reversus est, ubi*

Digitized by Google

Minotaurus labyrintho erat inclusus. quem cum Theseus de medio sustulisset, cum Ariadne in patriam rediturus, eam in itinere dereliquit. Tunc eam Bacchus assumsit, ejusque coronam inter sidera collocavit. Icarus vero, cum ex insula conaretur post patrem evolare, submersus est: ejusque exsequias celebrantem patrem vidit perdix, e Talo nuper transformata. Theseus interea cum valde celebris jam esset, ad aprum Calydonium, cujus interfectore sublato, sorores ejus in Meleagrides aves mutatæ sunt, fuit convocatus. Inde ad Acheloum divertitur, & Echinades insulas conspicit, in quas Naiades erant conversæ. Quod ita fieri potuisse Lelex, primum Baucidis & Philemonis probat exemplo, qui in arbores fuerint commutati: sicut & domus ipsorum in templum, ac pagus ipse in stagnum. Achelous deinde Protei & Mestræ transformationes adjicit, ac suas denique, quibus usus quondam fuerat, cum ipsum premeret Hercules, gratia Dejaniræ.

LIB. IX. *Hæc illi postea vestem misit, qua periit, (postquam Lichas in scopulum fuit translatus) & in cœlum traductus est. Tum Alcmena ad Iolen se contulit: eique Galanthidem in mustelam, & illa vicissim sororem suam in arborem conversam narravit. Interim supervenit ipsis Iolaus, reparata per Heben juventute. Id quod non posse omni-*

bus contingere, Juppiter Æaci exemplo docet. Hunc fugiens Miletus, in Aſiam diſceſſit, & Byblidem procreavit atque Caunum: cujus illa deſiderio tabefacta, in fontem periit. Quæ quidem res magis mira cunctis viſa fuiſſet; niſi paullo ante Iphis, ipſo nuptiarum die, virilem ſexum accepiſſet.

Lib. X. *His porro nuptiis qui interfuerat Hymenæus, ad Orpheum inde ſe contulit, ſed malo omine. quandoquidem mox obiit Eurydice, & poſtea ſecundo. Cum quidem non aliter obſtupuit Orpheus, quam qui Cerbero conſpecto ſaxeus eſt effectus. Poſtea cum in monte quodam varias transformationes lyra exprimeret, accurrerunt arbores omnes, & inter ceteras pinus ex Aty, & cupreſſus e Cypariſſo mutata.*

Lib. XI. *Hinc Thraciæ mulieres cum illum diſcerpſiſſent, in arbores mutatæ ſunt. Tum Bacchus e Thracia receſſit, & Midæ pro Sileno reſtituto auri copiam fecit. cujus cum illum pœniteret, in Pactolo lotus, arenas ejus aureas reddidit. Poſtea Phœbus pro iniquo judicio aures illi aſininas tribuit. Quo facto, Trojæ mœnia, humanam indutus formam, exſtruxit. Hanc urbem poſtquam cepit Hercules, Heſionam Telamoni uxorem dedit: quandoquidem Peleus jam Thetidem poſt multas ejus transformationes duxerat: & ad Ceycem poſtea profectus, Dædalionem in accipitrem, & lu-*

pum in lapidem converſum, partim intellexerat, partim ipſe viderat. Accidit deinde, ut Alcyone, marito poſt naufragium ſub Morphei figura ſecundum quietem conſpecto, in avem, ſicut & maritus, mutaretur. Quos in aere volantes cum animadvertiſſent quidam, Æſacum quondam in mergum, qui tum forte aderat, meminere transformatum.

Lib. XII. *Huic tum Priamus pater, tamquam mortuo, exſequias fecit una cum filiis. excepto tamen Paride, qui in Græciam profectus erat: quemque deinde perſecuti Græci, draconem Aulide lapideum viderunt redditum. Inde Cygnus ab Achille occiſus in avem vertitur, cum invulnerabilis fuiſſet. ut & Cænis olim in Cæneum, poſt in avem, commutata. Quod cum narraſſet Neſtor, Periclymeni quoque transformationes adjunxit.*

Lib. XIII. *Neptunus deinde Achilli mortem procurat. De cujus armis Ajax & Ulixes poſt mortem contendunt. Ajace vero hac de cauſſa mortuo, ſanguis ejus in hyacinthum vertitur. Capta jam Troja, Hecuba fit canis. Cujus infortunium cum Dii omnes deplorarent, Aurora ſola Memnonem dumtaxat, avem jam factum, lugebat. Æneas porro profugus ad Anium, cujus filiæ in columbas erant converſæ, aliaque deinceps loca transformationibus clara, delatus eſt. In Latium denique ut venit, bellum cum Turno ſuſcepit.*

Lib. XIV. *Is cum per Venulum peteret auxilium a Diomede, cujus socii in aves fuerant mutati, repulsam tulit; redeunte Venulo per ea loca, in quibus pastor quondam in oleastrum erat conversus. Postea naves Æneæ in prœlio Nymphæ fiunt. Sicut & Ardea, post occisum Turnum, avis. atque Æneas ipse, Indiges. Successerunt huic Reges alii. Quorum inter ceteros sub Proca floruit Pomona. quam cum amaret Vertumnus, sumta primum anus forma, & Anaxaretes in saxum conversæ exemplo usurpato, deinde rursum juvenis factus, voto potitur. Inde sub Numitore aquæ frigidæ redduntur calidæ. Cui qui successit, Romulus, factus est Quirinus, ejusque uxor, Ora Dea.*

Lib. XV. *Secutus est Numa: qui cum de originibus Crotonis inquireret, nigros calculos quondam in albos fuisse commutatos comperit. & Pythagoram de perpetuis rerum transformationibus disputantem audivit. Mortuum deinde Numam deflens Ægeria, nec Hippolyti, qui suas ipsi conversiones proponebat, consolationem admittens, in fontem liquescit. Id quod non minus fuit mirandum, quam quod Romuli lancea arbor, aut Cippus factus est cornutus. Julius Cæsar denique in stellam post obitum commutatus fuit.*

P. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON
LIBER I.

IN nova fert animus mutatas dicere formas
Corpora. Dî cœptis (nam vos mutâstis & illas)
Adspirate meis, primaque ab origine mundi
Ad mea perpetuum deducite tempora carmen.

Fab. I. Argumentum.

Chaos in Species.

Chaos, ut Hesiodus indicat volumine, quod Deorum originem continet, fuit in initio quædam rerum confusio, quæ postea in suas species distributa est, ita ut levissima corporum, æther igneus, & infra hunc aer frigidus; ceteraque sidera sublimem peterent partem universa; per quæ solis splendor ac lunæ vagaretur: gravissima autem, humus, liquorque, in ima parte subsiderent.

Digitized by Google

ANTE, mare & tellus, &, quod tegit omnia, cœlum,
Unus erat toto Naturæ vultus in orbe,
Quem dixere Chaos; rudis indigestaque moles;
Nec quidquam, niſi pondus iners; congeſtaque eodem
Non bene junctarum diſcordia ſemina rerum.
Nullus adhuc mundo præbebat lumina Titan;
Nec nova creſcendo reparabat cornua Phœbe;
Nec circumfuſo pendebat in aere tellus
Ponderibus librata ſuis; nec brachia longo
Margine terrarum porrexerat Amphitrite.
Quâque fuit tellus, illic & pontus & aer:
Sic erat inſtabilis tellus, innabilis unda,
Lucis egens aer; nulli ſua forma manebat.
Obſtabatque aliis aliud: quia corpore in uno
Frigida pugnabant calidis, humentia ſiccis,
Mollia cum duris, ſine pondere habentia pondus.
Hanc Deus & melior litem Natura diremit:
Nam cœlo terras, & terris abſcidit undas,
Et liquidum ſpiſſo ſecrevit ab aere cœlum.
Quæ poſtquam evolvit, cæcoque exemit acervo,
Diſſociata locis concordi pace ligavit.
Ignea convexi vis & ſine pondere cœli
Emicuit, ſummaque locum ſibi legit in arce.
Proximus eſt aer illi levitate, locoque:
Denſior his tellus, elementaque grandia traxit;

Digitized by Google

Et pressa est gravitate sui. circumfluus humor
Ultima possedit, solidumque coercuit orbem.

Fab. II. Argumentum.

Terra in varias personas.

Separata erat terra a ceteris elementis, sed homo nondum natus, ipsius terræ futurus cultor ac dominus. Itaque Prometheus Iapeti filius terram imbre mollivit, & ex hac hominem ad Dei similitudinem ac imaginem finxit, cui facies non prona, ut cetera animalia, esset in terram, sed cœlum spectaret erecta.

SIC ubi dispositam, quisquis fuit ille Deorum,
Congeriem secuit, sectamque in membra redegit;
Principio terram, ne non æqualis ab omni
Parte foret, magni speciem glomeravit in orbis.
Tum freta diffundi, rabidisque tumescere ventis
Jussit, & ambitæ circumdare litora terræ.
Addidit & fontes, immensaque stagna, lacusque;
Fluminaque obliquis cinxit declivia ripis:
Quæ diversa locis partim sorbentur ab ipsa;
In mare perveniunt partim, campoque recepta
Liberioris aquæ, pro ripis litora pulsant.
Jussit & extendi campos, subsidere valles,
Fronde tegi silvas, lapidosos surgere montes.

Ut-

Utque duæ dextra cœlum, totidemque sinistra
Parte secant Zonæ, quinta est ardentior illis;
Sic onus inclusum numero distinxit eodem
Cura Dei: totidemque plagæ tellure premuntur.
Quarum quæ media est, non est habitabilis æstu:
Nix tegit alta duas: totidem inter utrumque locavit;
Temperiemque dedit, mixta cum frigore flamma.
Imminet his aer. qui, quanto est pondere terræ
Pondus aquæ levius, tanto est onerosior igni.
Illic & nebulas, illic consistere nubes
Jussit, & humanas motura tonitrua mentes,
Et cum fulminibus facientes frigora ventos.
His quoque non passim mundi fabricator habendum
Aera permisit. vix nunc obsistitur illis,
Cum sua quisque regant diverso flamina tractu,
Quin lanient mundum; tanta est discordia fratrum.
Eurus ad Auroram, Nabathæaque regna recessit,
Persidaque, & radiis juga subdita matutinis.
Vesper, & occiduo quæ litora Sole tepescunt,
Proxima sunt Zephyro: Scythiam Septemque trionem
Horrifer invasit Boreas; contraria tellus
Nubibus assiduis, pluvioque madescit ab Austro.
Hæc super imposuit liquidum, & gravitate carentem,
Æthera, nec quidquam terrenæ fæcis habentem.
Vix ea limitibus dissepserat omnia certis;
Cum, quæ pressa diu massa latuere sub illa,
Sidera cœperunt toto effervescere cœlo.

Neu regio foret ulla suis animantibus orba,
Astra tenent cœleste solum, formæque Deorum:
Cesserunt nitidis habitandæ piscibus undæ:
Terra feras cepit: volucres agitabilis aer.
Sanctius his animal, mentisque capacius altæ
Deerat adhuc, & quod dominari in cetera posset.
Natus homo est. sive hunc divino semine fecit
Ille opifex rerum, mundi melioris origo;
Sive recens tellus, seductaque nuper ab alto
Æthere, cognati retinebat semina cœli:
Quam satus Iapeto, mixtam fluvialibus undis,
Finxit in effigiem moderantum cuncta Deorum.
Pronaque cum spectent animalia cetera terram,
Os homini sublime dedit: cœlumque tueri
Jussit, & erectos ad sidera tollere vultus.
Sic, modo quæ fuerat rudis & sine imagine, tellus
Induit ignotas hominum conversa figuras.

Fab. III. Argumentum.

Mundus in secula quatuor, Aureum, Argenteum, Æreum, & Ferreum distributus.

Ex quo Chaos injecta luce discussum est, & discretis elementis, faciem hanc tam claram mundus accepit; deinceps, quasi in ætates quasdam, in secula quatuor distributus est, hoc est, aureum, argenteum, æreum, & ferreum. quibus pro qua-

Digitized by Google

litate sui adscripta sunt nomina. Nam aureum seculum dictum est, quod Saturno regnante omnium rerum erat plena tranquillitas: non furor saeviebat armorum, non avaritia fluctibus commiserat vitam, & cessantibus rastris inarata gravidas fruges terra praebebat. Otiosa erat ac secura vita mortalibus; ac sine vicissitudine temporum continua veris gratia fruebantur. Deinde secundum seculum in argenteum ab aureo colore migravit. Tunc primum & aestus ardentior caeli, & graviora frigora incubuere mortalibus. tunc meditata domorum tutiora secreta. Antea enim aut in antris habitabant, aut incolebant fruteta silvarum. Semina etiam tum primum sulcis coepere committere: cum jam terra solita hominibus negaret alimenta. Tertium seculum successit aereum; argento jam durius. Coepere homines inverecundius vivere. Nam cupiditate habendi avaritia cum perfidia exorta est. Inde mare pervium factum, dum divitiae requiruntur. Terra quoque cunctis antea communis, limitibus, terminisque discreta est: & in venis ejus non solum frumenta quaesita sunt, sed metalla inventa crepuerunt. Quartum seculum ferreum a rigore duratum est: quod in tantam rabiem furoris erupit, ut omnia scelera cupiditatis excelleret. Nam ab odiosa vita, & insanientis avaritiae grassationibus, ad parricidia usque perventum est.

B 2

Digitized by Google

AUrea prima sata est ætas, quæ, vindice nullo,
Sponte sua, sine lege, fidem rectumque colebat.
Pœna metusque aberant. nec verba minacia fixo
Ære legebantur: nec supplex turba timebant
Judicis ora sui: sed erant sine judice tuti.
Nondum cæsa suis; peregrinum ut viseret orbem,
Montibus, in liquidas pinus descenderat undas:
Nullaque mortales, præter sua, litora norant.
Nondum præcipites cingebant oppida fossæ:
Non tuba directi, non æris cornua flexi,
Non galeæ, non ensis, erant. sine militis usu
Mollia securæ peragebant otia mentes.
Ipsa quoque immunis, rastroque intacta, nec ullis
Saucia vomeribus, per se dabat omnia tellus:
Contentique cibis, nullo cogente, creatis,
Arbuteos fœtus, montanaque fraga legebant,
Cornaque, & in duris hærentia mora rubetis;
Et quæ deciderant patula Jovis arbore glandes.
Ver erat æternum, placidique tepentibus auris,
Mulcebant Zephyri natos sine semine flores.
Mox etiam fruges tellus inarata ferebat:
Nec renovatus ager gravidis canebat aristis.
Flumina jam lactis, jam flumina nectaris ibant:
Flavaque de viridi stillabant ilice mella.

Digitized by Google

Fab. IV. Argumentum.

Idem annus in quatuor tempora.

Cum Saturno aurei seculi rectore, cœli arce dejecto, teneret Juppiter mundum; sic ipse mundus quatuor ac diversa tempora coartavit, ut ver, quod fuerat ante unum, semper ad serenam tranquillitatem continuum, in partem anni quartam angustissimum coierit tempus: ut huic succederet ardor æstatis, & tertio sequeretur autumni infida temperies, & post hæc totus annus rigida hieme clauderetur; quæ quatuor tempora veris exordio qualitatem imitarentur, & ordinem seculorum.

Postquam, Saturno tenebrosa in Tartara misso,
Sub Jove mundus erat; subiit argentea proles,
Auro deterior, fulvo pretiosior ære.
Juppiter antiqui contraxit tempora veris:
Perque hiemes, æstusque, & inæquales autumnos,
Et breve ver, spatiis exegit quatuor annum.
Tum primum siccis aer fervoribus ustus
Canduit: & ventis glacies adstricta pependit.
Tum primum subiere domos. domus antra fuerunt,
Et densi frutices, & vinctæ cortice virgæ.
Semina tum primum longis Cerealia sulcis
Obruta sunt, pressique jugo gemuere juvenci.

Digitized by Google

Tertia post illas successit aenea proles,
Sævior ingeniis, & ad horrida promtior arma;
Nec scelerata tamen. de duro est ultima ferro.
Protinus irrumpit venæ pejoris in ævum
Omne nefas: fugêre pudor, verumque, fidesque:
In quorum subiere locum fraudesque, dolique,
Insidiæque, & vis, & amor sceleratus habendi.
Vela dabant ventis; nec adhuc bene noverat illos
Navita: quæque diu steterant in montibus altis,
Fluctibus ignotis insultavere carinæ.
Communemque prius, ceu lumina Solis & auras,
Cautus humum longo signavit limite mensor.
Nec tantum segetes alimentaque debita dives
Poscebatur humus; sed itum est in viscera terræ:
Quasque recondiderat, Stygiisque admoverat umbris,
Effodiuntur opes, irritamenta malorum.
Jamque nocens ferrum, ferroque nocentius aurum
Prodierant; prodit bellum, quod pugnat utroque;
Sanguineaque manu crepitantia concutit arma.
Vivitur ex rapto. non hospes ab hospite tutus,
Non socer a genero: fratrum quoque gratia rara est.
Imminet exitio vir conjugis, illa mariti:
Lurida terribiles miscent aconita novercæ:
Filius ante diem patrios inquirit in annos.
Victa jacet Pietas: & Virgo cæde madentes,
Ultima Cœlestum, terras Astræa reliquit.

Digitized by Google

Fab. V. Argumentum.

Gigantum sanguis in homines.

Gigantas nomine immensæ molis, & similes matri filios parens Terra progenuit: quorum magnitudini par exarsit audacia. nam exstructis in excelsum aggerem montibus sacrilegas manus injecere Cœlestibus. Sed fulminum igne dejecti, impium genus pœnæ suæ cruore generarunt: nam sanguis eorum permixtus terræ, homines procreavit, haud longe ab origine discrepantes.

NEve foret terris securior arduus æther,
Adfectasse ferunt regnum cœleste Gigantas;
Altaque congestos struxisse ad sidera montes.
Tum pater omnipotens misso perfregit Olympum
Fulmine, & excussit subjecto Pelio Ossam.
Obruta mole sua cum corpora dira jacerent,
Perfusam multo natorum sanguine Terram
Incaluisse ferunt, calidumque animasse cruorem;
Et, ne nulla feræ stirpis monumenta manerent,
In faciem vertisse hominum. sed & illa propago
Contemtrix Superum, sævæque avidissima cædis,
Et violenta fuit: scires e sanguine natos.

FAB. VI. ARGUMENTUM.

Lycaon Pelasgi filius in Lupum.

De Gigantum sanguine nati quam sacrilega mente versati sint, Lycaonis testatur exemplum: qui tyrannus Arcadiæ, cum advenas & hospites trucidaret, etiam Jovem in se accendit iratum. Nam Juppiter humani sceleris impatiens, in Deos querimonia delata, simulata hominis specie, ad Lycaonis regiam venit: cui Lycaon tamquam mortali præparans mortem, prius humana membra devoranda velut hospitali humanitate adposuit: quæ postquam Juppiter sensit, non eum penitus interemit, ne supplicii amitteret sensum; sed in lupi sævi eum formam convertit; qui & mores in rabie, & nomen Lycaonis in adpellatione servaret. Non contentus fuit Juppiter ceteros homines unius Lycaonis terrere supplicio, nisi in genus omne sæviret. Inde denique tantam jussit aquarum copiam redundare, ut opertis Diluvio montibus cuncti homines interirent.

QUÆ pater ut summa vidit Saturnius arce,
Ingemit: &, facto nondum vulgata recenti,
Fœda Lycaoniæ referens convivia mensæ,
Ingentes animo & dignas Jove concipit iras;

Consiliumque vocat. tenuit mora nulla vocatos.
Est via sublimis, cœlo manifesta sereno,
Lactea nomen habet; candore notabilis ipso.
Hac iter est Superis ad magni tecta Tonantis,
Regalemque domum. dextra lævaque Deorum
Atria nobilium valvis celebrantur apertis.
Plebs habitant diversa locis. a fronte potentes
Cœlicolæ, clarique suos posuere Penates.
Hic locus est; quem, si verbis audacia detur,
Haud timeam magni dixisse Palatia cœli.
Ergo ubi marmoreo Superi sedere recessu,
Celsior ipse loco, sceptroque innixus eburno,
Terrificam capitis concussit terque quaterque
Cæsariem; cum qua terram, mare, sidera, movit.
Talibus inde modis ora indignantia solvit:
Non ego pro mundi regno magis anxius illa
Tempestate fui, qua centum quisque parabant
Injicere anguipedum captivo brachia cœlo.
Nam, quamquam ferus hostis erat, tamen illud ab uno
Corpore, & ex una pendebat origine bellum.
Nunc mihi, qua totum Nereus circumtonat orbem,
Perdendum mortale genus. per flumina juro
Infera, sub terras Stygio labentia luco,
Cuncta prius tentata: sed immedicabile vulnus
Ense recidendum, ne pars sincera trahatur.
Sunt mihi Semidei, sunt rustica numina Nymphæ,
Faunique, Satyrique, & monticolæ Silvani:

Digitized by Google

Quos quoniam cœli nondum dignamur honore,
Quas dedimus, certe terras habitare sinamus.
An satis, o Superi, tutos fore creditis illos,
Cum mihi, qui fulmen, qui vos habeoque, regoque,
Struxerit insidias, notus feritate Lycaon?
Confremuere omnes: studiisque ardentibus ausum
Talia deposcunt. sic, cum manus impia sævit
Sanguine Cæsareo Romanum extinguere nomen,
Attonitum tantæ subito terrore ruinæ
Humanum genus est; totusque perhorruit orbis.
Nec tibi grata minus pietas, Auguste, tuorum,
Quam fuit illa Jovi. qui postquam voce manuque
Murmura compressit, tenuere silentia cuncti.
Substitit ut clamor, pressus gravitate regentis,
Juppiter hoc iterum sermone silentia rumpit:
Ille quidem pœnas (curam hanc dimittite) solvit;
Quod tamen admissum, quæ sit vindicta, docebo.
Contigerat nostras infamia temporis aures:
Quam cupiens falsam, summo delabor Olympo,
Et Deus humana lustro sub imagine terras.
Longa mora est, quantum noxæ sit ubique repertum,
Enumerare: minor fuit ipsa infamia vero.
Mænala transieram, latebris horrenda ferarum,
Et cum Cylleno gelidi pineta Lycei.
Arcados hinc sedes & inhospita tecta tyranni
Ingredior, traherent cum sera crepuscula noctem.
Signa dedi venisse Deum; vulgusque precari

Cœperat. irridet primo pia vota Lycaon;
Mox ait, Experiar, Deus hic, discrimine aperto,
An sit mortalis: nec erit dubitabile verum.
Nocte gravem somno nec opina perdere morte
Me parat. hæc illi placet experientia veri.
Nec contentus eo, missi de gente Molossa
Obsidis unius jugulum mucrone resolvit:
Atque ita semineces partim ferventibus artus
Mollit aquis, partim subjecto torruit igni.
Quos simul imposuit mensis, ego vindice flamma
In domino dignos everti tecta Penates.
Territus ille fugit; nactusque silentia ruris
Exululat, frustraque loqui conatur: ab ipso
Colligit os rabiem, solitæque cupidine cædis
Vertitur in pecudes: & nunc quoque sanguine gaudet.
In villos abeunt vestes, in crura lacerti:
Fit lupus, & veteris servat vestigia formæ:
Canities eadem est, eadem violentia vultu:
Idem oculi lucent, eadem feritatis imago.
Occidit una domus: sed non domus una perire
Digna fuit. quâ terra patet, fera regnat Erinnys.
In facinus jurasse putes. dent ocius omnes,
Quas meruere pati (sic stat sententia) pœnas.

Digitized by Google

Fab. VII. Argumentum.

A Deucalione jactati lapides in viros, & a Pyrrha in mulieres.

Juppiter propter audaciam Lycaonis ceterorumque mortalium, qui sceleribus suis etiam Deorum potentiam tentabant, orbem terrarum profusis imbribus inundavit. Et cum duo pietate ceteros mortales antecessissent, Deucalion Promethei filius, ac Pyrrha, eadem soror atque conjux; & Parnaso monte proluviem imbrium effugissent, sorte moniti Themidis, eo tempore quæ antistes terræ fuisse traditur, a Deis per preces generandæ prolis veniam acceperunt. Ita ut lapides post tergum jacerent, ex quibus homines nascebantur. & a Deucalione missi, in viros vertebantur; a Pyrrha autem, in feminas.

Dicta Jovis pars voce probant, stimulosque furenti
Adjiciunt. alii partes adsensibus implent.
Est tamen humani generis jactura dolori
Omnibus: &, quæ sit terræ, mortalibus orbæ,
Forma futura, rogant: quis sit laturus in aras
Tura? ferisne paret populandas tradere gentes?
Talia quærentes (sibi enim fore cetera curæ)
Rex Superum trepidare vetat, sobolemque priori

Digitized by Google

Dissimilem populo promittit origine mira.
Jamque erat in totas sparsurus fulmina terras;
Sed timuit, ne forte sacer tot ab ignibus æther
Conciperet flammas, longusque ardesceret axis.
Esse quoque in fatis reminiscitur, adfore tempus,
Quo mare, quo tellus, correptaque regia cœli
Ardeat; & mundi moles operosa laboret.
Tela reponuntur, manibus fabricata Cyclopum.
Pœna placet diversa, genus mortale sub undis
Perdere, & ex omni nimbos dimittere cœlo.
Protinus Æoliis Aquilonem claudit in antris,
Et quæcumque fugant inductas flamina nubes:
Emittitque Notum. madidis Notus evolat alis,
Terribilem picea tectus caligine vultum.
Barba gravis nimbis: canis fluit unda capillis:
Fronte sedent nebulæ: rorant pennæque, sinusque.
Utque manu lata pendentia nubila pressit,
Fit fragor: hinc densi funduntur ab æthere nimbi.
Nuntia Junonis varios induta colores,
Concipit Iris aquas, alimentaque nubibus adfert.
Sternuntur segetes, & deplorata coloni
Vota jacent; longique labor perit irritus anni.
Nec cœlo contenta suo Jovis ira: sed illum
Cæruleus frater juvat auxiliaribus undis.
Convocat hic amnes. qui postquam tecta tyranni
Intravere sui, Non est hortamine longo
Nunc, ait, utendum: vires effundite vestras.

Digitized by Google

Sic opus est: aperite domos: ac, mole remota,
Fluminibus vestris totas immittite habenas.
Jusserat. hi redeunt, ac fontibus ora relaxant,
Et defrenato volvuntur in æquora cursu.
Ipse tridente suo terram percussit; at illa
Intremuit, motuque sinus patefecit aquarum.
Exspatiata ruunt per apertos flumina campos;
Cumque satis arbusta simul, pecudesque, virosque,
Tectaque, cumque suis rapiunt penetralia sacris.
Si qua domus mansit, potuitque resistere tanto
Indejecta malo; culmen tamen altior hujus
Unda tegit, pressæque labant sub gurgite turres.
Jamque mare & tellus nullum discrimen habebant.
Omnia pontus erant. deerant quoque litora ponto.
Occupat hic collem: cymba sedet alter adunca,
Et ducit remos illic, ubi nuper ararat.
Ille supra segetes, aut mersæ culmina villæ,
Navigat: hic summa piscem deprendit in ulmo.
Figitur in viridi (si fors tulit) anchora prato:
Aut subjecta terunt curvæ vineta carinæ.
Et, modo quâ graciles gramen carpsere capellæ,
Nunc ibi deformes ponunt sua corpora phocæ.
Mirantur sub aqua lucos, urbesque, domosque
Nereides: silvasque tenent delphines, & altis
Incursant ramis, agitataque robora pulsant.
Nat lupus inter oves: fulvos vehit unda leones:
Unda vehit tigres. nec vires fulminis apro,

Crura nec ablato prosunt velocia cervo.
Quæsitisque diu terris, ubi sidere detur,
In mare lassatis volucris vaga decidit alis.
Obruerat tumulos immensa licentia ponti,
Pulsabantque novi montana cacumina fluctus.
Maxima pars unda rapitur: quibus unda pepercit,
Illos longa domant inopi jejunia victu.
Separat Aonios Actæis Phocis ab arvis,
Terra ferax, dum terra fuit; sed tempore in illo
Pars maris, & latus subitarum campus aquarum.
Mons ibi verticibus petit arduus astra duobus,
Nomine Parnasus, superatque cacumine nubes.
Hic ubi Deucalion (nam cetera texerat æquor)
Cum consorte tori parva rate vectus adhæsit;
Corycidas Nymphas, & Numina montis adorant,
Fatidicamque Themin, quæ nunc oracla tenebat.
Non illo melior quisquam, nec amantior æqui
Vir fuit, aut illa metuentior ulla Deorum.
Juppiter ut liquidis stagnare paludibus orbem,
Et superesse videt de tot modo millibus unum,
Et superesse videt de tot modo millibus unam,
Innocuos ambos, cultores numinis ambos;
Nubila disjecit: nimbisque Aquilone remotis,
Et cœlo terras ostendit, & æthera terris.
Nec maris ira manet; positoque tricuspide telo
Mulcet aquas rector pelagi: supraque profundum
Exstantem, atque humeros innato murice tectum,

Digitized by Google

Cæruleum Tritona vocat; conchæque sonaci
Inspirare jubet; fluctusque & flumina signo
Jam revocare dato. cava buccina sumitur illi
Tortilis, in latum quæ turbine crescit ab imo:
Buccina, quæ medio concepit ut aera ponto,
Litora voce replet, sub utroque jacentia Phœbo.
Tum quoque, ut ora Dei madida rorantia barba
Contigit, & cecinit jussos inflata receptus,
Omnibus audita est telluris & æquoris undis:
Et quibus est undis audita, coercuit omnes.
Jam mare litus habet: plenos capit alveus amnes:
Flumina subsidunt: colles exire videntur:
Surgit humus: crescunt loca decrescentibus undis.
Postque diem longam nudata cacumina silvæ
Ostendunt, limumque tenent in fronde relictum.
Redditus orbis erat. quem postquam vidit inanem,
Et desolatas agere alta silentia terras,
Deucalion, lacrimis ita Pyrrham adfatur obortis:
O soror, o conjux, o femina sola superstes,
Quam commune mihi genus, & patruelis origo,
Deinde torus junxit; nunc ipsa pericula jungunt;
Terrarum, quascumque vident occasus & ortus,
Nos duo turba sumus. possedit cetera pontus.
Nunc quoque adhuc vitæ non est fiducia nostræ
Certa satis: terrent etiamnum nubila mentem.
Quid tibi, si sine me fatis erepta fuisses,
Nunc animi, miseranda, foret? quo sola timorem
Fer-

Ferre modo posses? quo consolante doleres?
Namque ego, (crede mihi) si te modo pontus haberet,
Te sequerer, conjux: & me quoque pontus haberet.
O utinam possim populos reparare paternis
Artibus, atque animas formatæ infundere terræ!
Nunc genus in nobis restat mortale duobus;
(Sic visum Superis) hominumque exempla manemus.
Dixerat, & flebant. placuit cœleste precari
Numen, & auxilium per sacras quærere sortes.
Nulla mora est: adeunt pariter Cephisidas undas,
Ut nondum liquidas, sic jam vada nota secantes.
Inde ubi libatos irroravere liquores
Vestibus & capiti, flectunt vestigia sanctæ
Ad delubra Deæ: quorum fastigia turpi
Squalebant musco; stabantque sine ignibus aræ.
Ut templi tetigere gradus, procumbit uterque
Pronus humi, gelidoque pavens dedit oscula saxo.
Atque ita, Si precibus, dixerunt, Numina justis
Victa remollescunt, si flectitur ira Deorum;
Dic, Themi, qua generis damnum reparabile nostri
Arte sit: & mersis fer opem, mitissima, rebus.
Mota Dea est; sortemque dedit: Discedite templo;
Et velate caput; cinctasque resolvite vestes:
Ossaque post tergum magnæ jactante Parentis.
Obstupuere diu: rumpitque silentia voce
Pyrrha prior; jussisque Deæ parere recusat:
Detque sibi veniam, pavido rogat ore: pavetque

Lædere jactatis maternas ossibus umbras.
Interea repetunt cæcis obscura latebris
Verba datæ sortis secum, inter seque volutant.
Inde Promethides placidis Epimethida dictis
Mulcet; &, Aut fallax, ait, est sollertia nobis;
Aut pia sunt, nullumque nefas oracula suadent.
Magna Parens terra est: lapides in corpore terræ
Ossa reor dici: jacere hos post terga jubemur.
Conjugis augurio quamquam Titania mota est,
Spes tamen in dubio est. adeo cœlestibus ambo
Diffidunt monitis. sed quid tentare nocebit?
Descendunt; velantque caput, tunicasque recingunt;
Et jussos lapides sua post vestigia mittunt.
Saxa (quis hoc credat, nisi sit pro teste vetustas?)
Ponere duritiem cœpere suumque rigorem,
Mollirique mora, mollitaque ducere formam.
Mox, ubi creverunt, naturaque mitior illis
Contigit, ut quædam, sic non manifesta, videri
Forma potest hominis; sed uti de marmore cœpto
Non exacta satis, rudibusque simillima signis.
Quæ tamen ex illis aliquo pars humida succo,
Et terrena fuit, versa est in corporis usum.
Quod solidum est, flectique nequit, mutatur in ossa:
Quod modo vena fuit, sub eodem nomine mansit:
Inque brevi spatio, Superorum numine, saxa
Missa viri manibus faciem traxere virilem;
Et de femineo reparata est femina jactu.

Inde genus durum sumus experiensque laborum:
Et documenta damus, qua simus origine nati.

Fab. VIII. Argumentum.

Python serpens in figuras.

Post cataclysmum factum edidit terra Pythonem serpentem, speciem ignotam mortalibus. hunc Apollo sagittis interemit: & ne ejus aboleret nomen, instituit ludos, & certamina quædam in his ludis ostendit. Unde etiam Apollo Pythius est adpellatus, ludique Pythii.

CEtera diversis tellus animalia formis
Sponte sua peperit; postquam vetus humor ab igne
Percaluit Solis; cœnumque, udæque paludes
Intumuere æstu; fecundaque semina rerum
Vivaci nutrita solo, ceu matris in alvo,
Creverunt, faciemque aliquam cepere morando.
Sic ubi deseruit madidos septemfluus agros
Nilus, & antiquo suo flumina reddidit alveo,
Ætherioque recens exarsit sidere limus;
Plurima cultores versis animalia glebis
Inveniunt, & in his quædam modo cœpta sub ipsum
Nascendi spatium; quædam imperfecta, suisque
Trunca vident numeris: & eodem in corpore sæpe
Altera pars vivit; rudis est pars altera tellus.

Digitized by Google

Quippe ubi temperiem sumsere humorque calorque,
Concipiunt: & ab his oriuntur cuncta duobus.
Cumque sit ignis aquæ pugnax; vapor humidus omnes
Res creat, & discors concordia fœtibus apta est.
Ergo ubi Diluvio tellus lutulenta recenti
Solibus ætheriis, almoque recanduit æstu;
Edidit innumeras species; partimque figuras
Retulit antiquas; partim nova monstra creavit.
Illa quidem nollet, sed te quoque, maxime Python,
Tum genuit: populisque novis, incognita serpens,
Terror eras. tantum spatii de monte tenebas.
Hanc Deus arcitenens, & numquam talibus armis
Ante, nisi in damis capreisque fugacibus, usus,
Mille gravem telis, exhausta pene pharetra,
Perdidit, effuso per vulnera nigra veneno.
Neve operis famam possit delere vetustas,
Instituit sacros celebri certamine ludos,
Pythia, de domitæ serpentis nomine dictos.
His juvenum quicumque manu, pedibusve, rotave
Vicerat, æsculeæ capiebat frondis honorem.
Nondum laurus erat; longoque decentia crine
Tempora vincebat de qualibet arbore Phœbus.

FAB. IX. ARGUMENTUM.

Daphne Penei filia in laurum.

Daphne Penei fluminis filia, cum omnium virginum, quæ in Thessalia essent, speciosissima haberetur, adeo quidem, ut Deos pulchritudine sua caperet; Apollo, cum eam conspexisset, forma ejus expalluit. quam cum neque pollicitis, neque precibus adire potuisset; vim ut afferret instituit. Et illa cursu conspectum ejus effugere cupiens, patrem invocavit, ut virginitati suæ, quam sibi permiserat, ferret auxilium: cujus ille auditis precibus, filiam Deorum auxilio, ut vim effugeret, in laurum convertit.

PRimus amor Phœbi Daphne Peneia; quem non
Fors ignara dedit, sed sæva Cupidinis ira.
Delius hunc nuper, victa serpente superbus,
Viderat adducto flectentem cornua nervo:
Quidque tibi, lascive puer, cum fortibus armis?
Dixerat: ista decent humeros gestamina nostros;
Qui dare certa feræ, dare vulnera possumus hosti.
Qui modo, pestifero tot jugera ventre prementem,
Stravimus innumeris, tumidum Pythona, sagittis.
Tu face nescio quos esto contentus amores
Irritare tua: nec laudes adsere nostras.

Digitized by Google

Filius huic Veneris, Figat tuus omnia, Phœbe,
Te meus arcus, ait: quantoque animalia cedunt
Cuncta tibi, tanto minor est tua gloria nostrâ.
Dixit, & eliso percussis aere pennis
Impiger umbrosa Parnasi constitit arce:
Eque sagittifera promsit duo tela pharetra
Diversorum operum. fugat hoc, facit illud amorem.
Quod facit, auratum est, & cuspide fulget acuta:
Quod fugat, obtusum est, & habet sub arundine plumbum.
Hoc Deus in Nympha Peneide fixit; at illo
Læsit Apollineas trajecta per ossa medullas.
Protinus alter amat; fugit altera nomen amantis,
Silvarum latebris captivarumque ferarum
Exuviis gaudens, innuptæque æmula Phœbes.
Vitta coercebat positos sine lege capillos.
Multi illam petiere: illa aversata petentes,
Impatiens expersque viri, nemorum avia lustrat:
Nec quid Hymen, quid Amor, quid sint connubia, curat.
Sæpe pater dixit: Generum mihi, filia, debes.
Sæpe pater dixit: Debes mihi, nata, nepotes.
Illa, velut crimen, tædas exosa jugales,
Pulchra verecundo suffunditur ora rubore;
Inque patris blandis hærens cervice lacertis,
Da mihi perpetua, genitor carissime, dixit,
Virginitate frui: dedit hoc pater ante Dianæ.
Ille quidem obsequitur: sed te decor iste, quod optas,

Esse vetat; votoque tuo tua forma repugnat.
Phœbus amat; visæque cupit connubia Daphnes:
Quæque cupit, sperat: suaque illum oracula fallunt.
Utque leves stipulæ demtis adolentur aristis;
Ut facibus sepes ardent, quas forte viator
Vel nimis admovit, vel jam sub luce reliquit;
Sic Deus in flammas abiit: sic pectore toto
Uritur, & sterilem sperando nutrit amorem.
Spectat inornatos collo pendere capillos.
Et, Quid? si comantur, ait. videt igne micantes,
Sideribus similes, oculos. videt oscula; quæ non
Est vidisse satis. laudat digitosque, manusque,
Brachiaque, & nudos media plus parte lacertos.
Si qua latent, meliora putat. fugit ocior aura
Illa levi: neque ad hæc revocantis verba resistit:
Nympha, precor, Penei, mane: non insequor hostis.
Nympha, mane. sic agna lupum, sic cerva leonem,
Sic aquilam penna fugiunt trepidante columbæ;
Hostes quæque suos. amor est mihi caussa sequendi.
Me miserum! ne prona cadas, indignave lædi
Crura secent sentes; & sim tibi caussa doloris.
Aspera, quâ properas, loca sunt. moderatius, oro,
Curre, fugamque inhibe; moderatius insequar ipse.
Cui placeas, inquire tamen. non incola montis,
Non ego sum pastor: non hîc armenta gregesve
Horridus observo. nescis, temeraria, nescis
Quem fugias: ideoque fugis. mihi Delphica tellus,

Et Claros, & Tenedos, Pataræaque regia servit.
Juppiter est genitor. per me, quod eritque, fuitque,
Estque, patet: per me concordant carmina nervis.
Certa quidem nostra est: nostrâ tamen una sagittâ
Certior, in vacuo quæ vulnera pectore fecit.
Inventum medicina meum est; opiferque per orbem
Dicor, & herbarum subjecta potentia nobis.
Hei mihi, quod nullis amor est medicabilis herbis:
Nec prosunt domino, quæ prosunt omnibus, artes!
Plura locuturum timido Peneia cursu
Fugit; cumque ipso verba imperfecta reliquit:
Tum quoque visa decens. nudabant corpora venti,
Obviaque adversas vibrabant flamina vestes,
Et levis impexos retro dabat aura capillos:
Auctaque forma fuga est. sed enim non sustinet ultra
Perdere blanditias juvenis Deus: utque movebat
Ipse Amor, admisso sequitur vestigia passu.
Ut canis in vacuo leporem cum Gallicus arvo
Vidit, & hic prædam pedibus petit, ille salutem;
Alter inhæsuro similis, jam jamque tenere
Sperat, & extento stringit vestigia rostro;
Alter in ambiguo est, an sit deprensus, & ipsis
Morsibus eripitur, tangentiaque ora relinquit:
Sic Deus, & virgo est: hic spe celer, illa timore.
Qui tamen insequitur, pennis adjutus Amoris,
Ocior est, requiemque negat: tergoque fugaci
Imminet; & crinem sparsum cervicibus adflat.

Digitized by Google

Viribus absumtis expalluit illa: citæque
Victa labore fugæ, spectans Peneidas undas,
Fer, pater, inquit, opem; si flumina numen habetis.
Qua nimium placui, tellus, aut hisce; vel istam,
Quæ facit ut lædar, mutando perde figuram.
Vix prece finita, torpor gravis adligat artus:
Mollia cinguntur tenui præcordia libro:
In frondem crines, in ramos brachia crescunt:
Pes, modo tam velox, pigris radicibus hæret:
Ora cacumen obit: remanet nitor unus in illa.
Hanc quoque Phœbus amat; positaque in stipite dextra,
Sentit adhuc trepidare novo sub cortice pectus.
Complexusque suis ramos, ut membra, lacertis,
Oscula dat ligno: refugit tamen oscula lignum.
Cui Deus, At conjux quoniam mea non potes esse,
Arbor eris certe, dixit, mea. semper habebunt
Te coma, te citharæ, te nostræ, Laure, pharetræ.
Tu ducibus Latiis aderis, cum læta triumphum
Vox canet, & longæ visent Capitolia pompæ.
Postibus Augustis eadem fidissima custos
Ante fores stabis; mediamque tuebere quercum.
Utque meum intonsis caput est juvenile capillis;
Tu quoque perpetuos semper gere frondis honores.
Finierat Pæan. factis modo Laurea ramis
Adnuit: utque caput, visa est agitasse cacumen.

Digitized by Google

Fab. X. & XIII. Argumentum.

Io Inachi filia in vaccam: Argus Arestoris filius in pavonem.

Io Inachi amnis filia, cum æquales suas specie præcederet, ab Jove adamata est, qui admotis precibus, desiderium explevit: & ne puella Junonis iram incideret, a compressore in vaccam est transfigurata, cujus fallaciam Juno cum intellexisset, petit eam a Jove velut munus sibi dari, quia speciosior erat ceteris armentis, quæ in Peloponneso essent. Juppiter vero, ne, si negasset, proderet puellam, tribuit confestim. Juno autem, ne amplius ejus pellex cum Jove concumberet, Argum Arestoris filium, centum oculos habentem, ei præposuit. quem Mercurius patris jussu interemit; & a casu ejus Argiphontes est cognominatus. Juno Argum, quem ob custodiam ille occiderat, in volucrem pavonem transformavit, & receptum in suam tutelam pennis insignibus, quibus amissa lumina indicaret, ornavit.

EST nemus Hæmoniæ, prærupta quod undique claudit
Silva: vocant Tempe. per quæ Peneus, ab imo
Effusus Pindo, spumosis volvitur undis,
Dejectuque gravi tenues agitantia fumos

Digitized by Google

Nubila conducit, summasque adspergine silvas
Impluit, & sonitu plus quam vicina fatigat.
Hæc domus, hæc sedes, hæc sunt penetralia magni
Amnis: in hoc, residens facto de cautibus antro,
Undis jura dabat, Nymphisque colentibus undis.
Conveniunt illuc popularia flumina primum;
Nescia gratentur, consolenturne parentem,
Populifer Spercheos, & irrequietus Enipeus,
Apidanusque senex, lenisque Amphrysos, & Æas;
Moxque amnes alii. qui, quâ tulit impetus illos,
In mare deducunt ſessas erroribus undas.
Inachus unus abest: imoque reconditus antro
Fletibus auget aquas: natamque miserrimus Io
Luget, ut amissam. nescit vitane fruatur,
An sit apud manes; sed quam non invenit usquam,
Esse putat nusquam; atque animo pejora veretur.
Viderat a patrio redeuntem Juppiter Io
Flumine: &, O virgo Jove digna, tuoque beatum
Nescio quem factura toro, pete, dixerat, umbras
Altorum nemorum, (& nemorum monstraverat umbras)
Dum calet, & medio Sol est altissimus orbe.
Quod si sola times latebras intrare ferarum,
Præside tuta Deo nemorum secreta subibis:
Nec de plebe Deo, sed qui cœlestia magna
Sceptra manu teneo; sed qui vaga fulmina mitto.
Ne fuge me: fugiebat enim. jam pascua Lernæ,
Consitaque arboribus Lyrcæa reliquerat arva;

Digitized by Google

Cum Deus inducta latas caligine terras
Occuluit, tenuitque fugam, rapuitque pudorem.
Interea medios Juno despexit in agros:
Et noctis faciem nebulas fecisse volucres
Sub nitido mirata die; non fluminis illas
Esse, nec humenti sentit tellure remitti:
Atque suus conjux, ubi sit, circumspicit; ut quæ
Deprensi toties jam nosset furta mariti.
Quem postquam cœlo non reperit; Aut ego fallor,
Aut ego lædor, ait. delapsaque ab æthere summo
Constitit in terris; nebulasque recedere jussit.
Conjugis adventum præsenserat; inque nitentem
Inachidos vultus mutaverat ille juvencam.
Bos quoque formosa est. Speciem Saturnia vaccæ,
Quamquam invita, probat: nec non & cujus, & unde,
Quove sit armento, veri quasi nescia, quærit.
Juppiter e terra genitam mentitur, ut auctor
Desinat inquiri. petit hanc Saturnia munus.
Quid faciat? crudele, suos addicere amores:
Non dare, suspectum. pudor est, qui suadeat illinc;
Hinc dissuadet amor. victus pudor esset amore:
Sed, leve si munus sociæ generisque torique
Vacca negaretur, poterat non vacca videri.
Pellice donata, non protinus exsuit omnem
Diva metum; timuitque Jovem, & fuit anxia furti.
Donec Arestoridæ servandam tradidit Argo.
Centum luminibus cinctum caput Argus habebat:

Inde suis vicibus capiebant bina quietem;
Cetera servabant, atque in statione manebant.
Constiterat quocumque modo, spectabant ad Io:
Ante oculos Io, quamvis aversus, habebat.
Luce sinit pasci: cum Sol tellure sub alta est,
Claudit, & indigno circumdat vincula collo.
Frondibus arbuteis, & amara pascitur herba:
Proque toro, terræ, non semper gramen habenti,
Incubat infelix, limosaque flumina potat.
Illa etiam supplex Argo cum brachia vellet
Tendere; non habuit, quæ brachia tenderet Argo:
Conatoque queri mugitus edidit ore:
Pertimuitque sonos: propriaque exterrita voce est.
Venit &, ad ripas, ubi ludere sæpe solebat,
Inachidas ripas: novaque ut conspexit in unda
Cornua, pertimuit, seque externata refugit.
Naides ignorant, ignorat & Inachus ipse,
Quæ sit. at illa patrem sequitur, sequiturque sorores:
Et patitur tangi, seque admirantibus offert.
Decerptas senior porrexerat Inachus herbas;
Illa manus lambit, patriisque dat oscula palmis;
Nec retinet lacrimas: &, si modo verba sequantur,
Oret opem; nomenque suum, casusque loquatur.
Litera pro verbis, quam pes in pulvere duxit,
Corporis indicium mutati triste peregit.
Me miserum! exclamat pater Inachus: inque gementis
Cornibus, & niveæ pendens cervice juvencæ,

Digitized by Google

Me miserum! ingeminat. tune es quæsita per omnes,
Nata, mihi terras? tu non inventa repertâ
Luctus eras levior. retices, nec mutua nostris
Dicta refers. alto tantum suspiria prodis
Pectore: quodque unum potes, ad mea verba remugis.
At tibi ego ignarus thalamos tædasque parabam:
Spesque fuit generi mihi prima, secunda nepotum.
De grege nunc tibi vir, nunc de grege natus habendus.
Nec finire licet tantos mihi morte dolores:
Sed nocet esse Deum; præclusaque janua leti
Æternum nostros luctus extendit in ævum.
Talia mœrenti stellatus submovet Argus,
Ereptamque patri diversa in pascua natam
Abstrahit. ipse procul montis sublime cacumen
Occupat: unde sedens partes speculetur in omnes.

FAB. XI. ARGUMENTUM.

Mercurius in Pastorem.

Juppiter mittit Mercurium in habitu pastoris ad Argum supradictum interficiendum.

NEC Superum rector mala tanta Phoronidos ultra
Ferre potest: natumque vocat; quem lucida partu
Pleias enixa est: letoque det, imperat, Argum.
Parva mora est; alas pedibus, virgamque potenti
Somniferam sumsisse manu, tegimenque capillis.

Digitized by Google

Hæc ubi disposuit, patria Jove natus ab arce
Desilit in terras. illic tegimenque removit,
Et posuit pennas: tantummodo virga retenta est.
Hac agit, ut pastor, per devia rura capellas,
Dum venit, abductas: & structis cantat avenis.
Voce nova captus custos Junonius, At tu,
Quisquis es, hoc poteras mecum considere saxo,
Argus ait: neque enim pecori fecundior ullo
Herba loco est: aptamque vides pastoribus umbram.
Sedit Atlantiades, & euntem multa loquendo
Detinuit sermone diem: junctisque canendo
Vincere arundinibus servantia lumina tentat.
Ille tamen pugnat molles evincere somnos:
Et, quamvis sopor est oculorum parte receptus;
Parte tamen vigilat. quærit quoque, (namque reperta
Fistula nuper erat) qua sit ratione reperta.

Fab. XII. Argumentum.

Syringa Nympha in fistulam.

Syringa Nympharum Najadum, quæ circa Nonacrinum montem Arcadiæ vagabantur, speciosissima proditur fuisse. quam cum Pan Mercurii filius adamasset; & eam persequens ad amnem Ladonem Arcadiæ compulisset; ne vi castitatem deponere cogeretur, sororum auxilio in arundines conversa est. Ex quibus fistula composita est, quæ

Digitized by Google

nomine ejus apud Græcos Syringa nuncupatur. cujus cantu Argus in somnos compulsus est: quo facilius eum Mercurius interficere posset.

TUM Deus, Arcadiæ gelidis sub montibus, inquit,
Inter Hamadryadas celeberrima Nonacrinas
Naias una fuit. Nymphæ Syringa vocabant.
Non semel & Satyros eluserat illa sequentes,
Et quoscumque Deos umbrosave silva, feraxve
Rus habet. Ortygiam studiis, ipsaque colebat
Virginitate Deam. ritu quoque cincta Dianæ
Falleret; & credi posset Latonia, si non
Corneus huic arcus, si non foret aureus illi.
Sic quoque fallebat. redeuntem colle Lyceo
Pan videt hanc, pinuque caput præcinctus acuta,
Talia verba refert. restabat verba referre;
Et precibus spretis fugisse per avia Nympham;
Donec arenosi placitum Ladonis ad amnem
Venerit: hîc illi cursum impedientibus undis,
Ut se mutarent, liquidas orasse sorores:
Panaque, cum prensam sibi jam Syringa putaret,
Corpore pro Nymphæ cannas tenuisse palustres:
Dumque ibi suspirat, motos in arundine ventos
Effecisse sonum tenuem, similemque querenti:
Arte nova, vocisque Deum dulcedine captum,
Hoc mihi concilium tecum, dixisse, manebit:
Atque ita disparibus calamis compagine ceræ

In-

Inter se junctis nomen tenuisse puellæ.
Talia dicturus vidit Cyllenius omnes
Succubuisse oculos, adopertaque lumina somno.
Supprimit extemplo vocem: firmatque soporem,
Languida permulcens medicata lumina virga.
Nec mora: falcato nutantem vulnerat ense,
Quà collo confine caput; saxoque cruentum
Dejicit; & maculat præruptam sanguine cautem.
Arge, jaces: quodque in tot lumina lumen habebas
Exstinctum est: centumque oculos nox occupat una.
Excipit hos, volucrisque suæ Saturnia pennis
Collocat: & gemmis caudam stellantibus implet.

Fab. XIV. Argumentum.

Io supradicta in Isidem.

Io supradicta cum furiis exagitata orbem terrarum percucurrisset, novissime in Ægyptum delata, ac placata Junone a Jove, in pristinam figuram reversa, Isidis Deæ nomen accepit, linigeraque Dea est appellata.

PRotinus exarsit, nec tempora distulit iræ;
Horriferamque oculis animoque objecit Erinnyn
Pellicis Argolicæ, stimulosque in pectora cæcos
Condidit, & profugam per totum terruit orbem.
Ultimus immenso restabas, Nile, labori:

Digitized by Google

Quem simul ac tetigit, positisque in margine ripæ
Procubuit genibus, resupinoque ardua collo,
Quos potuit, solos tollens ad sidera vultus,
Et gemitu, & lacrimis, & luctisono mugitu
Cum Jove visa queri est, finemque orare malorum.
Conjugis ille suæ complexus colla lacertis,
Finiat ut pœnas tandem, rogat: Inque futurum
Pone metus, inquit, numquam tibi caussa doloris
Hæc erit: & Stygias jubet hoc audire paludes.
Ut lenita Dea est, vultus capit illa priores;
Fitque, quod ante fuit. fugiunt e corpore setæ:
Cornua decrescunt: fit luminis artior orbis:
Contrahitur rictus: redeunt humerique manusque:
Ungulaque in quinos dilapsa absumitur ungues.
De bove nil superest, formæ nisi candor, in illa:
Officioque pedum Nymphe contenta duorum
Erigitur: metuitque loqui, ne more juvencæ
Mugiat; & timide verba intermissa retentat.
Nunc Dea linigera colitur celeberrima turba.
Huic Epaphus magni genitus de semine tandem
Creditur esse Jovis: perque urbes juncta parenti
Templa tenet. Fuit huic animis æqualis & annis
Sole satus Phaethon: quem quondam magna loquentem,
Nec sibi cedentem, Phœboque parente superbum,
Non tulit Inachides, Matrique, ait, omnia demens
Credis; & es tumidus genitoris imagine falsi.
Erubuit Phaethon, iramque pudore repressit:

Digitized by Google

Et tulit ad Clymenen Epaphi convicia matrem.
Quoque magis doleas, genitrix, ait: ille ego liber,
Ille ferox tacui. pudet hæc opprobria nobis
Et dici potuisse, & non potuisse referri.
At tu, si modo sum cœlesti stirpe creatus,
Ede notam tanti generis: meque adsere cœlo.
Dixit; & implicuit materno brachia collo:
Perque suum, Meropisque caput, tædasque sororum,
Traderet, oravit, veri sibi signa parentis.
Ambiguum, Clymene precibus Phaethontis, an ira
Mota magis dicti sibi criminis; utraque cœlo
Brachia porrexit: spectansque ad lumina Solis,
Per jubar hoc, inquit, radiis insigne coruscis,
Nate, tibi juro, quod nos auditque videtque;
Hoc te, quem spectas, hoc te, qui temperat orbem,
Sole satum. si ficta loquor, neget ipse videndum
Se mihi; sitque oculis lux ista novissima nostris.
Nec longus labor est patrios tibi nosse penates:
Unde oritur, domus est terræ contermina nostræ.
Si modo fert animus, gradere; & scitabere ab ipso.
Emicat extemplo lætus post talia matris
Dicta suæ Phaethon, & concipit æthera mente;
Æthiopasque suos, positosque sub ignibus Indos
Sidereis, transit, patriosque adit impiger ortus.

Digitized by Google

P. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON
LIBER II.

FAB. I. ARGUMENTUM.

Phaethon Solis & Clymenæ filius fulmine ictus.

Clymene Oceani & Tethyos filia, cum Phaethontem ex Sole conceptum genuisset, & in adultam perduxisset ætatem, monuit ut patrem cognosceret. Qui infeliciter progressus ad orientem Solem pervenit, agnitusque est ab eo per connubii indicia: accensusque agitandi currus amore, quem quatuor equi, Pyrois, Eous, Æthon, ac Phlegon per orbem assueverant trahere, diu expetitum currum accepit; & a præministris Horis junctum conscendit. Monitis itaque instructus patris, cum per iter ignotum equis obniti nequisset, equi ignoto agitatore conterriti mundi pronam partem petierunt. Quamobrem cum cuncta mortalium ardore subito proflagrantium incenderentur, a Joveque opem im-

plorantes peterent, ne orbis terrarum conflagraret, Phaethon fulmine ictus est, & e curru præcipitatus: atque ita liberati equi vinculis, agnito itinere, ad suam stationem reversi sunt.

Regia Solis erat sublimibus alta columnis,
Clara micante auro, flammasque imitante pyropo:
Cujus ebur nitidum fastigia summa tenebat:
Argenti bifores radiabant lumine valvæ.
Materiem superabat opus. nam Mulciber illic
Æquora cælarat medias cingentia terras,
Terrarumque orbem, cœlumque, quod imminet orbi.
Cæruleos habet unda Deos; Tritona canorum,
Proteaque ambiguum, balænarumque prementem
Ægæona suis immania terga lacertis,
Doridaque, & natas: quarum pars nare videntur,
Pars in mole sedens virides siccare capillos,
Pisce vehi quædam. facies non omnibus una,
Nec diversa tamen; qualem decet esse sororum.
Terra viros, urbesque gerit, silvasque, ferasque,
Fluminaque, & Nymphas, & cetera numina ruris.
Hæc super imposita est cœli fulgentis imago:
Signaque sex foribus dextris, totidemque sinistris.
Quo simul acclivo Clymeneia limite proles
Venit, & intravit dubitati tecta parentis;
Protinus ad patrios sua fert vestigia vultus:
Consistitque procul. neque enim propiora ferebat

Lumina. purpurea velatus veste sedebat
In solio Phœbus claris lucente smaragdis.
A dextra, lævaque Dies, & Mensis, & Annus,
Seculaque, & positæ spatiis æqualibus Horæ:
Verque novum stabat, cinctum florente corona:
Stabat nuda Æstas, & spicea serta gerebat:
Stabat & Autumnus, calcatis sordidus uvis,
Et glacialis Hiems canos hirsuta capillos.
Inde loco medius, rerum novitate paventem
Sol oculis juvenem, quibus adspicit omnia, vidit.
Quæque viæ tibi caussa? quid hac, ait, arce petisti,
Progenies, Phaethon, haud inficianda parenti?
Ille refert: O lux immensi publica mundi,
Phœbe pater, si das hujus mihi nominis usum,
Nec falsa Clymene culpam sub imagine celat;
Pignora da, genitor; per quæ tua vera propago
Credar; & hunc animis errorem detrahe nostris.
Dixerat, at genitor circum caput omne micantes
Deposuit radios; propiusque accedere jussit:
Amplexuque dato, Nec tu meus esse negari
Dignus es; & Clymene veros, ait, edidit ortus.
Quoque minus dubites; quodvis pete munus: ut illud,
Me tribuente, feras, promissis testis adesto
Dîs juranda palus, oculis incognita nostris.
Vix bene desierat: currus rogat ille paternos,
Inque diem alipedum jus & moderamen equorum.
Pœnituit jurasse patrem. qui terque quaterque

Concutiens illustre caput, Temeraria, dixit,
Vox mea facta tuâ est. utinam promissa liceret
Non dare! confiteor, solum hoc tibi, nate, negarem.
Dissuadere licet. non est tua tuta voluntas.
Magna petis, Phaethon; & quæ nec viribus istis
Munera conveniant, nec tam puerilibus annis.
Sors tua mortalis: non est mortale quod optas.
Plus etiam, quam quod Superis contingere fas sit,
Nescius adfectas. placeat sibi quisque licebit;
Non tamen ignifero quisquam consistere in axe
Me valet excepto. vasti quoque rector Olympi,
Qui fera terribili jaculatur fulmina dextra,
Non agat hos currus. & quid Jove majus habemus?
Ardua prima via est, & qua vix mane recentes
Enitantur equi: medio est altissima cœlo:
Unde mare & terras ipsi mihi sæpe videre
Fit timor, & pavida trepidat formidine pectus.
Ultima prona via est, & eget moderamine certo.
Tunc etiam, quæ me subjectis excipit undis,
Ne ferar in præceps, Tethys solet ipsa vereri.
Adde, quod assidua rapitur vertigine cœlum;
Sideraque alta trahit, celerique volumine torquet.
Nitor in adversum; nec me, qui cetera, vincit
Impetus: & rapido contrarius evehor orbi.
Finge datos currus. quid agas? poterisne rotatis
Obvius ire polis, ne te citus auferat axis?
Forsitan & lucos illic, urbesque, domosque

Digitized by Google

Concipias animo, delubraque ditia donis
Eſſe. per inſidias iter eſt, formaſque ferarum.
Utque viam teneas, nulloque errore traharis;
Per tamen adverſi gradieris cornua Tauri,
Hæmonioſque arcus, violentique ora Leonis,
Sævaque circuitu curvantem brachia longo
Scorpion, atque aliter curvantem brachia Cancrum.
Nec tibi quadrupedes animoſos ignibus illis,
Quos in pectore habent, quos ore & naribus efflant,
In promtu regere eſt: vix me patiuntur, ut acres
Incaluere animi; cervixque repugnat habenis.
At tu, funeſti ne ſim tibi muneris auctor,
Nate, cave: dum reſque ſinit, tua corrige vota.
Scilicet, ut noſtro genitum te ſanguine credas,
Pignora certa petis: do pignora certa timendo:
Et patrio pater eſſe metu probor. adſpice vultus
Ecce meos: utinamque oculos in pectora poſſes
Inſerere, & patrias intus deprendere curas!
Denique, quidquid habet dives, circumſpice, mundus:
Eque tot ac tantis cœli, terræque, mariſque
Poſce bonis aliquid: nullam patiere repulſam.
Deprecor hoc unum; quod vero nomine pœna,
Non honor eſt. pœnam Phaethon, pro munere poſcis.
Quid mea colla tenes blandis, ignare, lacertis?
Ne dubita, dabitur (Stygias juravimus undas)
Quodcumque optaris: ſed tu ſapientius opta.
Finierat monitus. dictis tamen ille repugnat:

Propositumque tenet: flagratque cupidine currûs.
Ergo, quâ licuit genitor cunctatus, ad altos
Deducit juvenem, Vulcania munera, currus.
Aureus axis erat, temo aureus, aurea summæ
Curvatura rotæ, radiorum argenteus ordo.
Per juga chrysolithi, positæque ex ordine gemmæ,
Clara repercusso reddebant lumina Phœbo.
Dumque ea magnanimus Phaethon miratur, opusque
Perspicit; ecce vigil rutilo patefecit ab ortu
Purpureas Aurora fores, & plena rosarum
Atria. diffugiunt stellæ: quarum agmina cogit
Lucifer, & cœli statione novissimus exit.
At pater ut terras, mundumque rubescere vidit,
Cornuaque extremæ velut evanescere Lunæ;
Jungere equos Titan velocibus imperat Horis.
Jussa Deæ celeres peragunt: ignemque vomentes,
Ambrosiæ succo saturos, præsepibus altis
Quadrupedes ducunt; adduntque sonantia frena.
Tum pater ora sui sacro medicamine nati
Contigit; & rapidæ fecit patientia flammæ;
Imposuitque comæ radios; præsagaque luctûs
Pectore sollicito repetens suspiria, dixit:
Si potes hîc saltem monitis parere paternis;
Parce, puer, stimulis; & fortius utere loris.
Sponte sua properant. labor est inhibere volentes.
Nec tibi directos placeat via quinque per arcus.
Sectus in obliquum est lato curvamine limes,

Zonarumque trium contentus fine: polumque
Effugito australem, junctamque aquilonibus Arcton.
Hac fit iter: manifesta rotæ vestigia cernes.
Utque ferant æquos & cœlum & terra calores,
Nec preme, nec summum molire per æthera currum.
Altius egressus cœlestia tecta cremabis;
Inferius terras: medio tutissimus ibis.
Neu te dexterior tortum declinet in anguem,
Neve sinisterior pressam rota ducat ad aram:
Inter utrumque tene. Fortunæ cetera mando;
Quæ juvet, & melius, quam tu tibi, consulat, opto.
Dum loquor; Hesperio positas in litore metas
Humida nox tetigit. non est mora libera nobis:
Poscimur. effulget tenebris Aurora fugatis.
Corripe lora manu: vel, si mutabile pectus
Est tibi, consiliis, non curribus, utere nostris:
Dum potes, & solidis etiamnum sedibus adstas;
Dumque male optatos nondum premis inscius axes.
Quæ tutus spectes, sine me dare lumina terris.
Occupat ille levem juvenili corpore currum:
Statque super; manibusque datas contingere habenas
Gaudet; & invito grates agit inde parenti.
Interea volucres Pyroeis, Eous, & Æthon,
Solis equi, quartusque Phlegon, hinnitibus auras
Flammiferis implent, pedibusque repagula pulsant.
Quæ postquam Tethys, fatorum ignara nepotis,
Repulit; & facta est immensi copia mundi;

Corripuere viam, pedibusque per aera motis
Obstantes findunt nebulas, pennisque levati
Prætereunt ortos îsdem de partibus Euros.
Sed leve pondus erat; nec quod cognoscere possent
Solis equi: solitaque jugum gravitate carebat.
Utque labant curvæ justo sine pondere naves,
Perque mare, instabiles nimia levitate, feruntur;
Sic onere adsueto vacuos dat in aera saltus,
Succutiturque alte, similisque est currus inani.
Quod simul ac sensere, ruunt, tritumque relinquunt
Quadrijugi spatium, nec, quo prius, ordine currunt.
Ipse pavet; nec quâ commissas flectat habenas,
Nec scit quâ sit iter: nec, si sciat, imperet illis.
Tum primum radiis gelidi caluere Triones,
Et vetito frustra tentarunt æquore tingui:
Quæque polo posita est glaciali proxima serpens,
Frigore pigra prius, nec formidabilis ulli,
Incaluit; sumsitque novas fervoribus iras.
Te quoque turbatum memorant fugisse, Boote,
Quamvis tardus eras, & te tua plaustra tenebant.
Ut vero summo despexit ab æthere terras
Infelix Phaethon, penitus penitusque jacentes;
Palluit, & subito genua intremuere timore:
Suntque oculis tenebræ per tantum lumen obortæ.
Et jam mallet equos numquam tetigisse paternos:
Jamque agnosse genus piget, & valuisse rogando;
Jam Meropis dici cupiens; ita fertur, ut acta

Præcipiti pinus Borea, cui victa remisit
Frena suus rector, quam Dîs votisque reliquit.
Quid faciat? multum cœli post terga relictum:
Ante oculos plus est: animo metitur utrumque.
Et modo, quos illi fato contingere non est,
Prospicit occasus: interdum respicit ortus.
Quidque agat ignarus, stupet: & nec frena remittit,
Nec retinere valet: nec nomina novit equorum.
Sparsa quoque in vario passim miracula cœlo,
Vastarumque videt trepidus simulacra ferarum.
Est locus, in geminos ubi brachia concavat arcus
Scorpios, & cauda flexisque utrimque lacertis
Porrigit in spatium signorum membra duorum.
Hunc puer ut nigri madidum sudore veneni
Vulnera curvata minitantem cuspide vidit,
Mentis inops, gelida formidine lora remisit.
Quæ postquam summum tetigere jacentia tergum,
Exspatiantur equi: nulloque inhibente per auras
Ignotæ regionis eunt; quâque impetus egit,
Hâc sine lege ruunt: altoque sub æthere fixis
Incursant stellis, rapiuntque per avia currum.
Et modo summa petunt, modo per decliva, viasque
Præcipites spatio terræ propiore feruntur.
Inferiusque suis fraternos currere Luna
Admiratur equos: ambustaque nubila fumant.
Corripitur flammis, ut quæque altissima, tellus;
Fissaque agit rimas, & succis aret ademtis.

Pabula canescunt: cum frondibus uritur arbos:
Materiamque suo præbet seges arida damno.
Parva queror. magnæ pereunt cum mœnibus urbes:
Cumque suis totas populis incendia gentes
In cinerem vertunt. silvæ cum montibus ardent.
Ardet Athos, Taurusque Cilix, & Tmolus, & Œte;
Et nunc sicca, prius celeberrima fontibus, Ide;
Virgineusque Helicon, & nondum Œagrius Hæmos.
Ardet in immensum geminatis ignibus Ætne,
Parnasusque biceps, & Eryx, & Cynthus, & Othrys,
Et tandem Rhodope nivibus caritura, Mimasque,
Dindymaque, & Mycale, natusque ad sacra Cithæron.
Nec prosunt Scythiæ sua frigora: Caucasus ardet,
Ossaque cum Pindo, majorque ambobus Olympus:
Aeriæque Alpes, & nubifer Apenninus.
Tunc vero Phaethon cunctis e partibus orbem
Adspicit accensum: nec tantos sustinet æstus:
Ferventesque auras, velut e fornace profunda,
Ore trahit, currusque suos candescere sentit.
Et neque jam cineres ejectatamque favillam
Ferre potest: calidoque involvitur undique fumo.
Quoque eat, aut ubi sit, picea caligine tectus
Nescit; & arbitrio volucrum raptatur equorum.
Sanguine tum credunt in corpora summa vocato,
Æthiopum populos nigrum traxisse colorem.
Tum facta est Libye, raptis humoribus æstu,
Arida; tum Nymphæ passis fontesque lacusque

Deflevere comis. quærit Bœotia Dircen,
Argos Amymonem, Ephyre Pirenidas undas.
Nec sortita loco distantes flumina ripas
Tuta manent: mediis Tanais fumavit in undis,
Peneosque senex, Teuthranteusque Caicus,
Et celer Ismenos, cum Phocaico Erymantho,
Arsurusque iterum Xanthus, flavusque Lycormas,
Quique recurvatis ludit Mæandros in undis,
Mygdoniusque Melas, & Tænarius Eurotas.
Arsit & Euphrates Babylonius, arsit Orontes,
Thermodonque citus, Gangesque, & Phasis & Ister.
Æstuat Alphæos, ripæ Spercheides ardent:
Quodque suo Tagus amne vehit, fluit ignibus, aurum.
Et, quæ Mæonias celebrarant carmine ripas,
Flumineæ volucres medio caluere Caystro.
Nilus in extremum fugit perterritus orbem,
Occuluitque caput, quod adhuc latet. ostia septem
Pulverulenta vacant, septem sine flumine valles.
Fors eadem Ismarios Hebrum cum Strymone siccat,
Hesperiosque amnes, Rhenum, Rhodanumque, Padumque,
Cuique fuit rerum promissa potentia, Thybrin.
Dissilit omne solum; penetratque in Tartara rimis
Lumen, & infernum terret cum conjuge Regem.
Et mare contrahitur: siccæque est campus arenæ,
Quod modo pontus erat. quosque altum texerat æquor,
Exsistunt montes, & sparsas Cycladas augent.

Ima petunt pisces: nec se super æquora curvi
Tollere consuetas audent delphines in auras.
Corpora phocarum summo resupina profundo
Exanimata jacent. ipsum quoque Nerea fama est,
Doridaque, & Natas, tepidis latuisse sub antris.
Ter Neptunus aquis cum torvo brachia vultu
Exserere ausus erat; ter non tulit aeris æstus.
Alma tamen Tellus, ut erat circumdata ponto,
Inter aquas pelagi, contractos undique fontes,
Qui se condiderant in opacæ viscera matris,
Sustulit omniferos collo tenus arida vultus:
Opposuitque manum fronti: magnoque tremore
Omnia concutiens paullum subsedit; & infra,
Quam solet esse, fuit: siccaque ita voce locuta est:
Si placet hoc, meruique, quid o tua fulmina cessant,
Summe Deûm? liceat perituræ viribus ignis,
Igne perire tuo; clademque auctore levare.
Vix equidem fauces hæc ipsa in verba resolvo.
(Presserat ora vapor) tostos en adspice crines;
Inque oculis tantum, tantum super ora favillæ.
Hosne mihi fructus, hunc fertilitatis honorem
Officiique refers; quod adunci vulnera aratri,
Rastrorumque fero, totoque exerceor anno?
Quod pecori frondes, alimentaque mitia, fruges,
Humano generi, vobis quod tura ministro?
Sed tamen exitium fac me meruisse: quid undæ,
Quid meruit frater? cur illi tradita sorte

Æquora decrescunt, & ab æthere longius absunt?
Quod si nec fratris, nec te mea gratia tangit;
At cœli miserere tui. circumspice utrumque;
Fumat uterque polus: quos si vitiaverit ignis,
Atria vestra ruent. Atlas en ipse laborat:
Vixque suis humeris candentem sustinet axem.
Si freta, si terræ pereunt, si regia cœli;
In Chaos antiquum confundimur. eripe flammis,
Si quid adhuc superest. & rerum consule summæ.
Dixerat hæc Tellus: neque enim tolerare vaporem
Ulterius potuit, nec dicere plura: suumque
Retulit os in se, propioraque manibus antra.
At pater omnipotens Superos testatus, & ipsum,
Qui dederat currus, nisi opem ferat, omnia fato
Interitura gravi; summam petit arduus arcem,
Unde solet latis nubes inducere terris:
Unde movet tonitrus, vibrataque fulmina jactat.
Sed neque, quas posset terris inducere, nubes
Tunc habuit; nec, quos cœlo dimitteret, imbres.
Intonat: & dextra libratum fulmen ab aure
Misit in aurigam: pariterque animaque rotisque
Expulit, & sævis compescuit ignibus ignes.
Consternantur equi: & saltu in contraria facto,
Colla jugo eripiunt, abruptaque lora relinquunt.
Illic frena jacent, illic temone revulsus
Axis; in hac radii fractarum parte rotarum;
Sparsaque sunt late laceri vestigia currûs.

Digitized by Google

At Phaethon, rutilos flamma populante capillos,
Volvitur in præceps, longoque per aera tractu
Fertur; ut interdum de cœlo stella sereno,
Etsi non cecidit, potuit cecidisse videri.
Quem procul a patria diverso maximus orbe
Excipit Eridanus, spumantiaque abluit ora.

Fab. II. & III. Argumentum.

Sorores Phaethontis in arbores populos. Lacrimæ earum in electrum.

Sorores Phaethontis Phaethusa, Lampetie, Phœbe, casum fratris dum deflent, Deorum misericordia in arbores populos mutatæ sunt. Lacrimæ earum, ut Hesiodus & Euripides indicant, in electrum sunt conversæ.

NAides Hesperiæ trifida fumantia flamma
Corpora dant tumulo: signantque hoc carmine saxum.
Hîc situs est Phaethon, currûs auriga paterni:
Quem si non tenuit, magnis tamen excidit ausis.
Nam pater obductos, luctu miserabilis ægro,
Condiderat vultus: &, si modo credimus, unum
Isse diem sine Sole ferunt. incendia lumen
Præbebant; aliquisque malo fuit usus in illo.
At Clymene postquam dixit, quæcumque fuerunt
In tantis dicenda malis; lugubris & amens,

Digitized by Google

Et laniata sinus totum percensuit orbem:
Exanimesque artus primo, mox ossa requirens,
Reperit ossa tamen peregrina condita ripa,
Incubuitque loco; nomenque in marmore lectum
Perfudit lacrimis, & aperto pectore fovit.
Nec minus Heliades fletus, &, inania morti
Munera, dant lacrimas: & cæsæ pectora palmis
Non auditurum miseras Phaethonta querelas
Nocte dieque vocant: adsternunturque sepulcro.
Luna quater junctis implerat cornibus orbem:
Illæ more suo (nam morem fecerat usus)
Plangorem dederant. e quîs Phaethusa sororum
Maxima, cum vellet terræ procumbere, questa est
Diriguisse pedes: ad quam conata venire
Candida Lampetie, subita radice retenta est.
Tertia, cum crinem manibus laniare pararet,
Avellit frondes. hæc stipite crura teneri,
Illa dolet fieri longos sua brachia ramos.
Dumque ea mirantur, complectitur inguina cortex:
Perque gradus uterum, pectusque, humerosque, manusque
Ambit: & exstabant tantum ora vocantia matrem.
Quid faciat mater? nisi, quo trahat impetus illam,
Huc eat, atque illuc? &, dum licet, oscula jungat?
Non satis est. truncis avellere corpora tentat;
Et teneros manibus ramos abrumpere: at inde
Sanguineæ manant, tamquam de vulnere, guttæ.
Parce, precor, mater, quæcumque est saucia, clamat:

Digitized by Google

Parce, precor: nostrum laniatur in arbore corpus.
Jamque vale: cortex in verba novissima venit.
Inde fluunt lacrimæ: stillataque sole rigescunt
De ramis electra novis: quæ lucidus amnis
Excipit, & nuribus mittit gestanda Latinis.

Fab. IV. Argumentum.

Cycnus Sthenelei filius in avem sui nominis.

Cycnus Sthenelei filius, materno genere Phaethonti proximus, cum Liguriam incoleret, & in ripa Eridani amnis, quem quidam Padum vocant, cum vidisset corpus Phaethontis a sororibus ejus ablui, pari calamitate est concussus. Plus enim justo deflendo propinqui interitum, Deorum voluntate in volucrem cycnum abiit, qui perosus cœlestem ignem, paludes ac flumina, quibus insenesceret, est secutus. Phanocles in Cupidinibus auctor.

ADfuit huic monstro proles Stheneleia Cycnus,
Qui tibi materno quamvis a sanguine junctus,
Mente tamen, Phaethon, propior fuit. ille relicto
(Nam Ligurum populos, & magnas rexerat urbes)
Imperio ripas virides, amnemque querelis
Eridanum impleratt, silvamque sororibus auctam:
Cum vox est tenuata viro: canæque capillos
Dissimulant plumæ: collumque a pectore longum

Porrigitur, digitosque ligat junctura rubentes:
Penna latus vestit: tenet os sine acumine rostrum:
Fit nova Cycnus avis. nec se cœloque, Jovique
Credit, ut injuste missi memor ignis ab illo.
Stagna petit, patulosque lacus: ignemque perosus,
Quæ colat, elegit contraria flumina flammis.

Fab. V. et VI. Argumentum.

Calisto Lycaonis filia in ursam. Eadem cum filio Arcade in sidera.

Juppiter cum reliquias torrentis ignis persequeretur, ut laborantibus opem ferret mortalibus, cum circa Nonacrinum montem Arcadiæ, in quo genitus existimatur, vagaretur, in Calistûs Lycaonis filiæ incidit amorem: cui cum preces de explemento desiderii sui admovisset, frustratasque voces suas intellexisset, astu eam subiit. In Dianæ namque sexum se rejecit, ac fatigatæ ornatus pharetra sagittisque, velut Diana, occurrit; ac veste pariter posita, Jovem virgo experta est. Neque ideo immerenti delictum remissum est. Nam confestim Juno pellicatu ejus accensa, ne amplius pulchritudine conjugem caperet, in ursam eam transfiguravit. Quæ a Jove cum Arcade filio, quem erat enixa, inter sidera collocatur. A Græcis autem Helice, a nostris Septentrio nuncupatur: & a Tethy & Ocea-

Digitized by Google

no ob Junonis iram inter cetera sidera liquore non tingitur, ut Hesiodus indicat. Hinc illud: Sed lucet in astris Calisto, renovatque suos sine fluctibus ignes. Ipse autem Arcas in Cœlum translatus, Arctophylax dicitur.

SQualidus interea genitor Phaethontis, & expers
Ipse sui decoris, qualis, cum deficit orbem,
Esse solet; lucemque odit, seque ipse, diemque:
Datque animum in luctus; & luctibus adjicit iram:
Officiumque negat mundo. Satis, inquit, ab ævi
Sors mea principiis fuit irrequieta: pigetque
Actorum sine fine mihi, sine honore, laborum.
Quilibet alter agat portantes lumina currus.
Si nemo est, omnesque Dei non posse fatentur;
Ipse agat: ut saltem, dum nostras tentat habenas,
Orbatura patres aliquando fulmina ponat.
Tum sciet, ignipedum vires expertus equorum,
Non meruisse necem, qui non bene rexerit illos.
Talia dicentem circumstant omnia Solem
Numina: neve velit tenebras inducere rebus,
Supplice voce rogant. missos quoque Juppiter ignes
Excusat, precibusque minas regaliter addit.
Colligit amentes, & adhuc terrore paventes,
Phœbus equos: stimuloque domans & verbere, sævit:
Sævit enim, natumque objectat, & imputat illis.
At pater omnipotens ingentia mœnia cœli

Circuit: &, ne quid labefactum viribus ignis
Corruat, explorat. quæ postquam firma, suique
Roboris esse videt; terras, hominumque labores
Perspicit. Arcadiæ tamen est impensior illi
Cura suæ. fontesque, & nondum audentia labi
Flumina restituit. dat terræ gramina, frondes
Arboribus; læsasque jubet revirescere silvas.
Dum redit, itque frequens; in virgine Nonacrina
Hæsit; & accepti caluere sub ossibus ignes.
Non erat hujus opus lanam mollire trahendo;
Nec positu variare comas. ubi fibula vestem,
Vitta coercuerat neglectos alba capillos,
Et modo leve manu jaculum, modo sumserat arcum,
Miles erat Phœbes: nec Mænalon attigit ulla
Gratior hac Triviæ. sed nulla potentia longa est.
Ulterius medio spatium Sol altus habebat;
Cum subit illa nemus, quod nulla ceciderat ætas.
Exsuit hîc humero pharetram, lentosque retendit
Arcus: inque solo, quod texerat herba, jacebat:
Et pictam posita pharetram cervice premebat.
Juppiter ut vidit fessam, & custode vacantem;
Hoc certe conjux furtum mea nesciet, inquit;
Aut si rescierit; sunt o, sunt jurgia tanti.
Protinus induitur faciem cultumque Dianæ:
Atque ait, O comitum, virgo, pars una mearum,
In quibus es venata jugis? de cespite virgo
Se levat: &, Salve numen, me judice, dixit,

Digitized by Google

Audiat ipse licet, majus Jove. ridet & audit;
Et sibi præferri se gaudet, & oscula jungit,
Nec moderata satis, nec sic a virgine danda.
Qua venata foret silva narrare parantem
Impedit amplexu: nec se sine crimine prodit.
Illa quidem contra, quantum modo femina possit,
(Adspiceres utinam, Saturnia, mitior esses!)
Illa quidem pugnat: sed quæ superare puella,
Quisve Jovem poterat? superum petit æthera victor
Juppiter. huic odio nemus est, & conscia silva.
Unde, pedem referens, pene est oblita pharetram
Tollere cum telis, &, quem suspenderat, arcum.
Ecce, suo comitata choro Dictynna per altum
Mænalon ingrediens, & cæde superba ferarum,
Adspicit hanc, visamque vocat: clamata refugit;
Et timuit primo, ne Juppiter esset in illa.
Sed postquam pariter Nymphas incedere vidit,
Sensit abesse dolos: numerumque accessit ad harum.
Heu quam difficile est, crimen non prodere vultu!
Vix oculos attollit humo: nec, ut ante solebat,
Juncta Deæ lateri, nec toto est agmine prima:
Sed silet; & læsi dat signa rubore pudoris.
Et (nisi quod virgo est) poterat sentire Diana
Mille notis culpam. Nymphæ sensisse feruntur.
Orbe resurgebant Lunaria cornua nono;
Cum Dea venatrix, fraternis languida flammis,
Nacta nemus gelidum, de quo cum murmure labens

Digitized by Google

Ibat, & atritas versabat rivus arenas.
Ut loca laudavit; summas pede contigit undas.
His quoque laudatis, Procul est, ait, arbiter omnis:
Nuda superfusis tinguamus corpora lymphis.
Parrhasis erubuit. cunctæ velamina ponunt:
Una moras quærit. dubitanti vestis ademta est:
Qua posita nudo patuit cum corpore crimen.
Attonitæ, manibusque uterum celare volenti,
I procul hinc, dixit, nec sacros pollue fontes,
Cynthia: deque suo jussit secedere cœtu.
Senserat hoc olim magni matrona Tonantis,
Distuleratque graves in idonea tempora pœnas.
Caussa moræ nulla est: & jam puer Arcas (id ipsum
Indoluit Juno) fuerat de pellice natus.
Quo simul obvertit sævam cum lumine mentem;
Scilicet hoc unum restabat, adultera, dixit,
Ut fecunda fores: fieretque injuria partu
Nota, Jovisque mei testatum dedecus esset.
Haud impune feres: adimam tibi nempe figuram;
Qua tibi, quaque places nostro, importuna, marito.
Dixit: &, adversa prensis a fronte capillis,
Stravit humi pronam. tendebat brachia supplex.
Brachia cœperunt nigris horrescere villis,
Curvarique manus, & aduncos crescere in ungues,
Officioque pedum fungi; laudataque quondam
Ora Jovi, lato fieri deformia rictu.
Neve preces animos, & verba potentia flectant,

Posse loqui eripitur. vox iracunda, minaxque,
Plenaque terroris rauco de gutture fertur.
Mens antiqua tamen facta quoque mansit in ursa;
Assiduoque suos gemitu testata dolores,
Qualescumque manus ad cœlum & sidera tollit:
Ingratumque Jovem, nequeat cum dicere, sentit.
Ah quoties, sola non ausa quiescere silva,
Ante domum, quondamque suis erravit in agris!
Ah quoties per saxa canum latratibus acta est!
Venatrixque metu venantum territa fugit!
Sæpe feris latuit visis, oblita quid esset;
Ursaque conspectos in montibus horruit ursos:
Pertimuitque lupos; quamvis pater esset in illis.
Ecce Lycaoniæ proles, ignara parentis,
Arcas adest, ter quinque fere natalibus actis.
Dumque feras sequitur, dum saltus eligit aptos,
Nexilibusque plagis silvas Erymanthidas ambit;
Incidit in matrem. quæ restitit, Arcade viso,
Et cognoscenti similis fuit. ille refugit;
Immotosque oculos in se sine fine tenentem
Nescius extimuit: propiusque accedere aventi
Vulnifico fuerat fixurus pectora telo:
Arcuit Omnipotens. pariterque ipsosque nefasque
Sustulit; & celeri raptos per inania vento
Imposuit cœlo, vicinaque sidera fecit.
Intumuit Juno, postquam inter sidera pellex
Fulsit: & ad canam descendit in æquora Tethyn,

Digitized by Google

Oceanumque senem; quorum reverentia movit
Sæpe Deos: caussamque viæ scitantibus infit:
Quæritis, ætheriis quare regina Deorum
Sedibus huc adsim? pro me tenet altera cœlum.
Mentiar, obscurum nisi nox cum fecerit orbem,
Nuper honoratas summo, mea vulnera, cœlo
Videritis stellas illic, ubi Circulus axem
Ultimus extremum, spatioque brevissimus, ambit.
Est vero, cur quis Junonem lædere nolit,
Offensamque tremat, quæ prosim sola nocendo?
En ego quantum egi! quam vasta potentia nostra est!
Esse hominem vetui: facta est Dea. sic ego pœnas
Sontibus impono: sic est mea magna potestas.
Vindicet antiquam faciem, vultusque ferinos
Detrahat; Argolica quod & ante Phoronide fecit.
Cur non & pulsa ducat Junone, meoque
Collocet in thalamo, socerumque Lycaona sumat?
At vos si læsæ contemtus tangit alumnæ,
Gurgite cæruleo septem prohibete Triones:
Sideraque in cœlo, stupri mercede, recepta
Pellite; ne puro tinguatur in æquore pellex.

Fab. VII. Argumentum.

Corvus candidus in nigrum.

Corvus volucris initio naturæ candidis pennis plumatus fuit, sed quia Coronida Coronei filiam in-

Digitized by Google

dicaverat Apollini in adulterio morari; illâ propter acerbissimum indicium flagrantis Dei sagittis confixâ, niger ex candido factus est. Ex hac ergo & Apolline nascitur Asclepius, quem pater excisum utero matris, cum ea rogo esset imposita, abstulit. Is ad Chironem a patre in Pelion perlatus montem est, ut ab eo incrementum, simulque scientiam acciperet medendi.

Dî maris adnuerant. habili Saturnia curru
Ingreditur liquidum pavonibus aera pictis:
Tam nuper pictis cæso pavonibus Argo;
Quam tu nuper eras, cum candidus ante fuisses,
Corve loquax, subito nigrantes versus in alas.
Nam fuit hæc quondam niveis argentea pennis
Ales, ut æquaret totas sine labe columbas,
Nec servaturis vigili Capitolia voce
Cederet anseribus, nec amanti flumina cycno.
Lingua fuit damno: lingua faciente loquaci,
Cui color albus erat, nunc est contrarius albo.
Pulchrior in tota, quam Larissæa Coronis,
Non fuit Hæmonia. placuit tibi, Delphice, certe,
Dum vel casta fuit, vel inobservata. sed ales
Sensit adulterium Phœbeius: utque latentem
Detegeret culpam non exorabilis index,
Ad dominum tendebat iter: quem garrula motis
Consequitur pennis, scitetur ut omnia, cornix,

Auditaque viæ caussa, Non utile carpis,
Inquit, iter: ne sperne meæ præsagia linguæ.

Fab. VIII. Argumentum.

Coronis in cornicem.

Coronis Coronei filia refert Corvo, ne indicium Apollini faceret. Cum enim Minerva Erichthonium Vulcani filium, qui de complexu sui in terram ceciderat, sustulisset, & comitibus suis Pandroso, & Hersæ, Aglauroque Cecropis filiabus cistula inclusum custodiendum tradidisset, monuissetque ne quis omnino id conspiceret; Cornix supradicta, nobilissima virginum, custodiens laxatam cistulam & inspectam, cum draconem reperisset, divulgavit. quamobrem Dea eam a se alienavit. Quæ cum solitudine in litore oblectaretur; Neptunus procul conspecta, venere ejus incaluit. cui cum vim adferret; ab eadem Dea propter virginitatem tenaciter custoditam in avem cornicem conversa est, ita ut templo Deæ submoveretur.

Quid fuerim, quid simque, vide; meritumque require:
Invenies nocuisse fidem. nam tempore quodam
Pallas Erichthonium, prolem sine matre creatam,
Clauserat Actæo texta de vimine cista:
Virginibusque tribus, gemino de Cecrope natis,

Digitized by Google

Hanc legem dederat, sua ne secreta viderent.
Abdita fronde levi densa speculabar ab ulmo,
Quid facerent. commissa duæ sine fraude tuentur,
Pandrosos atque Herse. timidas vocat una sorores
Aglauros: nodosque manu diducit. at intus
Infantemque vident, adporrectumque draconem.
Acta Deæ refero. pro quo mihi gratia talis
Redditur, ut dicar tutela pulsa Minervæ;
Et ponar post noctis avem. mea pœna volucres
Admonuisse potest; ne voce pericula quærant.
At puto, non ultro, nec quidquam tale rogantem
Me petiit. ipsa licet hoc a Pallade quæras:
Quamvis irata est, non hoc irata negabit.
Nam me Phocaica clarus tellure Coroneus
(Nota loquor) genuit, fueramque ego regia virgo,
Divitibusque procis (ne me contemne) petebar.
Forma mihi nocuit. nam dum per litora lentis
Passibus, ut soleo, summa spatiarer arena,
Vidit, & incaluit pelagi Deus: utque precando
Tempora cum blandis consumsit inania verbis;
Vim parat, & sequitur. fugio, densumque relinquo
Litus, & in molli nequicquam lassor arena.
Inde Deos, hominesque voco: nec contigit ullum
Vox mea mortalem. mota est pro virgine virgo,
Auxiliumque tulit. tendebam brachia cœlo:
Brachia cœperunt levibus nigrescere pennis.
Rejicere ex humeris vestem molibar; at illa

Digitized by Google

Pluma erat; inque cutem radices egerat imas.
Plangere nuda meis conabar pectora palmis:
Sed neque jam palmas, nec pectora nuda gerebam.
Currebam: nec, ut ante, pedes retinebat arena:
Et summa tollebar humo. mox acta per auras
Evehor, & data sum comes inculpata Minervæ.
Quid tamen hoc prodest, si diro facta volucris
Crimine Nyctimene nostro successit honori?

Fab. IX. Argumentum.

Nyctimene in noctuam.

Nyctimene Nyctei filia, virgo Lesbia, nimia libidine effrenata, in patris cubile se implicuit, ideoque adversantibus Deis ob admissum cessit in noctuam: quod scelus ipsa nocturno tempore occultat, & in luce visa ab omnibus volucribus petitur obnoxia.

An, quæ per totam res est notissima Lesbon,
Non audita tibi est? patrium temerasse cubile
Nyctimenen? avis illa quidem: sed conscia culpæ
Conspectum lucemque fugit, tenebrisque pudorem
Celat; & a cunctis expellitur æthere toto.
Talia dicenti, Tibi, ait, revocamina, corvus,
Sint precor ista malo. nos vanum spernimus omen.
Nec cœptum dimittit iter: dominoque jacentem

Digitized by Google

Cum juvene Hæmonio vidisse Coronida narrat.
Laurea delapsa est, audito crimine amanti:
Et pariter vultusque Deo, plectrumque, colorque
Excidit. utque animus tumida fervebat ab ira,
Arma adsueta rapit; flexumque a cornibus arcum
Tendit: & illa suo toties cum pectore juncta
Indevitato trajecit pectora telo.
Icta dedit gemitum, tractoque a vulnere ferro,
Candida Pœniceo perfudit membra cruore:
Et dixit, Potui pœnas tibi, Phœbe, dedisse;
Sed peperisse prius. duo nunc moriemur in una.
Hactenus; & pariter vitam cum sanguine fudit.
Corpus inane animæ frigus letale secutum est.
Pœnitet heu! sero pœnæ crudelis amantem;
Seque, quod audierit, quod sic exarserit, odit:
Odit avem, per quam crimen caussamque dolendi
Scire coactus erat: nervumque, arcumque, manumque
Odit, cumque manu, temeraria tela, sagittas.
Collapsamque fovet: seraque ope vincere fata
Nititur; & medicas exercet inaniter artes.
Quæ postquam frustra tentata, rogumque parari
Sensit, & arsuros supremis ignibus artus;
Tum vero gemitus (neque enim cœlestia tingui
Ora decet lacrimis) alto de corde petitos
Edidit. haud aliter, quam cum, spectante juvenca,
Lactentis vituli, dextra libratus ab aure,
Tempora discussit claro cava malleus ictu.

Ut tamen ingratos in pectora fudit odores,
Et dedit amplexus, injustaque justa peregit;
Non tulit in cineres labi sua Phœbus eosdem
Semina: sed natum flammis uteroque parentis
Eripuit; geminique tulit Chironis in antrum:
Sperantemque sibi non falsæ præmia linguæ
Inter aves albas vetuit considere corvum.

Fab. X. Argumentum.

Ocyroe in equam.

Ocyroe Chironis & Chariclûs filia, contemtis patris artibus, vesana futura præcinuit: infanti Asclepio prædixit, quod medicinâ mortuos ad superos reducturus esset, quodque esset ab avo fulminis ictum experturus. Patrem quoque Chirona serpentibus cruciandum, cupidumque mortis ex Deo in mortalium numerum venturum. Quæ cum esset elocuta, in equæ cessit figuram, ne adversantibus fatis plura ederet, quam prædicta Apollinis sinerent.

SEmifer interea divinæ stirpis alumno
Lætus erat; mixtoque oneri gaudebat honore.
Ecce venit rutilis humeros protecta capillis
Filia Centauri: quam quondam Nympha Chariclo,
Fluminis in rapidi ripis enixa, vocavit

Ocy-

Digitized by Google

Ocyroen. non hæc artes contenta paternas
Addidicisse fuit: fatorum arcana canebat.
Ergo ubi fatidicos concepit mente furores,
Incaluitque Deo, quem clausum pectore habebat,
Adspicit infantem, Totique salutifer orbi
Cresce, puer, dixit: tibi se mortalia sæpe
Corpora debebunt: animas tibi reddere ademtas'
Fas erit. idque semel Dîs indignantibus ausus,
Posse dare hoc iterum flamma prohiberis avita:
Eque Deo corpus fies exsangue; Deusque,
Qui modo corpus eras: & bis tua fata novabis.
Tu quoque, care pater, non jam mortalis, & ævis
Omnibus ut maneas, nascendi lege creatus,
Posse mori cupies tum, cum cruciabere diræ
Sanguine serpentis, per saucia membra recepto;
Teque ex æterno patientem numina mortis
Efficient; triplicesque Deæ tua fila resolvent.
Restabat fatis aliquid: suspirat ab imis
Pectoribus, lacrimæque genis labuntur obortæ:
Atque ita, Prævertunt, inquit, me fata; vetorque
Plura loqui; vocisque meæ præcluditur usus.
Non fuerant artes tanti, quæ numinis iram
Contraxere mihi. mallem nescisse futura.
Jam mihi subduci facies humana videtur:
Jam cibus herba placet: jam latis currere campis
Impetus est: in equam, cognataque corpora, vertor.
Tota tamen quare? pater est mihi nempe biformis.

Talia dicenti pars est extrema querelæ
Intellecta parum; confusaque verba fuere.
Mox nec verba quidem, nec equæ sonus ille videtur;
Sed simulantis equam: parvoque in tempore certos
Edidit hinnitus, & brachia movit in herbas.
Tum digiti coeunt; & quinos adligat ungues
Perpetuo cornu levis ungula: crescit & oris,
Et colli spatium: longæ pars ultima pallæ
Cauda fit. utque vagi crines per colla jacebant,
In dextras abiere jubas: pariterque novata est
Et vox & facies: nomen quoque monstra dedere.

Fab. XI. Argumentum.

Battus in saxum.

Apollo Jovis & Latonæ filius, cum pecus Admeti Pheretis filii pasceret, fistulæ cantu solitudinem protegens, boves ejus in agros Pyliæ regionis progressæ sunt: quas Mercurius avertit, & in silva occuluit. Quod cum Battus Nelei filius equas pascens vidisset, Mercurius vero ut indicium premeret, ex armentis formosissimam vaccam ei concessit. At ille discedenti adfirmavit lapidem proximum, quem vidisset, celerius, quam se, quidquam indicaturum. Deus vero, ut mortalis fidem experiretur, paullo post mutata figura ad eamdem reversus est, simulavitque se amissas boves quærere,

Digitized by Google

& præmium promisit, si demonstrasset. At ille, cum sub quo monte pascerentur ostendisset, Mercurius, perfidia ejus offensus, in lapidem eum mutavit; qui ab eventu Index circa Pylum vocatur.

FLebat, opemque tuam frustra Philyreius heros,
Delphice, poscebat. sed nec rescindere magni
Jussa Jovis poteras: nec, si rescindere posses,
Tunc aderas: Elin Messaniaque arva colebas.
Illud erat tempus, quo te pastoria pellis
Texit; onusque fuit baculum silvestre sinistræ;
Alterius, dispar septenis fistula cannis.
Dumque amor est curæ, dum te tua fistula mulcet,
Incustoditæ Pylios memorantur in agros
Processisse boves. videt has Atlantide Maja
Natus; & arte sua silvis occultat abactas.
Senserat hoc furtum nemo, nisi notus in illo
Rure senex. Battum vicinia tota vocabant.
Divitis hic saltus herbosaque pascua Nelei,
Nobiliumque greges custos servabat equarum.
Hunc timuit, blandaque manu seduxit; &, Eja,
Quisquis es, hospes, ait, si forte armenta requiret
Hæc aliquis, vidisse nega. neu gratia facto
Nulla rependatur, nitidam cape præmia vaccam.
Et dedit. accepta voces has reddidit hospes:
Tutus eas. lapis iste prius tua furta loquatur.
Et lapidem ostendit. simulat Jove natus abire,

Digitized by Google

Mox redit: &, versa pariter cum voce figura,
Rustice, vidisti si quas hoc limite, dixit,
Ire boves, fer opem; furtoque silentia deme.
Juncta suo pretium dabitur tibi femina tauro.
At senior, postquam merces geminata, Sub illis
Montibus, inquit, erunt. & erant sub montibus illis.
Risit Atlantiades: &, Me mihi, perfide, prodis?
Me mihi prodis? ait. perjuraque pectora vertit
In durum silicem; qui nunc quoque dicitur Index:
Inque nihil merito vetus est infamia saxo.

Fab. XII. Argumentum.

Aglaurus in Lapidem.

Athenis virgines per sollemne sacrificium canistris Minervæ ferunt pigmenta: inter quas a Mercurio eminens specie conspecta est Herse Cecropis filia. Itaque adgressus est sororem ejus Aglauron, precatusque, ut se Hersæ sorori suæ jungeret. At illa cum pro ministerio aurum eum poposcisset, Minerva graviter offensa est avaritia ejus, ob quam cistulam etiam traditam sororibus ejus custodiendam adversus suum prædictum aperuisset. Invidiæ novissime imperavit, eam sororis Herses exacerbare fortunio, diuque excruciatam in saxum mutavit.

Digitized by Google

HInc se sustulerat paribus caducifer alis;
Munychiosque volans agros, gratamque Minervæ
Despectabat humum, cultique arbusta Lycei.
Illa forte die castæ de more puellæ
Vertice supposito festas in Palladis arces
Pura coronatis portabant sacra canistris.
Inde revertentes Deus adspicit ales: iterque
Non agit in rectum, sed in orbem curvat eumdem.
Ut volucris visis rapidissima miluus extis,
Dum timet, & densi circumstant sacra ministri,
Flectitur in gyrum; nec longius audet abire;
Spemque suam motis avidus circumvolat alis:
Sic super Actæas agilis Cyllenius arces
Inclinat cursus, & easdem circinat auras.
Quanto splendidior, quam cetera sidera, fulget
Lucifer; & quanto te, Lucifer, aurea Phœbe;
Tanto virginibus præstantior omnibus Herse
Ibat: eratque decus pompæ, comitumque suarum.
Obstupuit forma Jove natus: & æthere pendens
Non secus exarsit, quam cum balearica plumbum
Funda jacit. volat illud, & incandescit eundo,
Et quos non habuit, sub nubibus invenit, ignes.
Vertit iter; cœloque petit diversa relicto:
Nec se dissimulat: tanta est fiducia formæ:
Quæ quamquam justa est; cura tamen adjuvat illam,
Permulcetque comas, chlamydemque ut pendeat apte,

Digitized by Google

Collocat; ut limbus, totumque adpareat aurum;
Ut teres in dextra, qua somnos ducit & arcet,
Virga sit; ut tersis niteant talaria plantis.
Pars secreta domûs ebore & testudine cultos
Tres habuit thalamos; quorum tu, Pandroso, dextrum,
Aglauros lævum, medium possederat Herse.
Quæ tenuit lævum, venientem prima notavit
Mercurium: nomenque Dei scitarier ausa est,
Et caussam adventus. cui sic respondit Atlantis
Pleionesque nepos: Ego sum, qui jussa per auras
Verba patris porto. pater est mihi Juppiter ipse:
Nec fingam caussas. tu tantum fida sorori
Esse velis, prolisque meæ matertera dici.
Herse caussa viæ. faveas oramus amanti.
Adspicit hunc oculis îsdem, quibus abdita nuper
Viderat Aglauros flavæ secreta Minervæ:
Proque ministerio magni sibi ponderis aurum
Postulat. interea tectis excedere cogit.
Vertit ad hanc torvi Dea bellica luminis orbem,
Et tanto penitus traxit suspiria motu,
Ut pariter pectus, positamque in pectore forti
Ægida concuteret. subit, hanc arcana profanâ
Detexisse manu tum, cum sine matre creatam
Lemnicolæ stirpem contra data fœdera vidit:
Et gratamque Deo fore jam, gratamque sorori,
Et ditem sumto, quod avara poposcerit, auro.
Protinus Invidiæ, nigro squallentia tabo,

Digitized by Google

Tecta petit. domus est imis in vallibus antri
Abdita, sole carens, non ulli pervia vento;
Tristis, & ignavi plenissima frigoris; & quæ
Igne vacet semper, caligine semper abundet.
Huc ubi pervenit belli metuenda virago,
Constitit ante domum, (neque enim succedere tectis
Fas habet) & postes extrema cuspide pulsat.
Concussæ patuere fores. videt intus edentem
Vipereas carnes, vitiorum alimenta suorum,
Invidiam: visaque oculos avertit. at illa
Surgit humo pigrâ: semesarumque relinquit
Corpora serpentum: passuque incedit inerti.
Utque Deam vidit formaque armisque decoram,
Ingemuit: vultumque ima ad suspiria duxit.
Pallor in ore sedet: macies in corpore toto:
Nusquam recta acies: livent rubigine dentes:
Pectora felle virent: lingua est suffusa veneno.
Risus abest; nisi quem visi movere dolores.
Nec fruitur somno, vigilacibus excita curis:
Sed videt ingratos, intabescitque videndo,
Successus hominum: carpitque & carpitur unâ:
Suppliciumque suum est. quamvis tamen oderat illam,
Talibus adfata est breviter Tritonia dictis:
Infice tabe tua natarum Cecropis unam.
Sic opus est. Aglauros ea est. haud plura locuta
Fugit; & impressa tellurem repulit hasta.
Illa Deam obliquo fugientem lumine cernens,

Murmura parva dedit: successorumque Minervæ
Indoluit: baculumque capit; quod spinea totum
Vincula cingebant: adopertaque nubibus atris,
Quâcumque ingreditur, florentia proterit arva,
Exuritque herbas, & summa cacumina carpit:
Adflatuque suo populos, urbesque, domosque
Polluit: & tandem Tritonida conspicit arcem,
Ingeniis, opibusque, & festa pace virentem:
Vixque tenet lacrimas; quia nil lacrimabile cernit.
Sed postquam thalamos intravit Cecrope natæ,
Jussa facit: pectusque manu ferrugine tincta
Tangit: & hamatis præcordia sentibus implet;
Inspiratque nocens virus; piceumque per ossa
Dissipat, & medio spargit pulmone venenum.
Neve mali spatium caussæ per latius errent,
Germanam ante oculos, fortunatumque sororis
Conjugium, pulchraque Deum sub imagine ponit.
Cunctaque magna facit, quibus irritata, dolore
Cecropis occulto mordetur: & anxia nocte,
Anxia luce gemit; lentaque miserrima tabe
Liquitur, ut glacies incerto saucia sole:
Felicisque bonis non secius uritur Herses,
Quam cum spinosis ignis supponitur herbis;
Quæ neque dant flammas, lenique tepore cremantur.
Sæpe mori voluit; ne quidquam tale videret:
Sæpe velut crimen rigido narrare parenti.
Denique in adverso venientem limine sedit

Exclusura Deum. cui blandimenta, precesque,
Verbaque jactanti mitissima, Desine, dixit:
Hinc ego me non sum nisi te motura repulso.
Stemus, ait, pacto, velox Cyllenius, isto;
Cælatasque fores virga patefecit. at illi
Surgere conanti partes, quascumque sedendo
Flectimur, ignava nequeunt gravitate moveri.
Illa quidem recto pugnat se attollere trunco:
Sed genuum junctura riget, frigusque per ungues
Labitur; & pallent amisso sanguine venæ.
Utque malum late solet immedicabile cancer
Serpere, & illæsas vitiatis addere partes;
Sic letalis hiems paullatim in pectora venit:
Vitalesque vias, & respiramina clausit.
Nec conata loqui est; nec, si conata fuisset,
Vocis haberet iter. saxum jam colla tenebat;
Oraque duruerant: signumque exsangue sedebat.
Nec lapis albus erat. sua mens infecerat illam.

Fab. XIII. Argumentum.

Juppiter in Taurum.

Cum Mercurius jussu patris in Phœnicen transgressus esset, ut armenta illius regionis ad litus compelleret; Juppiter in Taurum conversus. cum se juvencis Agenoris regis immiscuisset, & in amorem sui spatiantes in arena virgines consistere coe-

Digitized by Google

gisset; paullatim singulas adludens, novissime Europam Agenoris filiam, cujus amore compulsus averterat figuram, insidentem sibi tergo per mare in insulam Cretam detulit, ibique concubitu ejus fruitus est.

HAS ubi verborum pœnas mentisque profanæ
Cœpit Atlantiades, dictas a Pallade terras
Linquit, & ingreditur jactatis æthera pennis.
Sevocat hunc genitor; nec caussam fassus amoris,
Fide minister, ait, jussorum nate meorum,
Pelle moram, solitoque celer delabere cursu;
Quæque tuam matrem tellus a parte sinistra
Suspicit, (indigenæ Sidonida nomine dicunt)
Hanc pete: quodque procul montano gramine pasci
Armentum regale vides, ad litora verte.
Dixit: & expulsi jamdudum monte juvenci
Litora jussa petunt, ubi magni filia regis
Ludere, virginibus Tyriis comitata, solebat.
Non bene conveniunt, nec in una sede morantur,
Majestas & amor. sceptri gravitate relicta,
Ille pater rectorque Deûm, cui dextra trisulcis
Ignibus armata est, qui nutu concutit orbem,
Induitur faciem tauri: mixtusque juvencis
Mugit, & in teneris formosus obambulat herbis.
Quippe color nivis est; quam nec vestigia duri
Calcavere pedis, nec solvit aquaticus Auster.

Digitized by Google

Colla toris exstant: armis palearia pendent:
Cornua parva quidem; sed quæ contendere possis
Facta manu, puraque magis perlucida gemmâ.
Nullæ in fronte minæ, nec formidabile lumen:
Pacem vultus habet. miratur Agenore nata,
Quod tam formosus, quod prœlia nulla minetur.
Sed, quamvis mitem, metuit contingere primo.
Mox adit: & flores ad candida porrigit ora.
Gaudet amans: &, dum veniat sperata voluptas,
Oscula dat manibus. vix ah, vix cetera differt.
Et nunc adludit, viridique exsultat in herba:
Nunc latus in fulvis niveum deponit arenis;
Paullatimque metu demto, modo pectora præbet
Virginea plaudenda manu; modo cornua sertis
Impedienda novis. ausa est quoque regia virgo,
Nescia quem premeret, tergo considere tauri.
Cum Deus a terra, siccoque a litore, sensim
Falsa pedum primis vestigia ponit in undis.
Inde abit ulterius, mediique per æquora ponti
Fert prædam. pavet hæc: litusque ablata relictum
Respicit: & dextra cornu tenet; altera dorso
Imposita est: tremulæ sinuantur flamine vestes.

P. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON
LIBER III.

Fab. I. Argumentum.

Dentes draconis in homines.

Agenor, rapta Europa, fratres ejus ad requirendam sororem dimisit, ita ut, nisi eam reperisſent, ad ſe ne reverterentur, imperaret. Cilix diverſas petit terras, noviſſimeque conſtituit Ciliciam; nec minus Phœnix a ſuo nomine Phœnicen. Cadmus vero, deſperata ſpe viſendi parentis, Apollinis oraculum ingreditur, ſciſcitans, in quibus partibus orbis conſiſteret. Accepta itaque ſorte, ut vaccam a grege ſecretam, quæ Lunæ ſignum in latere haberet, ageret; & ubi feſſa procubuiſſet, ibi ſtatueret urbem; parens præcepto, in eam terram devenit, quæ poſtea a bove Bœotia eſt dicta. Hic cum ad fontem Martis ſocios aquatum miſiſſet, atque ille illuc veniſſet, ut vidit a dracone ſocios

consumtos, serpentem interfecit: dentesque ejus, Minervæ monitu, humo sparsit. Ex quibus armatorum multitudo progignitur, quæ inter se domestico bello confligit. Ita ut ex ea quinque relinquerentur, qui Minervæ voluntate creandi populi, qui Thebis considerent, principes essent: quorum nomina hæc produntur fuisse, Echion, Udæus, Chthonius, Pelorus, Hyperenor. Hi Cadmo socii condendæ urbis additi sunt.

JAmque Deus, posita fallacis imagine tauri,
Se confessus erat; Dictæaque rura tenebat:
Cum pater ignarus Cadmo perquirere raptam
Imperat: & pœnam, si non invenerit, addit
Exsilium, facto pius & sceleratus eodem.
Orbe pererrato (quis enim deprendere possit
Furta Jovis?) profugus patriamque, iramque parentis
Vitat Agenorides; Phœbique oracula supplex
Consulit: &, quæ sit tellus habitanda, requirit.
Bos tibi, Phœbus ait, solis occurret in arvis,
Nullum passa jugum, curvique immunis aratri.
Hac duce carpe vias; &, qua requieverit herba,
Mœnia fac condas; Bœotiaque illa vocato.
Vix bene Castalio Cadmus descenderat antro:
Incustoditam lente videt ire juvencam,
Nullum servitii signum cervice gerentem.
Subsequitur, pressoque legit vestigia gressu;

Digitized by Google

Auctoremque viæ Phœbum taciturnus adorat.
Jam vada Cephisi, Panopesque evaserat arva:
Bos stetit; &, tollens spatiosam cornibus altis
Ad cœlum frontem, mugitibus impulit auras.
Atque ita, respiciens comites sua terga sequentes,
Procubuit, teneraque latus submisit in herba.
Cadmus agit grates, peregrinæque oscula terræ
Figit; & ignotos montes, agrosque salutat.
Sacra Jovi facturus erat: jubet ire ministros,
Et petere e vivis libandas fontibus undas.
Silva vetus stabat, nulla violata securi.
Est specus in medio, virgis ac vimine densus,
Efficiens humilem lapidum compagibus arcum,
Uberibus fecundus aquis. (hoc conditus antro
Martius anguis erat, cristis præsignis & auro;
Igne micant oculi; corpus tumet omne veneno;
Tresque vibrant linguæ; triplici stant ordine dentes.)
Quem postquam Tyria lucum de gente profecti
Infausto tetigere gradu, demissaque in undas
Urna dedit sonitum; longum caput extulit antro
Cæruleus serpens, horrendaque sibila misit.
Effluxere urnæ manibus; sanguisque relinquit
Corpus, & attonitos subitus tremor occupat artus.
Ille volubilibus squamosos nexibus orbes
Torquet, & immensos saltu sinuatur in arcus:
Ac media plus parte leves erectus in auras
Despicit omne nemus: tantoque est corpore, quanto,

Digitized by Google

Si totum spectes, geminas qui separat Arctos.
Nec mora: Phœnicas (sive illi tela parabant,
Sive fugam, sive ipse timor prohibebat utrumque)
Occupat; hos morsu, longis complexibus illos,
Hos necat adflatos funesti tabe veneni.
Fecerat exiguas jam Sol altissimus umbras:
Quæ mora sit sociis miratur Agenore natus;
Vestigatque viros. tegimen derepta leoni
Pellis erat: telum splendenti lancea ferro,
Et jaculum: teloque animus præstantior omni.
Ut nemus intravit, letataque corpora vidit,
Victoremque supra spatiosi corporis hostem
Tristia sanguinea lambentem vulnera lingua;
Aut ultor vestræ, fidissima corpora, mortis,
Aut comes, inquit, ero. dixit: dextraque molarem
Sustulit; & magnum magno conamine misit.
Illius impulsu cum turribus ardua celsis
Mœnia mota forent; serpens sine vulnere mansit.
Loricæque modo squamis defensus, & atræ
Duritia pellis, validos cute repulit ictus.
At non duritia jaculum quoque vincit eadem,
Quod medio lentæ fixum curvamine spinæ
Constitit; & toto descendit in ilia ferro.
Ille, dolore ferox, caput in sua terga retorsit;
Vulneraque adspexit, fixumque hastile momordit.
Idque, ubi vi multa partem labefecit in omnem,
Vix tergo eripuit. ferrum tamen ossibus hæret.

Tum vero, postquam solitas accessit ad iras
Plaga recens, plenis tumuerunt guttura venis:
Spumaque pestiferos circumfluit albida rictus:
Terraque rasa sonat squamis; quique halitus exit
Ore niger Stygio, vitiatas inficit auras.
Ipse modo immensum spiris facientibus orbem
Cingitur: interdum longa trabe rectior exit:
Impete nunc vasto, ceu concitus imbribus amnis,
Fertur, & obstantes proturbat pectore silvas.
Cedit Agenorides paullum: spolioque leonis
Sustinet incursus, instantiaque ora retardat
Cuspide prætenta. furit ille, & inania duro
Vulnera dat ferro: frangitque in acumine dentes.
Jamque venenifero sanguis manare palato
Cœperat; & virides adspergine tinxerat herbas:
Sed leve vulnus erat: quia se retrahebat ab ictu;
Læsaque colla dabat retro; plagamque sedere
Cedendo arcebat, nec longius ire sinebat:
Donec Agenorides conjectum in gutture ferrum
Usque sequens pressit, dum retro quercus eunti
Obstitit; & fixa est pariter cum robore cervix.
Pondere serpentis curvata est arbor, & imæ
Parte flagellari gemuit sua robora caudæ.
Dum spatium victor victi considerat hostis;
Vox subito audita est: (neque erat cognoscere promtum
Unde; sed audita est) Quid, Agenore nate, peremtum
Serpentem spectas? & tu spectabere serpens.

Ille

Ille diu pavidus, pariter cum mente colorem
Perdiderat; gelidoque comæ terrore rigebant.
Ecce viri fautrix, superas delapsa per auras,
Pallas adest: motæque jubet supponere terræ
Vipereos dentes, populi incrementa futuri.
Paret: &, ut presso sulcum patefecit aratro,
Spargit humi jussos, mortalia semina, dentes.
Inde (fide majus) glebæ cœpere moveri;
Primaque de sulcis acies adparuit hastæ.
Tegmina mox capitum picto nutantia cono:
Mox humeri, pectusque, onerataque brachia telis
Exsistunt: crescitque seges clypeata virorum.
Sic, ubi tolluntur festis aulæa theatris,
Surgere signa solent; primumque ostendere vultum;
Cetera paullatim: placidoque educta tenore
Tota patent; imoque pedes in margine ponunt.
Territus hoste novo Cadmus capere arma parabat:
Ne cape, de populo, quem terra creaverat, unus
Exclamat; nec te civilibus insere bellis.
Atque ita terrigenis rigido de fratribus unum
Comminus ense ferit: jaculo cadit eminus ipse.
Hic quoque, qui leto dederat, non longius illo
Vivit, & exspirat, modo quas acceperat, auras.
Exemploque pari furit omnis turba: suoque
Marte cadunt subiti per mutua vulnera fratres.
Jamque brevis spatium vitæ sortita juventus
Sanguineam trepido plangebant pectore matrem,

Quinque superstitibus: quorum fuit unus Echion.
Is sua jecit humi, monitu Tritonidis, arma;
Fraternæque fidem pacis petiitque, deditque.
Hos operis comites habuit Sidonius hospes,
Cum posuit jussam Phœbeis sortibus urbem.

Fab. II. Argumentum.

Actæon in Cervum.

Diana cum in valle Gargaphiæ æstivo tempore fatigata ex assidua venatione se ad fontem perlueret; Actæon Aristæi & Autonoes filius, eumdem locum petens ad refrigerandum se, & canes, quos exercuerat, cervos persequens, in conspectum Deæ incidit. qui ne eloqui posset, habitus ejus in cervum conversus est, ita ut pro fera a suis canibus laceratus sit.

JAM stabant Thebæ: poteras jam, Cadme, videri
Exsilio felix; soceri tibi Marsque Venusque
Contigerant. huc adde genus de conjuge tanta,
Tot natos, natasque, &, pignora cara, nepotes.
Hos quoque jam juvenes. sed, scilicet, ultima semper
Exspectanda dies homini: dicique beatus
Ante obitum nemo supremaque funera debet.
Prima nepos inter tot res tibi, Cadme, secundas
Caussa fuit luctûs, alienaque cornua fronti

Digitized by Google

Addita, vosque canes satiatæ sanguine herili.
At bene si quæras; Fortunæ crimen in illo,
Non scelus invenies. quod enim scelus error habebat?
Mons erat, infectus variarum cæde ferarum:
Jamque dies rerum medias contraxerat umbras,
Et Sol ex æquo meta distabat utraque;
Cum juvenis placido per devia lustra vagantes
Participes operum compellat Hyantius ore:
Lina madent, comites, ferrumque cruore ferarum;
Fortunamque dies habuit satis. altera lucem
Cum croceis evecta rotis Aurora reducet,
Propositum repetamus opus. nunc Phœbus utraque
Distat idem terra; finditque vaporibus arva.
Sistite opus præsens, nodosaque tollite lina.
Jussa viri faciunt, intermittuntque laborem.
Vallis erat piceis & acuta densa cupressu,
Nomine Gargaphie, succinctæ sacra Dianæ:
Cujus in extremo est antrum nemorale recessu,
Arte laboratum nulla: simulaverat artem
Ingenio Natura suo. nam pumice vivo,
Et levibus tophis nativum duxerat arcum.
Fons sonat a dextra, tenui perlucidus unda,
Margine gramineo patulos incinctus hiatus.
Hîc Dea silvarum, venatu fessa, solebat
Virgineos artus liquido perfundere rore.
Quo postquam subiit; Nympharum tradidit uni
Armigeræ jaculum, pharetramque, arcusque retentos.

Digitized by Google

Altera depositæ subjecit brachia pallæ.
Vincla duæ pedibus demunt. nam doctior illis
Ismenis Crocale, sparsos per colla capillos
Colligit in nodum; quamvis erat ipsa solutis.
Excipiunt laticem Nepheleque, Hyaleque, Rhanisque,
Et Psecas, & Phiale; funduntque capacibus urnis,
Dumque ibi perluitur solita Titania lympha;
Ecce nepos Cadmi, dilata parte laborum,
Per nemus ignotum non certis passibus errans,
Pervenit in lucum: sic illum fata ferebant.
Qui simul intravit rorantia fontibus antra;
Sicut erant, viso nudæ sua pectora Nymphæ
Percussere viro: subitisque ululatibus omne
Implevere nemus: circumfusæque Dianam
Corporibus texere suis. tamen altior illis
Ipsa Dea est, colloque tenus supereminet omnes.
Qui color infectis adversi Solis ab ictu
Nubibus esse solet, aut purpureæ Auroræ;
Is fuit in vultu visæ sine veste Dianæ.
Quæ quamquam comitum turba stipata suarum;
In latus obliquum tamen adstitit: oraque retro
Flexit: &, ut vellet promtas habuisse sagittas,
Quas habuit, sic hausit aquas: vultumque virilem
Perfudit: spargensque comas ultricibus undis,
Addidit hæc cladis prænuntia verba futuræ:
Nunc tibi me posito visam velamine narres,
Si poteris narrare, licet. nec plura minata,

Dat sparso capiti vivacis cornua cervi:
Dat spatium collo: summasque cacuminat aures:
Cum pedibusque manus, cum longis brachia mutat
Cruribus: & velat maculoso vellere corpus.
Additus & pavor est. fugit Autonoeius heros:
Et se tam celerem cursu miratur in ipso.
Ut vero solitis sua cornua vidit in undis,
Me miserum! dicturus erat: vox nullà secuta est.
Ingemuit; vox illa fuit; lacrimæque per ora
Non sua fluxerunt. mens tantum pristina mansit.
Quid faciat? repetatne domum, regalia tecta?
An lateat silvis? timor hoc, pudor impedit illud.
Dum dubitat; videre canes: primusque Melampus,
Ichnobatesque sagax latratu signa dedere,
Gnosius Ichnobates, Spartana gente Melampus.
Inde ruunt alii rapida velocius aura,
Pamphagus, & Dorceus, & Oribasus; Arcades omnes:
Nebrophonosque valens, & trux cum Lælape Theron,
Et pedibus Pterelas, & naribus utilis Agrè,
Hylæusque fero nuper percussus ab apro,
Deque lupo concepta Napè, pecudesque secuta
Pœmenis, & natis comitata Harpyja duobus,
Et substricta gerens Sicyonius ilia Ladon,
Et Dromas, & Canace, Sticteque, & Tigris, & Alce,
Et niveis Leucon, & villis Asbolus atris,
Prævalidusque Lacon, & cursu fortis Aello,
Et Thous, & Cyprio velox cum fratre Lycisce,

Et nigram medio frontem distinctus ab albo
Harpalos, & Melaneus, hirsutaque corpore Lachne,
Et patre Dictæo, sed matre Laconide nati,
Labros, & Agriodos, & acutæ vocis Hylactor:
Quasque referre mora est. ea turba cupidine prædæ
Per rupes, scopulosque, adituque carentia saxa,
Quâ via difficilis, quâque est via nulla, feruntur.
Ille fugit, per quæ fuerat loca sæpe secutus.
Heu famulos fugit ipse suos! clamare libebat,
Actæon ego sum: dominum cognoscite vestrum.
Verba animo desunt: resonat latratibus æther.
Prima Melanchætes in tergo vulnera fecit;
Proxima Theridamas; Oresitrophos hæsit in armo.
Tardius exierant, sed per compendia montis
Anticipata via est. dominum retinentibus illis
Cetera turba coit, confertque in corpore dentes.
Jam loca vulneribus desunt. gemit ille, sonumque,
Et, si non hominis, quem non tamen edere possit
Cervus, habet: mœstisque replet juga nota querelis;
Et genibus supplex pronis, similisque roganti,
Circumfert tacitos, tamquam sua brachia, vultus.
At comites rapidum solitis hortatibus agmen
Ignari instigant, oculisque Actæona quærunt;
Et velut absentem certatim Actæona clamant.
Ad nomen caput ille refert: ut abesse queruntur,
Nec capere oblatæ segnem spectacula prædæ.
Vellet abesse quidem; sed adest: velletque videre,

Digitized by Google

Non etiam sentire, canum fera facta suorum.
Undique circumstant: mersisque in corpore rostris
Dilacerant falsi dominum sub imagine cervi.
(Nec nisi finita per plurima vulnera vita,
Ira pharetratæ fertur satiata Dianæ.)

Fab. III. Argumentum.

Juno in anum.

Juno suspectam Semelen Cadmi & Harmoniæ filiam cum haberet, quod cum Jove concubuisset, in anum conversa, ut se fallacia sine invidia cujusquam ulcisceretur, ad eam venit, persuadetque ei, ne alio Jovem apparatu recipiat ad cubile, quam quo solitus sit apparere Junoni; quo, ut illius auctoritas gravis, proinde ipsius concubitus insignis esset. Quod cum impetrasset a cupiente, Deus instructus tonitribus ac fulminibus, domum Semeles ingressus est: tecta ejus deceptæ optatis flammis adurit, Liberumque conceptum utero gravidæ incendio eripit, ac femore insuit suo. Postea completis mensibus, Nymphis, quæ Nysam montem Indiæ perfrequentarent, clam tradidit nutriendum.

RUmor in ambiguo est: aliis violentior æquo
Visa Dea est: alii laudant, dignamque severa
Virginitate vocant. pars invenit utraque caussas.

Sola Jovis conjux non tam culpetne probetne,
Eloquitur, quam clade domûs ab Agenore ductæ
Gaudet: & a Tyria collectum pellice transfert
In generis socios odium. subit ecce priori
Caussa recens; gravidamque dolet de semine magni
Esse Jovis Semelen. tum linguam ad jurgia solvit.
Effeci quid enim toties per jurgia? dixit.
Ipsa petenda mihi est: ipsam, si maxima Juno
Rite vocor, perdam; si me gemmantia dextra
Sceptra tenere decet; si sum regina, Jovisque
Et soror & conjux. certe soror. at, puto, furto est
Contenta: & thalami brevis est injuria nostri.
Concipit; id deerat: manifestaque crimina pleno
Fert utero: & mater, quod vix mihi contigit uni,
De Jove vult fieri. tanta est fiducia formæ.
Fallat eam faxo: nec sum Saturnia, si non
Ab Jove mersa suo Stygias penetrarit in undas.
Surgit ab his solio; fulvaque recondita nube
Limen adit Semeles. nec nubes ante removit,
Quam simulavit anum: posuitque ad tempora canos:
Sulcavitque cutem rugis: & curva trementi
Membra tulit passu: vocem quoque fecit anilem,
Ipsaque fit Beroe, Semeles Epidauria nutrix.
Ergo ubi, captato sermone, diuque loquendo,
Ad nomen venere Jovis, suspirat: &, Optem
Juppiter ut sit, ait: metuo tamen omnia. multi
Nomine Divorum thalamos subiere pudicos.

Digitized by Google

Nec tamen esse Jovem satis est: det pignus amoris;
Si modo verus is est: quantusque, & qualis ab alta
Junone excipitur; tantus, talisque rogato
Det tibi complexus: suaque ante insignia sumat.
Talibus ignaram Juno Cadmeida dictis
Formarat. rogat illa Jovem sine nomine munus.
Cui Deus, Elige, ait: nullam patiere repulsam.
Quoque magis credas, Stygii quoque conscia sunto
Numina torrentis. timor & Deus ille Deorum.
Læta malo, nimiumque potens, perituraque amantis
Obsequio Semele, Qualem Saturnia, dixit,
Te solet amplecti, Veneris cum fœdus initis,
Da mihi te talem. voluit Deus ora loquentis
Opprimere. exierat jam vox properata sub auras.
Ingemuit: neque enim non hæc optasse, neque ille
Non jurasse potest. ergo mœstissimus altum
Æthera conscendit; nutuque sequentia traxit
Nubila: quîs nimbos, immixtaque fulgura ventis
Addidit, & tonitrus, & inevitabile fulmen.
Quâ tamen usque potest, vires sibi demere tentat.
Nec, quo centimanum dejecerat igne Typhœa,
Nunc armatur eo: nimium feritatis in illo.
Est aliud levius fulmen; cui dextra Cyclopum
Sævitiæ, flammæque minus, minus addidit iræ:
Tela secunda vocant Superi. capit illa; domumque
Intrat Agenoream. corpus mortale tumultus
Non tulit æthereos; donisque jugalibus arsit.

Imperfectus adhuc infans genetricis ab alvo
Eripitur, patrioque tener (si credere dignum)
Insuitur femori; maternaque tempora complet.
Furtim illum primis Ino matertera cunis
Educat. inde datum Nymphæ Nyseides antris
Occuluere suis; lactisque alimenta dedere.

Fab. IV. Argumentum.

Tiresias in feminam.

Juppiter cum Junone jocosius, omissis omnibus jurgiis, referens in conjunctione majorem capere feminas, quam viros, voluptatem; Tiresiam judicem adeundum censuit, qui utramque naturam maris & feminæ fuerat expertus. Nam quodam tempore cum serpentes concubitu hærentes baculo percussisset, in mulierem versus fuerat; ac rursus proximo vere, eadem usus ratione ac tactu, in virum cesserat. Qui cum Jovis sententiam tutatus esset, damnata Juno lusum in iracundiam vertit: ac Tiresiam luminibus orbavit. Pro qua injuria, quod majus esset, Juppiter futurorum scientiam ei tribuit.

Dumque ea per terras fatali lege geruntur,
Tutaque bis geniti sunt incunabula Bacchi;
Forte Jovem memorant, diffusum nectare, curas
Seposuisse graves, vacuaque agitasse remissos

Cum Junone jocos: &, Major vestra profecto est,
Quam quæ contingat maribus, dixisse, voluptas.
Illa negat. placuit, quæ sit sententia docti,
Quærere, Tiresiæ. Venus huic erat utraque nota.
Nam duo magnorum viridi coeuntia silva
Corpora serpentum baculi violaverat ictu:
Deque viro factus (mirabile) femina, septem
Egerat autumnos. octavo rursus eosdem
Vidit: &, Est vestræ si tanta potentia plagæ,
Dixit, ut auctoris sortem in contraria mutet;
Nunc quoque vos feriam. percussis anguibus isdem,
Forma prior rediit, genitivaque rursus imago.
Arbiter hic igitur sumtus de lite jocosa,
Dicta Jovis firmat. gravius Saturnia justo,
Nec pro materia fertur doluisse: suique
Judicis æterna damnavit lumina nocte.
At pater omnipotens (neque enim licet irrita cuiquam
Facta Dei fecisse Deo) pro lumine ademto
Scire futura dedit: pœnamque levavit honore.

FAB. V. ARGUMENTUM.

Echo in liquorem.

Liriope Nympha ex amne Cephiso procreavit Narcissum, cui Tiresias Everi filius omnia prospera responso pollicitus est, si pulchritudinis suæ nullam habuisset notitiam. Hunc igitur Echo cum diligeret,

neque ullam viam potiundi inveniret; cura & solicitudine juvenis, quem extremis vocibus persequebatur fugientem, extabuit; ejusque reliquiæ corporis in lapidem conversæ sunt. quod ei incidit Junonis ira: quia garrulitate sua eam sæpe esset morata, ne Juppiter in montibus persequens Nymphas manifesto deprehendi posset. Fertur Echo, filia Junonis, ob deformitatem montibus recondita, nequid ejus præter vocem inspici posset: quæ tamen post obitum auditur.

ILle per Aonias, fama celeberrimus, urbes
Irreprehensa dabat populo responsa petenti.
Prima fide vocisque ratæ tentamina sumsit
Cærula Liriope: quam quondam flumine curvo
Implicuit; clausæque suis Cephisos in undis
Vim tulit. enixa est utero pulcherrima pleno
Infantem, Nymphis jam nunc qui posset amari;
Narcissumque vocat. de quo consultus, an esset
Tempora maturæ visurus longa senectæ;
Fatidicus vates, Si se non viderit, inquit.
Vana diu visa est vox auguris. exitus illam,
Resque probat, letique genus, novitasque furoris.
Jamque ter ad quinos unum Cephisius annum
Addiderat: poteratque puer, juvenisque videri.
Multi illum juvenes, multæ cupiere puellæ.
Sed fuit in tenera tam dira superbia forma;

Nulli illum juvenes, nullæ tetigere puellæ.
Adspicit hunc, trepidos agitantem in retia cervos,
Vocalis Nymphe; quæ nec reticere loquenti,
Nec prior ipsa loqui didicit, resonabilis Echo.
Corpus adhuc Echo, non vox erat: & tamen usum
Garrula non alium, quam nunc habet, oris habebat;
Reddere de multis ut verba novissima posset.
Fecerat hoc Juno. quia, cum deprendere posset
Sub Jove sæpe suo Nymphas in monte jacentes,
Illa Deam longo prudens sermone tenebat,
Dum fugerent Nymphæ. Postquam Saturnia sensit;
Hujus, ait, linguæ, qua sum delusa, potestas
Parva tibi dabitur, vocisque brevissimus usus.
Reque minas firmat. tamen hæc in fine loquendi
Ingeminat voces: auditaque verba reportat.
Ergo ubi Narcissum, per devia lustra vagantem,
Vidit, & incaluit; sequitur vestigia furtim.
Quoque magis sequitur, flamma propiore calescit.
Non aliter, quam cum summis circumlita tædis
Admotam rapiunt vivacia sulfura flammam.
O quoties voluit blandis accedere dictis,
Et molles adhibere preces! natura repugnat;
Nec sinit incipiat. sed, quod sinit, illa parata est
Exspectare sonos, ad quos sua verba remittat.
Forte puer, comitum seductus ab agmine fido,
Dixerat, Ecquis adest? &, Adest, responderat Echo.
Hic stupet: utque aciem partes divisit in omnes;

Voce, Veni, clamat magna. vocat illa vocantem.
Respicit: & nullo rursus veniente, Quid, inquit,
Me fugis? & totidem, quot dixit, verba recepit.
Perstat; & alternæ deceptus imagine vocis;
Huc coeamus, ait: nullique libentius umquam
Responsura sono, Coeamus, retulit Echo:
Et verbis favet ipsa suis; egressaque silvis
Ibat, ut injiceret sperato brachia collo.
Ille fugit: fugiensque, Manus complexibus aufer:
Ante, ait, emoriar, quam sit tibi copia nostri.
Retulit illa nihil, nisi, Sit tibi copia nostri.
Spreta latet silvis: pudibundaque frondibus ora
Protegit: & solis ex illo vivit in antris.
Sed tamen hæret amor; crescitque dolore repulsæ.
Attenuant vigiles corpus miserabile curæ:
Adducitque cutem macies; & in aera succus
Corporis omnis abit. vox tantum, atque ossa supersunt.
Vox manet. ossa ferunt lapidis traxisse figuram.
(Inde latet silvis: nulloque in monte videtur:
Omnibus auditur. sonus est, qui vivit in illa.)

FAB. VI. ARGUMENTUM.

Narcissus in florem sui nominis.

Narcissum autem supradictum ob nimiam crudelitatem, quam in Echo exhibuerat, Nemesis ultrix fastidientium in amorem sui impulit, ut non

Digitized by Google

minore flamma, atque illa, ureretur. Qui cum ex assidua venatione fatigatus secundum fontem in opaco procubuisset, & hauriens aquam imaginem sui conspexisset, & diutius ibi remoraretur, novissime extabuit, ita ut vitâ privaretur. Ex cujus reliquiis flos exstitit, quem Naiades Nymphæ, flentes casum fratris Narcissi, nomine ejus adnotarunt.

SIC hanc, sic alias, undis aut montibus ortas,
Luserat hic Nymphas; sic cœtus ante viriles.
Inde manus aliquis despectus ad æthera tollens,
Sic amet iste, licet, sic non potiatur amato,
Dixerat. adsensit precibus Rhamnusia justis.
Fons erat illimis, nitidis argenteus undis,
Quem neque pastores, neque pastæ monte capellæ
Contigerant, aliudve pecus: quem nulla volucris,
Nec fera turbarat, nec lapsus ab arbore ramus.
Gramen erat circa, quod proximus humor alebat:
Silvaque, sole lacum passura tepescere nullo.
Hîc puer, & studio venandi lassus & æstu,
Procubuit; faciemque loci, fontemque secutus.
Dumque sitim sedare cupit, sitis altera crevit.
Dumque bibit, visæ correptus imagine formæ,
Spem sine corpore amat: corpus putat esse, quod umbra est.
Adstupet ipse sibi, vultuque immotus eodem
Hæret, ut e Pario formatum marmore signum.
Spectat humi positus geminum, sua lumina, sidus,

Digitized by Google

Et dignos Baccho, dignos & Apolline crines,
Impubesque genas, & eburnea colla, decusque
Oris, & in niveo mixtum candore ruborem:
Cunctaque miratur, quibus est mirabilis; ipse
Se cupit imprudens; &, qui probat, ille probatur.
Dumque petit, petitur: pariterque incendit, & ardet.
Irrita fallaci quoties dedit oscula fonti!
In medias quoties, visum captantia collum,
Brachia mersit aquas; nec se deprendit in illis!
Quid videat, nescit; sed, quod videt, uritur illo:
Atque oculos idem, qui decipit, incitat error.
Credule, quid frustra simulacra fugacia captas?
Quod petis, est nusquam: quod amas, avertere, perdes.
Ista repercussæ, quam cernis, imaginis umbra est.
Nil habet ista sui. tecumque venitque, manetque:
Tecum discedat; si tu discedere possis.
Non illum Cereris, non illum cura quietis
Abstrahere inde potest. sed opaca fusus in herba
Spectat inexpleto mendacem lumine formam:
Perque oculos perit ipse suos; paullumque levatus,
Ad circumstantes tendens sua brachia silvas,
Ecquis, io silvæ, crudelius, inquit, amavit?
Scitis enim, & multis latebra opportuna fuistis.
Ecquem, cum vestræ tot agantur secula vitæ,
Qui sic tabuerit, longo meministis in ævo?
Et placet, & video: sed quod videoque, placetque,
Non tamen invenio. tantus tenet error amantem.

Quo-

Digitized by Google

Quoque magis doleam, nec nos mare separat ingens,
Nec via, nec montes, nec clausis mœnia portis.
Exigua prohibemur aqua. cupit ipse teneri:
Nam quoties liquidis porreximus oscula lymphis,
Hic toties ad me resupino nititur ore.
Posse putes tangi. minimum est, quod amantibus obstat.
Quisquis es, huc exi. quid me, puer unice, fallis?
Quove petitus abis? certe nec forma, nec ætas
Est mea, quam fugias: & amarunt me quoque Nymphæ.
Spem mihi nescio quam vultu promittis amico:
Cumque ego porrexi tibi brachia, porrigis ultro:
Cum risi, adrides. lacrimas quoque sæpe notavi,
Me lacrimante, tuas. nictu quoque signa remittis:
Et, quantum motu formosi suspicor oris,
Verba refers, aures non pervenientia nostras.
In te ego sum, sensi: nec me mea fallit imago.
Uror amore mei. flammas moveoque feroque.
Quid faciam? roger, anne rogem? quid deinde rogabo?
Quod cupio mecum est. inopem me copia fecit.
O utinam nostro secedere corpore possem!
Votum in amante novum; vellem, quod amamus, abesset.
Jamque dolor vires adimit: nec tempora vitæ
Longa meæ superant: primoque extinguor in ævo.
Nec mihi mors gravis est, posituro morte dolores.
Hic, qui diligitur, vellem diuturnior esset.
Nunc duo concordes anima moriemur in una.
Dixit, & ad faciem rediit male sanus eamdem;

Et lacrimis turbavit aquas: obscuráque moto
Reddita forma lacu est. quam cum vidisset abire,
Quo fugis? o remane; nec me, crudelis, amantem
Desere, clamavit. liceat, quod tangere non est,
Adspicere; & misero præbere alimenta furori.
Dumque dolet, summa vestem deduxit ab ora,
Nudaque marmoreis percussit pectora palmis.
Pectora traxerunt tenuem percussa ruborem;
Non aliter, quam poma solent, quæ candida parte,
Parte rubent: aut ut variis solet uva racemis
Ducere purpureum, nondum matura, colorem.
Quæ simul adspexit liquefacta rursus in unda,
Non tulit ulterius; sed, ut intabescere flavæ
Igne levi ceræ, matutinæve pruinæ
Sole repente solent, sic attenuatus amore
Liquitur; & cæco paullatim carpitur igni.
Et neque jam color est mixto candore rubori;
Nec vigor, & vires, & quæ modo visa placebant,
Nec corpus remanet, quondam quod amaverat Echo.
Quæ tamen ut vidit, quamvis irata memorque,
Indoluit: quotiesque puer miserabilis, Eheu,
Dixerat; hæc resonis iterabat vocibus, Eheu.
Cumque suos manibus percusserat ille lacertos,
Hæc quoque reddebat sonitum plangoris eumdem.
Ultima vox solitam fuit hæc spectantis in undam:
Heu frustra dilecte puer! totidemque remisit
Verba lacus: dictoque Vale, Vale inquit & Echo.

Ille caput viridi fessum submisit in herba.
Lumina nox claudit, domini mirantia formam.
Tum quoque se, postquam est inferna sede receptus,
In Stygia spectabat aqua. planxere sorores
Naides: & sectos fratri posuere capillos.
Planxere & Dryades. plangentibus adsonat Echo.
Jamque rogum, quassasque faces, feretrumque parabant:
Nusquam corpus erat. croceum pro corpore florem
Inveniunt, foliis medium cingentibus albis.

FAB. VII. ARGUMENTUM.

Liber pater Semelæ, & Jovis filius in Acœten.

Pentheus Echionis & Agaves filius in contemtum trahens prædicata Tiresiæ auguris, ut in adventu Liberi Thebani hederâ redimiti procederent, ac sacra susciperent, prohibet suos parere monitis; quod negaret ex Semele Deum proditum. Confestim itaque famulis imperat, ut in conspectum suum Liberum vinctum attraherent. At ille, ut vesanientem eluderet, versus in Acœten, ducitur vinctus, & custodia clauditur.

COgnita res meritam vati per Achaidas urbes
Attulerat famam: nomenque erat auguris ingens.
Spernit Echionides tamen hunc, ex omnibus unus
Contemtor Superum, Pentheus: præsagaque ridet

Verba senis; tenebrasque & cladem lucis ademtæ
Objicit. ille movens albentia tempora canis,
Quam felix esses, si tu quoque luminis hujus
Orbus, ait, fieres, ne Bacchia sacra videres!
Jamque dies aderit, jamque haud procul auguror esse,
Qua novus huc veniat, proles Semeleia, Liber.
Quem nisi templorum fueris dignatus honore,
Mille lacer spargêre locis: & sanguine silvas
Fœdabis, matremque tuam, matrisque sorores.
Evenient. neque enim dignabere numen honore;
Meque sub his tenebris nimium vidisse quereris.
Talia dicentem proturbat Echione natus.
Dicta fides sequitur; responsaque vatis aguntur.
Liber adest: festisque fremunt ululatibus agri:
Turba ruunt: mixtæque viris matresque nurusque,
Vulgusque, proceresque, ignota ad sacra feruntur.
Quis furor, anguigenæ, proles Mavortia, vestras
Attonuit mentes? Pentheus ait. ærane tantum
Ære repulsa valent? & adunco tibia cornu?
Et magicæ fraudes? ut quos non belliger ensis,
Non tuba terruerint, non strictis agmina telis;
Femineæ voces, & mota insania vino,
Obscænique greges, & inania tympana vincant?
Vosne, senes, mirer? qui longa per æquora vecti
Hac Tyron, hac profugos posuistis sede Penates;
Nunc sinitis sine Marte capi? vosne, acrior ætas,
O juvenes, propiorque meæ; quos arma tenere,

Digitized by Google

Non thyrsos, galeaque tegi, non fronde decebat?
Este, precor, memores, qua sitis stirpe creati.
Illiusque animos, qui multos perdidit unus,
Sumite serpentis. pro fontibus ille lacuque
Interiit: at vos pro fama vincite vestra.
Ille dedit leto fortes: vos pellite molles,
Et patrium revocate decus. si fata vetabant
Stare diu Thebas; utinam tormenta virique
Mœnia diruerent, ferrumque ignisque sonarent!
Essemus miseri sine crimine: sorsque querenda,
Non celanda foret; lacrimæque pudore carerent.
At nunc a puero Thebæ capientur inermi:
Quem neque bella juvant, nec tela, nec usus equorum;
Sed madidus myrrha crinis, mollesque coronæ,
Purpuraque, & pictis intextum vestibus aurum.
Quem quidem ego actutum (modo vos absistite) cogam
Adsumtumque patrem, commentaque sacra fateri.
An satis Acrisio est animi, contemnere vanum
Numen, & Argolicas venienti claudere portas;
Penthea terrebit cum totis advena Thebis?
Ite citi, (famulis hoc imperat) ite, ducemque
Attrahite huc vinctum. jussis mora segnis abesto.
Hunc Avus, hunc Athamas, hunc cetera turba suorum
Corripiunt dictis: frustraque inhibere laborant.
Acrior admonitu est; irritaturque retenta,
Et crescit rabies: remoraminaque ipsa nocebant.
Sic ego torrentem, quâ nil obstabat eunti,

Lenius, & modico strepitu decurrere vidi.
At, quâcumque trabes obstructaque saxa tenebant,
Spumeus, & fervens, & ab objice sævior ibat.
Ecce cruentati redeunt; &, Bacchus ubi esset,
Quærenti domino, Bacchum vidisse negarunt.
Hunc, dixere, tamen comitem, famulumque sacrorum
Cepimus: & tradunt manibus post terga ligatis,
Sacra Dei quondam Tyrrhena gente secutum.

FAB. VIII. IX. & X. ARGUMENTUM.

Idem Liber Pater in Puerum. Tyrrheni nautæ in naves & Delphines. Pentheus Echionis filius dilaceratur.

Acœtes supradictus Liberi comes, cujus sub imagine Deus latuerat, eludens Penthea, indicat regi, quia ita exigeret, nomen genusque artis suæ: & quanta vis adparuerit in Libero, quo tempore petens Naxum in Tyrrhenos inciderat: ab his enim propter eximiam pulchritudinem captus pro præda, impositus navigio. qui, ut vidit in aliam se duci regionem, armamenta navis in feras ac serpentes convertit. Quo prodigio exterriti Tyrrheni, in pelagus se præcipitavere, ac in Delphinos & aves se mutavere. Post hæc iterum custodia clauditur: quæ cum sponte Deo patuisset, ac vincla manibus defluxissent, montem Cithærona digreditur, ibique

Digitized by Google

Agaven matrem ejus alienatam furore, adjuvantibus sororibus Ino & Autonoe, impellit, ut sacra proterentem sua interimat manu.

ADspicit hunc oculis Pentheus, quos ira tremendos
Fecerat: &, quamquam pœnæ vix tempora differt,
O periture, tuaque aliis documenta dature
Morte, ait, ede tuum nomen, nomenque parentum,
Et patriam; morisque novi cur sacra frequentes.
Ille metu vacuus, Nomen mihi, dixit, Acœtes:
Patria, Mœonia est: humili de plebe parentes.
Non mihi, quæ duri colerent, pater, arva juvenci,
Lanigerosve greges, non ulla armenta reliquit.
Pauper & ipse fuit: linoque solebat & hamo
Decipere, & calamo salientes ducere pisces.
Ars illi sua census erat. cum traderet artem,
Accipe, quas habeo, studii successor & heres,
Dixit, opes: moriensque mihi nihil ille reliquit
Præter aquas. unum hoc possum adpellare paternum.
Mox ego, ne scopulis hærerem semper in îsdem,
Addidici regimen, dextra moderante, carinæ
Flectere; & Oleniæ sidus pluviale capellæ,
Taygetenque, Hyadasque oculis Arctonque notavi,
Ventorumque domos, & portus puppibus aptos.
Forte petens Delon, Diæ telluris ad oras
Adplicor, & dextris adducor litora remis:
Doque leves saltus: udæque innitor arenæ.

Nox ubi consumta est, Aurora rubescere primum
Cœperat: exsurgo, laticesque inferre recentes
Admoneo; monstroque viam, quæ ducat ad undas.
Ipse, quid aura mihi tumulo promittat ab alto,
Prospicio: comitesque voco, repetoque carinam.
Adsumus en, inquit, sociorum primus Opheltes:
Utque putat, prædam deserto nactus in agro,
Virginea puerum ducit per litora forma.
Ille, mero somnoque gravis, titubare videtur;
Vixque sequi. specto cultum, faciemque, gradumque:
Nil ibi, quod posset credi mortale, videbam.
Et sensi, & dixi sociis, Quod numen in isto
Corpore sit dubito: sed corpore numen in isto est.
Quisquis es, o faveas, nostrisque laboribus adsis.
His quoque des veniam. Pro nobis mitte precari,
Dyctis ait: quo non alius conscendere summas
Ocior antennas, prensoque rudente relabi.
Hoc Libys, hoc flavus, proræ tutela, Melanthus,
Hoc probat Alcimedon: &, qui requiemque modumque
Voce dabat remis, animorum hortator Epopeus:
Hoc omnes alii. prædæ tam cæca cupido est.
Non tamen hanc sacro violari pondere pinum
Perpetiar, dixi: pars hic mihi maxima juris.
Inque aditu obsisto. furit audacissimus omni
De numero Lycabus: qui Thusca pulsus ab urbe
Exsilium, dira pœnam pro cæde, luebat.
Is mihi, dum resto, juvenili guttura pugno

Digitized by Google

Rupit: & excussum misisset in æquora, si non
Hæsissem, quamvis amens, in fune retentus.
Impia turba probant factum. tum denique Bacchus,
(Bacchus enim fuerat) veluti clamore solutus
Sit sopor, aque mero redeant in pectora sensus,
Quid facitis? quis clamor, ait? qua, dicite, nautæ,
Huc ope perveni? quo me deferre paratis?
Pone metum, Proreus, & quos contingere portus
Ede velis, dixit. terra sistêre petita.
Naxon, ait Liber, cursus advertite vestros.
Illa mihi domus est: vobis erit hospita tellus.
Per mare fallaces, perque omnia numina jurant
Sic fore: meque jubent pictæ dare vela carinæ.
Dextera Naxos erat. dextra mihi lintea danti,
Quid facis, o demens? quis te furor, inquit, Acœte,
Pro se quisque, tenet? lævam pete. maxima nutu
Pars mihi significat; pars, quid velit, aure susurrat.
Obstupui: Capiatque alius moderamina, dixi:
Meque ministerio scelerisque artisque removi.
Increpor a cunctis; totumque immurmurat agmen.
E quibus Æthalion, Te scilicet omnis in uno
Nostra salus posita est? ait. & subit ipse: meumque
Explet opus: Naxoque petit diversa relictâ.
Tum Deus illudens, tamquam modo denique fraudem
Senserit, e puppi pontum prospectat adunca.
Et flenti similis, Non hæc mihi litora, nautæ,
Promisistis, ait: non hæc mihi terra rogata est.

Digitized by Google

Quo merui pœnam facto? quæ gloria vestra est,
Si puerum juvenes, si multi fallitis unum?
Jamdudum flebam. lacrimas manus impia nostras
Ridet: & impellit properantibus æquora remis.
Per tibi nunc ipsum (nec enim præsentior illo
Est Deus) adjuro, tam me tibi vera referre,
Quam veri majora fide. stetit æquore puppis
Haud aliter, quam si siccum navale teneret.
Illi admirantes remorum in verbere perstant:
Velaque deducunt; geminaque ope currere tentant.
Impediunt hederæ remos, nexuque recurvo
Serpunt; & gravidis distringunt vela corymbis.
Ipse, racemiferis frontem circumdatus uvis,
Pampineis agitat velatam frondibus hastam.
Quem circa tigres, simulacraque inania lyncum,
Pictarumque jacent fera corpora pantherarum.
Exsiluere viri; sive hoc insania fecit,
Sive timor: primusque Medon nigrescere pinnis
Corpore depresso, & spinæ curvamina flecti
Incipit. huic Lycabas, In quæ miracula, dixit,
Verteris? & lati rictus, & panda loquenti
Naris erat, squamamque cutis durata trahebat.
At Libys, obstantes dum vult obvertere remos,
In spatium resilire manus breve vidit; & illas
Jam non esse manus; jam pinnas posse vocari.
Alter ad intortos cupiens dare brachia funes,
Brachia non habuit; truncoque repandus in undas

Corpore desiluit. falcata novissima cauda est,
Qualia dividuæ sinuantur cornua Lunæ.
Undique dant saltus: multaque adspergine rorant:
Emerguntque iterum: redeuntque sub æquora rursus:
Inque chori ludunt speciem: lascivaque jactant
Corpora; & acceptum patulis mare naribus efflant.
De modo viginti (tot enim ratis illa ferebat)
Restabam solus. pavidum, gelidumque trementi
Corpore, vixque meum firmat Deus, Excute, dicens,
Corde metum, Diamque tene. delatus in illam,
Accensis aris, Baccheia sacra frequento.
Præbuimus longis Pentheus ambagibus aures,
Inquit: ut ira mora vires absumere posset.
Præcipitem famuli rapite hunc; cruciataque diris
Corpora tormentis Stygiæ demittite nocti.
Protinus abstractus solidis Tyrrhenus Acœtes
Clauditur in tectis: & dum crudelia jussæ
Instrumenta necis, ferrumque ignisque parantur;
Sponte sua patuisse fores, lapsasque lacertis
Sponte sua, fama est, nullo solvente, catenas.
Perstat Echionides: nec jam jubet ire, sed ipse
Vadit, ubi, electus facienda ad sacra, Cithæron
Cantibus & clara bacchantum voce sonabat.
Ut fremit acer equus, cum bellicus ære canoro
Signa dedit tubicen, pugnæque adsumit amorem;
Penthea sic ictus longis ululatibus æther
Movit: & audito clangore recanduit ira.

Monte fere medio est, cingentibus ultima silvis,
Purus ab arboribus, spectabilis undique campus.
Hîc oculis illum cernentem sacra profanis
Prima videt, prima est insano concita motu,
Prima suum misso violavit Penthea thyrso
Mater: Io, geminæ, clamavit, adeste sorores.
Ille aper, in nostris erat qui maximus agris,
Ille mihi feriendus aper. ruit omnis in unum
Turba furens. cunctæ coeunt, cunctæque sequuntur,
Jam trepidum, jam verba minus violenta loquentem,
Jam se damnantem, jam se peccasse fatentem.
Saucius ille tamen, Fer opem, matertera, dixit,
Autonoe: moveant animos Actæonis umbræ.
Illa quid Actæon nescit; dextramque precanti
Abstulit: Inoo lacerata est altera raptu.
Non habet infelix quæ matri brachia tendat:
Trunca sed ostendens disjectis corpora membris;
Adspice, mater, ait. visis ululavit Agave;
Collaque jactavit, movitque per aera crinem:
Avulsumque caput digitis complexa cruentis
Clamat, Io, comites, opus hæc victoria nostrum est.
Non citius frondes autumno frigore tactas,
Jamque male hærentes alta rapit arbore ventus,
Quam sunt membra viri manibus direpta nefandis.
Talibus exemplis monitæ nova sacra frequentant,
Turaque dant, sanctasque colunt Ismenides aras.

P. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON
LIBER IV.

FAB. I. II. III. ARGUMENTUM.

Dercetis Nini Regis filia in piscem. Semiramis Dercetis filia in columbam. Nais in piscem.

Thebis cum Tiresias Everi filius diem festum sacrorum Liberi patris edixisset, Alcithoe, Minei filia ejusdem civitatis in eodem permansit judicio, quo Pentheus: cum sororibus suis, quæ lanæ potius operandæ studio, quam sacrorum, adesse volunt. Itaque rogata, ut inter opus lanificii referret fabulas, quibus oblectarent adsuetum laborem, dubitat, an de Babylonia Derceti dicat, quæ in piscem conversa sit; an de ejus filia, quæ cessit in columbam; an de Naide Nympha, quæ similiter cessit in piscem; an etiam de ea arbore, cujus poma albi coloris in sanguineum cesserunt: de qua, quoniam trita non erat, his incipit.

At non Alcithoe Minyeias orgia censet
Accipienda Dei: sed adhuc temeraria Bacchum
Progeniem negat esse Jovis: sociasque sorores
Impietatis habet. festum celebrare sacerdos,
Immunes operum dominas, famulasque suorum,
Pectora pelle tegi, crinales solvere vittas,
Serta coma, manibus frondentes sumere thyrsos,
Jusserat: & sævam læsi fore numinis iram
Vaticinatus erat. parent matresque nurusque;
Telasque, calathosque, infectaque pensa reponunt:
Turaque dant: Bacchumque vocant, Bromiumque, Lyæumque,
Ignigenamque, satumque iterum, solumque bimatrem.
Additur his Nyseus, indetonsusque Thyoneus,
Et cum Lenæo genialis consitor uvæ,
Nyctiliusque, Eleleusque parens, & Iacchus, & Evan:
Et quæ præterea per Grajas plurima gentes
Nomina, Liber, habes. tibi enim inconsumta juventas.
Tu puer æternus, tu formosissimus alto
Conspiceris cœlo: tibi, cum sine cornibus adstas,
Virgineum caput est: Oriens tibi victus, ad usque
Decolor extremo quâ tinguitur India Gange.
Penthea tu, venerande, bipenniferumque Lycurgum
Sacrilegos mactas: Tyrrhenaque mittis in æquor
Corpora. tu bijugum pictus insignia frenis
Colla premis lyncum: Bacchæ Satyrique sequuntur:

Quique senex ferula titubantes ebrius artus
Sustinet; & pando non fortiter hæret asello.
Quâcumque ingrederis, clamor juvenilis, & unà
Femineæ voces, impulsaque tympana palmis,
Concavaque æra sonant, longoque foramine buxus.
Pacatus mitisque, rogant Ismenides, adsis:
Jussaque sacra colunt. solæ Minyeides intus,
Intempestiva turbantes festa Minervâ,
Aut ducunt lanas, aut stamina pollice versant,
Aut hærent telæ, famulasque laboribus urguent.
E quibus una levi deducens pollice filum,
Dum cessant aliæ, commentaque sacra frequentant,
Nos quoque, quas Pallas, melior Dea, detinet, inquit,
Utile opus manuum vario sermone levemus:
Perque vices aliquid, quod tempora longa videri
Non sinat, in medium vacuas referamus ad aures.
Dicta probant; primamque jubent narrare sorores.
Illa, quid e multis referat (nam plurima norat)
Cogitat; & dubia est, de te, Babylonia, narret,
Derceti, quam versa squamis velantibus artus
Stagna Palæstini credunt celebrasse figurâ:
An magis ut sumtis illius Filia pennis
Extremos albis in turribus egerit annos:
Nais an ut cantu, nimiumque potentibus herbis,
Verterit in tacitos juvenilia corpora pisces;
Donec idem passa est: an, quæ poma alba ferebat,
Ut nunc nigra ferat contactu sanguinis arbor.

Hæc placet: hanc, quoniam vulgaris fabula non est,
Talibus orsa modis, lanâ sua fila sequente.

FAB. IV. ARGUMENTUM.

Pyrami & Thisbes cruor in arborem morum.

Pyramus & Thisbe urbis Babyloniæ, quam Semiramis regina muro cinxerat, & ætate & forma pares, cum in propinquo habitarent, rimâ parietis & colloquii & amoris initia inter se pignerati sunt. Constituerunt itaque, ut matutino ad monumentum Nini regis sub arborem morum convenirent ad amorem. Et cum celerius sub lucem Thisbe, nacta occasionem, ad destinatum locum venisset, conspectu leænæ exterrita, abjecto amictu, in silvam refugit. At fera a recenti præda, cum ad fontem vicinum tumulo sitiens decurreret, relictam vestem cruento ore laceravit. Post cujus discessum Pyramus cum ad eumdem locum venisset, & amictum sanguine adspersum invenisset, existimans a fera consumtam, ferro se sub arbore interfecit. Deinde Thisbe deposito metu, cum ad eumdem fuisset reversa locum, & comperisset se caussam mortis adolescentis exstitisse, ne diutius dolori superesset, eodem ferro se trajecit: quorum cruore morus arbor, quæ fœdissimi spectaculi fuerat inspectrix, poma, quæ gerebat alba, in conscium vertit colorem.

Pyra-

Digitized by Google

Pyramus & Thisbe, juvenum pulcherrimus alter,
Altera, quas Oriens habuit, prælata puellis,
Contiguas tenuere domos: ubi dicitur altam
Coctilibus muris cinxisse Semiramis urbem.
Notitiam, primosque gradus vicinia fecit.
Tempore crevit amor. tædæ quoque jure coissent;
Sed vetuere patres, quod non potuere vetare.
Ex æquo captis ardebant mentibus ambo.
Conscius omnis abest. nutu signisque loquuntur.
Quoque magis tegitur, tectus magis æstuat ignis.
Fissus erat tenui rima, quam duxerat olim,
Cum fieret, paries domui communis utrique.
Id vitium nulli per secula longa notatum,
(Quid non sentit amor?) primi sensistis amantes,
Et voci fecistis iter: tutæque per illud
Murmure blanditiæ minimo transire solebant.
Sæpe, ut constiterant, hinc Thisbe, Pyramus illinc,
Inque vicem fuerat captatus anhelitus oris;
Invide, dicebant, paries, quid amantibus obstas?
Quantum erat, ut sineres nos toto corpore jungi!
Aut hoc si nimium, vel ad oscula danda pateres!
Nec sumus ingrati. tibi nos debere fatemur,
Quod datus est verbis ad amicas transitus aures.
Talia diversâ nequicquam sede locuti;
Sub noctem dixere Vale: partique dedere
Oscula quisque suæ, non pervenientia contra.

Postera noctурnos Aurora removerat ignes,
Solque pruinosas radiis siccaverat herbas:
Ad solitum coiere locum. tum murmure parvo
Multa prius questi, statuunt, ut nocte silenti
Fallere custodes, foribusque excedere tentent:
Cumque domo exierint, urbis quoque claustra relinquant:
Neve sit errandum lato spatiantibus arvo,
Conveniant ad busta Nini: lateantque sub umbra
Arboris. arbor ibi, niveis uberrima pomis,
Ardua morus, erat, gelido contermina fonti.
Pacta placent: & lux, tarde decedere visa,
Præcipitatur aquis, & aquis nox surgit ab isdem.
Callida per tenebras, versato cardine, Thisbe
Egreditur, fallitque suos: adopertaque vultum
Pervenit ad tumulum; dictaque sub arbore sedit.
Audacem faciebat amor. venit ecce recenti
Cæde leæna boum spumantes oblita rictus,
Depositura sitim vicini fontis in unda.
Quam procul ad Lunæ radios Babylonia Thisbe
Vidit: & obscurum trepido pede fugit in antrum:
Dumque fugit, tergo velamina lapsa relinquit.
Ut lea sæva sitim multa compescuit unda,
Dum redit in silvas, inventos forte sine ipsa
Ore cruentato tenues laniavit amictus.
Serius egressus vestigia vidit in alto
Pulvere certa feræ, totoque expalluit ore
Pyramus. ut vero vestem quoque sanguine tinctam

Digitized by Google

Reperit; Una duos nox, inquit, perdet amantes:
E quibus illa fuit longâ dignissima vitâ.
Nostra nocens anima est. ego te, miseranda, peremi,
In loca plena metus qui jussi nocte venires;
Nec prior huc veni. nostrum divellite corpus,
Et scelerata fero consumite viscera morsu,
O quicumque sub hac habitatis rupe, leones.
Sed timidi est optare necem. velamina Thisbes
Tollit, & ad pactæ secum fert arboris umbram.
Utque dedit notæ lacrimas, dedit oscula, vesti;
Accipe nunc, inquit, nostri quoque sanguinis haustus.
Quoque erat accinctus, demittit in ilia ferrum.
Nec mora; ferventi moriens e vulnere traxit.
Ut jacuit resupinus humi, cruor emicat alte;
Non aliter, quam cum vitiato fistula plumbo
Scinditur, & tenues stridente foramine longe
Ejaculatur aquas, atque ictibus aera rumpit.
Arborei fœtus adspergine cædis in atram
Vertuntur faciem: madefactaque sanguine radix
Pœniceo tinguit pendentia mora colore.
Ecce, metu nondum posito, ne fallat amantem,
Illa redit: juvenemque oculis, animoque requirit:
Quantaque vitarit narrare pericula gestit.
Utque locum, & versam cognovit in arbore formam;
(Sic facit incertam pomi color) hæret, an hæc sit.
Dum dubitat, tremebunda videt pulsare cruentum
Membra solum, retroque pedem tulit; oraque buxo

Pallidiora gerens, exhorruit, æquoris instar,
Quod tremit, exigua cum summum stringitur aura.
Sed postquam remorata suos cognovit amores,
Percutit indignos claro plangore lacertos:
Et laniata comas, amplexaque corpus amatum,
Vulnera supplevit lacrimis, fletumque cruori
Miscuit: & gelidis in vultibus oscula figens,
Pyrame, clamavit, quis te mihi casus ademit?
Pyrame, responde. tua te, carissime, Thisbe
Nominat. exaudi, vultusque attolle jacentes.
Ad nomen Thisbes oculos, jam morte gravatos,
Pyramus erexit, visaque recondidit illa.
Quæ postquam vestemque suam cognovit, & ense
Vidit ebur vacuum; Tua te manus, inquit, amorque
Perdidit, infelix. est & mihi fortis in unum
Hoc manus: est & amor: dabit hic in vulnera vires.
Persequar exstinctum: letique miserrima dicar
Caussa, comesque tui: quique a me morte revelli
Heu sola poteras, poteris nec morte revelli.
Hoc tamen amborum verbis estote rogati,
O multum miseri, meus illiusque, parentes,
Ut, quos certus amor, quos hora novissima junxit,
Componi tumulo non invideatis eodem.
At tu, quæ ramis arbor miserabile corpus
Nunc tegis unius, mox es tectura duorum;
Signa tene cædis: pullosque, & luctibus aptos
Semper habe fœtus, gemini monumenta cruoris.

Digitized by Google

Dixit: & aptato pectus mucrone sub imum
Incubuit ferro, quod adhuc a cæde tepebat.
Vota tamen tetigere Deos, tetigere parentes:
Nam color in pomo est, ubi permaturuit, ater:
Quodque rogis superest, una requiescit in urna.

FAB. V. ARGUMENTUM.

Leucothee in virgam tuream.

Sol prælatum Leucotheen ex Eurynome & Orchamo Achæmeniæ principe, origine Beli genitam, Clymenæ ac Rhodo, Circes Matri, & Clytiæ, quarum pulchritudine ante sollicitum animum egerat, dilexit. Et cupiens, ut in antedictis, cupiditatem sedare, in speciem matris puellæ Eurynomes conversus, virginem deceptam dolo vitiavit. Cujus adulterio Clytie incensa, qua nondum satiatus erat Sol, parenti puellæ indicavit. Quam ille cum terræ defodisset, vitiator admissi misericordiam exhibens, diducto solo, cui subjecta fuerat, pro ea virgam tinctam nectare, quæ gratissima Diis hominibusque esset, extulit: quæ turea appellatur. Hoc Hesiodus indicat.

DEsierat: mediumque fuit breve tempus; & orsa est
Dicere Leuconoe. vocem tenuere sorores.
Hunc quoque, siderea qui temperat omnia luce,

Cepit amor Solem. Solis referemus amores.
Primus adulterium Veneris cum Marte putatur
Hic vidisse Deus. videt hic Deus omnia primus.
Indoluit facto: Junonigenæque marito
Furta tori, furtique locum monstravit. at illi
Et mens, & quod opus fabrilis dextra tenebat,
Excidit. extemplo graciles ex ære catenas,
Retiaque, & laqueos, quæ lumina fallere possint,
Elimat. non illud opus tenuissima vincant
Stamina, non summo quæ pendet aranea tigno.
Utque leves tactus, momentaque parva sequantur;
Efficit: & lecto circumdata collocat apte.
Ut venere torum conjux & adulter in unum;
Arte viri, vinclisque nova ratione paratis,
In mediis ambo deprensi amplexibus hærent.
Lemnius extemplo valvas patefecit eburnas,
Admisitque Deos. illi jacuere ligati
Turpiter. atque aliquis de Dîs non tristibus optet
Sic fieri turpis. Superi risere: diuque
Hæc fuit in toto notissima fabula cœlo.
Exigit indicii memorem Cythereia pœnam:
Inque vices illum, tectos qui læsit amores,
Lædit amore pari. quid nunc, Hyperione nate,
Forma, calorque tibi, radiataque lumina prosunt?
Nempe tuis omnes qui terras ignibus uris,
Ureris igne novo: quique omnia cernere debes,
Leucotheen spectas: & virgine figis in una,

Digitized by Google

Quos mundo debes, oculos. modo surgis Eoo
Temperius cœlo: modo serius incidis undis;
Spectandique mora brumales porrigis horas.
Deficis interdum: vitiumque in lumina mentis
Transit; & obscurus mortalia pectora terres.
Nec, tibi quod Lunæ terris propioris imago
Obstiterit, palles. facit hunc amor iste colorem.
Diligis hanc unam: nec te Clymeneve, Rhodosve,
Nec tenet Ææææ genetrix pulcherrima Circes,
Quæque tuos Clytie, quamvis despecta, petebat
Concubitus; ipsoque illo grave vulnus habebat
Tempore. Leucothee multarum oblivia fecit;
Gentis odoriferæ quam formosissima partu
Edidit Eurynome; sed postquam filia crevit,
Quam mater cunctas, tam matrem filia vincit.
Rexit Achæmenias urbes pater Orchamus: isque
Septimus a prisci numeratur origine Beli.
Axe sub Hesperio sunt pascua Solis equorum:
Ambrosiam pro gramine habent. ea fessa diurnis
Membra ministeriis nutrit, reparatque labori.
Dumque ibi quadrupedes cœlestia pabula carpunt,
Noxque vicem peragit, thalamos Deus intrat amatos
Versus in Eurynomes faciem genetricis: & inter
Bis sex Leucotheen famulas ad lumina cernit
Levia versato ducentem stamina fuso.
Ergo ubi, ceu mater, caræ dedit oscula natæ;
Res, ait, arcana est: famulæ, discedite: neve

Adripite arbitrium matri, secreta loquenti.
Paruerunt: thalamoque, Deus, sine teste relicto,
Ille ego sum, dixit, qui longum metior annum,
Omnia qui video, per quem videt omnia tellus,
Mundi oculus. mihi, crede, places. pavet illa: metuque
Et colus, & fusus digitis cecidere remissis.
Ipse timor decuit. nec longius ille moratus,
In veram rediit faciem solitumque nitorem.
At virgo, quamvis inopino territa visu,
Victa nitore Dei, posita vim passa querela est.
Invidit Clytie, (neque enim moderatus in illa
Solis amor fuerat) stimulataque pellicis irâ
Vulgat adulterium: diffamatumque parenti
Indicat. ille ferox immansuetusque precantem,
Tendentemque manus ad lumina Solis, &, Ille
Vim tulit invitæ, dicentem, defodit alta
Crudus humo: tumulumque super gravis addit arenæ.
Dissipat hunc radiis Hyperione natus: iterque
Dat tibi, quo possis defossos promere vultus.
Nec tu jam poteras enectum pondere terræ
Tollere, Nympha, caput: corpusque exsangue jacebas.
Nil illo fertur volucrum moderator equorum
Post Phaethonteos vidisse dolentius ignes.
Ille quidem gelidos radiorum viribus artus,
Si queat, in vivum tentet revocare calorem.
Sed, quoniam tantis fatum conatibus obstat,
Nectare odorato spargit corpusque locumque,

Digitized by Google

Multaque præquestus, Tanges tamen æthera, dixit.
Protinus imbutum cœlesti nectare corpus
Delicuit, terramque suo madefecit odore:
Virgaque per glebas sensim radicibus actis
Turea surrexit; tumulumque cacumine rupit.

FAB. VI. ARGUMENTUM.

Clytie Nympha conjux in herbam heliotropium.

Clytie Nympha supra dicta, ob injuriam ab amatore deserta, ita tenuata visceribus est, ut in herbam converteretur; quæ primum conservans amorem Dei, Heliotropium diceretur, cursumque servaret ejusdem Dei.

At Clytien (quamvis amor excusare dolorem,
Indiciumque dolor poterat) non amplius auctor
Lucis adit: Venerisque modum sibi fecit in illa.
Tabuit ex illo, dementer amoribus usa,
Nympharum impatiens; & sub Jove, nocte dieque,
Sedit humo nuda, nudis incomta capillis.
Perque novem luces, expers undæque cibique,
Rore mero, lacrimisque suis jejunia pavit:
Nec se movit humo. tantum spectabat euntis
Ora Dei: vultusque suos flectebat ad illum.
Membra ferunt hæsisse solo: partemque coloris
Luridus exsangues pallor convertit in herbas.

Digitized by Google

Est in parte rubor: violæque simillimus ora
Flos tegit. illa suum, quamvis radice tenetur,
Vertitur ad Solem: mutataque servat amorem.

FAB. VII. VIII. IX. X. XI. ARGUMENTA.

Daphnis Idæi filius in saxum. Scython ex viro in feminam. Ex imbribus procreati Celmus & Adamas. Crocus & Milax famuli in florem. Salmacis & Hermaphroditus in unum corpus.

Postquam Leuconoe narrare desiit, poscitur Alcithoe; quæ narrationem incipiens, ait se non dicturam de Daphnide Idæo pastore, qui, quod fidem conjugii non præstiterit, in saxum abiit. Nec de Scythone, qui ex viro in feminam cesserat. Neque etiam casus relaturam Celmi aut Adamantis, Curetumque, qui ex imbribus sint procreati; vel aut de Croco aut Milace, qui in florem versi sunt. Refert quoque Salmacidem Cariæ fontem, cujus liquore contacti in mollitiem versi defigurentur. Mercurius cum ex Venere, qui duplici figura Hermaphroditus vocatur, genuisset, eumque Naiades Nymphæ in Ida monte educavissent, relictis sedibus, in Cariam venit. Hic conspicato fonte opacissimi soli ac perlucentis aquæ, cursum continuit. Quo diutius eo loco morante, Salmacis Naiadum dum flores legit, conspicatis vestigiis, diligere eum cœpit. Qui

Digitized by Google

paullatim circa montem Nonacrinum moratus, dum blanditia liquoris precibusque tenetur Nymphæ, in fonte se mersit, ac confestim complexu Naiadis inhæsit; nec ante ab ea dimissus est, quam a Diis impetrasset, in unam ut cederet speciem. Data itaque venia, Hermaphroditus postquam se animadvertit nec virum nec feminam factum, a parentibus impetravit, ne infamis solus esset, ut, quicumque ejus fontis aqua contactus esset, perinde, ut ipse, mollesceret.

DIxerat: & factum mirabile ceperat aures.
Pars fieri potuisse negant: pars omnia veros
Posse Deos memorant: sed non & Bacchus in illis.
Poscitur Alcithoe, postquam siluere sorores:
Quæ radio stantis percurrens stamina telæ,
Vulgatos taceo, dixit, pastoris amores
Daphnidis Idæi, quem Nymphe pellicis irâ
Contulit in saxum. tantus dolor urit amantes.
Nec loquor, ut quondam naturæ jure novato
Ambiguus fuerit modo vir, modo femina, Scython.
Te quoque, nunc Adamas, quondam fidissime parvo,
Celmi, Jovi: largoque satos Curetas ab imbri.
Et Crocon in parvos versum cum Smilace flores
Prætereo: dulcique animos novitate tenebo.
Unde sit infamis, quare male fortibus undis
Salmacis enervet, tactosque remolliat artus,

Discite. caussa latet; vis est notissima fontis.
Mercurio puerum diva Cythereide natum
Naides Idæis enutrivere sub antris.
Cujus erat facies, in qua materque paterque
Cognosci possent: nomen quoque traxit ab illis.
Is tria cum primum fecit quinquennia, montes
Deseruit patrios: Idaque altrice relicta,
Ignotis errare locis, ignota videre
Flumina gaudebat; studio minuente laborem.
Ille etiam Lycias urbes, Lyciæque propinquos
Caras adit: videt hîc stagnum lucentis ad imum
Usque solum lymphæ. non illic canna palustris,
Nec steriles ulvæ, nec acuta cuspide junci;
Perspicuus liquor est. stagni tamen ultima vivo
Cespite cinguntur, semperque virentibus herbis.
Nympha colit: sed nec venatibus apta, nec arcus
Flectere quæ soleat, nec quæ contendere cursu;
Solaque Naiadum celeri non nota Dianæ.
Sæpe suas illi fama est dixisse sorores:
Salmaci, vel jaculum, vel pictas sume pharetras;
Et tua cum duris venatibus otia misce.
Nec jaculum sumit, nec pictas illa pharetras;
Nec sua cum duris venatibus otia miscet.
Sed modo fonte suo formosos perluit artus:
Sæpe Cytoriaco deducit pectine crines;
Et quid se deceat, spectatas consulit undas.

Digitized by Google

Nunc perlucenti circumdata corpus amictu,
Mollibus aut foliis, aut mollibus incubat herbis.
Sæpe legit flores. & tunc quoque forte legebat,
Cum puerum vidit: visumque optavit habere.
Nec tamen ante adiit, etsi properabat adire,
Quam se composuit, quam circumspexit amictus,
Et finxit vultum; & meruit formosa videri.
Tunc sic orsa loqui: Puer o dignissime credi
Esse Deus; seu tu Deus es, potes esse Cupido:
Sive es mortalis, qui te genuere beati,
Et frater felix, & fortunata profecto
Si qua tibi soror est, & quæ dedit ubera nutrix.
Sed longe cunctis, longeque potentior illis,
Si qua tibi sponsa est, si quam dignabere tæda.
Hæc tibi sive aliqua est; mea sit furtiva voluptas:
Seu nulla est; ego sim: thalamumque ineamus eumdem.
Nais ab his tacuit: pueri rubor ora notavit
Nescia quid sit amor: sed & erubuisse decebat.
Hic color aprica pendentibus arbore pomis,
Aut ebori tincto est, aut sub candore rubenti,
Cum frustra resonant æra auxiliaria, Lunæ.
Poscenti Nymphæ sine fine sororia saltem
Oscula, jamque manus ad eburnea colla ferenti,
Desinis? an fugio, tecumque, ait, ista relinquo?
Salmacis extimuit, Locaque hæc tibi libera trado,
Hospes, ait: simulatque gradu discedere verso.
Tum quoque respiciens, fruticumque recondita silvà

Digitized by Google

Delituit: flexumque genu submisit. at ille
Ut puer, & vacuis ut inobservatus in herbis,
Huc it, & hinc illuc: & in adludentibus undis
Summa pedum, taloque tenus vestigia tinguit.
Nec mora: temperie blandarum captus aquarum,
Mollia de tenero velamina corpore ponit.
Tum vero obstupuit, nudæque cupidine formæ
Salmacis exarsit, flagrant quoque lumina Nymphes.
Non aliter, quam cum puro nitidissimus orbe
Opposita speculi referitur imagine Phœbus.
Vixque moram patitur: vix jam sua gaudia differt:
Jam cupit amplecti: jam se male continet amens.
Ille, cavis velox adplauso corpore palmis,
Desilit in latices: alternaque brachia ducens
In liquidis translucet aquis: ut eburnea si quis
Signa tegat claro, vel candida lilia, vitro.
Vicimus, en meus est, exclamat Nais: &, omni
Veste procul jacta, mediis immittitur undis:
Pugnacemque tenet: luctantiaque oscula carpit;
Subjectatque manus, invitaque pectora tangit:
Et nunc hac juveni, nunc circumfunditur illac.
Denique nitentem contra, elabique volentem
Implicat, ut serpens, quam regia sustinet ales,
Sublimemque rapit: pendens caput illa, pedesque
Adligat, & cauda spatiantes implicat alas.
Utve solent hederæ longos intexere truncos:
Utque sub æquoribus deprensum polypus hostem

Digitized by Google

Continet, ex omni dimissis parte flagellis.
Perstat Atlantiades; sperataque gaudia Nymphæ
Denegat. illa premit; commissaque corpore toto
Sicut inhærebat, Pugnes licet, improbe, dixit,
Non tamen effugies. ita Dî jubeatis, & istum
Nulla dies a me, nec me seducat ab isto.
Vota suos habuere Deos. nam mixta duorum
Corpora junguntur: faciesque inducitur illis
Una. velut si quis conducta cortice ramos
Crescendo jungi, pariterque adolescere cernat.
Sic ubi complexu coierunt membra tenaci,
Nec duo sunt, & forma duplex, nec femina dici,
Nec puer ut possint; neutrumque, & utrumque videntur.
Ergo ubi se liquidas, quo vir descenderat, undas
Semimarem fecisse videt, mollitaque in illis
Membra; manus tendens, sed jam non voce virili,
Hermaphroditus ait, Nato date munera vestro,
Et pater & genetrix, amborum nomen habenti:
Quisquis in hos fontes vir venerit, exeat inde
Semivir; & tactis subito mollescat in undis.
Motus uterque parens nati rata vota biformis
Fecit, & incerto fontem medicamine tinxit.

Digitized by Google

Fab. XII. Argumentum.

Minyeides Thebanæ in Vespertiliones.

Minyeides Thebanæ sorores fuisse produntur, quarum sollertissima Alcithoe, & Leuconoe, Liberi sacra quod in contemtum devocaverunt, Minervæ lanificio addictæ, ex improviso die numinis, vocibus tibiarum & tympanorum sono exterritæ sunt, quæ tamen in conspectu non viderant. Dein ubi animadvertêre telas instrumentaque sua in hederam ac vites repente mutata, & locum adsuetum feris repletum, noctemque timentibus effusam, in volucres conversæ sunt, quæ Vespertiliones vocantur.

Finis erat dictis; & adhuc Minyeia proles
Urguet opus, spernitque Deum, festumque profanat:
Tympana cum subito non adparentia raucis
Obstrepuere sonis: & adunco tibia cornu,
Tinnulaque æra sonant. redolent myrrhæque, crocique:
Resque fide major, cœpere virescere telæ,
Inque hederæ faciem pendens frondescere vestis.
Pars abit in vites: & quæ modo fila fuerunt,
Palmite mutantur: de stamine pampinus exit:
Purpura fulgorem pictis adcommodat uvis.
Jamque dies exactus erat, tempusque subibat,

Quod

Quod tu nec tenebras, nec possis dicere lucem,
Sed cum luce tamen dubiæ confinia noctis.
Tecta repente quati, pinguesque ardere videntur
Lampades, & rutilis collucere ignibus ædes,
Falsaque sævarum simulacra ululare ferarum.
Fumida jamdudum latitant per tecta sorores;
Diversæque locis ignes ac lumina vitant.
Dumque petunt latebras, parvos membrana per artus
Porrigitur, tenuique inducit brachia pennâ.
Nec qua perdiderint veterem ratione figuram
Scire sinunt tenebræ. non illas pluma levavit:
Sustinuere tamen se perlucentibus alis.
Conatæque loqui, minimam pro corpore vocem
Emittunt; peraguntque levi stridore querelas.
Tectaque, non silvas, celebrant: lucemque perosæ
Nocte volant: seroque trahunt a vespere nomen.

Fab. XIII. Argumentum.

Ino & Melicertes Dii maris, Leucothee
ac Palæmon.

Juno graviter ferens, quod Ino, Liberi altrix, sororibus punitis, cum duobus maneret liberis in vita, contemtrix numinis sui, per Tænarum promontorium Peloponnense inferorum sequens iter, ad Erinnyas ultrices impiorum descendit, petiitque ab eis, ut Athamanta cum conjuge Ino *adversarios*

Digitized by Google

sui numinis ulciscerentur. Quarum una imperio parens Deæ, relicta regia Ditis, ad superos egressa est. Ut Athamantis regiam contigit, in sinum ejus ac conjugis, angues & virus, quibus sensus eorum alienarentur, injecit. Quam ob insaniam ille Learchum filium in venatione pro fera interfecit. Ino autem Melicerten ex scopulo secum in profundum præcipitavit. Qui Veneris precibus pro nepote habitis, a Neptuno pelagi rectore, in Deorum cessere numerum, ita ut Melicertes, Palæmon, ipsa Ino, Leucothee inter marinos Deos nuncupentur.

TUM vero totis Bacchi memorabile Thebis
Numen erat; magnasque novi matertera vires
Narrat ubique Dei: de totque sororibus expers
Una doloris erat, nisi quem fecere sorores.
Adspicit hanc natis, thalamoque Athamantis habentem
Sublimes animos, & alumno numine, Juno;
Nec tulit: & secum, Potuit de pellice natus
Vertere Mæonios, pelagoque immergere, nautas,
Et laceranda suæ nati dare viscera matri,
Et triplices operire novis Minyeidas alis:
Nil poterit Juno, nisi inultos flere dolores?
Idque mihi satis est? hæc una potentia nostra est?
Ipse docet quid agam; (fas est & ab hoste doceri)
Quidque furor valeat, Pentheâ cæde satisque
Ac super ostendit. cur non stimuletur, eatque

Per cognata suis exempla furoribus Ino?
Est via declivis, funesta nubila taxo:
Ducit ad infernas per muta silentia sedes.
Styx nebulas exhalat iners: umbræque recentes
Descendunt illac, simulacraque functa sepulcris.
Pallor Hiemsque tenent late loca senta: novique,
Quâ sit iter, manes, Stygiam quod ducit ad urbem,
Ignorant: ubi sit nigri fera regia Ditis.
Mille capax aditus, & apertas undique portas
Urbs habet. utque fretum de tota flumina terra,
Sic omnes animas locus accipit ille; nec ulli
Exiguus populo est, turbamve accedere sentit.
Errant exsangues sine corpore & ossibus umbræ:
Parsque forum celebrant, pars imi tecta tyranni;
Pars alias artes, antiquæ imitamina vitæ.
Sustinet ire illuc, cœlesti sede relicta,
(Tantum odiis iræque dabat) Saturnia Juno.
Quo simul intravit, sacroque a corpore pressum
Ingemuit limen; tria Cerberus extulit ora:
Et tres latratus simul edidit. illa Sorores
Nocte vocat genitas, grave & implacabile numen.
(Carceris ante fores clausas adamante sedebant:
Deque suis atros pectebant crinibus angues.)
Quam simul agnorunt inter caliginis umbras,
Surrexere Deæ. sedes scelerata vocatur.
Viscera præbebat Tityos lanianda; novemque
Jugeribus distentus erat. tibi, Tantale, nullæ

Deprenduntur aquæ: quæque imminet, effugit arbos.
Aut petis, aut urgues ruiturum, Sisyphe, saxum.
Volvitur Ixion, & se sequiturque fugitque.
Molirique suis letum patruelibus ausæ,
Assiduæ repetunt, quas perdant, Belides undas.
Quos omnes acie postquam Saturnia torvâ
Vidit, & ante omnes Ixiona; rursus ab illo
Sisyphon adspiciens, Cur hic e fratribus, inquit,
Perpetuas patitur pœnas; Athamanta superbum
Regia dives habet, qui me cum conjuge semper
Sprevit? & exponit caussas odiique viæque;
Quidque velit. quod vellet, erat, ne Regia Cadmi
Staret: & in facinus traherent Athamanta Sorores.
Imperium, promissa, preces confundit in unum:
Sollicitatque Deas. sic hæc Junone locutâ,
Tisiphone canos, ut erat, turbata capillos
Movit: & obstantes rejecit ab ore colubras.
Atque ita, Non longis opus est ambagibus, infit:
Facta puta, quæcumque jubes. inamabile regnum
Desere; teque refer cœli melioris ad auras.
Læta redit Juno: quam cœlum intrare parantem
Roratis lustravit aquis Thaumantias Iris.
Nec mora: Tisiphone madefactam sanguine sumit
Importuna facem; fluidoque cruore rubentem
Induitur pallam; tortoque incingitur angue;
Egrediturque domo. Luctus comitantur euntem,
Et Pavor, & Terror, trepidoque Insania vultu.

Digitized by Google

Limine constiterat: postes tremuisse feruntur
Æolii: pallorque fores infecit acernas:
Solque locum fugit. monstris exterrita conjux,
Territus est Athamas; tectoque exire parabant.
Obstitit infelix, aditumque obsedit, Erinnys:
Nexaque vipereis distendens brachia nodis,
Cæsariem excussit. motæ sonuere colubræ.
Parsque jacens humeris, pars circum tempora lapsæ
Sibila dant, saniemque vomunt, linguasque coruscant.
Inde duos mediis abrumpit crinibus angues,
Pestiferaque manu raptos immisit. at illi
Inoosque sinus Athamanteosque pererrant;
Inspirantque graves animas: nec vulnera membris
Ulla ferunt. mens est, quæ diros sentiat ictus.
Attulerat secum liquidi quoque monstra veneni,
Oris Cerberei spumas, & virus Echidnæ,
Erroresque vagos, cæcæque oblivia mentis,
Et scelus, & lacrimas, rabiemque, & cædis amorem;
Omnia trita simul: quæ sanguine mixta recenti
Coxerat ære cavo, viridi versata cicutâ.
Dumque pavent illi; vertit furiale venenum
Pectus in amborum: præcordiaque intima movit.
Tum face jactata per eumdem sæpius orbem,
Consequitur motos velociter ignibus ignes.
Sic victrix, jussique potens, ad inania magni
Regna redit Ditis: sumtumque recingitur anguem.
Protinus Æolides media furibundus in aula

Digitized by Google

Clamat, Io, comites, his retia tendite silvis:
Hîc modo cum gemina visa est mihi prole leæna.
Utque feræ, sequitur vestigia conjugis amens:
Deque sinu matris ridentem, & parva Learchum
Brachia tendentem, rapit, & bis terque per auras
More rotat fundæ: rigidoque infantia saxo
Discutit ossa ferox. tum denique concita mater,
(Seu dolor hoc fecit, seu sparsi caussa veneni;)
Exululat; passisque fugit male sana capillis.
Teque ferens parvum nudis, Melicerta, lacertis,
Evoe, Bacche, sonat. Bacchi sub nomine Juno,
Risit: &, Hos usus præstet tibi, dixit, alumnus.
Imminet æquoribus scopulus. pars ima cavatur
Fluctibus, & tectas defendit ab imbribus undas:
Summa riget, frontemque in apertum porrigit æquor.
Occupat hunc (vires insania fecerat) Ino:
Seque super pontum, nullo tardata timore,
Mittit, onusque suum. percussa recanduit unda.

Fab. XIV. Argumentum.

Spuma maris in Venerem.

Refert quoque Venerem petiisse a Neptuno de Ino & Melicerte, ut in numerum Deorum referat. Significat enim Venus se in undis esse creatam, quo facilius moveret Neptunum.

Digitized by Google

AT Venus, immeritæ neptis miserata labores,
Sic patruo blandita suo est: O numen aquarum,
Proxima cui cœlo cessit, Neptune, potestas;
Magna quidem posco: sed tu miserere meorum,
Jactari quos cernis in Ionio immenso:
Et Dîs adde tuis. aliqua & mihi gratia ponto est:
Si tamen in dio quondam concreta profundo
Spuma fui, Grajumque manet mihi nomen ab illa.
Adnuit oranti Neptunus; & abstulit illis,
Quod mortale fuit; majestatemque verendam
Imposuit; nomenque simul faciemque novavit:
Leucotheeque Deum cum matre Palæmona dixit.

FAB. XV. ARGUMENTUM.

Sidoniæ comites Inûs in saxa & aves.

Comites Inûs, quod desiderio reginæ adfectæ casum ejus mœrentes defleverant, ob eamdem iram Junonis cum præcipitare se destinassent, ne pari honore a Neptuno excipi possent, in saxa & aves effecit ut transfigurarentur.

SIdoniæ comites, quantum valuere, secutæ
Signa pedum, primo videre novissima saxo:
Nec dubium de morte ratæ, Cadmeida palmis
Deplanxere domum, scissæ cum veste capillos.

Digitized by Google

Utque parum justæ, nimiumque in pellice sævæ
Invidiam fecere Deæ. convicia Juno
Non tulit: &, Faciam vos ipsas maxima, dixit,
Sævitiæ monumenta meæ. res dicta secuta est.
Nam quæ præcipue fuerat pia, Persequar, inquit,
In freta reginam. saltumque datura, moveri
Haud usquam potuit: scopuloque adfixa cohæsit.
Altera, dum solito tentat plangore ferire
Pectora, tentatos sentit riguisse lacertos.
Illa, manus ut forte tetenderat in maris undas,
Saxea facta manus in easdem porrigit undas.
Hujus, ut adreptum laniabat vertice crinem,
Duratos subito digitos in crine videres.
Quo quæque in gestu deprenditur, hæsit in illo:
Pars volucres factæ; quæ nunc quoque gurgite in illo
Æquora destringunt sumtis Ismenides alis.

Fab. XVI. Argumentum.

Cadmus & Harmonia in Dracones.

Cadmus Agenoris filius postquam inspector fuerat suarum calamitatum, in exitu neptium perosus Thebarum sedes, cum Harmonia Martis & Veneris filia, conjuge sua, in Illyricos profugit. Ibi petita venia a Deis, in speciem Draconis convertitur, qui initio caussa malorum suorum fuisset. Vota ejus expleta sunt: in Dracones versi sunt.

NEscit Agenorides natam parvumque nepotem
Æquoris esse Deos. luctu serieque malorum
Victus, & ostentis, quæ plurima viderat, exit
Conditor urbe sua; tamquam Fortuna locorum,
Non sua se premeret: longisque erratibus actus
Contigit Illyricos profuga cum conjuge fines.
Jamque malis annisque graves, dum prima retractant
Fata domûs, releguntque suos sermone labores;
Num sacer ille mea trajectus cuspide serpens,
Cadmus ait, fuerit, tum, cum Sidone profectus
Vipereos sparsi per humum, nova semina, dentes?
Quem si cura Deûm tam certa vindicat ira,
Ipse, precor, serpens in longam porrigar alvum.
Dixit: &, ut serpens, in longam tenditur alvum;
Duratæque cuti squamas increscere sentit,
Nigraque cæruleis variari corpora guttis:
In pectusque cadit pronus: commissaque in unum
Paullatim tereti sinuantur acumine crura.
Brachia jam restant: quæ restant, brachia tendit;
Et lacrimis per adhuc humana fluentibus ora,
Accede, o conjux, accede, miserrima, dixit:
Dumque aliquid superest de me, me tange, manumque
Accipe, dum manus est; dum non totum occupat anguis.
Ille quidem vult plura loqui: sed lingua repente
In partes est fissa duas. nec verba volenti
Sufficiunt: quotiesque aliquos parat edere questus,

Digitized by Google

Sibilat. hanc illi vocem Natura relinquit.
Nuda manu feriens, exclamat, pectora, conjux,
Cadme, mane: teque his, infelix, exsue monstris.
Cadme, quid hoc? ubi pes? ubi sunt humerique, manusque?
Et color, & facies, &, dum loquor, omnia? cur non
Me quoque, Cœlestes, in eamdem vertitis anguem?
Dixerat. ille suæ lambebat conjugis ora:
Inque sinus caros, veluti cognosceret, ibat;
Et dabat amplexus; adsuetaque colla petebat.
Quisquis adest (aderant comites) terretur. at illos
Lubrica permulcent cristati colla dracones,
Et subito duo sunt; junctoque volumine serpunt;
Donec in adpositi nemoris subiere latebras.
Nunc quoque nec fugiunt hominem, nec vulnere lædunt:
Quidque prius fuerint, placidi meminere dracones.

Fab. XVII. Argumentum.

Guttæ Medusæ in Serpentes.

Perseus Jovis & Danaes filius, missus a Polydecte ad Medusæ caput perferendum, quæ adspectu suo obvios in silicem convertere solebat, Minerva adjutrice, evicit propositum laborem. Intercepto Phorcydum Græarum lumine, quæ invicem custodias Gorgonum agebant, adspectum caput Medusæ retulit. E sanguine autem, qui Perseo per Africam iter faciente stillaverat, genus est serpen-

Digitized by Google

tum procreatum. Utero autem Medusæ hujus equus Pegasus cum pennis exiit.

SED tamen ambobus versæ solatia formæ
Magna nepos fuerat, quem debellata colebat
India: quem positis celebrabat Achaia templis.
Solus Abantiades, ab origine cretus eadem,
Acrisius superest, qui mœnibus arceat urbis
Argolicæ; contraque Deum ferat arma; genusque
Non putet esse Jovis; neque enim Jovis esse putabat
Persea, quem pluvio Danae conceperat auro.
Mox tamen Acrisium, (tanta est præsentia veri)
Tam violasse Deum, quam non agnôsse nepotem,
Pœnitet. impositus jam cœlo est alter: at alter,
Viperei referens spolium memorabile monstri,
Aera carpebat tenerum stridentibus alis.
Cumque super Libycas victor penderet arenas;
Gorgonei capitis guttæ cecidere cruentæ:
Quas humus exceptas varios animavit in angues;
Unde frequens illa est, infestaque terra colubris.

FAB. XVIII. ARGUMENTUM.

Atlas Japeti filius in montem sui nominis.

Atlas Japeti & Pleionæ filius a Themide, quæ initio antistes Deorum erat, responsum accepit, ne quem hospitio ex progenie Jovis reciperet, si vellet

hortum, quo poma aurea erant, custoditum habere. Quam ob caussam cum Perseo fatigato ex assiduo cursu requiescendi hospitium negavisset, eumque viribus propelleret, ille elatum caput Gorgonæ ei objecit. Quo viso, in montem pari nomine est versus: cui ultimis Africæ locis mundus injectus est.

INde per immensum ventis discordibus actus
Nunc huc, nunc illuc, exemplo nubis aquosæ,
Fertur; & ex alto seductas æthere longe
Despectat terras; totumque supervolat orbem.
Ter gelidas Arctos, ter Cancri brachia vidit:
Sæpe sub occasus, sæpe est ablatus in ortus.
Jamque cadente die veritus se credere nocti
Constitit Hesperio, regnis Atlantis, in orbe;
Exiguamque petit requiem, dum Lucifer ignes
Evocet Auroræ, currus Aurora diurnos.
Hic hominum cunctos ingenti corpore præstans
Japetionides Atlas fuit. ultima tellus
Rege sub hoc, & pontus erat, qui Solis anhelis
Æquora subdit equis, & fessos excipit axes.
Mille greges illi, totidemque armenta per herbas
Errabant: & humum vicinia nulla premebant.
Arboreæ frondes, auro radiante virentes,
Ex auro ramos, ex auro poma tegebant.
Hospes, ait Perseus illi, seu gloria tangit

Digitized by Google

Te generis magni; generis mihi Juppiter auctor:
Sive es mirator rerum; mirabere nostras.
Hospitium requiemque peto. memor ille vetustæ
Sortis erat: (Themis hanc dederat Parnasia sortem)
Tempus, Atla, veniet, tua quo spoliabitur auro
Arbor: & hunc prædæ titulum Jove natus habebit.
Id metuens, solidis pomaria clauserat Atlas
Mœnibus, & vasto dederat servanda draconi:
Arcebatque suis externos finibus omnes.
Huic quoque, Vade procul, ne longe gloria rerum,
Quas mentiris, ait, longe tibi Juppiter absit.
Vimque minis addit: foribusque expellere tentat
Cunctantem, & placidis miscentem fortia dictis.
Viribus inferior, (quis enim par esset Atlanti
Viribus?) At quoniam parvi tibi gratia nostra est,
Accipe munus, ait. lævaque a parte Medusæ
Ipse retroversus squalentia prodidit ora.
Quantus erat, mons factus Atlas. jam barba comæque
In silvas abeunt: juga sunt humerique manusque.
Quod caput ante fuit, summo est in monte cacumen.
Ossa lapis fiunt. tum partes auctus in omnes
Crevit in immensum, (sic Dî statuistis) & omne
Cum tot sideribus cœlum requievit in illo.

Digitized by Google

Fab. XIX. Argumentum.

Virgæ subjectæ Gorgonis capiti in curalium.

Perseus per Æthiopiam iter faciens, postquam Andromedan propter superbiam matris, quæ se Nympharum pulchritudini prætulerat, saxo adligatam, ac marinæ belluæ objectam vidit, captus specie ejus exarsit. Pactusque a Cepheo & Cassiopia parentibus virginis, ut sibi matrimonio eam cederent, si belluam interemisset, voti compos factus est. Interfecto igitur monstro, cupiens requiescere, ne caput Gorgonis læderet, virgulas lectas in litore subjecit. Et hæ subter induruerunt, ita ut adeptis radicibus, sanguinei coloris in mari ut arbusculæ nascerentur, quæ nomen haberent curalium.

Clauserat Hippotades æterno carcere ventos:
Admonitorque operum cœlo clarissimus alto
Lucifer ortus erat. pennis ligat ille resumtis
Parte ab utraque pedes; teloque adcingitur unco;
Et liquidum motis talaribus aera findit.
Gentibus innumeris circumque infraque relictis,
Æthiopum populos, Cepheia, conspicit, arva.
Illic immeritam maternæ pendere linguæ
Andromedan pœnas immitis jusserat Ammon.
Quam simul ad duras religatam brachia cautes

Digitized by Google

Vidit Abantiades; nisi quod levis aura capillos
Moverat, & trepido manabant lumina fletu;
Marmoreum ratus esset opus. trahit inscius ignes:
Et stupet: & visæ correptus imagine formæ,
Pene suas quatere est oblitus in aere pennas.
Ut stetit, O, dixit, non istis digna catenis,
Sed quibus inter se cupidi jungantur amantes;
Pande requirenti nomen terræque tuumque;
Et cur vincla geras. primo silet illa: nec audet
Adpellare virum virgo: manibusque modestos
Celasset vultus, si non religata fuisset.
Lumina, quod potuit, lacrimis implevit obortis.
Sæpius instanti, sua ne delicta fateri
Nolle videretur, nomen terræque suumque,
Quantaque maternæ fuerit fiducia formæ,
Indicat: &, nondum memoratis omnibus, unda
Insonuit: veniensque immenso bellua ponto
Eminet; & latum sub pectore possidet æquor.
Conclamat virgo: Genitor lugubris, & amens
Mater adest; ambo miseri, sed justius illa.
Nec secum auxilium, sed dignos tempore fletus,
Plangoremque ferunt: vinctoque in corpore adhærent.
Cum sic hospes ait: Lacrimarum longa manere
Tempora vos poterunt: ad opem brevis hora ferendam est.
Hanc ego si peterem Perseus Jove natus, & illâ,
Quam clausam implevit fecundo Juppiter auro,

Gorgonis anguicomæ Perseus superator, & alis
Ætheriis ausus jactatis ire per auras;
Præferrer cunctis certe gener. addere tantis
Dotibus & meritum (faveant modo numina) tento.
Ut mea sit, servata meâ virtute, paciscor.
Accipiunt legem, (quis enim dubitaret?) & orant,
Promittuntque super regnum dotale, parentes.
Ecce velut navis, præfixo concita rostro,
Sulcat aquas, juvenum sudantibus acta lacertis;
Sic fera, dimotis impulsu pectoris undis,
Tantum aberat scopulis, quantum Balearica torto
Funda potest plumbo medii transmittere cœli:
Cum subito juvenis, pedibus tellure repulsa,
Arduus in nubes abiit. ut in æquore summo
Umbra viri visa est, visam fera sævit in umbram.
Utque Jovis præpes, vacuo cum vidit in arvo
Præbentem Phœbo liventia terga draconem,
Occupat aversum; neu sæva retorqueat ora,
Squamigeris avidos figit cervicibus ungues:
Sic celeri fissum præceps per inane volatu
Terga feræ pressit, dextroque frementis in armo
Inachides ferrum curvo tenus abdidit hamo.
Vulnere læsa gravi modo se sublimis in auras
Attollit: modo subdit aquis: modo more ferocis
Versat apri, quem turba canum circumsona terret.
Ille avidos morsus velocibus effugit alis:
Quâque patent, nunc terga cavis super obsita conchis,

Nunc

Nunc laterum costas, nunc quâ tenuissima cauda
Desinit in piscem, falcato verberat ense.
Bellua pœniceo mixtos cum sanguine fluctus
Ore vomit. maduere graves adspergine pennæ.
Nec bibulis ultra Perseus talaribus ausus
Credere, conspexit scopulum: qui vertice summo
Stantibus exit aquis; operitur ab æquore moto.
Nixus eo, rupisque tenens juga prima sinistrâ,
Ter quater exegit repetita per ilia ferrum.
Litora cum plausu clamor superasque Deorum
Implevere domos. gaudent, generumque salutant,
Auxiliumque, domûs servatoremque fatentur
Cassiope, Cepheusque pater. resoluta catenis
Incedit virgo, pretiumque & caussa laboris.
Ipse manus hausta victrices abluit unda:
Anguiferumque caput durâ ne lædat arenâ,
Mollit humum foliis: natasque sub æquore virgas
Sternit, & imponit Phorcynidos ora Medusæ.
Virga recens, bibulaque etiamnum viva medullâ,
Vim rapuit monstri, tactuque induruit hujus:
Percepitque novum ramis & fronde rigorem.
At pelagi Nymphæ factum mirabile tentant
Pluribus in virgis, & idem contingere gaudent:
Seminaque ex illis iterant jactata per undas.
Nunc quoque curaliis eadem natura remansit,
Duritiem tacto capiant ut ab aere; quodque
Vimen in æquore erat, fiat super æquora saxum.

Fab. XX. Argumentum.

Medusæ crines in serpentes.

Medusa Gorgo cum propter pulchritudinem a pluribus peteretur, conjugium Neptuni effugere non potuit. Quæ quod in templo Minervæ cum eo concubuit, propter religionem loci, quam obtriverat, crines ejus in serpentes ab eadem Dea sunt mutati, ut quæ petita initio a plurimis procis esset, objecta deformitate obvios in fugam verteret. Quos serpentes in ægide portat Pallas, ut hostes terreat.

Dîs tribus ille focos totidem de cespite ponit;
Lævum Mercurio, dextrum tibi, bellica Virgo;
Ara Jovis media est. mactatur vacca Minervæ;
Alipedi vitulus; taurus tibi, summe Deorum.
Protinus Andromedan, & tanti præmia facti
Indotata rapit. tædas Hymenæus Amorque
Præcutiunt: largis satiantur odoribus ignes:
Sertaque dependent tectis: lotique, lyræque,
Tibiaque, & cantus, animi felicia læti
Argumenta, sonant: reseratis aurea valvis
Atria tota patent, pulchroque instructa paratu
Cephenis proceres ineunt convivia regis.
Postquam epulis functi generosi munere Bacchi
Diffudere animos, cultusque habitusque locorum

Digitized by Google

Quærit Abantiades; quærenti protinus unus
(Narrat Lyncides, moresque, habitusque virorum.)
Quæ simul edocuit, Nunc, o fortissime, dixit,
Fare precor, Perseu, quanta virtute, quibusque
Artibus abstuleris crinita draconibus ora.
Narrat Agenorides, gelido sub Atlante jacentem
Esse locum, solidæ tutum munimine molis:
Cujus in introitu geminas habitasse sorores
Phorcydas, unius partitas luminis usum:
Id se sollerti furtim, dum traditur, astu
Supposita cepisse manu: perque abdita longe,
Deviaque, & silvis horrentia saxa fragosis
Gorgoneas tetigisse domos: passimque per agros,
Perque vias vidisse hominum simulacra, ferarumque,
In silicem ex ipsis visâ conversa Medusâ:
Se tamen horrendæ clypei, quod læva gerebat,
Ære repercusso formam adspexisse Medusæ:
Dumque gravis somnus colubrasque ipsamque tenebat,
Eripuisse caput collo: pennisque fugacem
Pegason, & fratrem, matris de sanguine natos.
Addidit & longi non falsa pericula cursûs:
Quæ freta, quas terras sub se vidisset ab alto:
Et quæ jactatis tetigisset sidera pennis.
Ante exspectatum tacuit tamen. excipit unus
E numero procerum, quærens, cur sola sororum
Gesserit alternis immixtos crinibus angues.
Hospes ait, Quoniam scitaris digna relatu,

Digitized by Google

Accipe quæsiti caussam. clarissima formâ,
Multorumque fuit spes invidiosa procorum
Illa: nec in totâ conspectior ulla capillis
Pars fuit. inveni, qui se vidisse referret.
Hanc pelagi rector templo vitiasse Minervæ
Dicitur. aversa est, & castos ægide vultus
Nata Jovis texit. neve hoc impune fuisset,
Gorgoneum turpes crinem mutavit in hydros.
Nunc quoque, ut attonitos formidine terreat hostes,
Pectore in adverso, quos fecit, sustinet angues.

Digitized by Google

P. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON
LIBER V.

Fab. I. Argumentum.

Phineus & socii ejus in saxum.

Andromedan Cephei & Caſſiopes filiam, in Æthiopia propoſitam belluæ marinæ, Perſeus Jovis & Danaes filius, Meduſæ Gorgonis caput ferens paciſcitur conjugem, ſi eam periculo liberaſſet. Cauſſa autem proſtituendæ exſtiterat ob Nereidum iram, quarum pulchritudini mater ſe prætulerat. Perfecto igitur a Perſeo pollicito, cum fides a Cepheo promiſſa eſſet præſtita, & nuptiarum conjugalium epulis regalibus principes intereſſent, Phineus frater, cui Andromeda ante deſponſata fuerat, contumeliam ſibi exiſtimans graviſſimam injunctam, quod advenæ conſanguineus poſtpoſitus eſſet; veſcentium animos pugna confudit. Et cum res miſerabilis dimicantium ageretur in regia, ac

Digitized by Google

multi ex utraque parte armis, quæ casus obtuliſſet, cecidiſſent, noviſſime Perseus adverſariorum multitudinem pertimens, imperavit ut e conſpectu ſui diſcederent, caputque Gorgonis extulit: quo viſo, Phineus cum auxiliantibus diriguit in saxum. Nomina autem eorum qui cecidere; Rhœtus, Athis, Lycabas, Phorbas, Amphimedon, Erithus, Polydæmon, Abaris, Lycetus, Elyces, Phlegias, Clytus, Idas, Clymenus, Protenor, Hypſeus, Lyncides, Emathion, Chromis, Broteas, Ammon, Ampycus, Japetides, Pettalus, Lycormas, Pelates, Corythus, Abas, Menaleus, Dorylas, Halcyoneus, Clytius, Clanis, Celadon, Aſtreus, Æthion, Thoactes, Agyrtes, Molpeus, Ethemon. In lapides autem verſi ſunt, Theſcelus, Ampyx, Nileus, Eryx, & Aſtyages. Aconteus autem Perſei miles, dum per imprudentiam dimicans proſpicit Gorgonis ſpeciem, proinde in lapidem ceſſit. Noviſſime Phineus cum ducentis aliis ſociis diriguit in saxum.

DUmque ea Cephenum medio Danaeius heros
Agmine commemorat, fremitu regalia turbæ
Atria complentur: nec conjugialia feſta
Qui canat, eſt clamor; ſed qui fera nuntiet arma.
Inque repentinos convivia verſa tumultus
Adſimilare freto poſſis; quod ſæva quietum
Ventorum rabies motis exaſperat undis.

Primus in his Phineus, belli temerarius auctor,
Fraxineam quatiens æratæ cuspidis hastam;
En, ait, en adsum præreptæ conjugis ultor.
Nec mihi te pennæ, nec falsum versus in aurum
Juppiter, eripient. Conanti mittere Cepheus,
Quid facis? exclamat: quæ te, germane, furentem
Mens agit in facinus? meritisne hæc gratia tantis
Redditur? hac vitam servatæ dote rependis?
Quam tibi non Perseus, verum si quæris, ademit;
Sed grave Nereidum numen, sed corniger Ammon,
Sed quæ visceribus veniebat bellua ponto
Exsaturanda meis. illo tibi tempore rapta est,
Quo peritura fuit. nisi si, crudelis, id ipsum
Exigis, ut pereat: luctuque levabere nostro.
Scilicet haud satis est, quod, te spectante, revincta est;
Et nullam quod opem patruus sponsusve tulisti:
Insuper, a quoquam quod sit servata dolebis;
Præmiaque eripies? quæ si tibi magna videntur;
Ex illis scopulis, ubi erant adfixa, petîsses.
Nunc sine, qui petiit, per quem non orba senectus,
Ferre, quod & meritis & voce est pactus: eumque
Non tibi, sed certæ prælatum intellige morti.
Ille nihil contra: sed & hunc, & Persea vultu
Alterno spectans, petat hunc ignorat, an illum.
Cunctatusque brevi, contortam viribus hastam,
Quantas ira dabat, nequicquam in Persea misit.
Ut stetit illa toro, stratis tum denique Perseus

Exsiluit: teloque ferox inimica remisso
Pectora rupisset, nisi post altaria Phineus
Isset: & (indignum) scelerato profuit ara.
Fronte tamen Rhœti non irrita cuspis adhæsit.
Qui postquam cecidit, ferrumque ex osse revulsum est,
Palpitat, & positas adspergit sanguine mensas.
Tum vero indomitas ardescit vulgus in iras:
Telaque conjiciunt. & sunt, qui Cephea dicant
Cum genero debere mori. sed limine tecti
Exierat Cepheus, testatus jusque, fidemque,
Hospitiique Deos, ea, se prohibente, moveri.
Bellica Pallas adest, & protegit ægide fratrem,
Datque animos. erat Indus Athis, quem, flumine Gange
Edita, Limnate vitreis peperisse sub antris
Creditur, egregius forma; quam divite cultu
Augebat, bis adhuc octonis integer annis;
Indutus chlamydem Tyriam, quam limbus obibat
Aureus: ornabant aurata monilia collum;
Et madidos myrrha curvum crinale capillos.
Ille quidem jaculo quamvis distantia misso
Figere doctus erat, sed tendere doctior arcus.
Tum quoque lenta manu flectentem cornua Perseus
Stipite, qui media positus fumabat in aula,
Perculit; & fractis confudit in ossibus ora.
Hunc ubi laudatos jactantem in sanguine vultus
Assyrius vidit Lycabas, junctissimus illi
Et comes, & veri non dissimulator amoris;

Digitized by Google

Postquam exhalantem sub acerbo vulnere vitam
Deploravit Athin; quos ille tetenderat, arcus
Adripit: &, Mecum tibi sint certamina, dixit:
Nec longum pueri fato lætabere; quo plus
Invidiæ, quam laudis, habes. hæc omnia nondum
Dixerat: emicuit nervo penetrabile telum:
Vitatumque, tamen sinuosa veste pependit.
Vertit in hunc harpen, spectatam cæde Medusæ,
Acrisioniades, adigitque in pectus. at ille
Jam moriens, oculis sub nocte natantibus atra,
Circumspexit Athin: seque adclinavit in illum,
Et tulit ad manes junctæ solatia mortis.
Ecce Syenites, genitus Methione, Phorbas,
Et Libys Amphimedon, avidi committere pugnam,
Sanguine, quo tellus late madefacta tepebat,
Conciderant lapsi: surgentibus obstitit ensis,
Alterius costis, jugulo Phorbantis adactus.
At non Actoriden Erithon, cui lata bipennis
Telum erat, hamato Perseus petit ense: sed altis
Exstantem signis, multæque in pondere massæ,
Ingentem manibus tollit cratera duabus;
Infregitque viro. rutilum vomit ille cruorem:
Et resupinus humum moribundo vertice pulsat.
Inde Semiramio Polydæmona sanguine cretum,
Caucasiumque Abarin, Sperchionidenque Lycetum,
Intonsumque comas Elycen, Phlegianque, Clytumque
Sternit: & adstructos morientum calcat acervos.

Digitized by Google

Nec Phineus ausus concurrere cominus hosti,
Intorquet jaculum: quod detulit error in Idan,
Expertem frustra belli, & neutra arma secutum.
Ille tuens oculis immitem Phinea torvis,
Quandoquidem in partes, ait, attrahor, accipe, Phineu,
Quem fecisti hostem; pensaque hoc vulnere vulnus.
Jamque remissurus tractum de corpore telum,
Sanguine defectos cecidit collapsus in artus.
Hîc quoque Cephenum post regem primus Odites
Ense jacet Clymeni: Protenora perculit Hypseus:
Hypsea Lyncides. fuit & grandævus in illis
Emathion, æqui cultor, timidusque Deorum:
Quem quoniam prohibent anni bellare, loquendo
Pugnat, & incessit, scelerataque devovet arma.
Huic Chromis amplexo tremulis altaria palmis
Demetit ense caput, quod protinus incidit aræ:
Atque ibi semanimi verba exsecrantia linguâ
Edidit, & medios animam exspiravit in ignes.
Hinc gemini fratres, Broteasque & cæstibus Ammon
Invicti, vinci si possent cæstibus enses,
Phineâ cecidere manu: Cererisque sacerdos
Ampycus, albenti velatus tempora vitta.
Tu quoque, Japetide, non hos adhibendus in usus;
Sed qui, pacis opus, citharam cum voce moveres;
Jussus eras celebrare dapes, festumque canendo.
Cui procul adstanti, plectrumque imbelle tenenti,
Pettalus, I, ridens, Stygiis cane cetera, dixit,

Manibus: & lævo mucronem tempore figit.
Concidit, & digitis morientibus ille retentat
Fila lyræ: casuque canit miserabile carmen.
Non sinit hunc impune ferox cecidisse Lycormas:
Raptaque de dextro robusta repagula posti
Ossibus illidit mediæ cervicis. at ille
Procubuit terræ, mactati more juvenci.
Demere tentabat lævi quoque robora postis
Cinyphius Pelates. tentanti dextera fixa est
Cuspide Marmaridæ Corythi; lignoque cohæsit.
Hærenti latus hausit Abas: nec corruit ille;
Sed retinente manum moriens e poste pependit.
Sternitur & Melaneus, Perseia castra secutus,
Et Nasamoniaci Dorylas ditissimus agri,
Dives agri Dorylas: quo non possederat alter
Latius, aut totidem tollebat farris acervos.
Hujus in obliquo missum stetit inguine ferrum:
Letifer ille locus. quem postquam vulneris auctor
Singultantem animam, & versantem lumina vidit
Bactrius Halcyoneus, Hoc, quod premis, inquit, habeto
De tot agris terræ: corpusque exsangue reliquit.
Torquet in hunc hastam calido de vulnere raptam
Ultor Abantiades: mediâ quæ nare recepta
Cervice exacta est, in partesque eminet ambas.
Dumque manum Fortuna juvat; Clytiumque, Claninque,
Matre satos una, diverso vulnere fudit.
Nam Clytii per utrumque gravi librata lacerto

Digitized by Google

Fraxinus acta femur: jaculum Clanis ore momordit.
Occidit & Celadon Mendesius: occidit Astreus,
Matre Palæstina, dubio genitore creatus:
Æthionque sagax quondam ventura videre,
Nunc ave deceptus falsâ: regisque Thoactes
Armiger, & cæso genitore infamis Agyrtes.
Plus tamen exhausto superest: namque omnibus unum
Opprimere est animus. conjurata undique pugnant
Agmina pro caussa, meritum impugnante fidemque.
Hac pro parte socer frustra pius, & nova conjux,
Cum genetrice, favent, ululatuque atria complent.
Sed sonus armorum superat, gemitusque cadentum:
Pollutosque semel multo Bellona Penates
Sanguine perfundit; renovataque prœlia miscet.
Circueunt unum Phineus, & mille secuti
Phinea. tela volant hiberna grandine plura
Præter utrumque latus, præterque & lumen & aures.
Adplicat hinc humeros ad magnæ saxa columnæ:
Tutaque terga gerens, adversaque in agmina versus,
Sustinet instantes. instabant parte sinistra
Chaonius Molpeus, dextra Nabathæus Ethemon.
Tigris ut, auditis diversâ valle duorum
Exstimulata fame mugitibus armentorum,
Nescit utro potius ruat; & ruere ardet utroque:
Sic dubius Perseus, dextra lævane feratur,
Molpea trajecti submovit vulnere cruris;
Contentusque fuga est. neque enim dat tempus Ethemon;

Digitized by Google

Sed furit: &, cupiens alto dare vulnera collo,
Non circumspectis exactum viribus ensem
Fregit: & extremâ percussæ parte columnæ
Lamina dissiluit; dominique in gutture fixa est.
Non tamen ad letum caussas satis illa valentes
Plaga dedit. trepidum Perseus, & inermia frustra
Brachia tendentem Cyllenide confodit harpe.
Verum ubi virtutem turbæ succumbere vidit,
Auxilium, Perseus, quoniam sic cogitis ipsi,
Dixit, ab hoste petam: vultus avertite vestros,
Si quis amicus adest: & Gorgonis extulit ora.
Quære alium, tua quem moveant miracula, dixit
Thescelus: utque manu jaculum fatale parabat
Mittere, in hoc hæsit signum de marmore gestu.
Proximus huic Ampyx animi plenissima magni
Pectora Lyncidæ gladio petit: inque petendo
Dextera diriguit, nec citra mota, nec ultra.
At Nileus, qui se genitum septemplice Nilo
Ementitus erat, clypeo quoque flumina septem
Argento partim, partim cælaverat auro,
Adspice, ait, Perseu, nostræ primordia gentis:
Magna feres tacitas solatia mortis ad umbras,
A tanto cecidisse viro. pars ultima vocis
In medio suppressa sono est: adapertaque velle
Ora loqui credas; nec sunt ea pervia verbis.
Increpat hos, Vitioque animi, non crinibus, inquit,
Gorgoneis torpetis, Eryx: incurrite mecum;

Et prosternite humi juvenem magica arma moventem.
Incursurus erat; tenuit vestigia tellus:
Immotusque silex, armataque mansit imago.
Hi tamen ex merito pœnam subiere. sed unus
Miles erat Persei, pro quo dum pugnat, Aconteus,
Gorgone conspectâ, saxo concrevit oborto.
Quem ratus Astyages etiamnum vivere, longo
Ense ferit: sonuit tinnitibus ensis acutis.
Dum stupet Astyages, naturam traxit eamdem:
Marmoreoque manet vultus mirantis in ore.
Nomina longa mora est media de plebe virorum
Dicere. bis centum restabant corpora pugnæ:
Gorgone bis centum riguerunt corpora visâ.
Pœnitet injusti nunc denique Phinea belli.
Sed quid agat? simulacra videt diversa figuris;
Agnoscitque suos: & nomine quemque vocatos
Poscit opem: credensque parum, sibi proxima tangit
Corpora: marmor erant. avertitur; atque ita supplex,
Confessasque manus, obliquaque brachia tendens,
Vincis, ait, Perseu: remove fera monstra; tuæque
Saxificos vultus, quæcumque ea, tolle Medusæ.
Tolle, precor. non nos odium, regnive cupido
Compulit ad bellum: pro conjuge movimus arma.
Caussa fuit meritis melior tua, tempore nostra.
Non cessisse piget. nihil, o fortissime, præter
Hanc animam concede mihi: tua cetera sunto.
Talia dicenti, neque eum, quem voce rogabat,

Digitized by Google

Respicere audenti, Quod, ait, timidissime Phineu,
Et possum tribuisse, & magnum munus inerti est,
(Pone metum) tribuam: nullo violabere ferro.
Quin etiam mansura dabo monumenta per ævum;
Inque domo soceri semper spectabere nostri:
Ut mea se sponsi soletur imagine conjux.
Dixit: & in partem Phorcynida transtulit illam,
Ad quam se trepido Phineus obverterat ore.
Tum quoque conanti sua flectere lumina cervix
Diriguit, saxoque oculorum induruit humor.
Sed tamen os timidum, vultusque in marmore supplex,
Submissæque manus, faciesque obnoxia mansit.

Fab. II. Argumentum.

Prœtus in lapidem.

Perseus Abantis pronepos, votorum compos, cum conjuge Andromeda Argos patriam suam adiit. Prœtumque, pulso Acrisio fratre, ipsius Persei avo, regnantem, ostenso Medusæ capite in lapidem vertit; avoque, licet immerito (ipsum enim cum Danae matre arcæ impositum in mare projecerat) regnum restituit.

Victor Abantiades patrios cum conjuge muros
Intrat: & immeritæ vindex ultorque parentis
Adgreditur Prœtum. nam fratre per arma fugato

Digitized by Google

Acrisioneas Prœtus possederat arces.
Sed nec ope armorum, nec, quam male ceperat, arce
Torva colubriferi superavit lumina monstri.

Fab. III. Argumentum.

Polydectes in lapidem.

Polydectes rex insulæ Seriphi, ad quam Perseus cum Danae matre inclusus arca pervenerat, cupiens ablegare arbitrum, ut matre illius libere potiretur, ad Gorgonis Medusæ resecandum caput eum misit, quod ille Minerva volente ad Polydecten pertulit, inficiantique laborem operis ostendit, ac prius ille eo diriguit, quam se ulcisceretur.

TE tamen, o parvæ rector, Polydecta, Seriphi,
Nec juvenis virtus, per tot spectata labores,
Nec mala mollierant: sed inexorabile durus
Exerces odium: nec iniqua finis in ira est.
Detrectas etiam laudes: fictamque Medusæ
Arguis esse necem. Dabimus tibi pignora veri;
Parcite luminibus, Perseus ait: oraque regis
Ore Medusæo silicem sine sanguine fecit.

Fab.

Digitized by Google

Fab. IV. Argumentum.

Musæ in Aves.

Musæ, cum Parnasum montem petissent, adversis tempestatibus invitatæ a Pyreneo, qui Daulida Phocidis urbem incolebat, tecta subierunt: qui pulchritudine captus virginum, cum regiam claudi imperasset ad vim inferendam, ne cupiditatem ejus experirentur, in volucres conversæ sunt: quas ille dum per ardua montium persequitur, prolapsus altitudine scopulorum præcipitatus est, ita ut toto corpore elideretur, vitamque finiret.

HActenus aurigenæ comitem Tritonia fratri
Se dedit. inde cavâ circumdata nube Seriphon
Deserit, a dextra Cythno Gyaroque relictis.
Quâque super pontum via visa brevissima, Thebas
Virgineumque Helicona petit; quo monte potita
Constitit, & doctas sic est adfata sorores:
Fama novi fontis nostras pervenit ad aures;
Dura Medusæi quam præpetis ungula rupit.
Is mihi caussa viæ. volui mirabile monstrum
Cernere: vidi ipsum materno sanguine nasci.
Excipit Uranie: Quæcumque est caussa videndi
Has tibi, Diva, domos, animo gratissima nostro es.
Vera tamen fama est: & Pegasus hujus origo

Fontis. & ad latices deducit Pallada sacros.
Quæ mirata diu factas pedis ictibus undas,
Silvarum lucos circumspicit antiquarum,
Antraque, & innumeris distinctas floribus herbas:
Felicesque vocat pariter studiique locique
Mnemonidas. quam sic adfata est una sororum:
O, nisi te virtus opera ad majora tulisset,
In partem ventura chori Tritonia nostri,
Vera refers; meritoque probas artesque locumque:
Et gratam sortem, tuæ modo simus, habemus,
Sed (vetitum est adeo sceleri nihil) omnia terrent
Virgineas mentes: dirusque ante ora Pyreneus
Vertitur: & nondum me tota mente recepi.
Daulia Threicio Phoceaque milite rura
Ceperat ille ferox, injustaque regna tenebat.
Templa petebamus Parnasia. vidit euntes:
Nostraque fallaci veneratus numina cultu;
Mnemonides, (cognôrat enim) consistite, dixit:
Nec dubitate, precor, tecto grave sidus, & imbrem
(Imber erat) vitare meo: subiere minores
Sæpe casas Superi. dictis & tempore motæ
Adnuimusque viro, primasque intravimus ædes.
Desierant imbres; victoque Aquilonibus Austro,
Fusca repurgato fugiebant nubila cœlo.
Impetus ire fuit. claudit sua tecta Pyreneus:
Vimque parat: quam nos sumtis effugimus alis.
Ipse secuturo similis stetit arduus arce:

Digitized by Google

Quâque via est vobis, erit & mihi, dixit, eâdem;
Seque jacit vecors e summæ culmine turris:
Et cadit in vultus, discussique ossibus oris
Tundit humum moriens, scelerato sanguine tinctam.

Fab. V. Argumentum.

Pierides in picas.

Pieri, qui Macedoniam possedit, & Evippes novem filiæ insolentius dum gloriantur, Musas in certamina provocarunt cantusque: quarum una carmen exorsa est, quod Gigantes adversus Deos contenderint. Ex quibus Typhœus terrigena deformitate terruisset Deos compulsos in Ægyptum: ubi Juppiter ob metum in arietem versus est, Apollo in corvum, Liber in caprum, Diana in felem, Juno in vaccam, Venus in piscem. Invicem autem Musæ, cum Cereris laudem cecinissent, & qualiter Typhœus Ætnæ monti Siciliæ subjectus esset, Pierides victæ in picas sunt transfiguratæ.

Musa loquebatur. pennæ sonuere per auras:
Voxque salutantum ramis veniebat ab altis.
Suspicit; & linguæ quærit, tam certa loquentes,
Unde sonent: hominémque putat Jove nata locutum.
Ales erant; numeroque novem, sua fata querentes,
Institerant ramis imitantes omnia picæ.

Digitized by Google

Miranti sic orsa Deæ Dea: Nuper & istæ
Auxerunt volucrem victæ certamine turbam.
Pieros has genuit Pellæis dives in arvis.
Pæonis Euippe mater fuit. illa potentem
Lucinam novies, novies paritura, vocavit.
Intumuit numero stolidaram turba sororum;
Perque tot Hæmonias, & per tot Achaidas urbes
Huc venit, & tali committunt prœlia voce:
Desinite indoctum vana dulcedine vulgus
Fallere; nobiscum, si qua est fiducia vocis,
Thespiades certate Deæ. nec voce, nec arte
Vincemur; totidemque sumus. vel cedite victæ
Fonte Medusæo, & Hyanteâ Aganippe:
Vel nos Emathiis ad Pæonas usque nivosos
Cedamus campis. dirimant certamina Nymphæ.
Turpe quidem contendere erat; sed cedere visum
Turpius. electæ jurant per flumina Nymphæ,
Factaque de vivo pressere sedilia saxo.
Tunc, sine sorte prior, quæ se certare professa est,
Bella canit Superum: falsoque in honore Gigantas
Ponit, & extenuat magnorum facta Deorum,
Emissumque ima de sede Typhoea terræ
Cœlitibus fecisse metum; cunctosque dedisse
Terga fugæ: donec fessos Ægyptia tellus
Ceperit, & septem discretus in ostia Nilus.
Huc quoque terrigenam venisse Typhoea narrat,
Et se mentitis Superos celasse figuris:

Digitized by Google

Duxque gregis, dixit, ſit Juppiter; unde recurvis
Nunc quoque formatus Libys est cum cornibus Ammon.
Delius in corvo, proles Semeleia capro,
Fele soror Phœbi, niveâ Saturnia vaccâ,
Pisce Venus latuit, Cyllenius Ibidis alis.
Hactenus ad citharam vocalia moverat ora:
Poscimur Aonides: sed forsitan otia non sint,
Nec nostris præbere vacet tibi cantibus aurem.
Ne dubita, vestrumque mihi refer ordine carmen,
Pallas ait: nemorisque levi consedit in umbra.
Musa refert: Dedimus summam certaminis uni.
Surgit, & immissos hederâ collecta capillos
Calliope querulas prætentat pollice chordas:
Atque hæc percussis subjungit carmina nervis.

Fab. VI. Argumentum.

Cyane in fontem.

Venus indignata quod & Diana & Proserpina Cereris filia, numen suum conjugiaque adspernarentur, Ditem, qui territus viribus Typhonis, moventis Ætnam, cui subjectus a Diis erat, cum ab inferis emersisset, impulit in amorem, ut Proserpinam circa Percum lacum Hennæ flores legentem cum Minerva atque Diana, raperet. Qua capta, cum properanter curru fugeret, a Cyane Nympha, quam dilexerat Anapis amnis, intercedente retardatus

est. At ille incensus ira propter moram intercedentis, relicto sceptro inter stagna, discussit undam, præcepsque mari mersus Cyanen currui obsistentem in liquorem sui nominis vertit: cujus lacus contiguus Arethusæ videtur.

PRima Ceres unco glebam dimovit aratro:
Prima dedit fruges, alimentaque mitia terris:
Prima dedit leges. Cereris sumus omnia munus.
Illa canenda mihi est. utinam modo dicere possem
Carmina digna Deæ! certe Dea carmine digna est.
Vasta giganteis ingesta est insula membris
Trinacris; & magnis subjectum molibus urguet
Ætherias ausum sperare Typhoea sedes.
Nititur ille quidem, pugnatque resurgere sæpe:
Dextra sed Ausonio manus est subjecta Peloro,
Leva, Pachyne, tibi: Lilybæo crura premuntur:
Degravat Ætna caput: sub qua resupinus arenas
Ejectat, flammamque fero vomit ore Typhœus.
Sæpe remoliri luctatur pondera terræ;
Oppidaque, & magnos evolvere corpore montes.
Inde tremit tellus; & Rex pavet ipse silentum,
Ne pateat, latoque solum retegatur hiatu;
Immissusque dies trepidantes terreat umbras.
Hanc metuens cladem tenebrosa sede tyrannus
Exierat: curruque atrorum vectus equorum
Ambibat Siculæ cautus fundamina terræ.

Postquam exploratum satis est, loca nulla labare,
Depositique metus; videt hunc Erycina vagantem
Monte suo residens, natumque amplexa volucrem:
Arma, manusque meæ, mea, nate, potentia, dixit,
Illa, quibus superas omnes, cape tela, Cupido,
Inque Dei pectus celeres molire sagittas,
Cui triplicis cessit fortuna novissima regni.
Tu Superos, ipsumque Jovem, tu Numina ponti
Victa domas, ipsumque, regit qui numina ponti.
Tartara quid cessant? cur non matrisque tuumque
Imperium profers? agitur pars tertia mundi.
Et tamen in cœlo, quæ jam patientia nostra est,
Spernimur: ac mecum vires tenuantur Amoris.
Pallada nonne vides, jaculatricemque Dianam
Abscessisse mihi? Cereris quoque filia virgo,
Si patiemur, erit: nam spes adfectat easdem.
At tu, pro socio si qua est mea gratia regno,
Junge Deam patruo. dixit Venus. ille pharetram
Solvit: & arbitrio matris de mille sagittis
Unam seposuit. sed qua nec acutior ulla,
Nec minus incerta est, nec quæ magis audiat arcum.
Oppositoque genu curvavit flexile cornu:
Inque cor hamata percussit arundine Ditem.
Haud procul Hennæis lacus est a mœnibus altæ,
Nomine Pergus, aquæ. non illo plura Caystros
Carmina cygnorum labentibus audit in undis.
Silva coronat aquas, cingens latus omne; suisque

Frondibus, ut velo, Phœbeos submovet ictus.
Frigora dant rami, Tyrios humus humida flores:
Perpetuum ver est. quo dum Proserpina luco
Ludit, & aut violas, aut candida lilia carpit;
Dumque puellari studio calathosque sinumque
Implet, & æquales certat superare legendo;
Pene simul visa est, dilectaque, raptaque Diti:
Usque adeo properatur amor. Dea territa mœsto
Et matrem, & comites, sed matrem sæpius, ore
Clamat. &, ut summa vestem laniarat ab ora,
Collecti flores tunicis cecidere remissis.
Tantaque simplicitas puerilibus adfuit annis:
Hæc quoque virgineum movit jactura dolorem.
Raptor agit currus, & nomine quemque vocatos
Exhortâtur equos. quorum per colla jubasque
Excutit obscura tinctas ferrugine habenas.
Perque lacus altos, & olentia sulfure fertur
Stagna Palicorum, rupta ferventia terra:
Et quâ Bacchiadæ, bimari gens orta Corintho,
Inter inæquales posuerunt mœnia portus.
Est medium Cyanes, & Pisææ Arethusæ,
Quod coit angustis inclusum cornibus, æquor.
Hîc fuit, a cujus stagnum quoque nomine dictum est,
Inter Sicelidas Cyane celeberrima Nymphas;
Gurgite quæ medio summa tenus exstitit alvo,
Agnovitque Deum: Nec longius ibitis, inquit.
Non potes invitæ Cereris gener esse. roganda,

Non rapienda fuit. quod si componere magnis
Parva mihi fas est; & me dilexit Anapis.
Exorata tamen, nec, ut hæc, exterrita nupsi.
Dixit: &, in partes diversas brachia tendens,
Obstitit: haud ultra tenuit Saturnius iram:
Terribilesque hortatus equos, in gurgitis ima
Contortum valido sceptrum regale lacerto
Condidit. icta viam tellus in Tartara fecit:
Et pronos currus medio cratere recepit.
At Cyane, raptamque Deam, contemtaque fontis
Jura sui mœrens, inconsolabile vulnus
Mente gerit tacitâ; lacrimisque absumitur omnis:
Et, quarum ſuerat magnum modo numen, in illas
Extenuatur aquas. molliri membra videres:
Ossa pati flexus; ungues posuisse rigorem;
Primaque de tota tenuissima quæque liquescunt;
Cærulei crines, digitique, & crura, pedesque:
Nam brevis in gelidas membris exilibus undas
Transitus est: post hæc tergumque, humerique, latusque,
Pectoraque in tenues abeunt evanida rivos.
Denique pro vivo vitiatas sanguine venas
Lympha subit; restatque nihil, quod prendere possis.

Fab. VII. Argumentum.

Stelles puer in lacertam.

Ceres cum orbem terrarum peragrasset, requirens filiam Proserpinam, æstu torrida ad casam cujusdam anus nomine Mismes devenit: petitque ab ea, ut sibi aquam ad colluendum jejunium porrigeret. Quæ cum polentatam ei potionem dedisset, & illa avidius biberet, puer quidam ejusdem casæ Stelles eam procacius est prosequutus, prædicans aviditatem ejus in bibendo: cujus Dea audaciâ pueri offensa, in malis partem potionis in eum effudit, fecitque ut in stellionem converteretur, qui potionem sparsam polentâ tergo ostenderet.

Interea pavidæ nequicquam filia matri
Omnibus est terris, omni quæsita profundo.
Illam non rutilis veniens Aurora capillis
Cessantem vidit, non Hesperus. illa duabus
Flammiferâ pinus manibus succendit ab Æthna;
Perque pruinosas tulit irrequieta tenebras.
Rursus, ut alma dies hebetarat sidera, natam
Solis ad occasum, Solis quærebat ab ortu.
Fessa labore sitim collegerat; oraque nulli
Colluerant fontes: cum tectam stramine vidit
Forte casam; parvasque fores pulsavit: at inde

Digitized by Google

Prodit anus; Divamque videt; lymphamque roganti,
Dulce dedit, tostâ quod coxerat ante polentâ.
Dum bibit illa datum; duri puer oris & audax
Constitit ante Deam; risitque, avidamque vocavit.
Offensa est: neque adhuc epotâ parte loquentem
Cum liquido mixtâ perfudit Diva polentâ.
Combibit os maculas; &, quâ modo brachia gessit,
Crura gerit: cauda est mutatis addita membris:
Inque brevem formam, ne sit vis magna nocendi,
Contrahitur: parvâque minor mensura lacertâ est.
Mirantem, flentemque, & tangere monstra parantem
Fugit anum; latebramque petit: aptumque colori
Nomen habet, variis stellatus corpora guttis.

Fab. VIII. Argumentum.

Ascalaphus in Bubonem.

Cum Arethusa Nympha Siciliæ fontis, qui humo pressus ab Elide fluit, indicavisset Cereri a Dite raptam Proserpinam, & illa ab Jove impetrasset, si fratris nuptiis contenta non esset, ea lege ab inferis reduceret eam, si nihil ibi gustasset: hanc ob causam cum judicium fieret, Ascalaphus Orphnes & Acherontis filius ad indicium primus descendit, docuitque eam mali punici granum gustasse; quamobrem in avem bubonem abominandi ominis conversus est. Juppiter autem ex

æquo fratri Cererique tribuit, ut partem anni Proserpina apud virum, partem apud matrem ageret.

Quas Dea per terras, & quas erraverit undas,
Dicere longa mora est. Quærenti defuit orbis.
Sicaniam repetit. dumque omnia lustrat eundo,
Venit & ad Cyanen: ea, ni mutata fuisset,
Omnia narrasset. sed & os & lingua volenti
Dicere non aderant: nec, quo loqueretur, habebat.
Signa tamen manifesta dedit; notamque parenti,
Illo forte loco delapsam gurgite sacro,
Persephones zonam summis ostendit in undis.
Quam simul agnovit, tamquam tum denique raptam
Scisset, inornatos laniavit Diva capillos:
Et repetita suis percussit pectora palmis.
Nec scit adhuc ubi sit: terras tamen increpat omnes;
Ingratasque vocat, nec frugum munere dignas;
Trinacriam ante alias, in qua vestigia damni
Reperit. ergo illic sævâ vertentia glebas
Fregit aratra manu: parilique irata colonos
Ruricolasque boves leto dedit: arvaque jussit
Fallere depositum; vitiataque semina fecit.
Fertilitas terræ, latum vulgata per orbem,
Cassa jacet: primis segetes moriuntur in herbis:
Et modo sol nimius, nimius modo corripit imber:
Sideraque, ventique nocent: avidæque volucres
Semina jacta legunt: lolium, tribulique fatigant

Triticeas messes, & inexpugnabile gramen.
Cum caput Eleis Alpheias extulit undis:
Rorantesque comas a fronte removit ad aures:
Atque ait: O toto quæsitæ virginis orbe,
Et frugum genetrix, immensos siste labores:
Neve tibi fidæ violenta irascere terræ.
Terra nihil meruit: patuitque invita rapinæ.
Nec sum pro patria supplex: huc hospita veni.
Pisa mihi patria est: & ab Elide ducimus ortum.
Sicaniam peregrina colo: sed gratior omni
Hæc mihi terra solo est. hos nunc Arethusa penates,
Hanc habeo sedem; quam tu, mitissima, serva.
Mota loco cur sim, tantique per æquoris undas
Advehar Ortygiam, veniet narratibus hora
Tempestiva meis: cum tu curisque levata,
Et vultûs melioris eris. mihi pervia tellus
Præbet iter: subterque imas ablata cavernas
Hîc caput attollo: desuetaque sidera cerno.
Ergo, dum Stygio sub terris gurgite labor,
Visa tua est oculis illic Proserpina nostris.
Illa quidem tristis, nec adhuc interrita vultu;
Sed regina tamen; sed opaci maxima mundi,
Sed tamen inferni pollens matrona tyranni.
Mater ad auditas stupuit, ceu saxea, voces:
Attonitæque diu similis fuit: utque dolore
Pulsa gravi gravis est amentia; curribus auras
Exit in ætherias: ibi toto nubila vultu

Digitized by Google

Ante Jovem passis stetit invidiosa capillis.
Proque meo supplex venio tibi, Juppiter, inquit,
Sanguine, proque tuo. si nulla est gratia matris;
Nata patrem moveat: neu sit tibi cura, precamur,
Vilior illius, quod nostro est edita partu.
En quæsita diu tandem mihi nata reperta est:
Si reperire vocas, amittere certius; aut si
Scire ubi sit, reperire vocas. quod rapta, feremus;
Dummodo reddat eam. neque enim prædone marito
Filia digna tua est, si jam mea filia digna est.
Juppiter excepit: Commune est pignus onusque
Nata mihi tecum: sed, si modo nomina rebus
Addere vera placet, non hoc injuria factum,
Verum amor est: neque erit nobis gener ille pudori.
Tu modo, Diva, velis. ut desint cetera, quantum est
Esse Jovis fratrem! quid quod nec cetera desunt,
Nec cedit nisi sorte mihi? sed tanta cupido
Si tibi discidii; repetat Proserpina cœlum:
Lege tamen certâ; si nullos contigit illic
Ore cibos. nam sic Parcarum fœdere cautum est.
Dixerat. at Cereri certum est educere natam.
Non ita fata sinunt: quoniam jejunia virgo
Solverat: &, cultis dum simplex errat in hortis,
Pœniceum curvâ decerpserat arbore pomum:
Sumtaque pallenti septem de cortice grana
Presserat ore suo. solusque ex omnibus illud
Viderat Ascalaphus: quem quondam dicitur Orphne,

Digitized by Google

Inter Avernales haud ignotissima Nymphas,
Ex Acheronte suo furvis peperisse sub antris.
Vidit: & indicio reditum crudelis ademit.
Ingemuit regina Erebi; testemque profanam
Fecit avem: sparsumque caput Phlegethontide lymphâ
In rostrum, & plumas, & grandia lumina vertit.
Ille sibi ablatus fulvis amicitur ab alis;
Inque caput crescit; longosque reflectitur ungues;
Vixque movet natas per inertia brachia pennas:
Fœdaque fit volucris, venturi nuntia luctûs,
Ignavus bubo, dirum mortalibus omen.

Fab. IX. Argumentum.

Sirenes in aves ex parte.

Sirenes, Acheloi & Melpomenes Musæ filiæ, cum Proserpinam raptam requirerent, neque eam ullo modo possent invenire, a Diis impetraverunt, ut versæ in volucres, non tantum in terra, sed etiam in mari requisitam consequi possent. Novissime devenerunt ad petram maris, quæ imminebat proxima pelago. Harum ita fatum fuit, quamdiu earum vox audita non esset mortalibus, manerent incolumes. Forte Ulixes, monitu Circes, obturatis auribus prætervectus est. tum se præcipitaverunt.

Hic tamen indicio pœnam linguâque videri
Commeruisse potest. vobis, Acheloides, unde
Pluma pedesque avium, cum virginis ora geratis?
An quia, cum legeret vernos Proserpina flores,
In comitum numero mixtæ, Sirenes, eratis?
Quam postquam toto frustra quæsistis in orbe;
Protinus ut vestram sentirent æquora curam,
Posse super fluctus alarum insistere remis
Optastis: facilesque Deos habuistis, & artus
Vidistis vestros subitis flavescere pennis.
Ne tamen ille canor, mulcendas natus ad aures,
Tantaque dos oris linguæ deperderet usum,
Virginei vultus, & vox humana remansit.

Fab. X. Argumentum.

Juppiter ut Cererem placaret, ita divisit annum, ut Proserpina partim ad virum, partim ad matrem moraretur. Ergo Ceres ab Arethusa exigit ut sibi originem suam exponat. Arethusa, Achaidum Nympharum formosissima cum ab Alpheo amne diligeretur, cuperetque persequentis impetum effugere, invocavit Dianam, cujus comes, & studii æmula fuerat, laboranti ut ferret auxilium. Objecta itaque ea nube, ne in cupientis conspectum posset venire, tellure rupta, in insulam Ætnæ misit

per

per obscurum iter, & in fontem cognominis sui Ortygium versam ad superos evocavit. cujus liquori Alpheus amnis infunditur.

At medius fratrisque sui mœstæque sororis
Juppiter ex æquo volventem dividit annum.
Nunc Dea, regnorum numen commune duorum,
Cum matre est totidem, totidem cum conjuge menses.
Vertitur extemplo facies & mentis & oris;
Nam, modo quæ poterat Diti quoque mœsta videri,
Læta Deæ frons est: ut Sol, qui tectus aquosis
Nubibus ante fuit, victis ubi nubibus exit.
Exigit alma Ceres, natâ secura receptâ,
Quæ tibi caussa viæ: cur sis, Arethusa, sacer fons.
Conticuere undæ: quarum Dea sustulit alto
Fonte caput: viridesque manu siccata capillos
Fluminis Elei veteres narravit amores.
Pars ego Nympharum, quæ sunt in Achaide, dixit,
Una fui: nec me studiosius altera saltus
Legit, nec posuit studiosius altera casses.
Sed, quamvis formæ numquam mihi fama petita est,
Quamvis fortis eram; formosæ nomen habebam:
Nec mea me facies nimium laudata juvabat.
Quaque aliæ gaudere solent, ego rustica dote
Corporis erubui; crimenque placere putavi.
Lassa revertebar (memini) Stymphalide silva.

Æstus erat: magnumque labor geminaverat æstum.
Invenio sine vortice aquas, sine murmure euntes,
Perspicuas imo; per quas numerabilis alte
Calculus omnis erat; quas tu vix ire putares.
Cana salicta dabant, nutritaque populus undâ,
Sponte sua natas ripis declivibus umbras.
Accessi, primumque pedis vestigia tinxi:
Poplite deinde tenus. neque eo contenta, recingor:
Molliaque impono salici velamina curvæ:
Nudaque mergor aquis.quas dum ferioque,trahoque,
Mille modis labens, excussaque brachia jacto;
Nescio quod medio sensi sub gurgite murmur:
Territaque insisto propioris margine ripæ.
Quo properas, Arethusa? suis Alpheus ab undis,
Quo properas? iterum rauco mihi dixerat ore.
Sicut eram, fugio sine vestibus. altera vestes
Ripa meas habuit. tanto magis instat, & ardet:
Et quia nuda fui, sum visa paratior illi.
Sic ego currebam: sic me ferus ille premebat:
Ut fugere accipitrem penna trepidante columbæ,
Ut solet accipiter trepidas agitare columbas.
Usque sub Orchomenon, Psophidaque, Cyllenenque,
Mænaliosque sinus, gelidumque Erimanthon, & Elin
Currere sustinui. nec me velocior ille.
Sed tolerare diu cursus ego, viribus impar,
Non poteram: longi patiens erat ille laboris.
Per tamen & campos, per opertos arbore montes,

Digitized by Google

Saxa quoque, & rupes, & quâ via nulla, cucurri.
Sol erat a tergo: vidi præcedere longam
Ante pedes umbram; nisi si timor illa videbat.
Sed certe sonituque pedum terrebar; & ingens
Crinales vittas adflabat anhelitus oris.
Fessa labore fugæ, Fer opem, deprendimur, inquam,
Armigeræ, Dictynna, tuæ; cui sæpe dedisti
Ferre tuos arcus, inclusaque tela pharetrâ.
Mota Dea est; spissisque ferens e nubibus unam
Me super injecit. lustrat caligine tectam
Amnis; & ignarus circum cava nubila quærit.
Bisque locum, quo me Dea texerat, inscius ambit:
Et bis, Io Arethusa, Io Arethusa, vocavit.
Quid mihi tunc animi miseræ fuit? anne quod agnæ est,
Si qua lupos audit circum stabula alta frementes?
Aut lepori, qui vepre latens hostilia cernit
Ora canum, nullosque audet dare corpore motus?
Non tamen abscedit: neque enim vestigia cernit
Longius ire pedum. servat nubemque locumque.
Occupat obsessos sudor mihi frigidus artus;
Cæruleæque cadunt toto de corpore guttæ.
Quâque pedem movi, manat lacus: eque capillis
Ros cadit: & citius, quam nunc tibi facta renarro,
In laticem mutor. sed enim cognoscit amatas
Amnis aquas, positoque viri, quod sumserat, ore,
Vertitur in proprias, ut se mihi misceat, undas.
Delia rumpit humum. cæcis ego mersa cavernis

Digitized by Google

Advehor Ortygiam: quæ me, cognomine Divæ
Grata meæ, superas eduxit prima sub auras.

Fab. XI. Argumentum.

Lynceus rex in lyncem.

Triptolemus a Cerere fruges dividendas accepit per terras, currumque draconibus junctum cum fecisset, novissime delatus est in Scythiam, & a Lynco rege exceptus hospitio. Cui cum exposuisset qualiter a Dea esset honoratus, invidia honoris instinctus, dormientem ut interficeret adgressus est. Dea nuntii sui memor, ut, quem divini honoris dignum habuerat, conservaret, antequam occideretur, hospitem in lyncem feram convertit.

HAC Arethusa tenus. geminos Dea fertilis angues
Curribus admovit; frenisque coercuit ora:
Et medium cœli terræque per aera vecta est:
Atque levem currum Tritonida misit in arcem
Triptolemo; partimque rudi data semina jussit
Spargere humo, partim post tempora longa recultæ.
Jam super Europen sublimis, & Asida, terras
Vectus erat juvenis; Scythicas advertitur oras.
Rex ibi Lyncus erat. regis subit ille penates.
Quâ veniat, caussamque viæ, nomenque rogatus,
Et patriam, Patria est claræ mihi, dixit, Athenæ,

Digitized by Google

Triptolemus nomen. veni nec puppe per undas,
Nec pede per terras: patuit mihi pervius æther.
Dona fero Cereris; latos quæ sparsa per agros
Frugiferas messes, alimentaque mitia reddant.
Barbarus invidit: tantique ut muneris auctor
Ipse sit; hospitio recipit: somnoque gravatum
Adgreditur ferro. conantem figere pectus
Lynca Ceres fecit: rursusque per aera misit
Mopsopium juvenem sacros agitare jugales.
Finierat dictos e nobis maxima cantus.
At Nymphæ vicisse Deas, Helicona colentes,
Concordi dixere sono. convicia victæ
Cum jacerent, Quoniam, dixit, certamine vobis
Supplicium meruisse parum est, maledictaque culpæ
Additis, & non est patientia libera nobis;
Ibimus in pœnas; &, quo vocat ira, sequemur.
Rident Emathides, spernuntque minacia verba;
Conatæque loqui, & magno clamore protervas
Intentare manus, pennas exire per ungues
Adspexere suos, operiri brachia plumis:
Alteraque alterius rigido concrescere rostro
Ora vident, volucresque novas accedere silvis.
Dumque volunt plangi; per brachia mota levatæ
Aere pendebant, nemorum convicia, picæ.
Nunc quoque in alitibus facundia prisca remansit,
Raucaque garrulitas, studiumque immane loquendi.

Digitized by Google

P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEON

LIBER VI.

FAB. I. ARGUMENTUM.

Minerva in anum.

Arachne Lydia, Idmonis filia, cujus mater genita Hypæpis studio lanificii famam quæsierat, cum materna industria cunctas præcessisset in opere faciendo, festis diebus insolentius gloriabunda, quam mortalem decuit, elocuta est. Nam Minervam, a qua docta fuerat, ad certamen provocavit. Quæ in anum versa, in hoc ad eam venerat, ut ejus audaciæ impetum odio futurum compesceret. Quam cum in certaminis proposito vidisset permanentem, reversa in suam speciem, opere proposito in certamen descendit, & singula, quæ sequuntur, inseruerunt telæ; prior Minerva, dehinc Arachne.

Quæ in Minervæ telâ picta.

Minerva incipit. Itaque telæ suæ intexuit conten-

tionem Athenarum inter se Neptunumque habitam; qui lacu salso in arce edito suam possessionem vindicabat: ipsa oliva arbore a se inventa. Item Rhodopen *Threiciam, & Æmum, qui pari insania amore conjugii Jovis, & Junonis abusi erant nominibus, in montes transfiguratos. Item Pygantem casu ab Junone in gruem versam. Item Antigonen Laomedontis filiam, quæ cum Jove coisset, ob admissum Juno eam transfiguravit in ciconiam. Item Cinyræ regis Assyriorum præterea filias ob insolentiam ab eadem Dea in graduum templi sui lapidem mutatas; per quæ exempla frangi posset de* Minervæ *numine; finemque operis sui explicuit. Is modus est, & facit arbore finem sua.*

Quæ in Arachnes telâ picta.

Arachne autem, ut videretur per opera respondisse contentioni, telæ suæ intexuit, Jovem, in taurum versum ob Europæ amorem. Eumdem fecit in aquilam conversum, ut comprimeret Asterien. Eumdem in olorem, ut Ledam Thestii filiam comprimeret. Eumdem in Satyrum, ut Nycteida Nyctei *filiam comprimeret. Eumdem in Amphitryona, ut Alcmenam* Electryonis *filiam comprimeret. Eumdem in aurum, ut Danaen Acrisii filiam comprimeret: in ignem, ut Asopidam. Duo sensus isti in uno versu continentur. Eumdem in pastorem, ut Mnemosynen comprimeret: in serpentem, ut Deoidam.*

Digitized by Google

Et hi duo sensus in unum versum veniunt. Neptuni etiam cupiditatem inserit, ita ut doceret eum in juvencum esse mutatum, ut Æoli filiam stupraret: in amnem Enipeum, ut Æoli uxorem: in arietem, ut Bisaltidam comprimeret. Hi tres sensus in tribus versibus, aliter cadere non possunt. Eumdem in equum, ut Cererem; in volucrem, ut Gorgonam Medusam, ex qua equus Pegasus proditur fuisse; in Delphinum, ut Melantho. Hi sensus continentur in tribus versibus. Apollinis præterea in eadem contentione amoris furta intexuit, indicans eum in accipitrem, interdum in leonem fuisse conversum; alias in pastorem, ut Issen Macarei filiam comprimeret. Liberum patrem quoque in uvam versum, ut Erigonen comprimeret. Saturnum præterea in equum versum, ut Phillyram Oceani filiam, ex qua Chironem Centaurum dicitur procreasse.

PRæbuerat dictis Tritonia talibus aurem;
Carminaque Aonidum, justamque probaverat iram.
Tum secum, Laudare parum est; laudemur & ipsæ:
Numina nec sperni sine pœnâ nostra sinamus.
Mæoniæque animum fatis intendit Arachnes:
Quam sibi lanificæ non cedere laudibus artis
Audierat. non illa loco, nec origine gentis
Clara, sed arte, fuit. pater huic Colophonius Idmon
Phocaico bibulas tinguebat murice lanas.

Digitized by Google

Occiderat mater: sed & hæc de plebe, suoque
Æqua viro fuerat. Lydas tamen illa per urbes
Quæsierat studio nomen memorabile; quamvis
Orta domo parvâ, parvis habitabat Hypæpis.
Hujus ut adspicerent opus admirabile, sæpe
Deseruere sui Nymphæ vineta Tymoli:
Deseruere suas Nymphæ Pactolides undas.
Nec factas solum vestes spectare juvabat;
Tum quoque, cum fierent, tantus decor adfuit arti.
Sive rudem primos lanam glomerabat in orbes;
Seu digitis subigebat opus, repetitaque longo
Vellera mollibat nebulas æquantia tractu;
Sive levi teretem versabat pollice fusum;
Seu pingebat acu; scires a Pallade doctam.
Quod tamen ipsa negat: tantâque offensa magistrâ,
Certet, ait, mecum; nihil est quod victa recusem.
Pallas anum simulat: falsosque in tempora canos
Addit, & infirmos baculo quoque sustinet artus.
Tum sic orsa loqui: Non omnia grandior ætas,
Quæ fugiamus, habet. seris venit usus ab annis.
Consilium ne sperne meum. tibi fama petatur
Inter mortales faciendæ maxima lanæ.
Cede Deæ: veniamque tuis temeraria dictis
Supplice voce roga. veniam dabit illa roganti.
Adspicit hanc torvis, inceptaque fila relinquit;
Vixque manum retinens, confessaque vultibus iram,
Talibus obscuram resecuta est Pallada dictis:

Digitized by Google

Mentis inops, longâque venis confecta senectâ:
Et nimium vixisse diu nocet. audiat istas
Si qua tibi nurus est, si quă est tibi filia, voces.
Consilii satis est in me mihi. neve monendo
Profecisse putes; eadem sententia nobis.
Cur non ipsa venit; cur hæc certamina vitat?
Tum Dea, Venit, ait; formamque removit anilem;
Palladaque exhibuit. venerantur numina Nymphæ,
Mygdonidesque nurus. sola est non territa virgo.
Sed tamen erubuit; subitusque invita notavit
Ora rubor; rursusque evanuit. ut solet aer
Purpureus fieri, cum primum Aurora movetur;
Et breve post tempus candescere Solis ab ictu.
Perstat in incepto, stolidæque cupidine palmæ
In sua fata ruit. neque enim Jove nata recusat:
Nec monet ulterius: nec jam certamina differt.
Haud mora; consistunt diversis partibus ambæ,
Et gracili geminas intendunt stamine telas.
Tela jugo vincta est: stamen secernit arundo:
Inseritur medium radiis subtemen acutis;
Quod digiti expediunt, atque inter stamina ductum
Percusso feriunt insecti pectine dentes.
Utraque festinant: cinctæque ad pectora vestes
Brachia docta movent, studio fallente laborem.
Illic & Tyrium quæ purpura sensit aenum
Texitur, & tenues parvi discriminis umbræ:
Qualis ab imbre solet percussus solibus arcus

Inficere ingenti longum curvamine cœlum:
In quo diversi niteant cum mille colores,
Transitus ipse tamen spectantia lumina fallit.
Usque adeo quod tangit idem est: tamen ultima distant.
Illic & lentum filis immittitur aurum,
Et vetus in tela deducitur argumentum.
Cecropiâ Pallas scopulum Mavortis in arce
Pingit, & antiquam de terræ nomine litem.
Bis sex Cœlestes, medio Jove, sedibus altis
Augusta gravitate sedent. sua quemque Deorum
Inscribit facies. Jovis est regalis imago.
Stare Deum pelagi, longoque ferire tridente
Aspera saxa facit, medioque e vulnere saxi
Exsiluisse ferum; quo pignore vindicet urbem.
At sibi dat clypeum, dat acutæ cuspidis hastam:
Dat galeam capiti: defenditur ægide pectus.
Percussamque sua simulat de cuspide terram
Prodere cum baccis fœtum canentis olivæ:
Mirarique Deos. operis victoria finis.
Ut tamen exemplis intelligat æmula laudis,
Quod pretium speret pro tam furialibus ausis;
Quatuor in partes certamina quatuor addit
Clara colore suo, brevibus distincta sigillis.
Threiciam Rhodopen habet angulus unus, & Hæmon;
Nunc gelidos montes, mortalia corpora quondam;
Nomina summorum sibi qui tribuêre Deorum.
Altera Pygmææ fatum miserabile matris

Digitized by Google

Pars habet. hanc Juno victam certamine jussit
Esse gruem; populisque suis indicere bellum.
Pingit & Antigonen ausam contentere quondam
Cum magni consorte Jovis; quam regia Juno
In volucrem vertit: nec profuit Ilion illi,
Laomedonve pater, sumtis quin candida pennis
Ipsa sibi plaudat crepitante ciconia rostro.
Qui superest solus Cinyran habet angulus orbum:
Isque gradus templi, natarum membra suarum,
Amplectens, saxoque jacens, lacrimare videtur.
Circuit extremas oleis pacalibus oras.
Is modus est, operique suâ facit arbore finem.
Mæonis elusam designat imagine tauri
Europen: verum taurum, freta vera putares.
Ipsa videbatur terras spectare relictas,
Et comites clamare suas, tactumque vereri
Adsilientis aquæ; timidasque reducere plantas.
Fecit & Asterien aquilâ luctante teneri:
Fecit olorinis Ledam recubare sub alis:
Addidit, ut Satyri celatus imagine pulchram
Juppiter implerit gemino Nycteida fœtu:
Amphitryon fuerit, cum te Tirynthia cepit;
Aureus ut Danaen, Asopida luserit igneus;
Mnemosynen pastor: varius Deoida serpens.
Te quoque mutatum torvo, Neptune, juvenco
Virgine in Æolia posuit. tu visus Enipeus
Gignis Aloidas, aries Bisaltida fallis.

Digitized by Google

Et te, flava comas, frugum mitissima Mater,
Sensit equum; te sensit avem crinita colubris
Mater equi volucris: sensit Delphina Melantho.
Omnibus his faciemque suam, faciemque locorum
Reddidit. est illic agrestis imagine Phœbus.
Utque modo accipitris pennas, modo terga leonis
Gesserit: ut pastor Macareida luserit Issen.
Liber ut Erigonen falsa deceperit uva:
Ut Saturnus equo geminum Chirona crearit.
Ultima pars telæ, tenui circumdata limbo,
Nexilibus flores hederis habet intertextos.

Fab. II. Argumentum.

Arachne in Araneam.

Postquam Arachne, ordinata tela, contumeliose a Dea percussa esset, suspendio se affecit. Sed in ultimo casu, propter studium, quod a Dea acceperat, in araneam versa est, ut opere inutili nullum sui effectum capere posset. Plura vero opera Arachnes poeta retulit fuisse, quam Minervæ; ut hanc scientia artis, quæ potior est, illam labore contendisse demonstraret.

NON illud Pallas, non illud carpere Livor
Possit opus. doluit successu flava virago:
Et rupit pictas, cœlestia crimina, vestes.

Utque Cytoriaco radium de monte tenebat;
Ter quater Idmoniæ frontem percussit Arachnes.
Non tulit infelix: laqueoque animosa ligavit
Guttura. pendentem Pallas miserata levavit:
Atque ita, Vive quidem, pende tamen, improba, dixit:
Lexque eadem pœnæ, ne sis secura futuri,
Dicta tuo generi, serisque nepotibus esto.
Post ea discedens succis Hecateidos herbæ
Spargit. & extemplo tristi medicamine tactæ
Defluxere comæ: cumque his & naris & auris.
Fitque caput minimum, totoque in corpore parva est.
In latere exiles digiti pro cruribus hærent.
Cetera venter habet. de quo tamen illa remittit
Stamen; & antiquas exercet aranea telas.

Fab. III. Argumentum.

Niobe Tantali Sipylo Lydiæ orta, ob insolentiam, Apollinis ac Dianæ numen experta est. Nam ex Amphione septem filiis totidemque virginibus editis, dum comitata gauderet, & quodam tempore Manto Tiresiæ filia responso monuisset Thebanos, ut Latonæ & liberis ejus per preces tura redderent, sola exstitit, quæ sacrificio interesse noluerit; prædicans potentiorem se numine Deæ, ac liberis ejus esse. Itaque oratione instincta Latona, questa cum filiis, quod suarum injuriarum ultores

Digitized by Google

non exsisterent. Confestim itaque Apollo & Diana, tecti nubibus, ut præceperat genetrix, Thebas venerunt, ac Niobes filios, cum in campo equis exercerentur, sagittis necaverunt. Quorum nomina hæc sunt, Ismenus, Sipylus, Phædimus, Tantalus, Alphenor, Damasichton, Ilioneus. Pater Amphion post necem filiorum ferro se interfecit. Nec minor violentia desiit esse Niobes: quod Diana indigne tulit. Nam virgines pari calamitate affecit. Vita novissime Niobe flens decessit, turbineque ventorum in patriam Sipylum delata est, cessitque in silicem voluntate Apollinis & Dianæ.

LYdia tota fremit: Phrygiæque per oppida facti
Rumor it, & magnum sermonibus occupat orbem.
Ante suos Niobe thalamos cognoverat illam,
Tum cum Mæoniam virgo Sipylumque colebat.
Nec tamen admonita est pœnâ popularis Arachnes,
Cedere Cœlitibus, verbisque minoribus uti.
Multa dabant animos. sed enim nec conjugis artes,
Nec genus amborum, magnique potentia regni,
Sic placuere illi, (quamvis ea cuncta placebant,)
Ut sua progenies: & felicissima matrum
Dicta foret Niobe, si non sibi visa fuisset.
Nam sata Tiresia, venturi præscia, Manto
Per medias fuerat, divino concita motu,
Vaticinata vias: Ismenides, ite frequentes:

Et date Latonæ, Latonigenisque duobus,
Cum prece tura piâ; lauroque innectite crinem.
Ore meo Latona jubet. paretur: & omnes
Thebaides jussis sua tempora frondibus ornant:
Turaque dant sanctis, & verba precantia, flammis.
Ecce venit comitum Niobe celeberrima turbâ,
Vestibus intexto Phrygiis spectabilis auro:
Et, quantum ira sinit, formosa: movensque decoro
Cum capite immissos humerum per utrumque capillos
Constitit: utque oculos circumtulit alta superbos;
Quis furor auditos, inquit, præponere visis
Cœlestes? aut cur colitur Latona per aras;
Numen adhuc sine ture meum est? mihi Tantalus auctor,
Cui licuit soli Superorum tangere mensas.
Pleiadum soror est genetrix mihi: maximus Atlas
Est avus, ætherium qui fert cervicibus axem:
Juppiter alter avus. socero quoque glorior illo.
Me gentes metuunt Phrygiæ: me regia Cadmi
Sub dominâ est: fidibusque mei commissa mariti
Mœnia cum populis a meque viroque reguntur.
In quamcumque domûs adverto lumina partem,
Immensæ spectantur opes. accedit eodem
Digna Deæ facies. huc natas adjice septem,
Et totidem juvenes, & mox generosque nurusque.
Quærite nunc, habeat quam nostra superbia caussam:
Nescio quoque audete satam Titanida Cæo
Latonam præferre mihi; cui maxima quondam

Exi-

Exiguam sedem pariturae terra negavit.
Nec coelo, nec humo, nec aquis Dea vestra recepta est.
Exsul erat mundi; donec miserata vagantem,
Hospita tu terris erras, ego, dixit, in undis,
Instabilemque locum Delos dedit. illa duobus
Facta parens: uteri pars est haec septima nostri.
Sum felix. quis enim neget hoc? felixque manebo.
Hoc quoque quis dubitet? tutam me copia fecit.
Major sum, quam cui possit Fortuna nocere.
Multaque ut eripiat; multo mihi plura relinquet.
Excessere metum mea jam bona. fingite demi
Huic aliquid populo natorum posse meorum;
Non tamen ad numerum redigar spoliata duorum
Latonae. turbâ quo quantum distat ab orbâ?
Ite sacris, properate sacris; laurumque capillis
Ponite. deponunt; infectaque sacra relinquunt:
Quodque licet, tacito venerantur murmure numen.
Indignata Dea est: summoque in vertice Cynthi
Talibus est dictis gemina cum prole locuta:
En ego vestra parens, vobis animosa creatis,
Et nisi Junoni, nulli cessura Dearum,
An Dea sim, dubitor: perque omnia secula cultis
Arceor, o nati, nisi vos succurritis, aris.
Nec dolor hic solus. diro convicia facto
Tantalis adjecit: vosque est postponere natis
Ausa suis: & me (quod in ipsam recidat) orbam
Dixit; & exhibuit linguam scelerata paternam.

Adjectura preces erat his Latona relatis:
Desine, Phœbus ait, (pœnæ mora longa) querelas.
Dixit idem Phœbe. celerique per aera lapsu
Contigerant tecti Cadmeida nubibus arcem.
Planus erat, lateque patens prope mœnia campus,
Assiduis pulsatus equis; ubi turba rotarum,
Duraque mollierant subjectas ungula glebas.
Pars ibi de septem genitis Amphione fortes
Conscendunt in equos, Tyrioque rubentia fuco
Terga premunt; auroque graves moderantur habenas.
E quibus Ismenos, qui matri sarcina quondam
Prima suæ fuerat, dum certum flectit in orbem
Quadrupedes cursus, spumantiaque ora coercet;
Hei mihi! conclamat; medioque in pectore fixus
Tela gerit; frenisque manu moriente remissis
In latus a dextro paullatim defluit armo.
Proximus, audito sonitu per inane pharetræ,
Frena dabat Sipylus; veluti cum præscius imbris
Nube fugit visâ, pendentiaque undique rector
Carbasa deducit, ne quâ levis effluat aura.
Frena dabat. dantem non evitabile telum
Consequitur: summâque tremens cervice sagitta
Hæsit; & exstabat nudum de gutture ferrum.
Ille, ut erat pronus, per colla admissa jubasque
Volvitur; & calido tellurem sanguine fœdat.
Phædimus infelix, & aviti nominis heres
Tantalus, ut solito finem imposuere labori;

Transierant ad opus nitidæ juvenile palæstræ:
Et jam contulerant arto luctantia nexu
Pectora pectoribus; cum tento concita cornu,
Sicut erant juncti, trajecit utrumque sagitta.
Ingemuere simul; simul incurvata dolore
Membra solo posuere; simul suprema jacentes
Lumina versarunt; animam simul exhalarunt.
Adspicit Alphenor, laniataque pectora plangens
Advolat, ut gelidos complexibus adlevet artus:
Inque pio cadit officio. nam Delius illi
Intima fatifero rumpit præcordia ferro.
Quod simul eductum, pars est pulmonis in hamis
Eruta: cumque anima cruor est effusus in auras.
At non intonsum simplex Damasichthona vulnus
Adficit. ictus erat, quâ crus esse incipit, & quâ
Mollia nervosus facit internodia poples.
Dumque manu tentat trahere exitiabile telum,
Altera per jugulum pennis tenus acta sagitta est.
Expulit hanc sanguis: seque ejaculatus in altum
Emicat, & longe terebratâ prosilit aurâ.
Ultimus Ilioneus non profectura precando
Brachia sustulerat: Dîque o communiter omnes,
Dixerat, (ignarus non omnes esse rogandos)
Parcite. motus erat, cum jam revocabile telum
Non fuit, Arcitenens. minimo tamen occidit ille
Vulnere; non alte percusso corde sagittâ.
Fama mali, populique dolor, lacrimæque suorum

Tam subitæ matrem certam facere ruinæ,
Mirantem potuisse; irascentemque, quod ausi
Hoc essent Superi, quod tantum juris haberent.
Nam pater Amphion, ferro per pectus adacto,
Finierat moriens pariter cum luce dolorem.
Heu quantum hæc Niobe Niobe distabat ab illa,
Quæ modo Latois populum submoverat aris,
Et mediam tulerat gressus resupina per urbem,
Invidiosa suis; at nunc miseranda vel hosti!
Corporibus gelidis incumbit: & ordine nullo
Oscula dispensat natos suprema per omnes.
A quibus ad cœlum liventia brachia tendens,
Pascere, crudelis, nostro, Latona, dolore;
Pascere, ait, satiaque meo tua pectora luctu:
(Corque ferum satia, dixit: per funera septem)
Efferor: exsulta; victrixque inimica triumpha.
Cur autem victrix? miseræ mihi plura supersunt,
Quam tibi felici. post tot quoque funera vinco.
Dixerat: insonuit contento nervus ab arcu;
Qui, præter Nioben unam, conterruit omnes.
Illa malo est audax. stabant cum vestibus atris
Ante toros fratrum demisso crine sorores.
E quibus una, trahens hærentia viscere tela,
Imposito fratri, moribunda relanguit ore.
Altera, solari miseram conata parentem,
Conticuit subito; duplicataque vulnere cæco est.
(Oraque non pressit, nisi postquam spiritus exit.)

Digitized by Google

Hæc frustra fugiens collabitur; illa sorori
Immoritur: latet hæc; illam trepidare videres.
Sexque datis leto, diversaque vulnera passis,
Ultima restabat: quam toto corpore mater,
Totâ veste tegens, Unam, minimamque relinque;
De multis minimam posco, clamavit, & unam.
Dumque rogat, pro qua rogat, occidit. orba resedit
Exanimes inter natos, natasque, virumque:
Diriguitque malis. nullos movet aura capillos.
In vultu color est sine sanguine: lumina mœstis
Stant immota genis: nihil est in imagine vivi.
Ipsa quoque interius cum duro lingua palato
Congelat, & venæ desistunt posse moveri.
Nec flecti cervix, nec brachia reddere gestus,
Nec pes ire potest. intra quoque viscera saxum est.
Flet tamen, & validi circumdata turbine venti
In patriam rapta est. ubi fixa cacumine montis
Liquitur, & lacrimas etiamnum marmora manant.

Fab. IV. Argumentum.

Agrestes Lyciæ in Ranas.

Latona Cœi filia, cum Junonis irâ ob adulterium ex Jove conceptos Apollinem & Dianam parere non posset, & nulla eam errantem regio reciperet, novissime venit in Lyciam, & cum ex ardore æstus ac longitudine viæ sitim sedare vel-

let, ab iis, qui ulvam & juncum secundum lacum legerent, probibita est propius accedere. Quamobrem ira incensa, digrediens petiit a Deis, ut numquam accolæ stagno carerent. Auditis itaque precibus ejus, Juppiter agricolas in speciem ranarum transformavit.

TUM vero tanti manifestam Numinis iram
Femina virque timent: cultuque impensius omnes
Magna gemelliparæ venerantur numina Divæ.
Utque fit, a facto propiore priora renarrant.
E quibus unus ait: Lyciæ quoque fertilis agris
Haud impune Deam veteres sprevere coloni.
Res obscura quidem est ignobilitate virorum;
Mira tamen. vidi præsens stagnumque locumque
Prodigio notum. nam me jam grandior ævo,
Impatiensque viæ genitor deducere lectos
Jusserat inde boves; gentisque illius eunti
Ipse ducem dederat. cum quo dum pascua lustro,
Ecce lacûs medio sacrorum nigra favillà
Ara vetus stabat, tremulis circumdata cannis.
Restitit, & pavido, Faveas mihi, murmure dixit
Dux meus: & simili, Faveas, ego murmure dixi.
Naiadum, Faunine foret tamen ara rogabam,
Indigenæne Dei; cum talia reddidit hospes:
Non hac, o juvenis, montanum numen in ara est.
Illa suam vocat hanc, cui quondam regia Juno

Digitized by Google

Orbe interdixit: quam vix erratica Delos
Orantem accepit, tum cum levis insula nabat.
Illic, incumbens cum Palladis arbore palmæ,
Edidit invitâ geminos Latona novercâ.
Hinc quoque Junonem fugisse puerpera fertur:
Inque suo portasse sinu, duo numina, natos.
Jamque Chimæriferæ, cum Sol gravis ureret arva,
Finibus in Lyciæ, longo Dea fessa labore,
Sidereo siccata sitim collegit ab æstu;
Uberaque ebiberant avidi lactantia nati.
Forte lacum melioris aquæ prospexit in imis
Vallibus: agrestes illic fruticosa legebant
Vimina cum juncis, gratamque paludibus ulvam.
Accessit, positoque genu Titania terram
Pressit; ut hauriret gelidos potura liquores.
Rustica turba vetant. Dea sic adfata vetantes:
Quid prohibetis aquis? usus communis aquarum.
Nec Solem proprium Natura, nec aera fecit,
Nec tenues undas. ad publica munera veni.
Quæ tamen ut detis supplex peto. non ego nostros
Abluere hîc artus, lassataque membra parabam:
Sed relevare sitim. caret os humore loquentis;
Et fauces arent; vixque est via vocis in illis.
Haustus aquæ mihi nectar erit: vitamque fatebor
Accepisse simul; vitam dederîtis in unda.
Hi quoque vos moveant, qui nostro brachia tendunt
Parva sinu. & casu tendebant brachia nati.

Quem non blanda Deæ potuissent verba movere?
Hi tamen orantem perstant prohibere: minasque,
Ni procul abscedat, conviciaque insuper addunt.
Nec satis hoc. ipsos etiam pedibusque manuque
Turbavere lacus: imoque e gurgite mollem
Huc illuc limum saltu movêre maligno.
Distulit ira sitim. neque enim jam filia Cœi
Supplicat indignis; nec dicere sustinet ultra
Verba minora Deâ. tollensque ad sidera palmas,
Æternum stagno, dixit, vivatis in isto.
Eveniunt optata Deæ. juvat isse sub undas;
Et modo tota cavâ summergere membra palude:
Nunc proferre caput: summo modo gurgite nare:
Sæpe super ripam stagni considere: sæpe
In gelidos resilire lacus. & nunc quoque turpes
Litibus exercent linguas: pulsoque pudore,
Quamvis sint sub aqua, sub aqua maledicere tentant.
Vox quoque jam rauca est, inflataque colla tumescunt:
Ipsaque dilatant patulos convicia rictus.
Terga caput tangunt; colla intercepta videntur:
Spina viret. Venter, pars maxima corporis, albet:
Limosoque novæ saliunt in gurgite ranæ.

Fab. V. Argumentum.

Marsyas in flumen.

Satyrus nomine Marsyas, dum cum Apolline tibiis contendit, (quas Minerva invenisse proditur) pro audacia, quod Deo cedendum non putaret, suspensus, ac cute nudatus est. Quem Nymphæ, ac Satyri, ceterique ruris incolæ fletu prosecuti sunt, quod ejus cantu carituri essent, ita ut ex lacrimis eorum flumen increverit, quod ejus nomine in Phrygia Marsyas a prioribus nostris nuncupari videtur.

SIC ubi nescio quis Lycia de gente virorum
Retulit exitium; Satyri reminiscitur alter:
Quem Tritoniacâ Latous arundine victum
Adfecit pœnâ. Quid me mihi detrahis? inquit.
Ah piget: ah non est, clamabat, tibia tanti!
Clamanti cutis est summos derepta per artus;
Nec quidquam, nisi vulnus, erat. cruor undique manat;
Detectique patent nervi: trepidæque sine ulla
Pelle micant venæ. salientia viscera possis,
Et perlucentes numerare in pectore fibras.
Illum ruricolæ, silvarum numina, Fauni,
Et Satyri fratres, & tunc quoque clarus Olympus,
Et Nymphæ flêrunt: & quisquis montibus illis

Digitized by Google

Lanigerosque greges, armentaque bucera pavit.
Fertilis immaduit, madefactaque terra caducas
Concepit lacrimas, ac venis perbibit imis.
Quas ubi fecit aquam, vacuas emisit in auras.
Inde petens rapidum ripis declivibus æquor,
Marsya nomen habet, Phrygiæ liquidissimus amnis.

Fab. VI. Argumentum.

Pelopis humerus in eburneum.

Tantalus epulis Jovis cum interesset, velletque experiri an futura prospiceret, invitato ad epulas Pelopem nothum ex filiis interemit, visceraque ejus reliquis dapibus immiscuit. Quo pro merito punito, misericordia Deorum, qui convivii participes fuerant, partes viscerum Pelopis composuerunt, & humerus, qui deerat, de ebore effectus est.

Talibus extemplo redit ad præsentia dictis
Vulgus; & extinctum cum stirpe Amphiona lugent.
Mater in invidia est. tamen hanc quoque dicitur unus
Flêsse Pelops: humeroque suas ad pectora postquam
Deduxit vestes, ebur ostendisse sinistro.
Concolor hic humerus, nascendi tempore, dextro,
Corporeusque fuit. manibus mox cæsa paternis
Membra ferunt junxisse Deos, aliisque repertis,
Qui locus est juguli medius, summique lacerti,

Defuit. impositum est non comparentis in usum
Partis ebur: factoque Pelops fuit integer illo.

Fab. VII. & VIII. Argumentum.

Procne & Philomela in aves. Tereus in volucrem Epopem.

Tereus Martis filius, cum auxilia multis regibus ferret; Pandioni quoque Athenis regnanti, cum a proximis civitatibus oppugnaretur, non defuit. Quamobrem filiam suam Procnen illi in matrimonium dedit. Quæ deportata in mariti regnum cum ex intercapedine sororem Philomelam desideraret, petiit a Tereo, ut proficisceretur Athenas, sororem sibi ad sollemne sacrificium ut adduceret. Qui ut Athenas pervenit, soceri usus hospitio in Philomelæ incidit amorem, quam secum digressus mandato conjugis duxit in Thraciam, & stabulis clausit, ut sine cujusquam suspicione ad eam sæpius commearet. Ac ne eloqui commissa posset, linguam truncavit, & conjugi ementitus est. dixit enim sororem ejus interiisse. At Philomela ea, quæ lingua prodere non poterat, vesti intexuit notis literarum, quam uni dedit perferendam sorori. Qua inspecta illa, cum conjugis libidinem, casumque germanæ comperisset, constituit sacra celebrare Libero patri, & more Bacchantis ad stabula venit, so-

roremque raptam in regiam duxit. Filium Ityn interemit, ac dapibus immiscuit. Quibus expletus Tereus, cum filium Ityn desideraret, caput in sinum abjecerunt, Ityn dicentes, intus habes, quem desideras. Tereus cum intellexisset ejus scelus scelere ultum esse, conjugem novissime & sororem conjugis dum persequitur, Deorum voluntate versi sunt in aves; Procne in hirundinem, Philomela in lusciniam, Tereus in epopem, Itys in phasianum. Pandion dolore natarum tactus, caruit vita: regnumque ejus filius Erichtheus possedit.

FInitimi proceres coeunt: urbesque propinquæ
Oravere suos ire ad solatia reges,
Argosque, & Sparte, Pelopeiadesque Mycenæ,
Et nondum torvæ Calydon invisa Dianæ,
Orchomenosque ferax, & nobilis ære Corinthos,
Messeneque ferox, Patræque, humilesque Cleonæ,
Et Nelea Pylos, neque adhuc Pittheia Trœzen.
Quæque urbes aliæ bimari clauduntur ab Isthmo,
Exteriusque sitæ bimari spectantur ab Isthmo.
Credere quis possit? solæ cessatis Athenæ.
Obstitit officio bellum; subvectaque ponto
Barbara Mopsopios terrebant agmina muros.
Threicius Tereus hæc auxiliaribus armis
Fuderat; & clarum vincendo nomen habebat.
Quem sibi Pandion opibusque virisque potentem,

Et genus a magno ducentem forte Gradivo,
Connubio Procnes junxit. non pronuba Juno,
Non Hymenæus adest, non illi Gratia lecto.
Eumenides tenuere faces de funere raptas:
Eumenides stravere torum: tectoque profanus
Incubuit bubo, thalamique in culmine sedit.
Hac ave conjuncti Procne Tereusque; parentes
Hac ave sunt facti. gratata est scilicet illis
Thracia: Dîsque ipsi grates egere: diemque,
Quaque data est claro Pandione nata tyranno,
Quaque erat ortus Itys, festam jussere vocari.
Usque adeo latet utilitas. Jam tempora Titan
Quinque per autumnos repetiti duxerat anni;
Cum blandita viro Procne, Si gratia, dixit,
Ulla mea est, vel me visendæ mitte sorori;
Vel soror huc veniat. redituram tempore parvo
Promittes socero. magni mihi numinis instar
Germanam vidisse dabis. jubet ille carinas
In freta deduci; veloque & remige portus
Cecropios intrat; Piræaque litora tangit.
Ut primum soceri data copia, dextera dextræ
Jungitur; & fausto committitur omine sermo.
Cœperat, adventûs caussam, mandata referre
Conjugis; & celeres missæ spondere recursus.
Ecce venit magno dives Philomela paratu,
Divitior formâ. quales audire solemus
Naidas & Dryadas mediis incedere silvis:

Si modo des illis cultus, similesque paratus.
Non secus exarsit conspecta virgine Tereus,
Quam si quis canis ignem supponat aristis:
Aut frondem, positasque cremet fœnilibus herbas.
Digna quidem facies. sed & hunc innata libido
Exstimulat: pronumque genus regionibus illis
In Venerem est. flagrat vitio gentisque suoque.
Impetus est illi, comitum corrumpere curam,
Nutricisque fidem: nec non ingentibus ipsam
Sollicitare datis; totumque impendere regnum:
Aut rapere, & sævo raptam defendere bello.
Et nihil est, quod non effreno captus amore
Ausit; nec capiunt inclusas pectora flammas.
Jamque moras male fert; cupidoque revertitur ore
Ad mandata Procnes; & agit sua vota sub illis.
Facundum faciebat amor. quotiesque rogabat
Ulterius justo; Procnen ita velle ferebat.
Addidit & lacrimas; tamquam mandasset & illas.
Prô Superi, quantum mortalia pectora cææ
Noctis habent! ipso sceleris molimine Tereus
Creditur esse pius: laudemque a crimine sumit.
Quid, quod idem Philomela cupit? patriosque lacertis
Blanda tenens humeros, ut eat visura sororem,
Perque suam, contraque suam, petit usque, salutem.
Spectat eam Tereus, præcontrectatque videndô:
Osculaque, & collo circumdata brachia cernens;
Omnia pro stimulis, facibusque, ciboque furoris

Accipit. & quoties amplectitur illa parentem,
Esse parens vellet: neque enim minus impius esset.
Vincitur ambarum genitor prece. gaudet, agitque
Illa patri grates: & successisse duabus
Id putat infelix, quod erit lugubre duabus.
Jam labor exiguus Phœbo restabat: equique
Pulsabant pedibus spatium declivis Olympi.
Regales epulæ mensis, & Bacchus in auro
Ponitur. hinc placido dantur sua corpora somno.
At rex Odrysius, quamvis secessit, in illa
Æstuat; & repetens faciem, motusque, manusque,
Qualia vult fingit, quæ nondum vidit: & igues
Ipse suos nutrit, cura removente soporem.
Lux erat: &, generi dextram complexus euntis,
Pandion comitem lacrimis commendat obortis:
Hanc ego, care gener, quoniam pia caussa coegit,
(Et voluere ambæ, voluisti tu quoque, Tereu,)
Do tibi: perque fidem, cognataque pectora supplex,
Per Superos oro, patrio tuearis amore:
Et mihi sollicitæ lenimen dulce senectæ
Quamprimum (omnis erit nobis mora longa) remittas.
Tu quoque quamprimum, (satis est procul esse sororem)
Si pietas ulla est, ad me, Philomela, redito.
Mandabat; pariterque suæ dabat oscula natæ:
Et lacrimæ mites inter mandata cadebant.
Utque fide pignus dextras utriusque poposcit;
Inter seque datas junxit; natamque nepotemque

Digitized by Google

Absentes memori pro se jubet ore salutent:
Supremumque vale, pleno singultibus ore,
Vix dixit, timuitque suæ præsagia mentis.
Ut simul imposita est pictæ Philomela carinæ,
Admotumque fretum remis, tellusque repulsa,
Vicimus, exclamat: mecum mea vota feruntur.
Exsultatque animo, vix & sua gaudia differt
Barbarus: & nusquam lumen detorquet ab illa.
Non aliter, quam cum pedibus prædator obuncis
Deposuit nido leporem Jovis ales in alto:
Nulla fuga est capto: spectat sua præmia raptor.
Jamque iter effectum; jamque in sua litora fessis
Puppibus exierant: cum rex Pandione natam,
In stabula alta trahit, silvis obscura vetustis:
Atque ibi pallentem, trepidamque, & cuncta timentem,
Et jam cum lacrimis, ubi sit germana, rogantem,
Includit; fassusque nefas, & virginem, & unam
Vi superat; frustra clamato sæpe parente,
Sæpe sorore sua, magnis super omnia Divis.
Illa tremit, velut agna pavens, quæ saucia cani
Ore excussa lupi, nondum sibi tuta videtur:
Utque columba, suo madefactis sanguine plumis,
Horret adhuc, avidosque timet, quibus hæserat, ungues.
Mox ubi mens rediit; passos laniata capillos,
(Lugenti similis, cæsis plangore lacertis,)
Intendens palmas, Prô diris, Barbare, factis,
Prô crudelis! ait: nec te mandata parentis

Cum

Cum lacrimis movere piis, nec cura sororis,
Nec mea virginitas, nec conjugialia jura?
Omnia turbasti. pellex ego facta sororis:
Tu geminus conjux. non hæc mihi debita pœna.
Quin animam hanc (ne quod facinus tibi, perfide, restet)
Eripis? atque utinam fecisses ante nefandos
Concubitus! vacuas habuissem criminis umbras.
Si tamen hæc Superi cernunt; si numina Divûm
Sunt aliquid; si non perierunt omnia mecum;
Quandocumque mihi pœnas dabis. ipsa, pudore
Projecto, tua facta loquar. si copia detur,
In populos veniam: si silvis clausa tenebor,
Implebo silvas, & conscia saxa querelis.
Audiat hæc æther, & si Deus ullus in illo est.
Talibus ira feri postquam commota tyranni;
Nec minor hac metus est: caussa stimulatus utraque,
Quo fuit accinctus, vaginâ liberat ensem:
Arreptamque comâ, flexis post terga lacertis,
Vincla pati cogit. jugulum Philomela parabat;
Spemque suæ mortis viso conceperat ense.
Ille indignanti, & nomen patris usque vocanti,
Luctantique loqui compressam forcipe linguam
Abstulit ense fero. radix micat ultima linguæ.
Ipsa jacet, terræque tremens immurmurat atræ.
Utque salire solet mutilatæ cauda colubræ,
Palpitat: & moriens dominæ vestigia quærit.
Hoc quoque post facinus (vix ausim credere) fertur

Sæpe sua lacerum repetîsse libidine corpus.
Sustinet ad Procnen post talia facta reverti.
Conjuge quæ viso germanam quærit: at ille
Dat gemitus fictos, commentaque funera narrat.
Et lacrimæ fecere fidem. velamina Procne
Deripit ex humeris, auro fulgentia lato:
Induiturque atras vestes: & inane sepulcrum
Constituit: falsisque piacula manibus infert:
Et luget non sic lugendæ fata sororis.
Signa Deus bis sex acto lustraverat anno.
Quid faciat Philomela? fugam custodia claudit:
Structa rigent solido stabulorum mœnia saxo:
Os mutum facti caret indice. grande dolori
Ingenium est: miserisque venit sollertia rebus.
Stamina barbaricâ suspendit callida telâ:
Purpureasque notas filis intexuit albis,
Indicium sceleris: perfectaque tradidit uni:
Utque ferat dominæ gestu rogat. ille rogata
Pertulit ad Procnen: nec scit quid tradat in illis.
Evolvit vestes sævi matrona tyranni:
Germanæque suæ carmen miserabile legit:
Et (mirum potuisse) silet. dolor ora repressit:
Verbaque quærenti satis indignantia linguæ
Defuerunt: nec flere vacat. sed fasque nefasque
Confusura ruit: pœnæque in imagine tota est.
Tempus erat, quo sacra solent Trieterica Bacchi
Sithoniæ celebrare nurus. nox conscia sacris.

Digitized by Google

Nocte sonat Rhodope tinnitibus æris acuti:
Nocte suâ est egressa domo regina: Deique
Ritibus instruitur; furialiaque accipit arma.
Vite caput tegitur: lateri cervina sinistro
Vellera dependent: humero levis incubat hasta.
Concita per silvas, turba comitante suarum,
Terribilis Procne, furiisque agitata doloris,
Bacche, tuas simulat. venit ad stabula avia tandem:
Exululatque, Evoeque sonat, portasque refringit:
Germanamque rapit: raptæque insignia Bacchi
Induit: & vultus hederarum frondibus abdit;
Attonitamque trahens intra sua limina ducit.
Ut sensit tetigisse domum Philomela nefandam,
Horruit infelix; totoque expalluit ore.
Nacta locum Procne, sacrorum pignora demit,
Oraque develat miseræ pudibunda sorori;
Amplexumque petit. sed non attollere contra
Sustinet hæc oculos; pellex sibi visa sororis:
Dejectoque in humum vultu, jurare volenti,
Testarique Deos, per vim sibi dedecus illud
Illatum, pro voce manus fuit. ardet, & iram
Non capit ipsa suam Procne: fletumque sororis
Corripiens, Non est lacrimis hîc, inquit, agendum,
Sed ferro; sed si quid habes, quod vincere ferrum
Possit. in omne nefas ego me, germana, paravi.
Aut ego, cum facibus regalia tecta cremâro,
Artificem mediis immittam Terea flammis:

Digitized by Google

Aut linguam, aut oculos, aut quæ tibi membra pudorem
Abstulerunt, ferro rapiam: aut per vulnera mille
Sontem animam expellam. magnum, quodcumque paravi.
Quid sit, adhuc dubito. peragit dum talia Procne;
Ad matrem veniebat Itys. quid possit, ab illo
Admonita est: oculisque tuens immitibus, Ah quam
Es similis patri! dixit. nec plura locuta,
Triste parat facinus, tacitâque exæstuat irâ.
Ut tamen accessit natus, matrique salutem
Attulit, & parvis adduxit colla lacertis,
Mixtaque blanditiis puerilibus oscula junxit;
Mota quidem est genetrix, infractaque constitit ira:
Invitique oculi lacrimis maduere coactis.
Sed simul ex nimia matrem pietate labare
Sensit; ab hoc iterum est ad vultus versa sororis;
Inque vicem spectans ambos, Cur admovet, inquit,
Alter blanditias; raptâ silet altera linguâ?
Quam vocat hic matrem, cur non vocat illa sororem?
Cui sis nupta vide, Pandione nata, marito.
Degeneras. scelus est pietas in conjuge Tereo.
Nec mora; traxit Ityn: veluti Gangetica cervæ
Lactentem fœtum per silvas tigris opacas.
Utque domûs altæ partem tenuere remotam;
Tendentemque manus, & jam sua fata videntem,
Eia, & jam, mater, clamantem, & colla petentem
Ense ferit Procne, lateri quâ pectus adhæret.
Nec vultum avertit. satis illi ad fata vel unum

Digitized by Google

Vulnus erat: jugulum ferro Philomela resolvit.
Vivaque adhuc, animæque aliquid retinentia membra
Dilaniant. pars inde cavis exsultat aenis;
Pars verubus stridet; manant penetralia tabo.
His adhibet conjux ignarum Terea mensis:
Et patrii moris sacrum mentita, quod uni
Fas sit adire viro, comites famulosque removit.
Inde, sedens solio, Tereus, sublimis avito,
Vescitur: inque suam sua viscera congerit alvum.
Tantaque nox animi est, Ityn huc arcessite, dixit.
Dissimulare nequit crudelia gaudia Procne:
Jamque suæ cupiens exsistere nuntia cladis;
Intus habes, quod poscis, ait. circumspicit *ille*,
Atque ubi sit, quærit. quærenti, iterumque vocanti,
Sicut erat sparsis furiali cæde capillis,
Prosiliit, Ityosque caput Philomela cruentum,
Misit in ora patri: nec tempore maluit ullo
Posse loqui, & meritis testari gaudia dictis.
Thracius ingenti mensas clamore repellit,
Vipereasque ciet Stygia de valle sorores:
Et modo, si possit, reserato pectore diras
Egerere inde dapes, demersaque viscera gestit:
Flet modo, seque vocat bustum miserabile nati;
Nunc sequitur nudo genitas Pandione ferro.
Corpora Cecropidum pennis pendere putares;
Pendebant pennis. quarum petit altera silvas:
Altera tecta subit; neque adhuc de pectore cædis

Effluxere notæ; signataque sanguine pluma est.
Ille dolore suo, pœnæque cupidine velox,
Vertitur in volucrem; cui stant in vertice cristæ:
Prominet immodicum pro longa cuspide rostrum.
Nomen Epops volucri: facies armata videtur.
Hic dolor ante diem, longæque extrema senectæ
Tempora, Tartareas Pandiona misit ad umbras.

Fab. IX. Argumentum.

Zethes & Calais ex parte in aves.

Aquilo cum Orithyiam Erechthei filiam diligeret, neque ullis precibus a parentibus puellæ impetrare potuisset, ut se in adfinitatem reciperent, viribus usus suis, Athenas advenit, & puellam raptam in Thraciam pertulit, ibique gravidam fecit: ex qua geminos Zethen & Calain procreavit: quorum humeris alæ volucrum increverunt, per quas parentis imaginem referrent.

Sceptra loci, rerumque capit moderamen Erechtheus;
Justitiâ dubium, validisne potentior armis.
Quatuor ille quidem juvenes, totidemque creârat
Femineæ sortis: sed erat par forma duarum.
E quibus Æolides Cephalus te conjuge felix,
Procri, fuit: Boreæ Tereus Thracesque nocebant:
Dilectâque diu caruit Deus Orithyiâ,

Digitized by Google

Dum rogat, & precibus mavult, quam viribus, uti.
Ast ubi blanditiis agitur nihil, horridus irâ,
Quæ solita est illi, nimiumque domestica, vento;
Et merito, dixit: quid enim mea tela reliqui,
Sævitiam, & vires, iramque, animosque minaces,
Admovique preces; quarum me dedecet usus?
Apta mihi vis est. vi tristia nubila pello:
Vi freta concutio, nodosaque robora verto,
Induroque nives, & terras grandine pulso.
Idem ego, cum fratres cœlo sum nactus aperto,
(Nam mihi campus is est) tanto molimine luctor;
Ut medius nostris concursibus intonet æther;
Exsiliantque cavis elisi nubibus ignes.
Idem ego, cum subii convexa foramina terræ,
Supposuique ferox imis mea terga cavernis;
Sollicito manes, totumque tremoribus orbem.
Hac ope debueram thalamos petiisse: socerque
Non orandus erat, sed vi faciendus, Erechtheus.
Hæc Boreas, aut his non inferiora locutus;
Excussit pennas. quarum jactatibus omnis
Adflata est tellus, latumque perhorruit æquor.
Pulvereamque trahens per summa cacumina pallam,
Verrit humum: pavidamque metu caligine tectus,
Orithyian amans fulvis amplectitur alis.
Dum volat, arserunt agitati fortius ignes.
Nec prius aerii cursûs suppressit habenas,
Quam Ciconum tenuit populos, sua mœnia, raptor.

Illic & gelidi conjux Actæa tyranni,
Et genetrix facta est; partus enixa gemellos;
Cetera qui matris, pennas genitoris haberent.
Non tamen has unà memorant cum corpore natas:
Barbaque dum rutilis aberat submissa capillis,
Implumes Calaisque puer, Zethesque fuerunt.
Mox pariter ritu pennæ cœpere volucrum
Cingere utrumque lătus, pariter flavescere malæ.
Ergo, ubi concessit tempus puerile juventæ,
Vellera cum Minyis nitido radiantia villo
Per mare non motum primâ petiere carinâ.

P. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON
LIBER VII.

FAB. I. ARGUMENTUM.

Dentes Draconis in homines.

Jaſon Æſonis filius, miſſus a Pelia Neptuni filio cum proceribus Grajorum Colchos ad pellem auream adportandam, adjutricibus Junone ac Minerva, ut Æetæ Solis filii contigit regiam, pulchritudine ſuâ perculit Medeam adverſus parentem, ut ſibi potius, quam patri conſuleret. Ergo obligatum Jaſonem coegit, ut fidem præſtaret conjugii erga ſe. Nam tauros ſpirantes ignem, & draconem cuſtodientem templum, & tergus auratum, venenis atque carminibus coegit parere Jaſoni; ut proſciſſo ſolo dentes obſereret ſerpentis, ex quibus ſeges armatorum procreſceret. Inter quos, ut ei præceptum erat a Medea, jactato ſilice, coegit eos inter

Digitized by Google

se dimicare. Qui mutuo bello conciderunt. His gestis, Jason cum Medea Iolcon abiit.

JAmque fretum Minyæ Pagasæâ pupe secabant,
Perpetuaque trahens inopem sub nocte senectam
Phineus visus erat; juvenesque Aquilone creati
Virgineas volucres miseri senis ore fugârant;
Multaque perpessi claro sub Iasone, tandem
Contigerant rapidas limosi Phasidos undas.
Dumque adeunt regem, Phryxeaque vellera poscunt,
Lexque datur numeris magnorum horrenda laborum;
Concipit interea validos Æetias ignes:
Et luctata diu, postquam ratione furorem
Vincere non poterat; Frustra, Medea, repugnas;
Nescio quis Deus obstat, ait. mirumque, nisi hoc est,
Aut aliquid certe simile huic, quod amare vocatur.
Nam cur jussa patris nimium mihi dura videntur?
Sunt quoque dura nimis. cur, quem modo denique vidi,
Ne pereat, timeo? quæ tanti caussa timoris?
Excute virgineo conceptas pectore flammas,
Si potes, infelix. si possem, sanior essem.
Sed trahit invitam nova vis; aliudque Cupido,
Mens aliud suadet. video meliora, proboque,
Deteriora sequor. quid in hospite, regia virgo,
Ureris? & thalamos alieni concipis orbis?
Hæc quoque terra potest, quod ames, dare. vivat, an ille
Occidat, in Dís est. vivat tamen. idque precari

Vel sine amore licet. quid enim commisit Iason?
Quam, nisi crudelem, non tangat Iasonis ætas,
Et genus, & virtus? quam non, ut cetera desint,
Forma movere potest? certe mea pectora movit.
At, nisi opem tulero, taurorum adflabitur ore:
Concurretque suæ segeti, tellure creatis
Hostibus: aut avido dabitur fera præda draconi.
Hoc ego si patiar, tum me de tigride natam,
Tum ferrum & scopulos gestare in corde fatebor.
Cur non & specto pereuntem? oculosque videndo
Conscelero? cur non tauros exhortor in illum,
Terrigenasque feros, insopitumque draconem?
Dî meliora velint. quamquam non ista precanda,
Sed facienda mihi. prodamne ego regna parentis,
Atque ope nescio quis servabitur advena nostrâ,
Ut per me sospes, sine me det lintea ventis,
Virque sit alterius; pœnæ Medea relinquar?
Si facere hoc, aliamve potest præponere nobis,
Occidat ingratus. sed non is vultus in illo,
Non ea nobilitas animo est, ea gratia formæ,
Ut timeam fraudem, meritique oblivia nostri.
Et dabit ante fidem: cogamque in fœdera testes
Esse Deos. quid tuta times? accingere; & omnem
Pelle moram. tibi se semper debebit Iason,
Te face sollemni junget sibi: perque Pelasgas
Servatrix urbes matrum celebrabere turba.
Ergo ego germanam, fratremque, patremque, Deosque,

Digitized by Google

Et natale solum, ventis ablata, relinquam?
Nempe pater sævus, nempe est mea barbara tellus,
Frater adhuc infans: stant mecum vota sororis.
Maximus intra me Deus est. non magna relinquam;
Magna sequar: titulum servatæ pubis Achivæ,
Notitiamque loci melioris, & oppida, quorum
Hîc quoque fama viget, cultusque, artesque virorum:
Quemque ego cum rebus, quas totus possidet orbis,
Æsonidem mutasse velim: quo conjuge felix
Et Dîs cara ferar, & vertice sidera tangam.
Quid? quod nescio qui mediis concurrere in undis
Dicuntur montes, ratibusque inimica Charybdis,
Nunc sorbere fretum, nunc reddere; cinctaque sævis
Scylla rapax canibus Siculo latrare profundo?
Nempe tenens quod amo, gremioque in Iasonis hærens,
Per freta longa trahar. nihil illum amplexa verebor:
Aut, si quid metuam, metuam de conjuge solo.
Conjugiumne vocas, speciosaque nomina culpæ
Imponis, Medea, tuæ? quin adspice quantum
Adgrediare nefas: &, dum licet, effuge crimen.
Dixit: & ante oculos rectum, pietasque, pudorque
Constiterant: & victa dabat jam terga Cupido.
Ibat ad antiquas Hecates Perseidos aras:
Quas nemus umbrosum, secretaque silva tegebant.
Et jam fortis erat, pulsusque residerat ardor;
Cum videt Æsonidem: extinctaque flamma revixit,
Et rubuere genæ; totoque recanduit ore.

Digitized by Google

Ut solet a ventis alimenta adsumere, quæque
Parva sub inductâ latuit scintilla favillâ,
Crescere, & in veteres agitata resurgere vires:
Sic jam lentus amor, jam quem languere putares,
(Ut vidit juvenem, specie præsentis inarsit.)
Et casu, solito formosior Æsone natus
Illâ luce fuit. posses ignoscere amanti.
Spectat; & in vultu, veluti nunc denique viso,
Lumina fixa tenet: nec se mortalia demens
Ora videre putat: nec se declinat ab illo.
Ut verò cœpitque loqui, dextramque prehendit
Hospes, & auxilium submissâ voce rogavit;
Promisitque torum; lacrimis ait illa profusis:
Quid faciam video: nec me ignorantia veri
Decipiet, sed amor. servabere munere nostro:
Servatus promissa dato. per sacra triformis
Ille Deæ, lucoque foret quod numen in illo,
Perque patrem soceri cernentem cuncta futuri,
Eventusque suos, per tanta pericula jurat.
Creditus, accepit cantatas protinus herbas,
Edidicitque usum; lætusque in castra recessit.
Postera depulerat stellas Aurora micantes:
Conveniunt populi sacrum Mavortis in arvum;
Consistuntque jugis. medio Rex ipse resedit
Agmine purpureus, sceptroque insignis eburno.
Ecce adamanteis Vulcanum naribus efflant
Æripedes tauri: tactæque vaporibus herbæ

Digitized by Google

Ardent. utque solent pleni resonare camini,
Aut ubi terrenâ silices fornace soluti
Concipiunt ignem liquidarum adspergine aquarum;
Pectora sic intus clausas volventia flammas,
Gutturaque usta sonant. tamen illis Æsone natus
Obvius it. vertêre truces venientis ad ora
Terribiles vultus, præfixaque cornua ferro;
Pulvereumque solum pede pulsavere bisulco;
Fumificisque locum mugitibus implevere.
Diriguere metu Minyæ. subit ille; nec ignes
Sentit anhelatos, (tantum medicamina possunt)
Pendulaque audaci mulcet palearia dextrâ:
Suppositosque jugo pondus grave cogit aratri
Ducere, & insuetum ferro proscindere campum.
Mirantur Colchi: Minyæ clamoribus implent,
Adjiciuntque animos: galeâ tum sumit aenâ
Vipereos dentes; & aratos spargit in agros.
Semina mollit humus, valido prætincta veneno:
Et crescunt, fiuntque sati nova corpora dentes.
Utque hominis speciem materna sumit in alvo,
Perque suos intus numeros componitur infans,
Nec nisi maturus communes exit in auras;
Sic ubi visceribus gravidæ telluris imago
Effecta est hominis, fœto consurgit in arvo:
Quodque magis mirum, simul edita concutit arma.
Quos ubi viderunt præacutæ cuspidis hastas
In caput Hæmonii juvenis torquere paratos;

Digitized by Google

Demisere metu vultumque animumque Pelasgi.
Ipsa quoque extimuit, quæ tutum fecerat illum:
Utque peti juvenem tot vidit ab hostibus unum,
Palluit; & subito sine sanguine frigida sedit.
Neve parum valeant a se data gramina, carmen
Auxiliare canit, secretasque advocat artes.
Ille, gravem medios silicem jaculatus in hostes,
A se depulsum Martem convertit in ipsos.
Terrigenæ pereunt per mutua vulnera fratres;
Civilique cadunt acie. gratantur Achivi:
Victoremque tenent; avidisque amplexibus hærent.
Tu quoque victorem complecti, barbara, velles;
Obstitit incepto pudor: & complexa fuisses;
Sed te, ne faceres, tenuit reverentia famæ.
Quod licet, adfectu tacito lætaris: agisque
Carminibus grates, & Dîs auctoribus horum.
Pervigilem superest herbis sopire draconem:
Qui crista linguisque tribus præsignis, & uncis
Dentibus horrendus, custos erat arietis aurei.
Hunc postquam sparsit Lethæi gramine succi,
Verbaque ter dixit placidos facientia somnos,
Quæ mare turbatum, quæ concita flumina sistant;
Somnus in ignotos oculos subrepit: & auro
Heros Æsonius potitur: spolioque superbus,
Muneris auctorem secum, spolia altera, portans,
Victor Iolciacos tetigit cum conjuge portus.

Fab. II. Argumentum.

Æson ex sene in Juvenem.

Jason postquam Medeam abductam a parentibus in Græciam duxit, & promisso sibi conjugio copulavit; multis rebus expertus ingenium ejus, petiit ut parentem suum Æsonem senectute elisum in adolescentiam reduceret. At illa, nondum amore deposito, quem ex ejus juventute ceperat, nihil denegando ei, ahenum constituit, herbarumque genera, quarum scientiam habebat, variis regionibus quæsita incoquens, postquam animadvertit stipitem, quo versabat herbas, in arborem oleam, oneratam baccis, esse conversum, quæ despumata aheno in terram deciderant, in herbam lætissimam esse conversa, maturatum tempus existimans, Æsonem interemptum madentibus herbis immiscuit: & ut promiserat conjugi, ex senectute in pristinum vigorem videtur perduxisse.

HÆmoniæ matres pro gnatis dona receptis,
Grandævique ferunt patres; congestaque flammâ
Tura liquefiunt, inductaque cornibus aurum
Victima vota cadit: sed abest gratantibus Æson,
Jam propior leto, fessusque senilibus annis.
Cum sic Æsonides: O cui debere salutem

Con-

Confiteor, conjux, quamquam mihi cuncta dedisti,
Excessitque fidem meritorum summa tuorum;
Si tamen hoc possunt; quid enim non carmina possint?
Deme meis annis, & demtos adde parenti.
Nec tenuit lacrimas. mota est pietate rogantis:
Dissimilemque animum subiit Æeta relictus.
Non tamen adfectus tales confessa, Quod, inquit,
Excidit ore pio, conjux, scelus? ergo ego cuiquam
Posse tuæ videar spatium transcribere vitæ?
Nec sinat hoc Hecate; nec tu petis æqua: sed isto,
Quod petis, experiar majus dare munus, Iason.
Arte mea soceri longum tentabimus ævum,
Non annis revocare tuis. modo Diva triformis
Adjuvet; & præsens ingentibus adnuat ausis.
Tres aberant noctes, ut cornua tota coirent,
Efficerentque orbem. postquam plenissima fulsit,
Ac solidâ terras spectavit imagine Luna;
Egreditur tectis, vestes induta recinctas,
Nuda pedem, nudos humeris infusa capillos:
Fertque vagos mediæ per muta silentia noctis
Incomitata gradus. homines, volucresque, ferasque
Solverat alta quies: nullo cum murmure sepes,
Immotæque silent frondes; silet humidus aer.
Sidera sola micant. ad quæ sua brachia tendens
Ter se convertit; ter sumtis flumine crinem
Irroravit aquis; ternis ululatibus ora
Solvit: & in dura submisso poplite terra,

Nox, ait, arcanis fidissima, quæque diurnis
Aurea cum Luna succeditis ignibus, astra,
Tuque triceps Hecate, quæ cœptis conscia nostris
Adjutrixque venis, cantusque, artesque magarum,
Quæque magas, Tellus, pollentibus instruis herbis,
Auræque, & venti, montesque, amnesque, lacusque,
Dîque omnes nemorum, Dîque omnes noctis adeste:
Quorum ope, cum volui, ripis mirantibus, amnes
In fontes rediere suos: concussaque sisto:
Stantia concutio cantu freta: nubila pello:
Nubilaque induco: ventos abigoque vocoque:
Vipereas rumpo verbis & carmine fauces:
Vivaque saxa, suâ convulsaque robora terrâ,
Et silvas moveo; jubeoque tremiscere montes:
Et mugire solum, manesque exire sepulcris.
Te quoque, Luna, traho, quamvis Temesæa labores
Æra tuos minuant. currus quoque carmine nostro
Pallet avi; pallet nostris Aurora venenis.
Vos mihi taurorum flammas hebetastis; & unco
Haud patiens oneris collum pressistis aratro.
Vos serpentigenis in se fera bella dedistis:
Custodemque rudem somni sopistis: & aurum,
Vindice decepto, Grajas misistis in urbes.
Nunc opus est succis; per quos renovata senectus
In florem redeat, primosque recolligat annos.
Et dabitis: neque enim micuerunt sidera frustra;
Nec frustra volucrum tractus cervice draconum

Currus adest. aderat demissus ab æthere currus:
Quo simul adscendit; frenataque colla draconum
Permulsit, manibusque leves agitavit habenas;
Sublimis rapitur: sublataque Thessala Tempe
Despicit, & Creteis regionibus adplicat angues:
Et quas Ossa tulit, quas altus Pelion herbas,
Othrysque, Pindusque, & Pindo major Olympus,
Perspicit: & placitâ partim radice revellit;
Partim succidit curvamine falcis aenæ.
Multa quoque Apidani placuerunt gramina ripis,
Multa quoque Amphrysi: neque eras immunis, Enipeu;
Nec non Peneæ, nec non Spercheides undæ
Contribuêre aliquid, juncosaque litora Bœbes.
Carpit & Euboicâ vivax Anthedone gramen,
Nondum mutato vulgatum corpore Glauci.
Et jam nona dies curru pennisque draconum,
Nonaque nox omnes lustrantem viderat agros;
Cum rediit: neque erant tacti, nisi odore, dracones;
Et tamen annosæ pellem posuere senectæ.
Constitit adveniens citra limenque, foresque;
Et tantum cœlo tegitur: refugitque viriles
Contactus; statuitque aras e cespite binas,
Dexteriore Hecates, at læva parte Juventæ.
Quas ubi verbenis, silvaque incinxit agresti;
Haud procul egesta scrobibus tellure duabus
Sacra facit: cultrosque in guttura velleris atri
Conjicit; & patulas perfundit sanguine fossas.

Tum super invergens liquidi carchesia Bacchi,
Æneaque invergens tepidi carchesia lactis;
Verba simul fundit, terrenaque numina poscit:
Umbrarumque rogat rapta cum conjuge regem,
Ne properent artus animâ fraudare seniles.
Quos ubi placavit precibusque & murmure longo;
Æsonis effœtum proferri corpus ad aras
Jussit: & in plenos resolutum carmine somnos
Exanimi similem, stratis porrexit in herbis.
Hinc procul Æsoniden, procul hinc jubet ire ministros:
Et monet arcanis oculos removere profanos.
Diffugiunt jussi. sparsis Medea capillis
Bacchantum ritu flagrantes circuit aras:
Multifidasque faces in fossâ sanguinis atrâ
Tinguit: & intinctas geminis accendit in aris;
Terque senem flamma, ter aqua, ter sulfure lustrat.
Interea validum posito medicamen aeno
Fervet, & exsultat, spumisque tumentibus albet.
Illic Hæmonia radices valle resectas,
Seminaque, floresque, & succos incoquit acres.
Adjicit extremo lapides Oriente petitos,
Et, quas Oceani refluum mare lavit, arenas.
Addit & exceptas Luna pernocte pruinas,
Et strigis infames, ipsis cum carnibus, alas;
Inque virum soliti vultus mutare ferinos
Ambigui prosecta lupi. nec defuit illic
Squamea Cinyphii tenuis membrana chelydri,

Vivacisque jecur cervi: quibus insuper addit
Ora caputque novem cornicis secula passæ.
His & mille aliis postquam sine nomine rebus
Propositum instruxit mortari barbara munus;
Arenti ramo jampridem mitis olivæ
Omnia confundit; summisque immiscuit ima.
Ecce vetus calido versatus stipes aeno
Fit viridis primo: nec longo tempore frondem
Induit; & subito gravidis oneratur olivis.
At quacumque cavo spumas ejecit aeno
Ignis, & in terram guttæ cecidere calentes;
Vernat humus; floresque, & mollia pabula surgunt.
Quod simul ac vidit; stricto Medea recludit
Ense senis jugulum: veteremque exire cruorem
Passa, replet succis. quos postquam combibit Æson
Aut ore acceptos, aut vulnere, barba comæque
Canitie posita nigrum rapuere colorem.
Pulsa fugit macies: abeunt pallorque situsque;
Adjectoque cavæ supplentur sanguine venæ;
Membraque luxuriant. Æson miratur, & olim
Ante quater denos hunc se reminiscitur annos.

Fab. III. Argumentum.

Liberi nutrices in Juventam.

Liber Pater ut animadvertit Æsonis senectutem remediis Medeam expulisse, petit ut proinde suis

Digitized by Google

nutricibus ferret auxilium; easque in adolescentiæ vigorem reduceret. cujus auctoritate compulsa, eisdem remediis, quibus Æsonem, in primitias reduxit, Liberoque æternum beneficium dedit.

VIderat ex alto tanti miracula monstri
Liber; & admonitus juvenes nutricibus annos
Posse suis reddi; petit hoc Æetida munus

FAB. IV. ARGUMENTUM.

Peliades, Peliæ filiæ, herbis impulsæ, postquam viderunt arietem gravatum ætate in agni speciem transfiguratum, ambitiosius a Medea petere cœperunt, ut Peliæ parenti earum restitueret, quam temporis processione amisisset, juventutem; quod ut illa accepit, cupiens inimicum Jasonis data occasione punire; impulit eas parentem interficerent, & laceratum in abenum fervens dimitterent. Quod ut factum est, currum draconibus junctum conscendit, & per aera elata, conspectum inimicorum profugit.

NEVE doli cessent; odium cum conjuge falsum
Phasias adsimulat: Peliæque ad limina supplex
Confugit. atque illam (quoniam gravis ipse senectâ)
Excipiunt natæ. quas tempore callida parvo

Colchis amicitiæ mendacis imagine cepit.
Dumque refert, inter meritorum maxima, demtos
Æsonis esse situs, atque hac in parte moratur;
Spes est virginibus Peliâ subjecta creatis,
Arte suum parili revirescere posse parentem.
Jamque petunt: pretiumque jubent sine fine pacisci.
Illa brevi spatio silet; & dubitare videtur:
Suspenditque animos fictâ gravitate rogantes.
Mox ubi pollicita est, Quo sit fiducia major
Muneris hujus, ait: qui vestras maximus ævo est
Dux gregis inter oves, agnus medicamine fiet.
Protinus innumeris effœtus laniger annis
Attrahitur, flexo circum cava tempora cornu:
Cujus ut Hæmonio marcentia guttura cultro
Fodit, & exiguo maculavit sanguine ferrum;
Membra simul pecudis, validosque venefica succos
Mergit in ære cavo. minuuntur corporis artus:
Cornuaque exsuitur, nec non cum cornibus annos:
Et tener auditur medio balatus aeno.
Nec mora, balatum mirantibus, exsilit agnus:
Lascivitque fugâ, lactantiaque ubera quærit.
Obstupuere satæ Peliâ: promissaque postquam
Exhibuere fidem; tum vero impensius instant.
Ter juga Phœbus equis, in Ibero gurgite mersis,
Demserat; & quarta radiantia nocte micabant
Sidera; cum rapido fallax Æetias igni
Imponit purum laticem, & sine viribus herbas.

Jamque neci similis, resoluto corpore, regem,
Et cum rege suo custodes somnus habebat,
Quem dederant cantus, magicæque potentia linguæ.
Intrârant jussæ cum Colchide limina natæ:
Ambierantque torum: Quid nunc dubitatis, inertes?
Stringite, ait, gladios; veteremque haurite cruorem,
Ut repleam vacuas juvenili sanguine venas.
(In manibus vestris vita est ætasque parentis.)
Si pietas ulla est, nec spes agitatis inanes,
Officium præstate patri; telisque senectam
Exigite; & saniem conjecto emittite ferro.
His, ut quæque pia est, hortatibus impia prima est:
Et ne sit scelerata, facit scelus. haud tamen ictus
Ulla suos spectare potest; oculosque reflectunt;
Cæcaque dant sævis aversæ vulnera dextris.
Ille, cruore fluens, cubito tamen adlevat artus;
Semilacerque toro consurgere tentat: & inter
Tot medius gladios pallentia brachia tendens,
Quid facitis, gnatæ? quid vos in fata parentis
Armat, ait? cecidere illis animique manusque.
Plura locuturo cum verbis guttura Colchis
Abstulit, & calidis laniatum mersit aenis.

FAB. V. VI. VII. VIII. & IX. ARGUMENTA.

Cerambus in Avem. Draco in saxum. Juvencus in cervi figuram. Corythus in speciem monumenti. Mæra in canis figuram.

Medeam fugientem docet Othryn montem Thessaliæ petiisse, in quem diluvio Deucalionis Cerambus Nympharum auxilio pennis delatus sit, & in montem Parnasum, qui est altissimus. Hinc Pitanen Æoliæ urbem relinquentem, vidisse draconem in saxum esse transfiguratum. Deinde Idæum nemus adisse, in quo Liber pater juvencum transfiguratum in cervi figuram subtraxit. Nec minus, qua Corythi pater parvo conditus est sepulchro: & qua Mæra in canis figuram est conversa.

QUod nisi pennatis serpentibus isset in auras,
Non exemta foret pœnæ. fugit alta; superque
Pelion umbrosum Philyreia tecta, superque
Othryn, & eventu veteris loca nota Cerambi.
Hic ope Nympharum sublatus in aera pennis,
Cum gravis infuso tellus foret obruta ponto,
Deucalioneas effugit inobrutus undas.
Æoliam Pitanen a læva parte relinquit,
Factaque de saxo longi simulacra draconis:

Digitized by Google

Idæumque nemus: quo, raptum furta juvencum
Occuluit Liber falsi sub imagine cervi;
Quâque pater Corythi parva tumulatur arena:
Et quos Mæra novo latratu terruit agros.

FAB. X. XI. & XII. ARGUMENTA.

Coæ matronæ in boves. Telchines in scopulos. Alcidamantis filia in columbam.

Ab his regionibus digressam Eurypyli urbem contigisse, in qua Coæ matronæ in cornutas boves transfiguratæ sunt, propter effectum, quod Veneri suam formam anteposuerunt. Dehinc Telchinas Jalysios transgressam, quos Juppiter propter odium conjugis suæ Junonis subjecit mari. quorum regione relicta ad Ceam urbem pervenisse, in qua Alcidamantem scribit ex filia vidisse procreatam columbam esse.

EUrypylique urbem, qua Coæ cornua matres
Gesserunt, tum cum discederet Herculis agmen:
Phœbeamque Rhodon, & Ialysios Telchinas,
Quorum oculos ipso vitiantes omnia visu
Juppiter exosus fraternis subdidit undis.
Transit & antiquæ Cartheia mœnia Ceæ,
Quâ pater Alcidamas placidam de corpore natæ
Miraturus erat nasci potuisse columbam.

Fab. XIII. & XIV. Argumenta.

Cycnus in Olorem. Hyrie in stagnum.

Post hæc lacum Hyries, & Cycni Tempe: in quibus locis cum Phyllius quidam gravi amore pueri teneretur, & imperio ejus volucres indomitas ac leonem manum pati coegisset, taurumque vicisset, neque ideo labor ejus potiendi merces exstitisset, indignatus, cum se ex præcipiti loco odio laboris jaceret, in volucrem Olorem conversus est. Hyrie autem mater ejus flendo assidue casum filii sui, in stagnum Deorum misericordia delicuit, quod sui nominis esset.

INde lacus Hyries videt, & Cycneia Tempe,
Quæ subitus celebravit olor. nam Phyllius illic
Imperio pueri volucresque ferumque leonem
Tradiderat domitos: taurum quoque vincere jussus
Vicerat: &, spreto toties iratus amore,
Præmia poscenti taurum suprema negarat.
Ille indignatus, Cupies dare, dixit: & alto
Desiluit saxo. cuncti cecidisse putabant:
Factus olor niveis pendebat in aera pennis.
At genetrix Hyrie, servati nescia, flendo
Delicuit: stagnumque suo de nomine fecit.

FAB. XV. XVI. XVII. XVIII. & XIX. ARGUMENTA.

Combe in avem. Calaureæ rex cum conjuge in volucrem. Menephron in feram. Cephisi nepos in Phocam. Eumeli filia in volucrem.

Ab his locis digressam Pleurona pervenisse, in quâ urbe Combe, cum Phasnei filii occiderentur, Deorum misericordia effectum est, ut in avem transformaretur. Ab his Calauream Latoniam, ubi regem cum conjuge in volucrem versum. Deinde Cyllenen adiisse, ubi Menephron, ne cum matre concumberet, a Jove in feræ speciem transfiguratus est. Post eorum casum profectam vidisse Cephisum nepotis sui exitium deflentem, qui ab Apolline in phocam transfiguratus fuerat. Item domum Eumeli adisse, lugentis filiam in volucrem cessisse.

ADjacet his Pleuron: in qua trepidantibus alis
Ophias effugit natorum vulnera Combe.
Inde Calaureæ Letoidos adspicit arva,
In volucrem versi cum conjuge conscia regis.
Dextera Cyllene est: in qua cum matre Menephron
Concubiturus erat, sævarum more ferarum.
Cephison procul hinc deflentem fata nepotis
Respicit in tumidam Phocen ab Apolline versi:
Eumelique domum lugentis in aere natam.

FAB. XX. XXI. & XXII. ARGUMENTA.

Ephyre in serpentem. Phineus & Periphas in aves. Polypemonis neptis in volucrem.

Aliquando etiam Ephyren contigisse versam pennis viperinis, in qua urbe primum ex fungis edita existimantur corpora. Ibi cum parente Creusam consumtam venenis, nec minus natos ab ipsa interemtos, Iasone relicto. Inspectis itaque casibus miserorum, venisse etiam Athenas, ubi Phineum & Periphām in aves conversos. Item neptem Polypemonis volucrum explesse numerum.

TAndem vipereis Ephyren Pirenida pennis
Contigit. hîc ævo veteres mortalia primo
Corpora vulgarunt pluvialibus edita fungis.
Sed postquam Colchis arsit nova nupta venenis,
Flagrantemque domum regis mare vidit utrumque;
Sanguine natorum perfunditur impius ensis:
(Ultaque se male mater, Iasonis effugit arma.)
Hinc Titaniacis ablata draconibus, intrat
Palladias arces: quæ te, justissime Phineu,
Teque, senex Peripha, pariter vidêre volantes,
Innixamque novis neptem Polypemonis alis.

Fab. XXIII. Argumentum.

Spuma Cerberi in venenum.

Ab his novissime excipitur ab Ægeo, nec minus jungit fœdus. Inter hæc Theseus Ægei filius, errore & laboribus plenus, excipitur a patre, cui protinus Medea parat venenum, quod Aconiton adpellatur. Hercules enim cum ad inferos descendisset, missus ad Eurystheo, ut canem tricipitem ad superos perduceret, postquam eum in regionem Ponticam perduxit, territum animadvertit ex novitate aeris vomitum profudisse. Notato itaque loco, spumam ejus conversam in venenum esse repertum est; quod Græci Aconiton nominant, quia nascitur in cautibus.

EXcipit hanc Ægeus, facto damnandus in uno:
Nec satis hospitium est, thalami quoque fœdere jungit.
Jamque aderat Theseus, proles ignara parenti;
Qui virtute sua bimarem pacaverat Isthmon.
Hujus in exitium miscet Medea, quod olim
Attulerat secum Scythicis aconiton ab oris.
Illud Echidneæ memorant e dentibus ortum
Esse canis. specus est tenebroso cæcus hiatu:
Est via declivis, per quam Tirynthius heros
Restantem, contraque diem radiosque micantes

Digitized by Google

Obliquantem oculos, nexis adamante catenis,
Cerberon abstraxit: rabida qui concitus ira
Implevit pariter ternis latratibus auras:
Et sparsit virides spumis albentibus agros.
Has concrêsse putant; nactasque alimenta feracis
Fecundique soli, vires cepisse nocendi.
Quæ, quia nascuntur durâ vivacia caute,
Agrestes aconita vocant. ea conjugis astu
Ipse parens Ægeus nato porrexit, ut hosti.
Sumserat ignara Theseus data pocula dextrâ;
Cum pater in capulo gladii cognovit eburno
Signa sui generis: facinusque excussit ab ore.
Effugit illa necem, nebulis per carmina motis.

Fab. XXIV. Argumentum.

Sciron in Petram.

Post hæc referunt, festos dies agentes laudes Thesei, quemadmodum taurum Marathonium interemisset, ut etiam Procrusten, Cercionisque necem peregerit; qui trabes opponebat hostibus, ita ut victi exanimarentur ab eis: Scironem quoque Neptuni, solitum iter facientibus tendere insidias: qui postquam a Theseo est interfectus, ejus ossa fluctibus agitata scopulis inhæserunt: unde Scironides petræ sunt adpellatæ ab ejus nomine.

AT genitor, quamquam lætatur sospite nato;
Attonitus tantum, leti discrimine parvo,
Committi potuisse nefas, fovet ignibus aras,
Muneribusque Deos implet: feriuntque secures
Colla torosa boum, vinctorum cornua vittis.
Nullus Erechthidis fertur celebratior illo
Illuxisse dies. agitant convivia patres,
Et medium vulgus: nec non & carmina, vino
Ingenium faciente, canunt. te, maxime Theseu,
Mirata est Marathon Cretæi sanguine tauri:
Quodque Suis securus arat Cromyona colonus,
Munus, opusque tuum est. tellus Epidauria per te
Clavigeram vidit Vulcani occumbere prolem:
Vidit & immitem Cephesias ora Procrusten:
Cercyonis letum vidit Cerealis Eleusin.
Occidit ille Sinis, magnis male viribus usus;
Qui poterat curvare trabes; & agebat ab alto
Ad terram late sparsuras corpora pinus.
Tutus ad Alcathoen, Lelegeia mœnia, limes
Composito Scirone patet: sparsique latronis
Terra negat sedem, sedem negat ossibus unda:
Quæ jactata diu fertur durasse vetustas
In scopulos, scopulis nomen Scironis inhæret.
Si titulos annosque tuos numerare velimus;
Facta premant annos, pro te, fortissime, vota
Publica suscipimus: Bacchi tibi sumimus haustus,

Con-

Consonat adsensu populi, precibusque faventum
Regia: nec tota tristis locus ullus in urbe est.

FAB. XXV. ARGUMENTUM.

Arne in avem monedulam.

Arne cum insulam Sithona, in qua genita esset, hosti Athenas oppugnanti, capta pulchritudine auri, vendidisset, ne pro meritis supplicia penderet, in volucrem monedulam est transfigurata, quæ adhuc amore splendoris ejus tenetur.

NEC tamen (usque adeo nulla est sincera voluptas;
Sollicitique aliquid lætis intervenit) Ægeus
Gaudia percepit nato secura recepto.
Bella parat Minos: qui quamquam milite, quamquam
Classe valet; patria tamen est firmissimus ira:
Androgeique necem justis ulciscitur armis.
Ante tamen bellum vires adquirit amicas:
Quaque potens habitus, volucri freta classe pererrat.
Hinc Anaphen sibi jungit, & Astypaleia regna;
Promissis Anaphen, regna Astypaleia bello:
Hinc humilem Myconon, cretosaque rura Cimoli,
Florentemque Cythnon, Scyron, planamque Seriphon,
Marmoreamque Paron, quâque impia prodidit arcem
Sithonis accepto, quod avara poposcerat, auro.

Mutata est in avem, quæ nunc quoque diligit aurum;
Nigra pedem, nigris velata monedula pennis.

FAB. XXVI. ARGUMENTUM.

Formicæ in homines.

Æacus Jovis & Æginæ filius cum Asopidem insulam conjugis nomine incoleret, & gravi pestilentia, Junonis irâ, populum amisisset, precibus & misericordia a Jove impetravit, ut, vastatâ insulâ, quot formicæ in ea adparuissent, tot versæ in hominum facies desideratam multitudinem explerent. Neque immerito, siquidem ex hujusmodi animalibus creverant, Myrmidones sunt adpellati. Formicæ enim Græce myrmices adpellantur. Porro autem sensus hos Cephalo sciscitanti narrat Æacus.

AT non Oliaros, Didymæque, & Tenos, & Andros,
Et Gyaros, nitidæque ferax Peparethos olivæ,
Gnosiacas juvere rates: latere inde sinistro
Œnopiam Minos petit, Æacideia regna.
Œnopiam veteres adpellavere: sed ipse
Æacus Æginan genetricis nomine dixit.
Turba ruit, tantæque virum cognoscere famæ
Expetit. occurrunt illi Telamonque, minorque
Quam Telamon, Peleus, & proles tertia Phocus.

Ipse quoque egreditur, tardus gravitate senili,
Æacus; &, quæ sit veniendi caussa, requirit.
Admonitus patrii luctûs suspirat, & illi
Dicta refert rector populorum talia centum:
Arma juves, oro, pro gnato sumta; piæque
Pars sis militiæ. tumulo solatia posco.
Huic Asopiades, Petis irrita, dixit, & urbi
Haud facienda meæ: neque enim conjunctior ulla
Cecropidis hac est tellus. ea fœdera nobis.
Tristis abit, Stabuntque tibi tua fœdera magno,
Dixit: & utilius bellum putat esse minari,
Quam gerere, atque suas ibi præconsumere vires.
Classis ab Œnopiis etiamnum Lyctia muris
Spectari poterat; cum pleno concita velo
Attica puppis adest, in portusque intrat amicos,
Quæ Cephalum, patriæque simul mandata ferebat.
Æacidæ longo juvenes post tempore visum
Agnovere tamen Cephalum; dextrasque dedere;
Inque patris duxere domum. spectabilis heros,
Et veteris retinens etiamnum pignora formæ,
Ingreditur; ramumque tenens popularis olivæ
A dextra lævaque duos ætate minores
Major habet, Clyton & Buten, Pallante creatos.
Postquam congressus primi sua verba tulerunt;
Cecropidum Cephalus peragit mandata, rogatque
Auxilium; fœdusque refert, & jura parentum;
Imperiumque peti totius Achaidos addit.

Sic ubi mandatam juvit facundia caussam,
Æacus in capulo sceptri nitente sinistrâ,
Ne petite auxilium, sed sumite, dixit, Athenæ.
Nec dubie vires, quas hæc habet insula, vestras
Ducite; & omnis eat rerum status iste mearum.
Robora non desunt: superat mihi miles, & hosti.
Gratia Dîs; felix & inexcusabile tempus.
Immo ita sit, Cephalus, crescat tua civibus opto
Res, ait. adveniens equidem modo gaudia cepi;
Cum tam pulchra mihi, tam par ætate juventus
Obvia processit. multos tamen inde requiro,
Quos quondam vidi vestra prius urbe receptus.
Æacus ingemuit; tristique ita voce locutus:
Flebile principium melior fortuna sequetur.
Hanc utinam possem vobis memorare! sine ullo
Ordine nunc repetam. neu longa ambage morer vos;
Ossa cinisque jacent, memori quos mente requiris.
Et quota pars illi rerum periere mearum!
Dira lues irâ populis Junonis iniquæ
Incidit, exosæ dictas a pellice terras.
Dum visum mortale malum, tantæque latebat
Caussa nocens cladis; pugnatum est arte medendi.
Exitium superabat opem; quæ victa jacebat.
Principio cœlum spissa caligine terras
Pressit; & ignavos inclusit nubibus æstus.
Dumque quater junctis implevit cornibus orbem
Luna, quater plenum tenuata retexuit orbem,

Letiferis calidi spirarunt flatibus Austri.
Constat & in fontes vitium venisse, lacusque;
Milliaque incultos serpentum multa per agros
Errasse; atque suis fluvios temerasse venenis.
Strage canum primâ, volucrumque, oviumque, boumque,
Inque feris subiti deprensa potentia morbi.
Concidere infelix validos miratur arator
Inter opus tauros, medioque recumbere sulco.
Lanigeris gregibus, balatus dantibus ægros,
Sponte sua lanæque cadunt, & corpora tabent.
Acer equus quondam, magnæque in pulvere famæ,
Degenerat palmas; veterumque oblitus honorum,
Ad præsepe gemit, leto moriturus inerti.
Non aper irasci meminit; nec fidere cursu
Cerva; nec armentis incurrere fortibus ursi.
Omnia languor habet. silvisque, agrisque, viisque
Corpora fœda jacent. vitiantur odoribus auræ.
Mira loquor. non illa canes, avidæque volucres,
Non cani tetigere lupi: dilapsa liquescunt;
Adflatuque nocent; & agunt contagia late.
Pervenit ad miseros damno graviore colonos
Pestis, & in magnæ dominatur mœnibus urbis.
Viscera torrentur primo: flammæque latentis
Indicium rubor est, & ductus anhelitus ægre.
Aspera lingua tumet; trepidisque arentia venis
Ora patent; auræque graves captantur hiatu.
Non stratum, non ulla pati velamina possunt:

Dura sed in terra ponunt præcordia: nec fit
Corpus humo gelidum, sed humus de corpore fervet.
Nec moderator adest: inque ipsos sæva medentes
Erumpit clades; obsuntque auctoribus artes.
Quo propior quisque est, servitque fidelius ægro;
In partem leti citius venit. utque salutis
Spes abiit, finemque vident in funere morbi;
Indulgent animis: & nulla, quid utile, cura est:
Utile enim nihil est. passim, positoque pudore,
Fontibus, & fluviis, puteisque capacibus hærent:
Nec prius est exstincta sitis, quam vita, bibendo.
Inde graves multi nequeunt consurgere, & ipsis
Immoriuntur aquis: alius tamen haurit & illas.
Tantaque sunt miseris invisi tædia lecti;
Prosiliunt: aut, si prohibent consistere vires,
Corpora devolvunt in humum, fugiuntque penates
Quisque suos: sua cuique domus funesta videtur.
Et quia caussa latet, locus est in crimine. notis
Semanimes errare viis, dum stare valebant,
Adspiceres; flentes alios, terræque jacentes;
Lassaque versantes supremo lumina motu.
Membraque pendentis tendunt ad sidera cœli,
Hîc, illic ubi mors deprenderat, exhalantes.
Quid mihi tunc animi fuit? an, quod debuit esse,
Ut vitam odissem, & cuperem pars esse meorum?
Quo se cumque acies oculorum flexerat, illic
Vulgus erat stratum. veluti cum putria motis

Digitized by Google

Poma cadunt ramis, agitatâque ilice glandes.
Templa vides contra, gradibus sublimia longis:
Juppiter illa tenet. quis non altaribus illis
Irrita tura tulit? quoties pro conjuge conjux,
Pro gnato genitor, dum verba precantia dicit,
Non exoratis animam finivit in aris;
Inque manu turis pars inconsumta reperta est!
Admoti quoties templis, dum vota sacerdos
Concipit, & fundit purum inter cornua vinum,
Haud exspectato ciderunt vulnere tauri!
Ipse ego sacra Jovi pro me, patriaque, tribusque
Cum facerem natis, mugitus victima diros
Edidit: & subito collapsa sine ictibus ullis
Exiguo tinxit subjectos sanguine cultros.
Fibra quoque ægra notas veri monitusque Deorum
Prodiderat. tristes penetrant ad viscera morbi.
Ante sacros vidi projecta cadavera postes;
Ante ipsas, quo mors foret invidiosior, aras.
Pars animam laqueo claudunt; mortisque timorem
Morte fugant: ultroque vocant venientia fata.
Corpora missa neci nullis de more feruntur
Funeribus: neque enim capiebant funera portæ.
Aut inhumata premunt terras: aut dantur in altos
Indotata rogos. & jam reverentia nulla est:
Deque rogis pugnant, alienisque ignibus ardent.
Qui lacriment, desunt: indefletæque vagantur
Natarum matrumque animæ, juvenumque senumque.

Nec locus in tumulos, nec sufficit arbor in ignes.
Attonitus tanto miserarum turbine rerum,
Juppiter o, dixi, si te non falsa loquuntur
Dicta, sub amplexus Æginæ Asopidos isse;
Nec te, magne pater, nostri pudet esse parentem;
Aut mihi redde meos, aut me quoque conde sepulcro.
Ille notam fulgore dedit, tonitruque secundo.
Accipio, sintque ista precor felicia mentis
Signa tuæ, dixi: quod das mihi, pigneror, omen.
Forte fuit juxta patulis rarissima ramis,
Sacra Jovi, quercus de semine Dodonæo.
Hîc nos frugilegas adspeximus agmine longo
Grande onus exiguo formicas ore gerentes,
Rugosoque suum servantes cortice callem.
Dum numerum miror, Totidem, pater optime, dixi,
Tu mihi da cives: & inania mœnia reple.
Intremuit, ramisque sonum sine flamine motis
Alta dedit quercus. pavido mihi membra timore
Horruerant, stabantque comæ. tamen oscula terræ,
Roboribusque dedi: nec me sperare fatebar;
Sperabam tamen: atque animo mea vota fovebam.
Nox subit: & curis exercita corpora somnus
Occupat. ante oculos eadem mihi quercus adesse,
Et ramos totidem, totidemque animalia ramis
Ferre suis visa est; parilique tremiscere motu;
Graniferumque agmen subjectis spargere in arvis:
Crescere quod subito, & majus majusque videri,

Digitized by Google

Ac se tollere humo; rectoque adsistere trunco;
Et maciem numerumque pedum, nigrumque colorem
Ponere; & humanam membris inducere formam.
Somnus abit. damno vigilans mea visa; querorque
In Superis opis esse nihil. at in ædibus ingens
Murmur erat: vocesque hominum exaudire videbar,
Jam mihi desuetas. dum suspicor has quoque somni,
Ecce venit Telamon properus: foribusque reclusis,
Speque fideque, pater, dixit, majora videbis.
Egredere. egredior: qualesque in imagine somni
Visus eram vidisse viros, ex ordine tales
Adspicio, agnoscoque. adeunt, regemque salutant.
Vota Jovi solvo, populisque recentibus urbem
Partior, & vacuos priscis cultoribus agros;
Myrmidonasque voco: nec origine nomina fraudo.
Corpora vidisti. mores, quos ante gerebant,
Nunc quoque habent: parcumque genus, patiensque laborum,
Quæsitique tenax, & qui quæsita reservent.
Hi te ad bella, pares annis animisque, sequentur;
Cum primum, qui te feliciter attulit, Eurus
(Eurus enim attulerat) fuerit mutatus in Austros.

Digitized by Google

Fab. XXVII. Argumentum.

Cephalus ab Aurora immutatur.

Cephalus de donis refert invicem Æaco de Procride conjuge, & cur, aut unde telum gereret. Cum in monte Hymetto Atticæ regionis venaretur, ab Aurora ob speciem raptus est. quem ut comperit Procridis prioris conjugis amore implicatum a se velle diverti, fecit ut mutata specie remissus Cephalus Athenas contenderet, & eam pollicitis muneribusque tentaret, an pudicitiam puram posset servare. Pluribus itaque rebus ad usum feminarum comparatis, quibus capi posset, fallaciâ mentem Procridis elicuit. Quod ut illa comperit, a marito se esse deceptam, pudore exterrita, ut conspectum ejus vitaret, altis se recondidit saltibus. Cephalus autem amoris impatientia, cum ejus absentiam ferre non posset, precibus impetravit, ut ad se rediret: reversaque canem ei dedit velocissimum, & jaculum inevitabile, quod numquam frustra jaceretur.

TAlibus atque aliis longum sermonibus illi
Implevere diem. lucis pars ultima mensæ
Est data, nox somnis. jubar aureus extulerat Sol:
Flabat adhuc Eurus; redituraque vela tenebat.

Ad Cephalum Pallante sati, cui grandior ætas,
Ad regem Cephalus, simul & Pallante creati
Conveniunt. sed adhuc regem sopor altus habebat.
Excipit Æacides illos in limine Phocus;
Nam Telamon, fraterque, viros ad bella legebant.
Phocus in interius spatium pulchrosque recessus
Cecropidas ducit: cum quîs simul ipse resedit.
Adspicit Æoliden ignota ex arbore factum
Ferre manu jaculum; cujus fuit aurea cuspis.
Pauca prius mediis sermonibus ille locutus,
Sum nemorum studiosus, ait, cædisque ferinæ:
Qua tamen e silva teneas hastile recisum,
Jamdudum dubito: certe, si fraxinus esset,
Fulva colore foret: si cornus, nodus inesset.
Unde sit ignoro: sed non formosius isto
Viderunt oculi telum jaculabile nostri.
Excipit Actæis e fratribus alter: &, Usum
Majorem specie mirabere, dixit, in isto.
Consequitur, quodcumque petit: Fortunaque missum
Non regit; & revolat, nullo referente, cruentum.
Tum vero juvenis Nereius omnia quærit:
Cur sit, & unde datum, quis tanti muneris auctor?
Quæ petit, ille refert; sed, quæ narrare pudori est,
Qua tulerit mercede, silet: tactusque dolore
Conjugis amissæ, lacrimis ita fatur obortis:
Hoc me, nate Dea, (quis possit credere?) telum
Flere facit, facietque diu, si vivere nobis

Fata diu dederint. hoc me cum conjuge cara
Perdidit. hoc utinam caruiſſem munere ſemper!
Procris erat (ſi forte magis pervenit ad aures
Orithyia tuas) raptæ ſoror Orithyiæ.
Si faciem moreſque velis conferre duarum,
Dignior ipſa rapi. pater hanc mihi junxit Erechtheus:
Hanc mihi junxit Amor. felix dicebar, eramque:
(Non ita Dîs viſum eſt) ac nunc quoque forſitan eſſem.
Alter agebatur poſt ſacra jugalia menſis,
Cum me, cornigeris tendentem retia cervis,
Vertice de ſummo ſemper florentis Hymetti
Lutea mane videt pulſis Aurora tenebris:
Invitumque rapit. liceat mihi vera referre,
Pace Deæ; quòd ſit roſeo ſpectabilis ore,
Quod teneat lucis, teneat confinia noctis,
Nectareis quod alatur aquis; ego Procrin amabam:
Pectore Procris erat, Procris mihi ſemper in ore.
Sacra tori, coituſque novos, thalamoſque recentes,
Primaque deſerti referebam fœdera lecti.
Mota Dea eſt: &, Siſte tuas, ingrate, querelas;
Procrin habe, dixit. quodſi mea provida mens eſt,
Non habuiſſe voles. meque illi irata remiſit.
Dum redeo, mecumque Deæ memorata retracto,
Eſſe metus cœpit, ne jura jugalia conjux
Non bene ſervaſſet. facieſque ætaſque jubebant
Credere adulterium: prohibebant credere mores.
Sed tamen abfueram: ſed & hæc erat, unde redibam,

Criminis exemplum: sed cuncta timemus amantes.
Quærere, quo doleam, studeo; donisque pudicam
Sollicitare fidem. favet huic Aurora timori:
Immutatque meam (videor sensisse) figuram.
Palladias ineo, non cognoscendus, Athenas:
Ingrediorque domum. culpâ domus ipsa carebat;
Castaque signa dabat; dominoque erat anxia rapto.
Vix aditu per mille dolos ad Erechthida facto,
Ut vidi, obstupui: meditataque pene reliqui
Tentamenta fide: male me, quin vera faterer,
Continui; male quin, ut oportuit, oscula ferrem.
Tristis erat: sed nulla tamen formosior illâ
Esse potest tristi; desiderioque calebat
Conjugis abrepti. tu collige, qualis in illa,
Phoce, decor fuerit; quam sic dolor ipse decebat.
Quid referam, quoties tentamina nostra pudici
Repulerint mores? quoties, Ego, dixerit, uni
Servor, ubicumque est: uni mea gaudia servo?
Cui non ista fide satis experientia sano
Magna foret? non sum contentus; & in mea pugno
Vulnera; dum census dare me pro nocte paciscor.
Muneraque augendo tandem dubitare coegi.
Exclamo: Male tectus ego en, male pactus adulter
Verus eram conjux: me, perfida, teste teneris.
Illa nihil: tacito tantummodo victa pudore
Insidiosa malo cum conjuge limina fugit:
Offensâque mei genus omne perosa virorum

Digitized by Google

Montibus errabat, studiis operata Dianæ.
Tum mihi deserto violentior ignis ad ossa
Pervenit: orabam veniam; & peccasse fatebar.
Et potuisse datis simili succumbere culpæ
Me quoque muneribus; si munera tanta darentur.
Hoc mihi confesso, læsum prius ulta pudorem,
Redditur, & dulces concorditer exigit annos.
Dat mihi præterea, tamquam se parva dedisset
Dona, canem munus: quem cum sua traderet illi
Cynthia, Currendo superabit, dixerat, omnes.
Dat simul & jaculum; manibus quod (cernis) habemus.
Muneris alterius quæ sit fortuna requiris?
Accipe. mirandi novitate movebere facti.

Fab. XXVIII. Argumentum.

Canis & vulpes in saxum.

Thebani, Najadibus Nymphisque futura prædicentibus, Themidis Deæ, obscura dantis responsa, templum everterunt. Indignata Dea feram immisit, quæ pecora & agrestes vexabat. Ad quam opprimendam cum reliqua Græciæ juventute convenit Cephalus, cum jaculo & Lælape cane, a Procride accepto. Qui cum missus vulpem persequeretur, essetque Cephalus telum conjecturus, utrumque adspexit in saxum commutatum.

Carmina Laiades non intellecta priorum
Solverat ingeniis; & præcipitata jacebat
Immemor ambagum, vates obscura, suarum.
Scilicet alma Themis non talia linquit inulta.
Protinus Aoniis immittitur altera Thebis
Pestis; & exitio multi pecorumque suoque
Rurigenæ pavere feram. vicina juventus
Venimus; & latos indagine cinximus agros.
Illa levi velox superabat retia saltu:
Summaque transibat positarum lina plagarum.
Copula detrahitur canibus, quas illa sequentes
Effugit, & volucri non segnius alite ludit.
Poscor & ipse meum consensu Lælapa magno.
Muneris hoc nomen. jamdudum vincula pugnat
Exsuere ipse sibi, colloque morantia tendit.
Vix bene missus erat, nec jam poteramus, ubi esset,
Scire. pedum calidus vestigia pulvis habebat.
Ipse oculis ereptus erat. non ocior illo
Hasta, nec excussæ contorto verbere glandes,
Nec Gortyniaco calamus levis exit ab arcu.
Collis apex medii subjectis imminet arvis:
Tollor eò, capioque novi spectacula cursûs:
Quo modo deprendi, modo se subducere ab ipso
Vulnere visa fera est. nec limite callida recto,
In spatiumve fugit; sed decipit ora sequentis,
Et redit in gyrum, ne sit suus impetus hosti.

Digitized by Google

Imminet hic, sequiturque parem: similisque tenenti
Non tenet, & vacuos exercet in aera morsus.
Ad jaculi vertebar opem: quod dextera librat
Dum mea, dum digitos amentis indere tento.
Lumina deflexi; revocataque rursus eodem
Retuleram, medio (mirum!) duo marmora campo
Adspicio; fugere hoc, illud latrare putares.
Scilicet invictos ambo certamine cursûs
Esse Deus voluit; si quis Deus adfuit illis.

Fab. XXIX. Argumentum.

Procris pro fera occisa.

Hic cum assidue Dianæ studio feras persequeretur, & ambigua vox refrigerantis Cephali ad eam esset perlata, qui ex nimio æstu auram sæpius invocaret, non immemor pristini amoris, dum virgultis se recondit, ut specularetur, an esset aliqua aura nomine, cujus ille cupiditate impulsus a se alienaretur, Cephalus procul speculatus vehementius moveri virgulta, dum latere feram existimat eo loco reconditam, jaculo emisso, conjugem imprudens interfecit. Fertur autem id telum cum cane ab eadem conjuge Procride Cephalo tributum, cujus vim ob iram Auroræ, similiter ut feræ ab eo percussæ, maximo cum luctu viri experta est.

Ha-

Digitized by Google

HActenus: & tacuit. Jaculo quod crimen in ipso?
Phocus ait. jaculi sic crimina reddidit ille.
Gaudia principium nostri sint, Phoce, doloris.
Illa prius referam. juvat o meminisse beati
Temporis, Æacida, quo primos rite per annos
Conjuge eram felix, felix erat illa marito.
Mutua cura duos, & amor socialis habebat.
Nec Jovis illa meo thalamos præferret amori:
Nec me quæ caperet, non si Venus ipsa veniret,
Ulla erat. æquales urebant pectora flammæ.
Sole fere radiis feriente cacumina primis,
Venatum in silvas juveniliter ire solebam:
Nec mecum famulos, nec equos, nec naribus acres
Ire canes, nec lina sequi nodosa sinebam.
Tutus eram jaculo. sed cum satiata ferinæ
Dextera cædis erat; repetebam frigus, & umbras,
Et, quæ de gelidis halabat vallibus, auram.
Aura petebatur medio mihi lenis in æstu:
Auram exspectabam: requies erat illa labori.
Aura, (recordor enim) venias, cantare solebam:
Meque juves, intresque sinus, gratissima, nostros:
Utque facis, relevare velis, quibus urimur, æstus.
Forsitan addiderim (sic me mea fata trahebant)
Blanditias plures: &, Tu mihi magna voluptas,
Dicere sim solitus: tu me reficisque fovesque:
Tu facis, ut silvas, ut amem loca sola: meoque

Spiritus iste tuus semper captatur ab ore.
Vocibus ambiguis deceptam præbuit aurem
Nescio quis: nomenque auræ tam sæpe vocatum
Esse putans Nymphæ, Nympham mihi credit amari.
Criminis extemplo ficti temerarius auctor
Procrin adit: linguâque refert audita susurrâ.
Credula res amor est. subito collapsa dolore,
Ut sibi narratur, cecidit: longoque refecta
Tempore, se miseram, se fati dixit iniqui:
Deque fide questa est: & crimine concita vano,
Quod nihil est, metuit; metuit sine corpore nomen:
Et dolet infelix veluti de pellice vera.
Sæpe tamen dubitat; speratque miserrima falli:
Indicioque fidem negat; &, nisi viderit ipsa,
Damnatura sui non est delicta mariti.
Postera depulerant Auroræ lumina noctem;
Egredior, silvasque peto: victorque per herbas,
Aura, veni, dixi, nostroque medere labori.
Et subito gemitus inter mea verba videbar
Nescio quos audisse. Veni, tamen, optima, dixi.
Fronde levem rursus strepitum faciente caduca,
Sum ratus esse feram: telumque volatile misi.
Procris erat: medioque tenens in pectore vulnus,
Hei mihi! conclamat. vox est ubi cognita fidæ
Conjugis, ad vocem præceps amensque cucurri.
Semanimem, & sparsas fœdantem sanguine vestes,
Et sua (me miserum!) de vulnere dona trahentem

Digitized by Google

Invenio: corpusque meo mihi carius ulnis
Sontibus attollo: scissaque a pectore veste
Vulnera sæva ligo: conorque inhibere cruorem:
Neu me morte sua sceleratum deserat, oro.
Viribus illa carens, & jam moribunda, coegit
Hæc se pauca loqui: Per nostri fœdera lecti,
Perque Deos supplex oro, superosque, meosque;
Per si quid merui de te bene; perque manentem
Nunc quoque, cum pereo, caussam mihi mortis, amorem,
Ne thalamis Auram patiare innubere nostris.
Dixit: & errorem tum denique nominis esse
Et sensi, & docui. sed quid docuisse juvabat?
Labitur; & parvæ fugiunt cum sanguine vires.
Dumque aliquid spectare potest, me spectat: & in me
Infelicem animam, nostroque exhalat in ore.
Sed vultu meliore mori secura videtur.
Flentibus hæc lacrimans heros memorabat; & ecce
Æacus ingreditur duplici cum prole, novoque
Milite; quem Cephalus cum fortibus accipit armis.

P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEON

LIBER VIII.

FAB. I. ARGUMENTUM.

Scylla Niſi filia in avem Cirin, & Niſus pater ejus in avem haliæetum.

Minos Jovis & Europæ filius, cum propter filium Androgeum interemtum ab Athenienſibus pœnas repeteret; Megara, in qua urbe regnabat Niſus, continuo cum Athenienſibus acceſſit. Qua expugnata, animo conceperat, occiſis hoſtium præſidiis, victoriam faciliter conſecuturum. Inter quæ Scylla Niſi filia murum adſcendit delectandi gratia, propter lapidem vocalem, qui Apollinis citharæ poſitus ſonitum adjecerat. Ut animadvertit Minoem urbi adſidentem cultu regali, bellicisque rebus intereſſe, pulchritudine ejus exarſit. Et cum potiendi nullam viam inveniret, ut victorem hoſtem.

faceret gloriosiorem, crinem purpureum patri dormienti abscidit, quo fata patriæ continebantur. Quem cum, reseratis portis accepto hoste, ad Minoem pertulisset, ille impium facinus aversatus, novissime eam navigio recipere noluit. Patre jam in avem piscatoriam transfigurato, quam Græci haliæeton dicunt, ac persequente filiam, illa quoque in volucrem Cirin transfigurata est.

JAM nitidum retegente diem, noctisque fugante
Tempora Lucifero, cadit Eurus; & humida surgunt
Nubila. dant placidi cursum redeuntibus Austri
Æacidis, Cephaloque; quibus feliciter acti
Ante exspectatum portus tenuere petitos.
Interea Minos Lelegeia litora vastat:
Prætentatque sui vires Mavortis in urbe
Alcathoi, quam Nisus habet; cui splendidus ostro
Inter honoratos medio de vertice canos
Crinis inhærebat, magni fiducia regni.
Sexta resurgebant orientis cornua Phœbes,
Et pendebat adhuc belli Fortuna; diuque
Inter utrumque volat dubiis Victoria pennis.
Regia turris erat vocalibus addita muris:
In quibus auratam proles Letoia fertur
Deposuisse lyram: saxo sonus ejus inhæsit.
Sæpe illuc solita est adscendere filia Nisi,
Et petere exiguo resonantia saxa lapillo,

Tum cum pax esset. bello quoque sæpe solebat
Spectare ex illa rigidi certamina Martis,
Jamque mora belli procerum quoque nomina norat,
Armaque, equosque, habitusque, Cydoneasque pharetras.
Noverat ante alios faciem ducis Europæi,
Plus etiam, quam nosse sat est. hac judice, Minos,
Seu caput abdiderat cristata casside pennis,
In galea formosus erat: seu sumserat auro
Fulgentem clypeum, clypeum sumsisse decebat:
Torserat adductis hastilia lenta lacertis;
Laudabat virgo junctam cum viribus artem.
Imposito patulos calamo sinuaverat arcus;
Sic Phœbum sumtis jurabat stare sagittis.
Cum vero faciem demto nudaverat ære,
Purpureusque albi stratis insignia pictis
Terga premebat equi, spumantiaque ora regebat;
Vix sua, vix sanæ virgo Niseia compos
Mentis erat. felix jaculum, quod tangeret ille,
Quæque manu premeret, felicia frena vocabat.
Impetus est illi, (liceat modo) ferre per agmen
Virgineos hostile gradus; est impetus illi,
Turribus e summis in Gnosia mittere corpus
Castra; vel æratas hosti recludere portas;
Vel si quid Minos aliud velit. utque sedebat
Candida Dictæi spectans tentoria regis,
Læter, ait, doleamne geri lacrimabile bellum,
In dubio est. doleo quod Minos hostis amanti est.

Sed nisi bella forent, numquid mihi cognitus esset?
Me tamen accepta poterat deponere bellum
Obside: me comitem, me pacis pignus habere.
Si, quæ te genuit, talis, pulcherrime rerum,
Qualis es ipse, fuit; merito Deus arsit in illa.
O ego ter felix, si pennis lapsa per auras
Gnosiaci possim castris insistere regis:
Fassaque me, flammasque meas, qua dote, rogarem,
Vellet emi! tantum patrias ne posceret arces.
Nam pereant potius sperata cubilia, quam sim
Proditione potens. quamvis sæpe utile vinci
Victoris placidi fecit clementia multis.
Justa facit certe pro nato bella peremto:
In caussaque valet. caussamque tuentibus armis,
Ut puto, vincemur: qui si manet exitus urbem,
Cur suus hæc illi reserabit mœnia Mavors,
Et non noster amor? melius sine cæde, moraque,
Impensaque sui poterit superare cruoris.
Quam metuo certe, ne quis tua pectora, Minos,
Vulneret imprudens! quis enim tam dirus, ut in te
Dirigere immitem, nisi nescius, audeat hastam?
Cœpta placent, & stat sententia tradere mecum
Dotalem patriam, finemque imponere bello.
Verùm velle parum est. aditus custodia servat:
Claustraque portarum genitor tenet. hunc ego solum
Infelix timeo: solus mea vota moratur.
Dî facerent, sine patre forem! sibi quisque profecto

Digitized by Google

Fit Deus. ignavis precibus Fortuna repugnat.
Altera jamdudum succensa Cupidine tanto
Perdere gauderet, quodcumque obstaret amori.
Et cur ulla foret me fortior? ire per ignes,
Per gladios ausim. neque in hoc tamen ignibus ullis,
Aut gladiis opus est: opus est mihi crine paterno.
Illa mihi est auro pretiosior, illa beatam
Purpura me, votique mei factura potentem.
Talia dicenti, curarum maxima nutrix,
Nox intervenit; tenebrisque audacia crevit.
Prima quies aderat; qua curis fessa diurnis
Pectora somnus habet. thalamos taciturna paternos
Intrat: & (heu facinus!) fatali nata parentem
Crine suum spoliat: prædâque potita nefandâ
Fert secum spolium sceleris; progressaque portâ
Per medios hostes (meritis fiducia tanta est)
Pervenit ad regem: quem sic adfata paventem:
Suasit amor facinus. proles ego regia Nisi
Scylla, tibi trado patriosque meosque Penates.
Præmia nullo peto, nisi te. cape pignus amoris
Purpureum crinem. nec me nunc tradere crinem,
Sed patrium tibi crede caput. sceleratque dextrâ
Munera porrexit. Minos porrecta refugit;
Turbatusque novi respondit imagine facti:
Dî te submoveant, o nostri infamia secli,
Orbe suo: tellusque tibi pontusque negentur.
Certe ego non patiar Jovis incunabula Creten,

Quæ meus est orbis, tantum contingere monstrum.
Dixit: & , ut leges captis justissimus auctor
Hostibus imposuit, classis retinacula solvi
Jussit, & æratas impelli remige puppes.
Scylla, freto postquam deductas nare carinas,
Nec præstare ducem sceleris sibi præmia vidit;
Consumtis precibus violentam transit in iram:
Intendensque manus, sparsis furibunda capillis,
Quo fugis, exclamat, meritorum auctore relictâ,
O patriæ prælate meæ, prælate parenti?
Quo fugis, immitis? cujus victoria nostrum
Et scelus & meritum est. nec te data munera, nec tê
Noster movit amor; nec quod spes omnis in unum
Te mea congesta est? nam quo deserta revertar?
In patriam? superata jacet. sed finge manere:
Proditione mea clausa est mihi. patris ad ora?
Quæ tibi donavi. cives odere merentem:
Finitimi exemplum metuunt. obstruximus orbem
Terrarum, nobis ut Crete sola pateret.
Hac quoque si prohibes, si nos, ingrate, relinquis,
Non genetrix Europa tibi, sed inhospita Syrtis,
Armeniæve tigres, Austrove agitata Charybdis.
Nec Jove tu natus: nec mater imagine tauri
Ducta tua est. (generis falsa est ea fabula vestri)
Et ferus, & captus nullius amore juvencæ
Qui te progenuit, taurus fuit. exige pœnas,
Nise pater. gaudete malis modo prodita nostris

Mœnia: nam fateor, merui; & sum digna perire.
Me tamen ex illis aliquis, quos impia læsi,
Me perimat. cur, qui vicisti crimine nostro,
Insequeris crimen? scelus hoc patriæque patrique,
Officium tibi sit. te vere conjuge digna est,
Quæ torvum ligno decepit adultera taurum;
Dissortemque utero fœtum tulit. ecquid ad aures
Perveniunt mea dicta tuas? an inania venti
Verba ferunt; idemque tuas, ingrate, carinas?
Jam jam Pasiphaen non est mirabile taurum
Præposuisse tibi: tu plus feritatis habebas.
Me miseram! properare juvat: divulsaque remis
Unda sonat. mecum simul ah! mea terra recedit.
Nil agis, o frustra meritorum oblite meorum.
Insequar invitum: puppimque amplexa recurvam,
Per freta longa trahar. Vix dixerat; insilit undas;
Consequiturque rates, faciente Cupidine vires.
Gnosiacæque hæret comes invidiosa carinæ.
Quam pater ut vidit, (nam jam pendebat in auras,
Et modo factus erat fulvis Halyæetos alis)
Ibat, ut hærentem rostro laniaret adunco.
Illa metu puppim dimittit: at aura cadentem
Sustinuisse levis, ne tangeret æquora, visa est.
Pluma fuit. plumis in avem mutata vocatur
Ciris: & a tonso est hoc nomen adepta capillo.

Digitized by Google

FAB. II. ARGUMENTUM.

Ariadne in coronam.

Minos victor cum stipendium Atheniensibus imposuisset, & nobilium liberi quotannis ad labyrinthum a Dædalo factum mitterentur, qui Minotauro objicerentur, quem Pasiphae Solis filia, Minois uxor, ejusdem Dædali fabri ope juncta tauro, enixa fuerat; tertio stipendio Theseus, Ægei & Æthræ filius, in insulam Cretam devectus, Ariadnæ Minois & Pasiphaes filiæ, quæ pulchritudine ejus exarserat, amore periculum capitis effugit. Digrediens itaque Athenas cum virgine abducta, ut Dian insulam contigit, Liberum patrem habuit in malis: desertam enim a Theseo sibi copulavit Deus, utque sui in eam amoris memoria exsisteret, coronam nomine ejus in cœlum transtulit.

Vota Jovi Minos taurorum corpora centum
Solvit, ut egressus ratibus Curetida terram
Contigit; & spoliis decorata est regia fixis.
Creverat opprobrium generis: fœdumque patebat
Matris adulterium monstri novitate biformis.
Destinat hunc Minos thalamis removere pudorem,
Multiplicique domo, cæcisque includere tectis.

Digitized by Google

Dædalus, ingenio fabræ celeberrimus artis,
Ponit opus: turbatque notas, & lumina flexum
Ducit in errorem variarum ambage viarum.
Non secus ac liquidus Phrygiis Mæandros in arvis
Ludit; & ambiguo lapsu refluitque fluitque:
Occurrensque sibi venturas adspicit undas:
Et nunc ad fontes, nunc in mare versus apertum,
Incertas exercet aquas. ita Dædalus implet
Innumeras errore vias: vixque ipse reverti
Ad limen potuit; tanta est fallacia tecti.
Quo postquam tauri geminam juvenisque figuram
Clausit; & Actæo bis pastum sanguine monstrum
Tertia sors annis domuit repetita novenis;
Utque ope virginea, nullis iterata priorum,
Janua difficilis filo est inventa relecto;
Protinus Ægides, rapta Minoide, Dian
Vela dedit: comitemque suam crudelis in illo
Litore deseruit. desertæ, & multa querenti,
Amplexus & opem Liber tulit. utque perenni
Sidere clara foret, sumtam de fronte coronam
Immisit cœlo. tenues volat illa per auras:
Dumque volat, gemmæ subitos vertuntur in ignes:
Consistuntque loco, specie remanente Coronæ,
Qui medius nixique genu est, anguemque tenentis.

FAB. III. ARGUMENTUM.

Perdix in avem sui nominis.

Dædalus Eupalami filius supradictus, cum propter commissa Minoem, a quo clausus tenebatur, profugere vellet, pennas sibi & filio Icaro aptavit, quibus, ut volucres, profugerent regis imperium. Quorum Icarus, quia præceptis parentis obtemperare nequiverat, in insulam maris decidit, quæ ab ejus nomine Icaria dicta est. Dædalus autem in Siciliam ad Cocalum regem, sepulto filio, profugit; cujus casum Perdix, Calai filius, Atheniensis pro gaudio tulit. nam cum is a matre propter cognationem fratri datus esset in disciplinam, quia primus serræ inventor fuerat; ob invidiam ingenii a Dædalo præcipitatus est. cui in malis Minerva decidenti opem tulit. Ante enim, quam terram contingeret, ab ea in volucrem est versus, quæ a nomine ejus perdix vocatur.

DÆdalus interea Creten, longumque perosus
Exsilium, tractusque soli natalis amore,
Clausus erat pelago. Terras licet, inquit, & undas
Obstruat: at cœlum certe patet. ibimus illac.
Omnia possideat; non possidet aera Minos.
Dixit: & ignotas animum dimittit in artes:

Digitized by Google

Naturamque novat. nam ponit in ordine pennas,
A minima cœptas, longam breviore sequenti;
Ut clivo crevisse putes. sic rustica quondam
Fistula disparibus paullatim surgit avenis.
Tum lino medias, & ceris adligat imas.
Atque ita compositas parvo curvamine flectit,
Ut veras imitentur aves. puer Icarus unà
Stabat: &, ignarus sua se tractare pericla,
Ore renidenti, modo quas vaga moverat aura,
Captabat plumas: flavam modo pollice ceram
Mollibat; lusuque suo mirabile patris
Impediebat opus. postquam manus ultima cœptis
Imposita est, geminas opifex libravit in alas
Ipse suum corpus, motaque pependit in aura.
Instruit & natum: Medioque ut limite curras,
Icare, ait, moneo. ne, si demissior ibis,
Unda gravet pennas; si celsior, ignis adurat.
Inter utrumque vola. nec te spectare Booten,
Aut Helicen jubeo, strictumve Orionis ensem.
Me duce, carpe viam. pariter præcepta volandi
Tradit; & ignotas humeris adcommodat alas.
Inter opus monitusque genæ maduere seniles;
Et patriæ tremuere manus. dedit oscula nato
Non iterum repetenda suo: pennisque levatus
Ante volat; comitique timet. velut ales, ab alto
Quæ teneram prolem producit in aera nido.
Hortaturque sequi; damnosasque erudit artes;

Digitized by Google

Et movet ipse suas, & nati respicit alas.
Hos aliquis, tremula dum captat arundine pisces,
Aut pastor baculo, stivave innixus arator,
Vidit; & obstupuit: quique æthera carpere possent,
Credidit esse Deos. & jam Junonia lævâ
Parte Samos ſuerant, Delosque, Parosque relictæ:
Dextra Lebynthos erant, ſecundaque melle Calymne.
Cum puer audaci cœpit gaudere volatu;
Deseruitque ducem: cœlique cupidine tractus
Altius egit iter. rapidi vicinia Solis
Mollit odoratas, pennarum vincula, ceras,
Tabuerant ceræ: nudos quatit ille lacertos:
Remigioque carens non ullas percipit auras.
Oraque cæruleâ, patrium clamantia nomen,
Excipiuntur aquâ: quæ nomen traxit ab illo.
At pater infelix, nec jam pater, Icare, dixit,
Icare, dixit, ubi es? qua te regione requiram?
Icare, dicebat: pennas adspexit in undis,
Devovitque suas artes; corpusque sepulcro
Condidit; & tellus a nomine dicta sepulti.
Hunc miseri tumulo ponentem corpora nati
Garrula ramosâ prospexit ab ilice perdix:
Et plausit pennis: testataque gaudia cantu est;
Unica tunc volucris; nec visa prioribus annis,
Factaque nuper avis, longum tibi, Dædale, crimen.
Namque huic tradiderat, fatorum ignara, docendam
Progeniem germana suam, natalibus actis

Bis puerum senis, animi ad præcepta capacis.
Ille etiam medio spinas in pisce notatas
Traxit in exemplum: ferroque incidit acuto
Perpetuos dentes; & serræ reperit usum.
Primus & ex uno duo ferrea brachia nodo
Vinxit; ut, æquali spatio distantibus illis,
Altera pars staret, pars altera duceret orbem.
Dædalus invidit; sacraque ex arce Minervæ
Præcipitem mittit, lapsum mentitus. at illum,
Quæ favet ingeniis, excepit Pallas: avemque
Reddidit, & medio velavit in aere pennis.
Sed vigor ingenii quondam velocis in alas,
Inque pedes abiit. nomen, quod & ante, remansit.
Non tamen hæc alte volucris sua corpora tollit,
Nec facit in ramis, altoque cacumine, nidos;
Propter humum volitat: ponitque in sepibus ova:
Antiquique memor metuit sublimia casûs.

Fab. IV. Argumentum.

Meleagrides in aves.

Œneus Parthaonis filius quia in sacrificio cogendorum fructuum consulto præterierat Dianam; aper ab ea missus est, qui Calydoniæ agros vastaret. Perseverante Œneo in despectu Deæ, Meleager ejus filius, convocatis principibus Græciæ, aprum venari ingressus est. Cum quibus Atalante Schœnei

filia

filia ex Arcadia digressa, quæ prima aprum vulneravit. Cujus virtutem & speciem miratus Meleager, interemto apro, exuvias ei concessit, quas Plexippus, Toxeus, Agenor, Thestii filii, virgini ereptas cum interitu rependerunt. At Althæa mater Meleagri, ut fratrum cædem accepit, stipitem fatalem conditum a Parcis, in quo vita Meleagri continebatur, flammâ perussit. Quo consumto, Meleager extinctus est; cujus interitu sorores, inter fletum conversæ in volucres, e fratris nomine Meleagrides cognominantur.

JAmque fatigatum tellus Ætnæa tenebat
Dædalon: & sumtis pro supplice Cocalus armis
Mitis habebatur. jam lamentabile Athenæ
Pendere desierant Thesea laude tributum.
Templa coronantur: bellatricemque Minervam
Cum Jove Dîsque vocant aliis: quos sanguine voto,
Muneribusque datis, & acerris turis adorant.
Sparserat Argolicas nomen vaga Fama per urbes
Theseos: & populi, quos dives Achaia cepit,
Hujus opem magnis imploravere periclis:
Hujus opem Calydon, quamvis Meleagron haberet,
Sollicita supplex petiit prece. caussa petendi
Sus erat, infestæ famulus vindexque Dianæ.
Œnea namque ferunt, pleni successibus anni,
Primitias, frugem Cereri, sua vina Lyæo,

Palladios flavæ latices libasse Minervæ.
Cœptus ab agricolis Superos pervenit ad omnes
Invidiosus honos: solas sine ture relictas
Præteritæ cessasse ferunt Letoidos aras.
Tangit & ira Deos. At non impune feremus;
Quæque inhonoratæ, non & dicemur inultæ,
Inquit: & Œneos ultorem spreta per agros
Misit aprum: quanto majores herbida tauros
Non habet Epiros: sed habent Sicula arva minores.
Sanguine & igne micant oculi; riget ardua cervix;
Et setæ densis similes hastilibus horrent;
Stantque velut vallum, velut alta hastilia setæ.
Fervida cum rauco latos stridore per armos
Spuma fluit: dentes æquantur dentibus Indis.
Fulmen ab ore venit: frondes adflatibus ardent.
Is modo crescenti segetes proculcat in herba:
Nunc matura metit fleturi vota coloni:
Et Cererem in spicis intercipit. area frustra,
Et frustra exspectant promissas horrea messes.
Sternuntur gravidi longo cum palmite fœtus,
Baccaque cum ramis semper frondentis olivæ.
Sævit & in pecudes. non has pastorve canesve,
Non armenta truces possunt defendere tauri.
Diffugiunt populi: nec se, nisi mœnibus urbis,
Esse putant tutos: donec Meleagros, & unà
Lecta manus juvenum coiere cupidine laudis.
Tyndaridæ gemini, spectatus cæstibus alter,

Digitized by Google

Alter equo; primæque ratis molitor Iason,
Et cum Pirithoo felix concordia Theseus,
Et duo Thestiadæ, prolesque Aphareia Lynceus,
Et velox Idas, & jam non femina Cæneus,
Leucippusque ferox, jaculoque insignis Acastus,
Hippothoosque, Dryasque, & cretus Amyntore Phœnix,
Actoridæque pares, & missus ab Elide Phyleus.
Nec Telamon aberat, magnive creator Achillis,
Cumque Pheretiade & Hyanteo Iolao
Impiger Eurytion, & cursu invictus Echion,
Naryciusque Lelex, Panopeusque, Hyleusque, feroxque
Hippasus, & primis etiamnum Nestor in armis;
Et quos Hippocoon antiquis misit Amyclis,
Penelopesque socer, cum Parrhasio Ancæo,
Ampycidesque sagax, & adhuc a conjuge tutus
Œclides, nemorisque decus Tegeæa Lycei.
Rasilis huic summam mordebat fibula vestem:
Crinis erat simplex, nondum collectus in unum:
Ex humero pendens resonabat eburnea lævo
Telorum custos: arcum quoque læva tenebat.
Talis erat cultus: facies, quam dicere vere
Virgineam in puero, puerilem in virgine possis.
Hanc pariter vidit, pariter Calydonius heros
Optavit, renuente Deo: flammasque latentes
Hausit, &, O felix, si quem dignabitur, inquit,
Ista virum! nec plura sinunt tempusque pudorque
Dicere: majus opus magni certaminis urguet.

Silva frequens trabibus, quam nulla ceciderat ætas;
Incipit a plano, devexaque proſpicit arva.
Quo poſtquam venere viri; pars retia tendunt:
Vincula pars adimunt canibus: pars preſſa ſequuntur
Signa pedum: cupiuntque ſuum reperire periclum.
Concava vallis erat, qua ſe demittere rivi
Adſuerant pluvialis aquæ. tenet ima lacunæ
Lenta ſalix, ulvæque leves, juncique paluſtres,
Viminaque, & longa parvæ ſub arundine cannæ.
Hinc aper excitus medios violentus in hoſtes
Fertur, ut excuſſis eliſi nubibus ignes.
Sternitur incurſu nemus; & propulſa fragorem
Silva dat. exclamant juvenes: prætentaque forti
Tela tenent dextrâ, lato vibrantia ferro.
Ille ruit; ſpargitque canes, ut quiſque ruenti
Obſtat; & obliquo latrantes diſſipat ictu.
Cuſpis Echionio primum contorta lacerto
Vana fuit: truncoque dedit leve vulnus acerno.
Proxima, ſi nimiis mittentis viribus uſa
Non foret, in tergo viſa eſt hæſura petito:
Longius ît: auctor teli Pagaſæus Iaſon.
Phœbe, ait Ampycides, ſi te coluique, coloque,
Da mihi, quod petitur, certo contingere telo.
Quâ potuit, precibus Deus adnuit. ictus ab illo,
Sed ſine vulnere, aper: ferrum Diana volanti
Abſtulerat jaculo: lignum ſine acumine venit.
Ira feri mota eſt: nec fulmine lenius arſit:

Lux micat ex oculis, spiratque e pectore flamma.
Utque volat moles, adducto concita nervo,
Cum petit aut muros, aut plenas milite turres;
In juvenes vasto sic impete vulnificus sus
Fertur, & Eupalamon Pelagonaque, dextra tuentes
Cornua, prosternit. socii rapuere jacentes.
At non letiferos effugit Enæsimus ictus
Hippocoonte satus. trepidantem, & terga parantem
Vertere, succiso liquerunt poplite nervi.
Forsitan & Pylius citra Trojana perîsset
Tempora: sed sumto posita conamine ab hasta,
Arboris insiluit, quæ stabat proxima, ramis:
Despexitque, loco tutus, quem fugerat, hostem.
Dentibus ille ferox in querno stipite tritis,
Imminet exitio, frendensque recentibus armis
Othriadæ magni rostro femur hausit adunco.
At gemini, nondum cœlestia sidera, fratres,
Ambo conspicui, nive candidioribus ambo
Vectabantur equis: ambo vibrata per auras
Hastarum tremulo quatiebant spicula motu.
Vulnera fecissent; nisi setiger inter opacas
Nec jaculis, îsset, nec equo loca pervia, silvas.
Persequitur Telamon: studioque incautus eundi,
Pronus ab arborea cecidit radice retentus.
Dum levat hunc Peleus; celerem Tegeæa sagittam
Imposuit nervo, sinuatoque expulit arcu.
Fixa sub aure feri summum destringit arundo

Corpus: & exiguo rubefecit sanguine setas.
Nec tamen illa sui successu lætior ictûs,
Quam Meleagros erat. primus vidisse putatur;
Et primus sociis visum ostendisse cruorem;
Et, Meritum, dixisse, feres virtutis honorem.
Erubuere viri. seque exhortantur; & addunt
Cum clamore animos: jaciuntque sine ordine tela.
Turba nocet jactis: &, quos petit, impedit ictus.
Ecce furens contra sua fata bipennifer Arcas,
Discite femineis quid tela virilia præstent,
O juvenes, operique meo concedite, dixit.
Ipsa suis licet hunc Latonia protegat armis;
Hunc tamen invitâ perimet mea dextra Dianâ.
Talia magniloquo tumidus memoraverat ore:
Ancipitemque manu tollens utraque securim,
Institerat digitis, primos suspensus in artus.
Occupat audacem: quâque est via proxima leto,
Summa ferus geminos direxit in inguina dentes.
Concidit Ancæus: glomerataque sanguine multo
Viscera, lapsa fluunt: madefactaque terra cruore est.
Ibat in adversum, proles Ixionis, hostem
Pirithous, validâ quatiens venabula dextrâ.
Cui, Procul, Ægides, o me mihi carior, inquit,
Pars animæ consiste meæ: licet eminus esse
Fortibus: Ancæo nocuit temeraria virtus.
Dixit: & ærata torsit grave cuspide cornum:
Quo bene librato, votique potente futuro,

Obstitit esculea frondosus ab arbore ramus.
Misit & Æsonides jaculum: quod casus ab illo
Vertit in immeriti fatum latrantis, &, inter
Ilia conjectum, tellure per ilia fixum est.
At manus Œnidæ variat: missisque duabus,
Hasta prior terrâ, medio stetit altera tergo.
Nec mora: dum sævit, dum corpora versat in orbem,
Stridentemque novo spumam cum sanguine fundit;
Vulneris auctor adest: hostemque irritat ad iram:
Splendidaque adversos venabula condit in armos.
Gaudia testantur socii clamore secundo;
Vitricemque petunt dextræ conjungere dextram:
Immanemque ferum, multa tellure jacentem,
Mirantes spectant: neque adhuc contingere tutum
Esse putant: sed tela tamen sua quisque cruentant.
Ipse pede imposito caput exitiabile pressit:
Atque ita, Sume mei spolium, Nonacria, juris,
Dixit: & in partem veniat mihi gloria tecum.
Protinus exuvias, rigidis horrentia setis
Terga, dat, & magnis insignia dentibus ora.
Illi lætitiæ est cum munere muneris auctor.
Invidêre alii; totoque erat agmine murmur.
E quibus, ingenti tendentes brachia voce,
Pone age, nec titulos intercipe, femina, nostros,
Thestiadæ clamant: nec te fiducia formæ
Decipiat; longeque tuo sit captus amore
Auctor. & huic adimunt munus, jus muneris illi.

Non tulit; & tumida frendens Mavortius ira,
Discite raptores alieni, dixit, honoris,
Facta minis quantum distent. hausitque nefando
Pectora Plexippi, nil tale timentia, ferro.
Toxea, quid faciat dubium, pariterque volentem
Ulcisci fratrem, fraternaque fata timentem,
Haud patitur dubitare diu: calidumque priori
Cæde recalfecit consorti sanguine telum.
Dona Deûm templis, nato victore, ferebat,
Cum videt extinctos fratres, Althæa, referri.
Quæ, plangore dato, mœstis ululatibus urbem
Implet; & auratas mutavit vestibus atris.
At simul est auctor necis editus, excidit omnis
Luctus: & a lacrimis in pœnæ versus amorem est.
Stipes erat; quem, cum partus enixa jaceret
Thestias, in flammam triplices posuere Sorores:
Staminaque impresso fatalia pollice nentes;
Tempora, dixerunt, eadem lignoque tibique,
O modo nate, damus. quo postquam carmine dicto
Excessere Deæ, flagrantem mater ab igne
Eripuit torrem: sparsitque liquentibus undis.
Ille diu fuerat penetralibus abditus imis:
Servatusque tuos, juvenis, servaverat annos.
Protulit hunc genetrix, tædasque in fragmina poni
Imperat: & positis inimicos admovet ignes.
Tum conata quater flammis imponere ramum,
Cœpta quater tenuit. pugnant materque sororque,

Digitized by Google

In diversa trahunt unum duo nomina pectus.
Sæpe metu sceleris pallebant ora futuri:
Sæpe suum fervens oculis dabat ira ruborem.
Et modo nescio quid similis crudele minanti
Vultus erat; modo quem misereri credere posses.
Cumque ferus lacrimas animi siccaverat ardor,
Inveniebantur lacrimæ tamen. utque carina,
Quam ventus, ventoque rapit contrarius æstus,
Vim geminam sentit, paretque incerta duobus;
Thestias haud aliter dubiis adfectibus errat,
Inque vicem ponit, positamque resuscitat iram.
Incipit esse tamen melior germana parente:
Et, consanguineas ut sanguine leniat umbras,
Impietate pia est. nam postquam pestifer ignis
Convaluit, Rogus iste cremet mea viscera, dixit.
Utque manu dirâ lignum fatale tenebat,
Ante sepulcrales infelix adstitit aras:
Pœnarumque Deæ triplices, furialibus, inquit,
Eumenides, sacris vultus advertite vestros.
Ulciscor, facioque nefas. mors morte pianda est:
In scelus addendum scelus est, in funera funus.
Per coacervatos pereat domus impia luctus.
An felix Œneus nato victore fruetur,
Thestius orbus erit? melius lugebitis ambo.
Vos modo fraterni manes, animæque recentes,
Officium sentite meum: magnoque paratas
Accipite inferias, uteri mala pignora nostri.

Digitized by Google

Hei mihi! quo rapior? fratres ignoscite matri.
Deficiunt ad cœpta manus. meruisse fatemur
Illum, cur pereat: mortis mihi displicet auctor.
Ergo impune feret; vivusque, & victor, & ipso
Successu tumidus regnum Calydonis habebit?
Vos, cinis exiguus, gelidæque jacebitis umbræ?
Haud equidem patiar. pereat sceleratus: & ille
Spemque patris, regnique trahat, patriæque ruinam.
Mens ubi materna est? ubi nunc pia vota parentum?
Et, quos sustinui, bis mensum quinque labores?
O utinam primis arsisses ignibus infans,
Idque ego passa forem! vixisti munere nostro:
Nunc merito moriere tuo. cape præmia facti:
Bisque datam, primum partu, mox stipite rapto,
Redde animam: vel me fraternis adde sepulcris.
Et cupio, & nequeo. quid agam? modo vulnera fratrum
Ante oculos mihi sunt, & tantæ cladis imago:
Nunc animum pietas, maternaque nomina frangunt.
Me miseram! male vincetis: sed vincite, fratres:
Dummodo, quæ dedero vobis solatia, vosque
Ipsa sequar. dixit; dextrâque aversa trementi
Funereum torrem medios conjecit in ignes.
Aut dedit, aut visus gemitus est ille dedisse
Stipes: & invitis correptus ab ignibus arsit.
Inscius, atque absens flamma Meleagros in illa
Uritur: & cæcis torreri viscera sentit
Ignibus: at magnos superat virtute dolores.

Quod tamen ignavo cadat, & sine sanguine leto,
Mœret: & Ancæi felicia vulnera dicit.
Grandævumque patrem, fratremque, piasque sorores
Cum gemitu, sociamque tori vocat ore supremo;
Forsitan & matrem. crescunt ignisque dolorque;
Languescuntque iterum. simul est extinctus uterque,
Inque leves abiit paullatim spiritus auras:
Alta jacet Calydon. lugent juvenesque senesque:
Vulgusque, proceresque gemunt: scissæque capillos
Planguntur matres Calydonides Eveninæ.
Pulvere canitiem genitor vultusque seniles
Fœdat humi fusus; spatiosumque increpat ævum.
Nam de matre manus, diri sibi conscia facti,
Exegit pœnas, acto per viscera ferro.
Non mihi si centum Deus ora sonantia, linguæ
Ingeniumque capax, totumque Helicona dedisset,
Tristia persequerer miserarum dicta sororum.
Immemores decoris liventia pectora tundunt:
Dumque manet corpus, corpus refoventque foventque:
Oscula dant ipsi, posito dant oscula lecto.
Post cinerem, cineres haustos ad pectora pressant:
Adfusæque jacent tumulo: signataque saxa
Nomine complexæ, lacrimas in nomine fundunt.
Quas, Parthaoniæ tandem Letoia clade
Exsatiata domûs, præter Gorgenque, nurumque
Nobilis Alcmenæ, natis in corpore pennis

Digitized by Google

Adlevat; & longas per brachia porrigit alas;
Corneaque ora facit; versasque per aera mittit.

Fab. V. Argumentum.

Nymphæ Naiades in insulas.

Theseus, apro Calydonio interfecto, cum se reciperet Athenas, & torrentibus aquis impediretur ab Acheloo amne, qui imbribus intumuerat, invitatus est, ut suis tectis succederet, dum fluminis unda subsideret. Cujus ille hospitio cum resedisset, inter epulationem procul insulas visas ab hospite accepit Nymphas fuisse Naiades: quæ cum Deis sacra redderent, ille ab his præteritus esset, motus offensa, in insulas Echinadas eas convertit.

Interea Theseus sociati parte laboris
Functus, Erechtheas Tritonidos ibat ad arces.
Clausit iter, fecitque moras Achelous eunti,
Imbre tumens. Succede meis, ait, inclyte, tectis,
Cecropida; nec te committe rapacibus undis.
Ferre trabes solidas, obliquaque volvere magno
Murmure saxa solent. vidi contermina ripæ
Cum gregibus stabula alta trahi: nec fortibus illic
Profuit armentis, nec equis velocibus esse.
Multa quoque hic torrens, nivibus de monte solutis,
Corpora turbineo juvenilia vortice mersit.

Digitized by Google

Tutior est requies; solito dum flumina currant
Limite; dum tenues capiat suus alveus undas.
Adnuit Ægides: Utarque, Acheloe, domoque
Consilioque tuo, respondit: & usus utroque est.
Pumice multicavo, nec levibus atria tophis
Structa subit. molli tellus erat humida musco.
Summa lacunabant alterno murice conchæ.
Jamque duas lucis partes Hyperione menso,
Discubuere toris Theseus comitesque laborum:
Hac Ixionides, illa Trœzenius heros
Parte Lelex, raris jam sparsus tempora canis.
Quosque alios parili fuerat dignatus honore
Amnis Acarnanum, lætissimus hospite tanto.
Protinus adpositas, nudæ vestigia, Nymphæ
Instruxere epulis mensas: dapibusque remotis
In gemma posuere merum. tum maximus heros
Æquora prospiciens oculis subjecta, Quis, inquit,
Ille locus? (digitoque ostendit) &, Insula nomen
Quod gerat illa, doce. quamquam non una videtur.
Amnis ad hæc, Non est, inquit, quod cernimus, unum.
Quinque jacent terræ: spatium discrimina fallit.
Quoque minus spretæ factum mirere Dianæ,
Naides hæ fuerant: quæ cum bis quinque juvencos
Mactassent, rurisque Deos ad sacra vocassent;
Immemores nostri festas duxere choreas.
Intumui: quantusque feror, cum plurimus, umquam;
Tantus eram: pariterque animis immanis & undis

Digitized by Google

A silvis silvas, & ab arvis arva revelli.
Cumque loco Nymphas, memores tum denique nostri,
In freta provolvi. fluctus nosterque marisque
Continuam diduxit humum; partesque resolvit
In totidem, mediis quot cernis Echinadas undis.

Fab. VI. Argumentum.

Perimele in Insulam.

Perimele Hippodamantis filia cum ab Acheloo amne per vim esset compressa, pater eam ob admissum præcipitavit in pelagus. Stuprator expetiit ita, ut beneficio Neptuni mare eam semotam ab Echinadibus efficeret insulam.

UT tamen ipse vides, procul, en procul una recessit
Insula grata mihi. Perimelen navita dicit.
Huic ego virgineum dilectæ nomen ademi.
Quod pater Hippodamas ægre tulit: inque profundum
Propulit e scopulo pariturae corpora natæ.
Excepi; nantemque ferens, O proxima cœlo
Regna vagæ, dixi, sortite, Tridentifer, undæ,
In quo desinimus, quo sacri currimus amnes,
(Huc ades; atque audi placidus, Neptune, precantem.)
Huic ego, quam porto, nocui. si mitis, & æquus,
Si pater, Hippodamas, aut si minus impius esset,
Debuit illius misereri, ignoscere nobis.

Digitized by Google

Adfer opem; mersæque precor feritate paterna
Da, Neptune, locum: vel sit locus ipsa, licebit;
Hanc quoque complectar. movit caput æquoreus rex;
Concussitque suis omnes adsensibus undas.
Extimuit Nymphe: nabat tamen. ipse natantis
Pectora tangebam trepido salientia motu:
Dumque ea contrecto, totum durescere sensi
Corpus, & inductâ condi præcordia terrâ.
(Dum loquor, amplexa est artus nova terra natantes,
Et gravis increvit mutatis insulá membris.)

FAB. VII. VIII. & IX. ARGUMENTUM.

Juppiter & Mercurius in hominum species. Casa Baucidis & Philemonis in templum. Baucis & Philemon in arborum species.

Juppiter & Mercurius in hominum figuras versi, in regione Phrygiæ cum animos incolarum experti a nullo exciperentur hospitio, a Philemone & Baucide hospitalissime sunt excepti. & cum maxima voluptate rebus humilibusque ad victum & necessariis simplicissimos animos pauperum experti sunt. Ergo, ut numen ac vim ostenderent suam, sevocatis senibus in excelsiorem collem, casam eorum in templum converterunt: eosque ipsos optatos antistites sacrati loci præstiterunt. ita ut cum senectute soluti essent, in arbores converterentur; ut cede-

ret in fruticem Philemon, Baucis in tiliam. Oppidum autem eorum, quod ceteros cives inhospitales habuerat, aquarum magnitudine obrutum, stagnum factum est.

AMnis ab his tacuit. factum mirabile cunctos
Moverat. irridet credentes, utque Deorum
Spretor erat, mentisque ferox Ixione natus,
Ficta refers, nimiumque putas, Acheloe, potentes
Esse Deos, dixit; si dant adimuntque figuras.
Obstupuere omnes; nec talia dicta probarunt:
Ante omnesque Lelex, animo maturus & ævo,
Sic ait: Immensa est, finemque potentia cœli
Non habet: & quidquid Superi voluere, peractum est.
Quoque minus dubites; tiliæ contermina quercus
Collibus est Phrygiis, modico circumdata muro.
Ipse locum vidi: nam me Pelopeia Pittheus
Misit in arva, suo quondam regnata parenti.
Haud procul hinc stagnum; tellus habitabilis olim;
Nunc celebres mergis, fulicisque palustribus undæ.
Juppiter huc, specie mortali, cumque parente
Venit Atlantiades positis caducifer alis.
Mille domos adiere, locum requiemque petentes:
Mille domos clausere seræ. tamen una recepit,
Parva quidem, stipulis & cannâ tecta palustri:
Sed pia Baucis anus, parilique ætate Philemon
Illa sunt annis juncti juvenilibus; illa

Con-

Digitized by Google

Consenuere casa: paupertatemque fatendo
Effecere levem, nec iniqua mente ferendam.
Nec refert, dominos illic, famulosne requiras;
Tota domus, duo sunt: idem parentque jubentque.
Ergo ubi Cœlicolæ parvos tetigere penates,
Submissoque humiles intrârunt vertice postes;
Membra senex posito jussit relevare sedili:
Quo superinjecit textum rude sedula Baucis.
Inde foco tepidum cinerem dimovit: & ignes
Suscitat hesternos; foliisque & cortice sicco
Nutrit; & ad flammas anima producit anili:
Multifidasque faces, ramaliaque arida tecto
Detulit, & minuit, parvoque admovit aeno.
Quodque suus conjux riguo collegerat horto,
Truncat olus foliis. furca levat ille bicorni
Sordida terga suis, nigro pendentia tigno:
Servatoque diu resecat de tergore partem
Exiguam; sectamque domat ferventibus undis.
Interea medias fallunt sermonibus horas:
Sentirique moram prohibent. erat alveus illic
Fagineus, curva clavo suspensus ab ansa.
Is tepidis impletur aquis; artusque fovendos
Accipit. in medio torus est de mollibus ulvis
Impositus lecto, sponda pedibusque salignis.
Vestibus hunc velant, quas non nisi tempore festo
Sternere consuerant: sed & hæc vilisque vetusque
Vestis erat, lecto non indignanda saligno.

Adcubuere Dei. mensam succincta tremensque
Ponit anus. mensæ sed erat pes tertius impar:
Testa parem fecit. quæ postquam subdita clivum
Sustulit, æquatam mentæ tersere virentes.
Ponitur hîc bicolor sinceræ bacca Minervæ,
Conditaque in liquida corna autumnalia fæce,
Intubaque, & radix, & lactis massa coacti,
Ovaque, non acri leviter versata favillâ;
Omnia fictilibus. post hæc cælatus eadem
Sistitur argilla crater; fabricataque fago
Pocula, quâ cava sunt, flaventibus illita ceris.
Parva mora est; epulasque foci misere calentes:
Nec longæ rursus referuntur vina senectæ,
Dantque locum mensis paullum seducta secundis.
Hîc nux, hîc mixta est rugosis carica palmis,
Prunaque, & in patulis redolentia mala canistris,
Et de purpureis collectæ vitibus uvæ.
Candidus in medio favus est. super omnia vultus
Accessere boni; nec iners pauperque voluntas.
Interea, quoties haustum cratera repleri
Sponte sua, per seque vident succrescere vina,
Attoniti novitate pavent, manibusque supinis
Concipiunt Baucisque preces, timidusque Philemon:
Et veniam dapibus, nullisque paratibus orant.
Unicus anser erat, minimæ custodia villæ:
Quem Dîs hospitibus domini mactare parabant.
Ille celer penna tardos ætate fatigat;

Digitized by Google

Eluditque diu: tandemque est visus ad ipsos
Confugisse Deos. Superi vetuere necari;
Dîque sumus; meritasque luet vicinia pœnas
Impia, dixerunt. vobis immunibus hujus
Esse mali dabitur: modo vestra relinquite tecta;
Ac nostros comitate gradus; & in ardua montis
Ite simul. parent ambo, baculisque levati
Nituntur longo vestigia ponere clivo.
Tantum aberant summo, quantum semel ire sagitta
Missa potest: flexere oculos, & mersa palude
Cetera prospiciunt: tantum sua tecta manere.
Dumque ea mirantur, dum deflent fata suorum;
Illa vetus dominis etiam casa parva duobus,
Vertitur in templum: furcas subiere columnæ:
Stramina flavescunt: adopertaque marmore tellus,
Cælatæque fores, aurataque tecta videntur.
Talia cum placido Saturnius edidit ore:
Dicite, juste senex, & femina conjuge justo
Digna, quid optetis. cum Baucide pauca locutus,
Consilium Superis aperit commune Philemon:
Esse sacerdotes, delubraque vestra tueri
Poscimus: &, quoniam concordes egimus annos,
Auferat hora duos eadem: nec conjugis umquam
Busta meæ videam; neu sim tumulandus ab illa.
Vota fides sequitur. templi tutela fuere,
Donec vita data est. annis ævoque soluti
Ante gradus sacros cum starent forte, locique

Digitized by Google

Inciperent casus; frondere Philemona Baucis,
Baucida conspexit senior frondere Philemon.
Jamque super gelidos crescente cacumine vultus,
Mutua, dum licuit, reddebant dicta; Valeque,
O conjux, dixere simul; simul abdita texit
Ora frutex. Ostendit adhuc Tyaneius illic
Incola de gemina vicinos arbore truncos.
Hæc mihi non vani (neque erat cur fallere vellent)
Narravere senes. equidem pendentia vidi
Serta super ramos: ponensque recentia, dixi,
Cura pii Dîs sunt, &, qui coluere, coluntur.

FAB. X. ARGUMENTUM.

Proteus in varias figuras.

Achelous inter epulas Theseo, quem receperat hospitio, enarrans hos, qui se in alienam figuram vertissent, emiranti casus mortalium, etiam qui in plures figuras abierunt, refert, ut Protea, Neptuni filium, solitum modo in juvenem, modo in leonem, interdum in aprum, alias in anguem, & cetera animalia converti, quibus insidias posset eludere.

DEsierat: cunctosque & res & moverat auctor;
Thesea præcipue: quem facta audire volentem
Mira Deûm, nixus cubito Calydonius amnis

Talibus adloquitur: Sunt, o fortissime, quorum
Forma semel mota est, & in hoc renovamine mansit.
Sunt, quibus in plures jus est transire figuras;
Ut tibi, complexi terram maris incola, Proteu:
Nam modo te juvenem, modo te videre leonem;
Nunc violentus aper, nunc, quam tetigisse timerent,
Anguis eras; modo te faciebant cornua taurum.
Sæpe lapis poteras, arbor quoque sæpe videri:
Interdum, faciem liquidarum imitatus aquarum,
Flumen eras: interdum undis contrarius ignis.

Fab. XI. Argumentum.
Mestra in varias species.

Mestra Erisichthonis filia, Autolyci uxor, cum parentem animadvertisset, quod in Thessalia lucum Cereris devastasset, gravissimam expertum famis pœnam, omnibus rebus ab eo consumtis, novissime se quoque pro ancilla vendidisset, a Neptuno, qui ejus virginitatem ademerat, petiit ut eis ferret opem. At ille, memor ejus concubitus, cum speciosissima domino tradita esset, ut effugeret eius servitutem, in piscatorem eam processioris ætatis convertit. Quo eventu in reliquas quoque figuras solita est mutari, ut pretio sui parentem pœnas pendentem alere possit. Cujus exitus fuit talis, ut varios in fame cibos novissime visceribus suis epulari cogeretur.

Digitized by Google

NEC minus Autolyci conjux Erisichthone nata,
Juris habet, pater hujus erat, qui numina Divûm
Sperneret; & nullos aris adoleret honores.
Ille etiam Cereale nemus violasse securi
Dicitur; & lucos ferro temerasse vetustos.
Stabat in his ingens annoso robore quercus;
Una nemus: vittæ mediam, memoresque tabellæ,
Sertaque cingebant, voti argumenta potentis.
Sæpe sub hac Dryades festas duxere choreas:
Sæpe etiam, manibus nexis ex ordine, trunci
Circuiere modum: mensuraque roboris ulnas
Quinque ter implebat: nec non & cetera tanto
Silva sub hac, silvâ quanto jacet herba sub omni.
Non tamen idcirco ferrum Triopeius illâ
Abstinuit; famulosque jubet succidere sacrum
Robur: &, ut jussos cunctari vidit, ab uno
Edidit hæc raptâ sceleratus verba securi:
Non dilecta Deæ solum, sed & ipsa licebit
Sit Dea, jam tanget frondente cacumine terram.
Dixit; &, obliquos dum telum librat in ictus,
Contremuit, gemitumque dedit Deoia quercus:
Et pariter frondes, pariter pallescere glandes
Cœpere, ac longi pallorem ducere rami.
Cujus ut in trunco fecit manus impia vulnus,
Haud aliter fluxit, discussa cortice, sanguis;
Quam solet, ante aras ingens ubi victima taurus

Concidit, abrupta cruor e cervice profusus.
Obstupuere omnes: aliquisque ex omnibus audet
Deterrere nefas, sævamque inhibere bipennim.
Adspicit hunc, Mentisque piæ cape præmia, dixit
Thessalus: inque virum convertit ab arbore ferrum:
Detruncatque caput; repetitaque robora cædit.
Editus e medio sonus est cum robore talis:
Nympha sub hoc ego sum, Cereri gratissima, ligno:
Quæ tibi factorum pœnas instare tuorum
Vaticinor moriens, nostri solatia leti.
Persequitur scelus ille suum: labefactaque tandem
Ictibus innumeris, adductaque funibus arbor
Corruit, & multam prostravit pondere silvam.
Attonitæ Dryades damno nemorisque suoque,
Omnes germanæ, Cererem cum vestibus atris
Mœrentes adeunt; pœnamque Erisichthonis orant.
Adnuit his: capitisque sui pulcherrima motu
Concussit gravidis oneratos messibus agros:
Moliturque genus pœnæ miserabile, si non
Ille suis esset nulli miserabilis actis,
Pestiferà lacerare Fame. quæ quatenus ipsi
Non adeunda Deæ, (neque enim Cereremque Famemque
Fata coire sinunt) montani numinis unam
Talibus agrestem compellat, Oreada, dictis:
Est locus extremis Scythiæ glacialis in oris,
Triste solum, sterilis, sine fruge, sine arbore, tellus.

Frigus iners illic habitant, Pallorque, Tremorque,
Et jejuna Fames: ea se in præcordia condat
Sacrilegi scelerata, jube. nec copia rerum
Vincat eam; superetque meas certamine vires.
Neve viæ spatium te terreat, accipe currus:
Accipe, quos frenis alte moderere, dracones.
Et dedit. illa dato subvecta per aera curru
Devenit in Scythiam: rigidique cacumine montis
(Caucason adpellant) serpentum colla levavit:
Quæsitamque Famem lapidoso vidit in agro,
Unguibus, & raris vellentem dentibus herbas.
Hirtus erat crinis: cava lumina: pallor in ore:
Labra incana situ: scabræ rubigine fauces:
Dura cutis, per quam spectari viscera possent:
Ossa sub incurvis exstabant arida lumbis:
Ventris erat pro ventre locus. pendere putares
Pectus, & a spinæ tantummodo crate teneri.
Auxerat articulos macies, genuumque rigebat
Orbis, & immodico prodibant tubera tali.
Hanc procul ut vidit, (neque enim est accedere juxta
Ausa) refert mandata Deæ; paullumque morata,
Quamquam aberat longe, quamquam modo venerat illuc,
Visa tamen sensisse Famem; retroque dracones
Egit in Hæmoniam, versis sublimis habenis.
Dicta Fames Cereris (quamvis contraria semper
Illius est operi) peragit; perque aera vento
Ad jussam delata domum est: & protinus intrat

Digitized by Google

Sacrilegi thalamos: altoque sopore solutum
(Noctis erat tempus) geminis amplectitur alis:
Seque viro inspirat, ſaucesque & pectus & ora
Adflat; & in vacuis spargit jejunia venis.
Functaque mandato ſecundum deserit orbem;
Inque domos inopes adsueta revertitur arva.
Lenis adhuc somnus placidis Erisichthona pennis
Mulcebat. petit ille dapes sub imagine somni:
Oraque vana movet, dentemque in dente fatigat:
Exercetque cibo delusum guttur inani:
Proque epulis tenues nequicquam devorat auras.
Ut vero est expulsa quies, furit ardor edendi:
Perque avidas ſauces, immensaque viscera regnat.
Nec mora: quod pontus, quod terra, quod educat aer,
Poscit; & adpositis queritur jejunia mensis;
Inque epulis epulas quærit. quodque urbibus esse,
Quodque satis populo poterat, non sufficit uni.
Plusque cupit, quo plura suam demittit in alvum.
Utque fretum recipit de totâ flumina terrâ,
Nec satiatur aquis, peregrinosque ebibit amnes;
Utque rapax ignis non umquam alimenta recusat,
Innumerasque faces cremat, &, quo copia major
Est data, plura petit, turbaque voracior ipsa est;
Sic epulas omnes Erisichthonis ora profani
Accipiunt, poscuntque simul. cibus omnis in illo
Caussa cibi est: semperque locus fit inanis edendo.
Jamque fame patrias altique voragine ventris

Digitized by Google

Attenuârat opes. sed inattenuata manebas
Tum quoque, dira fames; implacatæque vigebat
Flamma gulæ. tandem, demisso in viscera censu,
Filia restabat, non illo digna parente.
Hanc quoque vendit inops. dominum generosa recusat:
Et vicina suas tendens super æquora palmas,
Eripe me domino, qui raptæ præmia nobis
Virginitatis habes, ait. (hæc Neptunus habebat.)
Qui prece non spreta, quamvis modo visa sequenti
Esset hero, formamque novat, vultumque virilem
Induit, & cultus piscem capientibus aptos.
Hanc dominus spectans, O qui pendentia parvo
Æra cibo celas, moderator arundinis, inquit,
Sic mare compositum, sic sit tibi piscis in unda
Credulus, & nullos, nisi fixus, sentiat hamos:
Quæ modo cum vili turbatis veste capillis
Litore in hoc steterat, (nam stantem in litore vidi)
Dic ubi sit: neque enim vestigia longius exstant.
Illa Dei munus bene cedere sentit: & a se
Se quæri gaudens, his est resecuta rogantem:
Quisquis es, ignoscas; in nullam lumina partem
Gurgite ab hoc flexi; studioque operatus inhæsi.
Quoque minus dubites, sic has Deus æquoris artes
Adjuvet, ut nemo jamdudum litore in isto,
(Me tamen excepto) nec femina constitit ulla.
Credidit; & verso dominus pede pressit arenam;
Elususque abiit. illi sua reddita forma est.

Digitized by Google

Ast ubi habere suam transformia corpora sentit,
Sæpe pater dominis Triopeida vendit. at illa
Nunc equa, nunc ales, modo bos, modo cervus abibat:
Præbebatque avido non justa alimenta parenti.
Vis tamen illa mali postquam consumserat omnem
Materiam, dederatque gravi nova pabula morbo;
Ipse suos artus lacero divellere morsu
Cœpit: & infelix minuendo corpus alebat.
Quid moror externis? etiam mihi sæpe novandi
Corporis, o juvenes, numero finita potestas.
Nam modo, quod nunc sum, videor: modo flector in anguem:
Armenti modo dux vires in cornua sumo:
Cornua, dum potui. nunc pars caret altera telo
Frontis, ut ipse vides. gemitus sua verba secuti.

Digitized by Google

P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEON

L I B E R IX.

FAB. I. ARGUMENTUM.

Achelous in varias figuras.

Dejanira Œnei filia, Ætolarum virgo speciosissima, cum a multis peteretur, pater constituit ei conjugio daturum, qui luctandi caussa veniret, vinceretque. Manentibus itaque e numero petentum duobus, Acheloo flumine & Hercule, quia reliqui ob metum cesserant, in certamen processum est. Cum ergo Achelous naturalibus modis Herculem eluderet, modo in liquorem, modo in speciem draconis, novissime in tauri figuram conversus, adstitit. Quem Hercules, ut amplexus est reluctantem, alterum cornu, quod implicuerat brachiis, rapuit extortum. Quo dolore ille ac deformitate adversarii viribus cessit. At Nymphæ Naiades, fluminis fi-

liæ, effecerunt, ut id quod ereptum capiti erat, omnibus copiis autumnalibus replerent: ut apud posteros maximum haberet fructum & mirationem. Itaque Cornucopia effectum est, ut diceretur omnibus temporibus.

QUÆ gemitûs, truncæque Deo Neptunius heros
Caussa rogat frontis: cum sic Calydonius amnis
Cœpit, inornatos redimitus arundine crines:
Triste petis munus. quis enim sua prœlia victus
Commemorare velit? referam tamen ordine. nec tam
Turpe fuit vinci, quam contendisse decorum est:
Magnaque dat nobis tantus solatia victor.
Nomine si qua suo tandem pervenit ad aures
Deianira tuas; quondam pulcherrima virgo,
Multorumque fuit spes invidiosa procorum.
Cum quibus ut soceri domus est intrata petiti;
Accipe me generum, dixi, Parthaone nate.
Dixit & Alcides. alii cessere duobus.
Ille Jovem socerum dare se, famamque laborum,
Et superata suæ referebat jussa novercæ.
Contra ego: (turpe Deum mortali cedere duxi:
Nondum erat ille Deus) Regem me cernis aquarum,
Cursibus obliquis intra tua regna fluentum.
Nec gener externis hospes tibi missus ab oris,
Sed popularis ero, & rerum pars una tuarum.
Tantum ne noceat, quod me nec regia Juno

Digitized by Google

Odit, & omnis abest jussorum pœna laborum.
Nam quod te jactas Alcmena matre creatum;
Juppiter aut falsus pater est, aut crimine verus.
Matris adulterio patrem petis. elige, fictum
Esse Jovem malis, an te per dedecus ortum.
Talia dicentem jamdudum lumine torvo
Spectat; & accensæ non fortiter imperat iræ,
Verbaque tot reddit: Melior mihi dextera linguâ.
Dummodo pugnando superem, tu vince loquendo.
Congrediturque ferox. puduit modo magna locutum
Cedere. rejeci viridem de corpore vestem;
Brachiaque opposui; tenuique a pectore varas
In statione manus; & pugnæ membra paravi.
Ille cavis hausto spargit me pulvere palmis,
Inque vicem fulvæ jactu flavescit arenæ.
Et modo cervicem, modo crura micantia captat;
Aut captare putes: omnique a parte lacessit.
Me mea defendit gravitas; frustraque petebar:
Haud secus ac moles, quam magno murmure fluctus
Oppugnant; manet illa, suoque est pondere tuta.
Digredimur paullum; rursumque ad bella coimus;
Inque gradu stetimus, certi non cedere; eratque
Cum pede pes junctus: totoque ego pectore pronus
Et digitos digitis, & frontem fronte premebam.
Non aliter fortes vidi concurrere tauros,
Cum pretium pugnæ, toto nitidissima saltu,
Expetitur conjux. spectant armenta, paventque

Digitized by Google

Nescia quem maneat tanti victoria regni.
Ter sine profectu voluit nitentia contra
Rejicere Alcides a se mea pectora: quarto
Exsuit amplexus, adductaque brachia solvit:
Impulsumque manu (certum mihi vera fateri)
Protinus avertit: tergoque onerosus inhæsit.
Si qua fides, (neque enim fictâ mihi gloria voce
Quæritur) imposito pressus mihi monte videbar.
Vix tamen exserui sudore fluentia multo
Brachia; vix solvi duros a corpore nexus.
Instat anhelanti; prohibetque resumere vires;
Et cervice mea potitur. tum denique tellus
Pressa genu nostro est; & arenas ore momordi.
Inferior virtute meas devertor ad artes;
Elaborque viro, longum formatus in anguem.
Qui postquam flexos sinuavi corpus in orbes,
Cumque fero movi linguam stridore bisulcam;
Risit, & illudens nostras Tirynthius artes,
Cunarum labor est angues superare mearum,
Dixit: &, ut vincas alios, Acheloe, dracones,
Pars quota Lernææ serpens eris unus Echidnæ?
Vulneribus fecunda suis erat illa: nec ullum
De centum numero caput est impune recisum,
Quin gemino cervix herede valentior esset.
Hanc ego ramosam natis e cæde colubris,
Crescentemque malo, domui; domitamque peremi.
Quid fore te credas, solum qui versus in anguem

Digitized by Google

Arma aliena moves? quem forma precaria celat?
Dixerat: & summo digitorum vincula collo
Injicit. angebar, ceu guttura forcipe pressus:
Pollicibusque meas pugnabam evellere fauces.
Sic quoque devicto restabat tertia tauri
Forma trucis: tauro mutatus membra rebello.
Induit ille toris a læva parte lacertos;
Admissumque trahens sequitur: deprensaque durâ
Cornua figit humo; meque altâ sternit arenâ.
Nec satis id fuerat: rigidum fera dextera cornu
Dum tenet, infregit; truncaque a fronte revellit.
Naides hoc, pomis & odoro flore repletum,
Sacrarunt; divesque meo bona Copia cornu est.
Dixerat: at Nymphe, ritu succincta Dianæ,
Una ministrarum, fusis utrimque capillis,
Incessit, totumque tulit prædivite cornu
Autumnum, & mensas, felicia poma, secundas.
Lux subit: &, primo feriente cacumina Sole,
Discedunt juvenes. neque enim, dum flumina pacem,
Et placidos habeant lapsus, motæque residant,
Opperiuntur, aquæ. vultus Achelous agrestes,
Et lacerum cornu mediis caput abdidit undis.
Hunc tamen ablati domuit jactura decoris;
Cetera sospes erat. capitis quoque, fronde saligna,
Aut super imposita celatur arundine damnum.

Fab.

FAB. II. ARGUMENTUM.

Nessi cruor in venenum.

Post hæc victor Hercules cum Dejaniram Nesso Centauro commisisset, ut eam Evenum amnem, qui initio Lycormas erat nominatus, transveheret; & ille specie captus puellæ flexibus errans quæreret locum comprimendi, illâ fidem mariti implorante, sagittis eum confixit. Qui cum exspiraret, vestem Dejaniræ cruentavit; indicavitque remedium fore erga conjugem deserti amoris. qui tamen cruor in veneni cessit partem.

AT te, Nesse ferox, ejusdem virginis ardor
Perdiderat, volucri trajectum terga sagittâ.
Namque, nova repetens patrios cum conjuge muros,
Venerat Eveni rapidas Jove natus ad undas.
Uberius solito nimbis hiemalibus auctus,
Vorticibusque frequens erat, atque impervius amnis.
Intrepidum pro se, curam de conjuge agentem
Nessus adit, membrisque valens, scitusque vadorum;
Officioque meo ripa sistetur in illa
Hæc, ait, Alcidè: tu viribus utere nando.
(Pallentemque metu, fluviumque, ipsumque timentem)
Tradidit Aonius pavidam Calydonida Nesso.
Mox, ut erat, pharetraque gravis, spolioque leonis,

(Nam clavam, & curvos trans ripam miserat arcus)
Quandoquidem cœpi, superentur flumina, dixit.
Nec dubitat; nec quà sit clementissimus amnis
Quærit: & obsequio deferri spernit aquarum.
Jamque tenens ripam, missos cum tolleret arcus,
Conjugis agnovit vocem: Nessoque parante
Fallere depositum, Quo te fiducia, clamat,
Vana pedum, violente, rapit? tibi, Nesse biformis,
Dicimus, exaudi: nec res intercipe nostras.
Si te nulla mei reverentia movit; at orbes
Concubitus vetitos poterant inhibere paterni.
Haud tamen effugies, quamvis ope fidis equina.
Vulnere, non pedibus te consequar. ultima dicta
Re probat: & missà fugientia terga sagittâ
Trajicit. exstabat ferrum de pectore aduncum.
Quod simul evulsum est, sanguis per utrumque foramen
Emicuit, mixtus Lernæi tabe veneni.
Excipit hunc Nessus. Neque enim moriemur inulti,
Secum ait: & calido velamina tincta cruore
Dat munus raptæ, velut irritamen amoris.

FAB. III. ARGUMENTUM.

Eodem tempore Hercules cum in insulam Thessaliæ, regnum Euryti, trajecisset, & Iolen filiam ejus dilectam traheret in patriam, prior conjux Dejanira, ut audit, animum viri esse a se muta-

Digitized by Google

tum, tunicam sacrificaturo Jovi Lichæ famulo dedit ei perferendam; quâ ille honoratus vota religionemque piaret. Eam indutus Hercules, cum ad aram accessisset, prosecans exta, flammâ vestis incaluit, & Lernæo veneno contacta hæsit visceribus. In maximo itaque cruciatu cum a corpore ejus avelli nequiret; Lichan acerbissimi muneris reum, projectum a se, Euboico mari mersit: quem innoxium culpæ Tethys vertit in scopulum conchis muricibusque vestitum.

LOnga fuit medii mora temporis: actaque magni
Herculis implêrant terras, odiumque novercæ.
Victor ab Œchalia Cenæo sacra parabat
Vota Jovi, cum Fama loquax præcessit ad aures,
Deianira, tuas, (quæ veris addere falsa
Gaudet, & e minimo sua per mendacia crescit)
Amphitryoniaden Ioles ardore teneri.
Credit amans: Venerisque novæ perterrita famâ
Indulsit primò lacrimis; flendoque dolorem
Diffudit miseranda suum: mox deinde, Quid autem
Flemus, ait? pellex lacrimis lætabitur istis.
Quæ quoniam adventat, properandum, aliquidque novandum est,
Dum licet; & nondum thalamos tenet altera nostros.
Conquerar, an sileam? repetam Calydona, morerne?
Excedam tectis? an, si nihil amplius, obstem?

Digitized by Google

Quid si, me, Meleagre, tuam memor esse sororem,
Forte paro facinus; quantumque injuria possit,
Femineusque dolor, jugulata pellice, testor?
In cursus animus varios abit. omnibus illi
Prætulit imbutam Nesseo sanguine vestem
Mittere; quæ vires defecto reddat amori.
Ignaroque Lichæ, quid tradat nescia, luctus
Ipsa suos tradit: blandisque miserrima verbis
Dona det illa viro, mandat. Capit inscius heros,
Induiturque humeris Lernææ virus Echidnæ.
Tura dabat primis, & verba precantia, flammis;
Vinaque marmoreas paterâ fundebat in aras:
Incaluit vis illa mali; resolutaque flammis
Herculeos abiit, late diffusa, per artus.
Dum potuit, solita gemitum virtute repressit.
Victa malis postquam patientia, repulit aras;
Implevitque suis nemorosum vocibus Œten.
Nec mora; letiferam conatur scindere vestem:
Quâ trahitur, trahit illa cutem; fœdumque relatu,
Aut hæret membris frustra tentata revelli;
Aut laceros artus, & grandia detegit ossa.
Ipse cruor, gelido ceu quondam lamina candens
Tincta lacu, stridit; coquiturque ardente veneno.
Nec modus est: sorbent avidæ præcordia flammæ;
Cæruleusque fluit toto de corpore sudor:
Ambustique sonant nervi: cæcaque medullis
Tabe liquefactis, tendens ad sidera palmas,

Digitized by Google

Cladibus, exclamat, Saturnia, pascere nostris:
Pascere: & hanc pestem specta, crudelis, ab alto:
Corque ferum satia. vel si miserandus & hosti;
(Hostis enim tibi sum) diris cruciatibus ægram,
Invisamque animam, natamque laboribus, aufer.
Mors mihi munus erit: decet hæc dare dona novercam.
Ergo ego fœdantem peregrino templa cruore
Busirin domui? sævoque alimenta parentis
Antæo eripui? nec me pastoris Iberi
Forma triplex; nec forma triplex tua, Cerbere, movit?
Vosne manus validi pressistis cornua tauri?
Vestrum opus Elis habet, vestrum Stymphalides undæ,
Partheniumque nemus? vestra virtute relatus
Thermodontiaco cælatus baltheus auro,
Pomaque ab insomni male custodita dracone?
Nec mihi Centauri potuere resistere, nec mi
Arcadiæ vastator aper? nec profuit Hydræ
Crescere per damnum, geminasque resumere vires?
Quid? cum Thracas equos, humano sanguine pingues,
Plenaque corporibus laceris præsepia vidi,
Visaque dejeci, dominumque ipsosque peremi?
His elisa jacet moles Nemeæa lacertis?
Hac cœlum cervice tuli? defessa jubendo est
Sæva Jovis conjux: ego sum indefessus agendo.
Sed nova pestis adest: cui nec virtute resisti,
Nec telis armisve potest. pulmonibus errat
Ignis edax imis, perque omnes pascitur artus.

At valet Eurystheus; & sunt, qui credere possint
Esse Deos? dixit. perque altum saucius Œten
Haud aliter graditur, quàm si venabula tigris
Corpore fixa gerat, factique refugerit auctor.
Sæpe illum gemitus edentem, sæpe frementem,
Sæpe retentantem totas infringere vestes,
Sternentemque trabes, irascentemque videres
Montibus, aut patrio tendentem brachia cœlo.
Ecce Lichan trepidum, & latitantem rupe cavata
Adspicit; utque dolor rabiem collegerat omnem,
Tune, Licha, dixit, feralia dona tulisti?
Tune meæ necis auctor eris? tremit ille, pavetque
Pallidus; & timide verba excusantia dicit.
Dicentem, genibusque manus adhibere parantem,
Corripit Alcides; & terque quaterque rotatum
Mittit in Euboicas, tormento fortius, undas.
Ille per aerias pendens induruit auras:
Utque ferunt imbres gelidis concrescere ventis,
Inde nives fieri, nivibus quoque molle rotatis
Adstringi & spissa glomerari grandine corpus;
Sic illum validis actum per inane lacertis,
Exsanguemque metu, nec quidquam humoris habentem,
In rigidos versum silices prior edidit ætas.
Nunc quoque in Euboico scopulus brevis emicat alte
Gurgite, & humanæ servat vestigia formæ.
Quem, quasi sensurum, nautæ calcare verentur,
Adpellantque Lichan. at tu, Jovis inclyta proles,

Digitized by Google

Arboribus cæsis, quas ardua gesserat Œte,
Inque pyram structis, arcus, pharetramque capacem,
Regnaque visuras iterum Trojana sagittas,
Ferre jubes Pœante satum: quo flamma ministro
Subdita. dumque avidis comprenditur ignibus agger;
Congeriem silvæ Nemeæo vellere summam
Sternis: & imposita clavæ cervice recumbis,
Haud alio vultu, quam si conviva jaceres,
Inter plena meri redimitus pocula sertis.

FAB. IV. ARGUMENTUM.
Hercules in Deum.

Hercules in Œta Thessaliæ monte, præstructo rogo, ac sagittis traditis Philoctetæ Pœantis filio, qui ejus pyram struxerat, flammis exustus est: ita ut immortalium Deorum jus a Jove in cælo reciperet, & aliquando placatâ Junone, filiæ ejusdem nomine Hebæ jungeretur. Dejanira autem, re audita, ipsa se interfecit.

JAmque valens, & in omne latus diffusa sonabat,
Securosque artus, contemtoremque petebat
Flamma suum. timuere Dei pro vindice terræ.
Quos ita (sensit enim) læto Saturnius ore
Juppiter adloquitur: Nostra est timor iste voluptas,
O Superi: totoque libens mihi pectore grator,
Quod memoris populi dicor rectorque paterque:

Digitized by Google

Et mea progenies vestro quoque tuta favore est.
Nam quamquam ipsius datur hoc immanibus actis,
Obligor ipse tamen. sed enim, ne pectora vano
Fida metu paveant, Œtæas spernite flammas.
Omnia qui vicit, vincet, quos cernitis, ignes;
Nec nisi materna Vulcanum parte potentem
Sentiet. æternum est, a me quod traxit, & expers,
Atque immune necis, nullaque domabile flamma.
Idque ego defunctum terra cœlestibus oris
Accipiam, cunctisque meum lætabile factum
Dîs fore confido. si quis tamen Hercule, si quis
Forte Deo doliturus erit, data præmia nolet;
Sed meruisse dari sciet; invitusque probabit.
Adsensere Deì. conjux quoque regia visa est
Cetera non duro, duro tamen ultima vultu
Dicta tulisse Jovis; seque indoluisse notatam.
Interea, quodcumque fuit populabile flammæ,
Mulciber abstulerat; nec cognoscenda remansit
Herculis effigies; nec quidquam ab origine ductum
Matris habet: tantumque Jovis vestigia servat.
Utque novus serpens, posita cum pelle senecta,
Luxuriare solet, squamaque virere recenti;
Sic, ubi mortales Tirynthius exsuit artus,
Parte sui meliore viget; majorque videri
Cœpit; & augusta fieri gravitate verendus.
Quem pater omnipotens, inter cava nubila raptum,
Quadrijugo curru radiantibus intulit astris.

Digitized by Google

FAB. V. ARGUMENTUM.

Galanthis in mustelam.

Alcmene cum ex Jove conceptum Herculem propter Junonem parere non posset; implorata ab ea partubus præsidens Lucina, quam quidam Ilithyiam interpretantur, ad fores reginæ venit. & cum in terra residens nexis manibus partum retardaret; Galanthis præministra conspexit eam, suspicataque est eo gestu impedimento esse dominæ suæ, quominus pareret, & providentia dolum ridens, ementita est Alcmenam partu solutam. At illa imprudens resolutis manibus Alcmenam cruciatu liberavit. Cujus astutiam gravissima pœna est prosecuta: namque eam in mustelæ figuram convertit. ita ut ore, quo mentita est, pareret.

SEnsit Atlas pondus. neque adhuc Stheneleius iras
Solverat Eurystheus; odiumque in prole paternum
Exercebat atrox. at longis anxia curis
Argolis Alcmene, questus ubi ponat aniles,
Cui referat nati testatos orbe labores,
Cuive suos casus, Iolen habet. Herculis illam
Imperiis, thalamoque, animoque receperat Hyllus:
Implêratque uterum generoso germine. cui sic
Incipit Alcmene: Faveant tibi numina saltem;

Digitized by Google

Corripiantque moras, tum cum matura vocabis
Præpositam timidis parientibus Ilithyiam;
Quam mihi difficilem Junonis gratia fecit.
Namque laboriferi cum jam natalis adesset
Herculis, & decimum premeretur sidere signum;
Tendebat gravitas uterum mihi: quodque ferebam,
Tantum erat, ut posses auctorem dicere tecti
Ponderis esse Jovem. nec jam tolerare labores
Ulterius poteram: quin nunc quoque frigidus artus,
Dum loquor, horror habet; parsque est meminisse doloris.
Septem ego per noctes, totidem cruciata diebus,
Fessa malis, tendensque ad cœlum brachia, magno
Lucinam, Nixosque pares, clamore vocabam.
Illa quidem venit, sed præcorrupta, meumque
Quæ donare caput Junoni vellet iniquæ.
Utque meos audit gemitus, subsedit in illa
Ante fores ara, dextroque a poplite lævum
Pressa genu, digitis inter se pectine junctis,
Sustinuit nixus. tacitâ quoque carmina voce
Dixit: & inceptos tenuerunt carmina partus.
Nitor, & ingrato facio convicia demens
Vana Jovi; cupioque mori; moturaque duras
Verba queror silices. matres Cadmeides adsunt;
Votaque suscipiunt; exhortanturque dolentem.
Una ministrarum, media de plebe, Galanthis,
Flava comas, aderat, faciendis strenua jussis;
Officiis dilecta suis. ea sensit iniquâ

Digitized by Google

Nescio quid Junone geri: dumque exit, & intrat
Sæpe fores, Divam residentem vidit in ara;
Brachiaque in genibus digitis connexa tenentem:
Et, Quæcumque es, ait, dominæ gratare; levata est
Argolis Alcmene: potiturque puerpera voto.
Exsiluit, junctasque manus patefacta remisit
Diva potens uteri. vinclis levor ipsa remissis.
Numine decepto risisse Galanthida fama est.
Ridentem, prensamque ipsis Dea sæva capillis
Traxit, & e terra corpus relevare volentem
Arcuit: inque pedes mutavit brachia primos.
Strenuitas antiqua manet: nec terga colorem
Amisere suum: forma est diversa priori.
Quæ, quia mendaci parientem juverat ore,
Ore parit: nostrasque domos, ut & ante, frequentat.

Fab. VI. & VII. Argumentum.

Dryope in arborem Loton. Iolaus in adolescentem.

Dryope Euryti filia, soror Ioles, Andræmonis conjux, quam antea dilexerat Apollo, cum ad lacum sacratum Nymphis dona ferens venisset, & ex arbore loto ramum decerpsisset, quo parvum filium nomine Amphisson, quem secum tulerat, oblectaret, in quam Lotos, fugiens Priapum, erat transfigurata, quia sacræ arboris extiterat violatrix, trunco ejus hæsit infixa. Inter quæ dum so-

Digitized by Google

roris casum Iole refert Alcmenæ; Iolaus, Herculis & Hebes filius, in antiquam pueritiam transfusus videtur. Sic enim Junonis filia roganti conjugi promiserat.

Dixit: &, admonitu veteris commota ministræ,
Ingemuit; quam sic nurus est adfata gementem:
Te tamen, o genetrix, alienæ sanguine vestro
Rapta movet facies, quid si tibi mira sororis
Fata meæ referam? quamquam lacrimæque, dolorque
Impediunt, prohibentque loqui. fuit unica matri
(Me pater ex alia genuit) notissima formâ
Œchalidum Dryope: quam virginitate carentem,
Vimque Dei passam, Delphos Delonque tenentis,
Excipit Andræmon; & habetur conjuge felix.
Est lacus, acclivi devexo margine formam
Litoris efficiens: summum myrteta coronant.
Venerat huc Dryope fatorum nescia; quoque
Indignere magis, Nymphis latura coronas.
Inque sinu puerum, qui nondum impleverat annum,
Dulce ferebat onus: tepidique ope lactis alebat.
Haud procul a stagno, Tyrios imitata colores,
In spem baccarum florebat aquatica lotos.
Carpserat hinc Dryope, quos oblectamina nato
Porrigeret, flores: & idem factura videbar;
Namque aderam. vidi guttas e flore cruentas
Decidere, & tremulo ramos horrore moveri.

Digitized by Google

Scilicet, ut referunt tardi nunc denique agrestes,
Lotis in hanc Nymphe, fugiens obscæna Priapi,
Contulerat versos, servato nomine, vultus.
Nescierat soror hoc; quæ cum perterrita retro
Ire, & adoratis vellet discedere Nymphis;
Hæserunt radice pedes. convellere pugnat:
Nec quidquam, nisi summa, movet. succrescit ab imo,
Totaque paullatim lentus premit inguina cortex.
Ut vidit; conata manu laniare capillos,
Fronde manum implevit: frondes caput omne tenebant.
At puer Amphissos (namque hoc avus Eurytus illi
Addiderat nomen) materna rigescere sentit
Ubera: nec sequitur ducentem lacteus humor.
Spectatrix aderam fati crudelis: opemque
Non poteram tibi ferre, soror: quantumque valebam,
Crescentem truncum ramosque amplexa, morabar:
Et (fateor) volui sub eodem cortice condi.
Ecce vir Andræmon, genitorque miserrimus, adsunt,
Et quærunt Dryopen: Dryopen quærentibus illis
Ostendi loton. tepido dant oscula ligno:
Adfusique suæ radicibus arboris hærent.
Nil nisi jam faciem, quod non foret arbor, habebas,
Cara soror. lacrimæ misero de corpore factis
Irrorant foliis: ac, dum licet, oraque præstant
Vocis iter, tales effundit in aera questus:
Si qua fides miseris, hoc me per numina juro
Non meruisse nefas. patior sine crimine pœnam.

Digitized by Google

Viximus innocuæ: si mentior, arida perdam,
Quas habeo, frondes; & cæsa securibus urar.
Hunc tamen infantem maternis demite ramis;
Et date nutrici: nostraque sub arbore sæpe
Lac facitote bibat; nostraque sub arbore ludat.
Cumque loqui poterit, matrem facitote salutet,
Et tristis dicat, Latet hoc sub stipite mater.
Stagna tamen timeat; nec carpat ab arbore flores;
Et frutices omnes corpus putet esse Dearum.
Care vale conjux, & tu germana, paterque.
Quîs si qua est pietas, ab acutæ vulnere falcis,
A pecoris morsu frondes defendite nostras:
Et quoniam mihi fas ad vos incumbere non est;
Erigite huc artus, & ad oscula nostra venite,
Dum tangi possunt, parvumque attollite natum.
Plura loqui nequeo. nam jam per candida mollis
Colla liber serpit: summoque cacumine condor.
Ex oculis removete manus: sine munere vestro
Contegat inductus morientia lumina cortex.
Desierant simul ora loqui, simul esse: diuque
Corpore mutato rami caluere recentes.
Dumque refert Iole fatum miserabile, dumque
Eurytidos lacrimas admoto pollice siccat
Alcmene, flet & ipsa tamen: compescuit omnem
Res nova tristitiam. nam limine constitit alto
Pene puer, dubiâque tegens lanugine malas
Ora, reformatus primos Iolaus in annos.

Digitized by Google

Fab. VIII. Argumentum.

Callirhoes filii in Juvenes.

Callirhoe, Acheloi amnis filia, Alcmæonis, qui materno sanguine adspersus in Acarnaniam se contulerat, ut expiaretur, conjugium iniit. Ex duabus Alcmæon filios edidit: qui cum per fallaciam a Phegeo, cujus ante filiam habuerat, esset occisus; petit Callirhoe a Jove liberis suis, ut ultores patris essent, annos adjiceret. Ergo ut id consequi possent, Dei voluntate ex pueritia in adolescentes factum est ut cederent.

Hoc illi dederat Junonia muneris Hebe,
Victa viri precibus. quæ cum jurare pararet
Dona tributuram posthac se talia nulli,
Non est passa Themis. Nam jam discordia Thebæ
Bella movent, dixit, Capaneusque nisi ab Jove vinci
Haud poterit: ibuntque pares in vulnera fratres:
Seductaque suos manes tellure videbit
Vivus adhuc vates: ultusque parente parentem
Natus, erit facto pius & sceleratus eodem:
Attonitusque malis, exsul mentisque domûsque,
Vultibus Eumenidum, matrisque agitabitur umbris;
Donec eum conjux fatale poposcerit aurum:
Cognatumque latus Phegeius hauserit ensis.

Digitized by Google

Tum demum magno petet hos Acheloia supplex
Ab Jove Callirhoe natis infantibus annos.
Juppiter his motus, privignæ dona nurûsque
Præcipiet, facietque viros impubibus annis.

Fab. IX. Argumentum.

Byblidis lacrimæ in fontem.

Miletus ex insula Creta in Asiam profectus, ibi urbem sui nominis constituit. Huic ex Mæandri filia Byblis & Caunus nati sunt. Byblis cum fratrem corporali amore potius, quam pio patrioque more diligeret, nec vesaniam cupiditatis compesceret, atque per literas detestandum amorem indicavisset, furiali vesania ipse instinctus, patriam profugit. Quem illa dum vestigiis persequitur, multas permensa gentes, novissime in Cariam venit; ibique assiduo mœrore & fletu fatigata cum concidisset, Nympharum Lelegeidum misericordia exspirantis lacrimæ in fontem conversæ sunt, qui dominæ nomine est insignis.

HÆC ubi faticano venturi præscia dixit
Ore Themis, vario Superi sermone fremebant:
Et, cur non aliis eadem dare dona liceret,
Murmur erat. queritur veteres Pallantias annos
Conjugis esse sui: queritur canescere mitis

Iasio-

Iasiona Ceres: repetitum Mulciber ævum
Poscit Erichthonio. Venerem quoque cura futuri
Tangit, & Anchisæ renovare paciscitur annos.
Cui studeat, Deus omnis habet: crescitque favore
Turbida seditio; donec sua Juppiter ora
Solvit: &, O, nostri si qua est reverentia, dixit,
Quo ruitis? tantumne sibi quis posse videtur,
Fata quoque ut superet? fatis Iolaus in annos,
Quos egit, rediit: fatis revirescere debent
Callirhoe geniti; non ambitione, nec armis.
Vos etiam, quoque hoc animo meliore feratis,
Me quoque, fata regunt: quæ si mutare valerem,
Nec nostrum seri curvarent Æacon anni:
Perpetuumque ævi florem Rhadamanthus haberet
Cum Minoe meo: qui propter amara senectæ
Pondera despicitur; nec, quo prius, ordine regnat.
Dicta Jovis movere Deos. nec sustinet ullus
(Cum videant fessos Rhadamanthon, & Æacon annis,
Et Minoa) queri. qui, dum fuit integer ævi,
Terruerat magnas, ipso quoque nomine, gentes.
Tunc erat invalidus; Deionidenque juventæ
Robore Miletum, Phœboque parente superbum,
Pertimuit: credensque suis insurgere regnis,
Haud tamen est patriis arcere penatibus ausus.
Sponte fugis, Milete, tua; celerique carina
Ægæas metiris aquas; & in Aside terra
Mœnia constituis, positoris habentia nomen.

Hîc tibi, dum sequitur patriæ curvamina ripæ,
Filia Mæandri, toties redeuntis eodem,
Cognita Cyanee. præstanti corpora formâ,
Byblida cum Cauno prolem est enixa gemellam.
Byblis in exemplo est, ut ament concessa puellæ:
Byblis Apollinei correpta cupidine fratris,
Non soror ut fratrem, nec quâ debebat, amavit.
Illa quidem primo nullos intelligit ignes:
Nec peccare putat, quod sæpius oscula jungat,
Quod sua fraterno circumdet brachia collo:
Mendacique diu pietatis fallitur umbra.
Paullatim declinat amor; visuraque fratrem
Culta venit; nimiumque cupit formosa videri:
Et, si qua est illic formosior, invidet illi.
Sed nondum manifesta sibi est; nullumque sub illo
Igne facit votum: verumtamen æstuat intus.
Jam dominum adpellat: jam nomina sanguinis odit:
Byblida jam mavult, quam se vocet ille sororem.
Spes tamen obscænas animo demittere non est
Ausa suo vigilans. placidâ resoluta quiete
Sæpe videt, quod amat. visa est quoque jungere fratri
Corpus; & erubuit, quamvis sopita jacebat.
Somnus abit: silet illa diu, repetitque quietis
Ipsa suæ speciem; dubiaque ita mente profatur:
Me miseram! tacitæ quid vult sibi noctis imago?
Quam nolim rata sit! cur hæc ego somnia vidi?
Ille quidem est oculis quamvis formosus iniquis;

Digitized by Google

Et placet, & possum, si non sit frater, amare:
Et me dignus erat. verum nocet esse sororem.
Dummodo tale nihil vigilans committere tentem,
Sæpe licet simili redeat sub imagine somnus.
Testis abest somno; nec abest imitata voluptas.
Prô Venus, & tenerâ volucer cum matre Cupido,
Gaudia quanta tuli! quam me manifesta libido
Contigit! ut jacui totis resoluta medullis!
Ut meminisse juvat! quamvis brevis illa voluptas,
Noxque fuit præceps, & cœptis invida nostris.
O ego, si liceat mutato nomine jungi,
Quam bene, Caune, tuo poteram nurus esse parenti!
Quam bene, Caune, meo poteras gener esse parenti!
Omnia, Dî facerent, essent communia nobis,
Præter avos. tu me vellem generosior esses.
Nescio quam facies igitur, pulcherrime, matrem:
At mihi, quæ male sum, quos tu, sortita parentes,
Nil nisi frater eris. quod obest, id habebimus unum.
Quid mihi significant ergo mea visa? quod autem
Somnia pondus habent? an habent & somnia pondus?
Dî melius! Dî nempe suas habuere sorores.
Sic Saturnus Opim, junctam sibi sanguine, duxit,
Oceanus Tethyn, Junonem rector Olympi.
Sunt Superis sua jura. quid ad cœlestia ritus
Exigere humanos, diversaque fœdera tento?
Aut nostro vetitus de corde fugabitur ardor;
Aut, hoc si nequeo, peream precor ante, toroque

Digitized by Google

Mortua componar, positæque det oscula frater.
Et tamen arbitrium quærit res ista duorum.
Finge placere mihi: scelus esse videbitur illi.
At non Æolidæ thalamos timuere sororum.
Unde sed hos novi? cur hæc exempla paravi?
Quo feror? obscænæ procul hinc discedite flammæ:
Nec, nisi quâ fas est germanæ, frater ametur.
Si tamen ipse mei captus prior esset amore,
Forsitan illius possem indulgere furori.
Ergo ego, quem fueram non rejectura petentem,
Ipsa petam? poterisne loqui? poterisne fateri?
Coget amor; potero. vel, si pudor ora tenebit,
Litera celatos arcana fatebitur ignes.
Hæc placet, hæc dubiam vincit sententia mentem.
In latus erigitur, cubitoque innixa sinistro,
Viderit: insanos, inquit, fateamur amores.
Hei mihi! quò labor? quem mens mea concipit ignem?
Et meditata manu componit verba trementi.
Dextra tenet ferrum: vacuam tenet altera ceram.
Incipit; & dubitat: scribit; damnatque tabellas;
Et notat; & delet; mutat; culpatque, probatque;
Inque vicem sumtas ponit, positasque resumit.
Quid velit, ignorat: quidquid factura videtur,
Displicet. in vultu est audacia mixta pudori.
Scripta Soror fuerat: visum est delere Sororem,
Verbaque correctis incidere talia ceris:
Quam, nisi tu dederis, non est habitura salutem,

Digitized by Google

Hanc tibi mittit amans. pudet ah, pudet edere nomen!
Et, si quid cupiam, quæris; sine nomine vellem
Posset agi mea caussa meo: nec cognita Byblis
Ante forem, quam spes votorum certa fuisset.
Esse quidem læsi poterant tibi pectoris index,
Et color, & macies, & vultus, & humida sæpe
Lumina, nec causså suspiria mota patenti;
Et crebri amplexus; & quæ, si forte notasti,
Oscula sentiri non esse sororia possent.
Ipsa tamen, quamvis animo grave vulnus habebam,
Quamvis intus erat furor igneus, omnia feci,
(Sunt mihi Dî testes) ut tandem sanior essem:
Pugnavique diu violenta Cupidinis arma
Effugere infelix; & plus, quam ferre puellam
Posse putes, egò dura tuli. superata fateri
Cogor, opemque tuam timidis exposcere votis.
Tu servare potes, tu perdere solus amantem.
Elige utrum facias. non hoc inimica precatur:
Sed quæ, cum tibi sit junctissima, junctior esse
Expetit; & vinclo tecum propiore ligari.
Jura senes norint: & quid liceatque, nefasque,
Fasque sit, inquirant; legumque examina servent:
Conveniens Venus est annis temeraria nostris.
Quid liceat, nescimus adhuc: & cuncta licere
Credimus: & sequimur magnorum exempla Deorum.
Nec nos aut durus pater, aut reverentia famæ,
At timor impedient; tantum absit caussa timendi.

Dulcia fraterno sub nomine furta tegemus.
Est mihi libertas tecum secreta loquendi.
Et damus amplexus; & jungimus oscula coram.
Quantum est,quod desit! miserere fatentis amorem,
Et non fassuræ, nisi cogeret ultimus ardor:
(Neve merere, meo subscribi caussa sepulcro.)
Talia nequicquam perarantem plena reliquit
Cera manum: summusque in margine versus adhæsit.
Protinus impressâ signat sua crimina gemmâ;
Quam tinxit lacrimis: linguam defecerat humor.
Deque suis unum famulis pudibunda vocavit:
Et pavidum blandita, Fer has, fidissime, nostro,
Dixit, & adjecit longo post tempore, fratri.
Cum daret, elapsæ manibus cecidere tabellæ.
Omine turbata est: misit tamen: apta minister
Tempora nactus adit; traditque latentia verba.
Attonitus subita juvenis Mæandrius ira,
Projicit acceptas, lecta sibi parte, tabellas:
Vixque manus retinens trepidantis ab ore ministri,
Dum licet, o vetitæ scelerate libidinis auctor,
Effuge, ait: qui, si nostrum tua fata pudorem
Non traherent secum, pœnas mihi morte dedisses.
Ille fugit pavidus: dominæque ferocia Cauni
Dicta refert. palles auditâ, Bybli, repulsâ:
Et pavet obsessum glaciali frigore pectus.
Mens tamen ut rediit, pariter rediere furores:
Linguaque vix tales icto dedit aere voces:

Et merito; quid enim temeraria vulneris hujus
Indicium feci? quid, quæ celanda fuerunt,
Tam cito commisi properatis verba tabellis?
Ante erat ambiguis animi sententia dictis
Prætentanda mihi. ne non sequeretur euntem,
Parte aliqua veli, qualis foret aura, notare
Debueram; tutoque mari decurrere: quæ nunc
Non exploratis implevi lintea ventis.
Auferor in scopulos igitur, submersaque toto
Obruor Oceano: neque habent mea vela recursus.
Quid? quod & ominibus certis prohibebar amori
Indulgere meo, tum cum mihi ferre jubenti
Excidit, & fecit spes nostras cera caducas?
Nonne vel illa dies fuerat, vel tota voluntas,
Sed potius mutanda dies? Deus ipse monebat;
Signaque certa dabat: si non male sana fuissem.
Et tamen ipsa loqui, nec me committere ceræ
Debueram, præsensque meos aperire furores.
Vidisset lacrimas: vultus vidisset amantis.
Plura lòqui poteram, quam quæ cepere tabellæ.
Invito potui circumdare brachia collo:
Amplectique pedes: adfusaque poscere vitam:
Et, si rejicerer, potui moritura videri.
Omnia fecissem. quorum si singula duram
Flectere non poterant, potuissent omnia, mentem.
Forsitan & missi sit quædam culpa ministri.
Non adiit apte: non legit idonea, credo,

Digitized by Google

Tempora: nec petiit horamque animumque vacantem.
Hæc nocuere mihi. neque enim de tigride natus;
Nec rigidas silices, solidumve in pectore ferrum,
Aut adamanta gerit; nec lac bibit ille leænæ.
Vincetur. repetendus erit; nec tædia cœpti
Ulla mei capiam; dum spiritus iste manebit.
Nam primum (si facta mihi revocare liceret)
Non cœpisse fuit: cœpta expugnare, secundum est.
Quippe nec ille potest (ut jam mea vota relinquam)
Non tamen ausorum semper memor esse meorum.
Et, quia desierim, leviter voluisse videbor;
Aut etiam tentasse illum, insidiisque petîsse.
Vel certe non hoc, qui plurimus urit, & ussit
Pectora nostra, Deo, sed victa libidine credar.
Denique jam nequeo nil commisisse nefandum.
Et scripsi, & petii: temerata est nostra voluntas.
Ut nihil adjiciam, non possum innoxia dici.
Quod superest, multum est in vota, in crimina parvum.
Dixit: & (incertæ tanta est discordia mentis)
Cum pigeat tentasse, libet tentare; modumque
Exit; & infelix committit sæpe repelli.
Mox ubi finis abest; patriam fugit ille, nefasque:
Inque peregrinâ ponit nova mœnia terrâ.
Tum vero mœstam totâ Miletida mente
Defecisse ferunt. tum vero a pectore vestem
Deripuit; planxitque suos furibunda lacertos;
Jamque palam est demens; inconcessamque fatetur.

Digitized by Google

Spem Veneris, sine qua patriam, invisosque penates
Deserit; & profugi sequitur vestigia fratris.
Utque tuo motæ, proles Semeleia, thyrso
Ismariæ celebrant repetita triennia Bacchæ;
Byblida non aliter latos ululasse per agros
Bubasides videre nurus: quibus illa relictis
Caras, & armiferos Lelegas, Lyciamque pererrat.
Jam Cragon, & Lymiren, Xanthique reliquerat undas,
Quoque Chimæra jugo mediis in partibus ignem,
Pectus & ora leæ, caudam serpentis habebat.
Deficiunt silvæ: cum tu lassata sequendo
Procidis; &, durâ positis tellure capillis,
Bybli, taces; frondesque tuo premis ore caducas.
Sæpe etiam Nymphæ teneris Lelegeides ulnis
Tollere conantur: sæpe, ut moderetur amori,
Præcipiunt; surdæque adhibent solatia menti.
Muta jacet: viridesque suis terit unguibus herbas
Byblis: & humectat lacrimarum gramina rivo.
Naidas his venam, quæ numquam arescere posset,
Supposuisse ferunt. quid enim dare majus habebant?
Protinus, ut secto piceæ de cortice guttæ,
Utve tenax gravida manat tellure bitumen,
Utve sub adventum spirantis lene Favonî
Sole remollescit, quæ frigore constitit, unda;
Sic lacrimis consumta suis Phœbeia Byblis
Vertitur in fontem, qui nunc quoque vallibus illis
Nomen habet dominæ: nigraque sub ilice manat.

Fab. X. Argumentum.

Iphis ex Virgine in Puerum.

Phæstos est oppidum in insula Creta. Hîc Ligdus generosæ stirpis, ac præstantis fidei, cum petiisset a Telethusa conjuge, ut, si puellam pareret, necaret; si puerum autem, sobolem patriæ servaret; & uterque pro casu futuro lacrimas dedissent; mater nequiens adferre manus filiæ, Isidem in malis habuit auxilio: cujus pollicitis illa infantem pro puero, decepto patre filii opinione, nutrivit. Namque cum ætas matura nuptiis increvisset, nihil suspicans pater, obstrictus fide conjugis, Ianthen ex Teleste genitam despondit. Qui inter se cum gravi amore premerentur, maxime Iphis, (hoc enim pater nomine avi eum vocari voluerat) trepidante ergo matre, ne Iphis puella cum infamia reperiretur, eadem Dea fuit auxilio. Nam ut totis nuptiis jugari possent, Iphin in puerum transfiguravit.

FAma novi centum Cretæas forsitan urbes
Implêsset monstri; si non miracula nuper
Iphide mutatâ Crete propiora tulisset.
Proxima Gnosiaco nam quondam Phæstia regno
Progenuit tellus, ignoto nomine Ligdum,

Ingenua de plebe virum. nec census in illo
Nobilitate sua major; sed vita fidesque
Inculpata fuit. gravidæ qui conjugis aures
Vocibus his movit, cum jam prope partus adesset:
Quæ voveam duo sunt: minimo ut relevere labore;
Utque marem parias. onerosior altera sors est:
Et vires fortuna negat. quod abominor, ergo
Edita forte tuo fuerit si femina partu;
(Invitus mando: pietas, ignosce) necetur.
Dixerat: & lacrimis vultum lavere profusis,
Tam qui mandabat, quam cui mandata dabantur.
Sed tamen usque suum vanis Telethusa maritum
Sollicitat precibus, ne spem sibi ponat in arto.
Certa sua est Ligdo sententia. jamque ferendo
Vix erat illa gravem maturo pondere ventrem,
Cum medio noctis spatio, sub imagine somni,
Inachis ante torum, pompâ comitata suorum,
Aut stetit, aut visa est: inerant lunaria fronti
Cornua, cum spicis nitido flaventibus auro,
Et regale decus; cum qua latrator Anubis,
Sanctaque Bubastis, variusque coloribus Apis;
Quique premit vocem, digitoque silentia suadet;
Sistraque erant, numquamque satis quæsitus Osiris,
Plenaque somniferi serpens peregrina veneni.
Cum, velut excussam somno, & manifesta videntem
Sic adfata Dea est: Pars, o Telethusa, mearum,
Pone graves curas; mandataque falle mariti.

Digitized by Google

Nec dubita, cum te partu Lucina levarit,
Tollere quidquid erit. Dea sum auxiliaris, opemque
Exorata fero. nec te coluisse quereris
Ingratum numen. monuit, thalamoque recessit.
Læta toro surgit, purasque ad sidera supplex
Cressa manus tollens, rata sint sua visa precatur.
Ut dolor increvit, seque ipsum pondus in auras
Expulit, & nata est ignaro femina patri;
Jussit ali mater, puerum mentita; fidemque
Res habuit: neque erat facti nisi conscia nutrix.
Vota pater solvit, nomenque imponit avitum.
Iphis avus fuerat. gavisa est nomine mater,
Quod commune foret, nec quemquam falleret illo.
Impercepta piâ mendacia fraude latebant.
Cultus erat pueri. facies, quam sive puellæ,
Sive dares puero, fieret formosus uterque.
Tertius interea decimo successerat annus;
Cum pater, Iphi, tibi flavam despondet Ianthen:
Inter Phæstiadas quæ laudatissima formæ
Dote fuit virgo, Dictæo nata Teleste.
Par ætas, par forma fuit: primasque magistris
Accepere artes, elementa ætatis, ab îsdem.
Hinc amor ambarum tetigit rude pectus: & æquum
Vulnus utrique tulit. sed erat fiducia dispar.
Conjugii pactæque exspectat tempora tædæ,
Quamque virum putat esse, suum fore credit Ianthe.
Iphis amat, qua posse frui desperat, & auget

Digitized by Google

Hoc ipsum flammas: ardetque in virgine virgo.
Vixque tenens lacrimas, Quis me manet exitus, inquit,
Cognita quam nulli, quam prodigiosa, novæque
Cura tenet Veneris? si Dî mihi parcere vellent,
(Perdere debuerant: si non & perdere vellent;)
Naturale malum saltem & de more dedissent.
Nec vaccam vaccæ, nec equas amor urit equarum.
Urit oves aries: sequitur sua femina cervum.
Sic & aves coeunt: interque animalia cuncta
Femina femineo correpta cupidine nulla est.
Vellem nulla forem. ne non tamen omnia Crete
Monstra ferat; taurum dilexit filia Solis,
Femina nempe marem. meus est furiosior illo,
Si verum profitemur, amor. tamen illa secuta est
Spem Veneris: tamen illa dolis, & imagine vaccæ,
Passa bovem est: & erat, qui deciperetur, adulter.
Huc licet e toto sollertia confluat orbe,
Ipse licet revolet ceratis Dædalus alis;
Quid faciet? num me puerum de virgine doctis
Artibus efficiet? num te mutabit, Ianthe?
Quin animum firmas, teque ipsa recolligis, Iphi;
Consiliique inopes & stultos excutis ignes?
Quid sis nata vide: (nisi te quoque decipis ipsam)
Et pete quod fas est: & ama, quod femina debes.
(Spes est quæ capiat: spes est quæ pascat amorem.)
Hanc tibi res adimit: non te custodia caro
Arcet ab amplexu, nec cauti cura magistri,

Non patris asperitas: non se negat ipsa roganti.
Nec tamen est potiunda tibi: nec, ut omnia fiant,
Esse potes felix; ut Dîque hominesque laborent.
Nunc quoque votorum pars una est vana meorum:
Dîque mihi faciles, quidquid valuere, dederunt.
Quodque ego, vult genitor, vult ipsa, socerque futurus:
At non vult Natura, potentior omnibus istis;
Quæ mihi sola nocet. venit ecce optabile tempus:
Luxque jugalis adest, ut jam mea fiat Ianthe;
Nec mihi continget. mediis sitiemus in undis.
Pronuba quid Juno, quid ad hæc, Hymenæe, venitis
Sacra; quibus qui ducat abest, ubi nubimus ambæ?
Pressit ab his vocem. nec lenius altera virgo
Æstuat: utque celer venias, Hymenæe, precatur.
Quod petit hæc, Telethusa timens, modo tempora differt:
Nunc ficto languore moram trahit. omina sæpe,
Visaque caussatur. sed jam consumserat omnem
Materiam ficti: dilataque tempora tædæ
Institerant; unusque dies restabat: at illa
Crinalem capiti vittam nataeque sibique
Detrahit: & passis aram complexa capillis,
Isi, Parætonium, Mareoticaque arva, Pharonque
Quæ colis, & septem digestum in cornua Nilum;
Fer, precor, inquit, opem: nostroque medere timori.
Te Dea, te quondam, tuaque hæc insignia vidi:
Cunctaque cognovi; comitesque, facesque, sonumque
Sistrorum: memorique animo tua jussa notavi.

Digitized by Google

Quod videt hæc lucem, quod non ego punior ipsa,
Consilium, monitumque tuum est. miserere duarum,
Auxilioque juva. lacrimæ sunt verba secutæ.
Visa Dea est movisse suas (& moverat) aras.
Et templi tremuere fores, imitataque Lunam
Cornua fulserunt, crepuitque sonabile sistrum.
Non secura quidem, fausto tamen omine læta
Mater abit templo. sequitur comes Iphis euntem,
Quàm solita est, majore gradu: nec candor in ore
Permanet; & vires augentur; & acrior ipse est
Vultus: & incomtis brevior mensura capillis.
Plusque vigoris adest, habuit quam femina. jam, quæ
Femina nuper eras, puer es. date munera templis:
Nec timidâ gaudete fide. dant munera templis.
Addunt & titulum: titulus breve carmen habebat:
Dona puer solvit, quæ femina voverat, Iphis.
Postera lux radiis latum patefecerat orbem,
Cum Venus, & Juno, sociosque Hymenæus ad ignes
Conveniunt: potiturque suâ puer Iphis Ianthe.

Digitized by Google

P. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON
LIBER X.

FAB. I. ARGUMENTUM.

Anonymus quidam, item Olenus & Lethæa in lapides.

Orpheus, Eurydice interemta, ad inferos descendit, & a Dite impetravit, ut eam reduceret ad superos; lege proposita, si sequentem non respexisset: quod ille præstare non potuit. Revocatâ ergo ad inferos, Orpheus ut lucem contigit, sic dementia stupuisse dicitur, ut qui canem Cerberum videns præ timore, in saxum versus est. item ut Olenus & Lethæa, qui in Ida monte in lapidem transfigurati sunt. Postea dolore & fletu finito, ne rursus conjugale desiderium experiretur, puerilem Venerem instituit.

INde per immensum croceo velatus amictu
Aera digreditur, Ciconumque Hymenæus ad oras
Tendit; & Orpheâ nequicquam voce rogatur.
Adfuit ille quidem: sed nec sollemnia verba,
Nec lætos vultus, nec felix attulit omen.
Fax quoque, quam tenuit, lacrimoso stridula fumo
Usque fuit, nullosque invenit motibus ignes.
Exitus auspicio gravior: nam nupta, per herbas
Dum nova Naiadum turbâ comitata vagatur,
Decidit, in talum serpentis dente recepto.
Quam satis ad superas postquam Rhodopeius auras
Deflevit vates; ne non tentaret & umbras,
Ad Styga Tænariâ est ausus descendere portâ.
Perque leves populos, simulacraque functa sepulcris
Persephonen adiit, inamœnaque regna tenentem
Umbrarum dominum: pulsisque ad carmina nervis
Sic ait: O positi sub terra numina mundi,
In quem recidimus quidquid mortale creamur;
Si licet, &, falsi positis ambagibus oris,
Vera loqui sinitis; non huc, ut opaca viderem
Tartara, descendi; nec uti villosa colubris
Terna Medusæi vincirem guttura monstri.
Caussa viæ conjux: in quam calcata venenum
Vipera diffudit; crescentesque abstulit annos.
Posse pati volui: nec me tentasse negabo.
Vicit Amor. supera Deus hic bene notus in ora est:

An sit & hîc, dubito: sed & hîc tamen auguror esse:
Famaque si veterem non est mentita rapinam,
Vos quoque junxit Amor. per ego hæc loca plena timoris,
Per Chaos hoc ingens, vastique silentia regni,
Eurydices, oro, properata retexite fila.
Omnia debemur vobis: paullumque morati,
Serius aut citius sedem properamus ad unam.
Tendimus huc omnes: hæc est domus ultima: vosque
Humani generis longissima regna tenetis.
Hæc quoque, cum justos matura peregerit annos,
Juris erit vestri. pro munere poscimus usum.
Quod si fata negant veniam pro conjuge, certum est
Nolle redire mihi. leto gaudete duorum.
Talia dicentem, nervosque ad verba moventem,
Exsangues flebant animæ: nec Tantalus undam
Captavit refugam: stupuitque Ixionis orbis.
Nec carpsere jecur volucres: urnisque vacarunt
Belides: inque tuo sedisti, Sisyphe, saxo.
Tum primum lacrimis victarum carmine fama est
Eumenidum maduisse genas. nec regia conjux
Sustinet oranti, nec qui regit ima, negare:
Eurydicenque vocant. umbras erat illa recentes
Inter: & incessit passu de vulnere tardo.
Hanc simul, & legem Rhodopeius accipit heros,
Nec flectat retro sua lumina, donec Avernas
Exierit valles; aut irrita dona futura.
Carpitur acclivus per muta silentia trames,

Digitized by Google

Arduus, obscurus, caligine densus opaca.
Nec procul abfuerunt telluris margine summæ.
Hîc, ne deficeret, metuens, avidusque videndi,
Flexit amans oculos: & protinus illa relapsa est.
Brachiaque intendens, prendique & prendere captans,
Nil nisi cedentes infelix adripit auras.
Jamque iterum moriens non est de conjuge quidquam
Questa suo: quid enim nisi se quereretur amatam?
Supremumque vale, quod jam vix auribus ille
Acciperet, dixit: revolutaque rursus eodem est.
Non aliter stupuit gemina nece conjugis Orpheus,
Quam tria qui timidus, medio portante catenas,
Colla canis vidit; quem non pavor ante reliquit,
Quam natura prior, saxo per corpus oborto:
Quique in se crimen traxit, voluitque videri
Olenos esse nocens: tuque o confisa figuræ,
Infelix Lethæa, tuæ; junctissima quondam
Pectora, nunc lapides, quos humida sustinet Ide.
Orantem, frustraque iterum transire volentem,
Portitor arcuerat. septem tamen ille diebus
Squalidus in ripa, Cereris sine munere, sedit.
Cura dolorque animi, lacrimæque alimenta fuere,
Esse Deos Erebi crudeles questus, in altam
Se recipit Rhodopen, pulsumque Aquilonibus Hæmon.
Tertius æquoreis inclusum Piscibus annum
Finierat Titan: omnemque refugerat Orpheus
Femineam Venerem; seu quod male cesserat illi;

Sive fidem dederat. multas tamen ardor habebat
Jungere se vati: multæ doluere repulsæ.
Ille etiam Thracum populis fuit auctor, amorem
In teneros transferre mares: citraque juventam
Ætatis breve ver, & primos carpere flores.

Fab. II. Argumentum.

Attis in pinum.

Ad cantus Orphei, desiderantis consuetudinem conjugis, cum plurima animalia capta vocis dulcedine convenissent, & in his etiam arbores elicitæ; inter eas stupens cantibus fuit pinus Cybeles, montis, qui in Phrygia est, in quam Attis matris Deûm antistes mutatus est.

Collis erat, collemque super planissima campi
Area: quam viridem faciebant graminis herbæ.
Umbra loco deerat. qua postquam parte resedit
Dîs genitus vates, & fila sonantia movit;
Umbra loco venit. non Chaonis abfuit arbos,
Non nemus Heliadum, non frondibus esculus altis,
Nec tiliæ molles, nec fagus, & innuba laurus,
Et coryli fragiles, & fraxinus utilis hastis,
Enodisque abies, curvataque glandibus ilex,
Et platanus genialis, acerque coloribus impar,
Amnicolæque simul salices, & aquatica lotos,

Perpetuoque virens buxus, tenuesque myricæ,
Et bicolor myrtus, & baccis cærula tinus:
Vos quoque flexipedes hederæ venistis, & unà
Pampineæ vites, & amictæ vitibus ulmi:
Ornique, & piceæ, pomoque onerata rubenti
Arbutus, & lentæ, victoris præmia, palmæ:
Et succincta comas, hirsutaque vertice pinus,
Grata Deûm matri: siquidem Cybeleius Attis
Exsuit hac hominem, truncoque induruit illo.

Fab. III. Argumentum.

Cyparissus in cupressum.

Cyparissus Amyclei filius ex insula Cea. hunc Apollo dilexit: & propter cervum patientem manus, quem per imprudentiam sagitta transfixum interemerat, manus suas adferentem sibi, periculo eripuit: & protinus in arborem sui nominis vertit.

Adfuit huic turbæ, metas imitata, cupressus,
Nunc arbor, puer ante Deo dilectus ab illo,
Qui citharam nervis, & nervis temperat arcus.
Namque sacer Nymphis, Carthæa tenentibus arva,
Ingens cervus erat: lateque patentibus altas
Ipse suo capiti præbebat cornibus umbras:
Cornua fulgebant auro: demissaque in armos
Pendebant tereti gemmata monilia collo.

Bulla super frontem parvis argentea loris
Vincta movebatur: parilesque ex ære nitebant,
Auribus in geminis, circum cava tempora, baccæ.
Isque metu vacuus, naturalique pavore
Deposito, celebrare domos, mulcendaque colla
Quamlibet ignotis manibus præbere solebat.
Sed tamen ante alios, Ceæ pulcherrime gentis,
Gratus erat, Cyparisse, tibi. tu pabula cervum
Ad nova, tu liquidi ducebas fontis ad undam:
Tu modo texebas varios per cornua flores:
Nunc, eques in tergo residens, huc latus & illuc
Mollia purpureis frenabas ora capistris.
Æstus erat, mediusque dies: Solisque vapore
Concava litorei fervebant brachia Cancri.
Fessus in herbosa posuit sua corpora terra
Cervus: & arborea ducebat frigus ab umbra.
Hunc puer imprudens jaculo Cyparissus acuto
Fixit: &, ut sævo morientem vulnere vidit,
Velle mori statuit. quæ non solatia Phœbus
Dixit? &, ut leviter, pro materiaque doleret,
Admonuit. gemit ille tamen: munusque supremum
Hoc petit à Superis, ut tempore lugeat omni.
Jamque, per immensos egesto sanguine fletus,
In viridem verti cœperunt membra colorem;
Et modo, qui nivea pendebant fronte capilli,
Horrida cæsaries fieri: sumtoque rigore
Sidereum gracili spectare cacumine cœlum.

Ingemuit, tristisque Deus, Lugebere nobis,
Lugebisque alios, aderisque dolentibus, inquit.

Fab. IV. Argumentum.

Juppiter in Aquilam.

Ganymedes, Trois filius, prima forma, cum ceteris Iliensibus Phrygiæ præferretur, & assiduis venationibus interesset, ne infamiam virentis ætatis subiret, Juppiter versus in aquilam ex Ida monte eum rapuit in cœlum, ministrumque fecit.

Tale nemus vates contraxerat: inque ferarum
Concilio medius, turba volucrumque sedebat.
Ut satis impulsas tentavit pollice chordas,
Et sensit varios, quamvis diversa sonarent,
Concordare modos; hoc vocem carmine rupit:
Ab Jove, Musa parens, (cedunt Jovis omnia regno)
Carmina nostra move. Jovis est mihi sæpe potestas
Dicta prius. cecini plectro graviore Gigantas,
Sparsaque Phlegræis victricia fulmina campis.
Nunc opus est leviore lyra: puerosque canamus
Dilectos Superis; inconcessisque puellas
Ignibus attonitas meruisse libidine pœnam.
Rex Superum Phrygii quondam Ganymedis amore
Arsit: & inventum est aliquid, quod Juppiter esse,
Quam quod erat, mallet. nulla tamen alite verti

Digitized by Google

Dignatur, nisi quæ possit sua fulmina ferre.
Nec mora: percusso mendacibus aere pennis
Abripit Iliaden. qui nunc quoque pocula miscet,
Invitaque Jovi nectar Junone ministrat.

Fab. V. Argumentum.

Hyacinthus in florem.

Hyacinthus Amyclæ, dilectus ab Apolline, cum per jocum in certamen disci venisset, altius jactum pondus non prius despicere potuit, quam capiti sensit injectum. Quo eliso, post obitum ejus cruor in florem ejus nomine inscriptum cessit.

Te quoque, Amyclide, posuisset in æthere Phœbus,
Tristia si spatium ponendi fata dedissent.
Qua licet, æternus tamen es: quotiesque repellit
Ver hiemem, Piscique Aries succedit aquoso,
Tu toties oreris, viridique in cespite vernas.
Te meus ante alios genitor dilexit: & orbe
In medio positi caruerunt præside Delphi;
Dum Deus Eurotan, immunitamque frequentat
Sparten; nec citharæ, nec sunt in honore sagittæ.
Immemor ipse sui non retia ferre recusat;
Non tenuisse canes; non per juga montis iniqui
Isse comes: longaque alit adsuetudine flammas.
Jamque fere medius Titan venientis, & actæ

Noctis erat, spatioque pari distabat utrimque;
Corpora veste levant, & succo pinguis olivi
Splendescunt, latique ineunt certamina disci.
Quem prius aerias libratum Phœbus in auras
Misit, & oppositas disjecit pondere nubes.
Recidit in solidam longo post tempore terram
Pondus: & exhibuit junctam cum viribus artem.
Protinus imprudens, actusque cupidine ludi,
Tollere Tænarides orbem properabat: at illum
Dura repercusso subjecit ab aere tellus
In vultus, Hyacinthe, tuos. expalluit æque,
Ac puer, ipse Deus: collapsosque excipit artus:
Et modo te refovet, modo tristia vulnera siccat:
Nunc animam admotis fugientem sustinet herbis.
Nil prosunt artes. erat immedicabile vulnus.
Ut si quis violas, riguove papaver in horto,
Liliaque infringat, fulvis hærentia virgis;
Marcida demittant subito caput illa gravatum;
Nec se sustineant; spectentque cacumine terram:
Sic vultus moriens jacet; & defecta vigore
Ipsa sibi est oneri cervix, humeroque recumbit.
Laberis, Œbalide, prima fraudate juventa,
Phœbus ait: videoque tuum, mea crimina, vulnus.
Tu dolor es, facinusque meum. mea dextera leto
Inscribenda tuo est. ego sum tibi funeris auctor.
Quæ mea culpa tamen? nisi si lusisse, vocari
Culpa potest. nisi culpa potest, & amasse, vocari.

Digitized by Google

Atque utinam pro te vitam, tecumve liceret
Reddere! sed quoniam fatali lege tenemur,
Semper eris mecum, memorique hærebis in ore.
Te lyra, pulsa manu, te carmina nostra sonabunt:
Flosque novus scripto gemitus imitabere nostros.
Tempus & illud erit, quo se fortissimus heros
Addat in hunc florem, folioque legatur eodem.
Talia dum vero memorantur Apollinis ore,
Ecce cruor, qui fusus humi signaverat herbam,
Desinit esse cruor: Tyrioque nitentior ostro
Flos oritur; formamque capit, quam lilia; si non
Purpureus color huic, argenteus esset in illis.
Non satis hoc Phœbo est: (is enim fuit auctor honoris)
Ipse suos gemitus foliis inscribit: & ai ai
Flos habet inscriptum: funestaque litera ducta est.
Nec genuisse pudet Sparten Hyacinthon: honorque
Durat in hoc ævi: celebrandaque more priorum
Annua prælatâ redeunt Hyacinthia pompâ.

Fab. VI. Argumentum.

Cypri incolæ in boves.

Amathus oppidum in insula Cypro, cujus incolæ, obtrita consuetudine humani generis, soliti in ara Jovis, quæ proxima erat Deæ, advenas immolare. Quorum crudelitate Venus offensa, ne relinquere sedes suas cogeretur, in boves eos ver-

tit, qui a magnitudine cornuum Cerastæ apud Salaminios sunt nominati.

AT si forte roges fecundam Amathunta metalli,
An genuisse velit Propœtidas, abnuat æque,
Atque illos, gemino quondam quibus aspera cornu
Frons erat; unde etiam nomen traxere Cerastæ.
Ante fores horum stabat Jovis Hospitis ara:
Lugubris sceleris: quam si quis sanguine tinctam
Advena vidisset, mactatos crederet illic
Lactentes vitulos, Amathusiacasve bidentes.
Hospes erat cæsus. sacris offensa nefandis,
Ipsa suas urbes, Ophiusiaque arva parabat
Deserere alma Venus. Sed quid loca grata, quid urbes
Peccavere meæ? quod crimen, dixit, in illis?
Exsilio pœnam potius gens impia pendat,
Vel nece, vel si quid medium mortisque fugæque.
Idque quid esse potest, nisi versæ pœna figuræ?
Dum dubitat, quo mutet eos; ad cornua vultum
Flexit: & admonita est hæc illis posse relinqui;
Grandiaque in torvos transformat membra juvencos.

FAB. VII. ARGUMENTUM.

Propœtides in lapides.

Propœtides, filiæ Amathunteæ, adspernatæ Venerem, primæ in trivio vulgavere corpora. Ob

Digitized by Google

ejusdem Deæ iram, quia pudore induruerant, in lapidem novissime sunt transfiguratæ.

SUnt tamen obscænæ Venerem Propœtides ausæ
Esse negare Deam: pro quo sua, Numinis irâ,
Corpora cum forma primæ vulgasse feruntur.
Utque pudor cessit, sanguisque induruit oris,
In rigidum parvo silicem discrimine versæ.

FAB. VIII. ARGUMENTUM.

Pygmalionis statua eburnea in virginem.

Pygmalion, offensus impudentia vulgari Propœtidum, statuit cælebs permanere. qui cum signum virginale ex ebore fecisset; captus specie ejus, in vecordem incidit amorem, & tota mente quæsivit a Dea, ut ei signo, cujus amore exarsisset, animam infunderet. Qui ut egressus templo domum pervenit, comperit voto se esse damnatum conjugii. Itaque lætatus arte sua Paphum filium genuit, qui in insula Cypro oppidum sui nominis constituit.

QUas quia Pygmalion ævum per crimen agentes
Viderat, offensus vitiis, quæ plurima menti
Femineæ Natura dedit, sine conjuge cælebs
Vivebat; thalamique diu consorte carebat.
Interea niveum mira feliciter arte

Sculpit ebur; formamque dedit, qua femina nasci
Nulla potest: operisque sui concepit amorem.
Virginis est veræ facies; quam vivere credas;
Et, si non obstet reverentia, velle moveri.
Ars adeo latet arte suâ. miratur, & haurit
Pectore Pygmalion simulati corporis ignes.
Sæpe manus operi tentantes admovet, an sit
Corpus, an illud ebur: nec ebur tamen esse fatetur.
Oscula dat, reddique putat: loquiturque, tenetque,
Et credit tactis digitos insidere membris:
Et metuit, pressos veniat ne livor in artus.
Et modo blanditias adhibet: modo grata puellis
Munera fert illi conchas, teretesque lapillos,
Et parvas volucres, & flores mille colorum,
Liliaque, pictasque pilas, & ab arbore lapsas
Heliadum lacrimas. ornat quoque vestibus artus:
Dat digitis gemmas, longoque monilia collo.
Aure leves baccæ, redimicula pectore pendent.
Cuncta decent: nec nuda minus formosa videtur.
Collocat hanc stratis, concha Sidonide tinctis;
Adpellatque tori sociam; adclinataque colla
Mollibus in plumis, tamquam sensura, reponit.
Festa dies Veneri, tota celeberrima Cypro,
Venerat: & pandis inductæ cornibus aurum
Conciderant ictæ nivea cervice juvencæ;
Turaque fumabant: cum munere functus ad aras
Constitit; & timide, Si Dî dare cuncta potestis,

Digitized by Google

Sit conjux opto, (non ausus, eburnea virgo,
Dicere Pygmalion) similis mea, dixit, eburneæ.
Sensit, ut ipsa suis aderat Venus aurea festis,
Vota quid illa velint: &, amici Numinis omen,
Flamma ter accensa est; apicemque per aera duxit.
Ut rediit, simulacra suæ petit ille puellæ:
Incumbensque toro dedit oscula. visa tepere est.
Admovet os iterum: manibus quoque pectora tentat.
Tentatum mollescit ebur: positoque rigore
Subsidit digitis, ceditque: ut Hymettia sole
Cera remollescit, tractataque pollice multas
Flectitur in facies, ipsoque fit utilis usu.
Dum stupet, & timide gaudet, fallique veretur;
Rursus amans, rursusque manu sua vota retractat.
Corpus erat: saliunt tentatæ pollice venæ.
Tum vero Paphius plenissima concipit heros
Verba; quibus Veneri grates agat: oraque tandem
Ore suo non falsa premit: dataque oscula virgo
Sensit, & erubuit: timidumque ad lumina lumen
Attollens, pariter cum cœlo vidit amantem.
Conjugio, quod fecit, adest Dea. jamque coactis
Cornibus in plenum novies lunaribus orbem,
Illa Paphon genuit; de quo tenet insula nomen.

Digitized by Google

Fab. IX. Argumentum.

Myrrha in arborem sui nominis.

Myrrha, Cinyræ & Cenchreidis filia, iracundiâ Veneris, quod sibi mater ejus præferretur, patrem impio amore dilexit: nec viam potiendi inveniens, cogitur suspendium experiri. Cujus nutrix intra cubile gementis excepit vocem: & signis cognitis nefariæ mortis, dum diligentius scrutatur, caussam poscit. Consolata ergo puellam, ei pollicetur, se effecturam, ut parenti sine ulla infamia jungatur: cujus illa orationem in promissum tempus differt. At anus die sollemni Cereris, quo mater ejus operata a viro secubabat, alumnam noctu deducit ad Cinyram, prædicans forma ejus impulsam sibi se credidisse: qui data cupiditate lumen inferri jussit, ut speciem ejus notam haberet; cognitusque filiæ pater stuprator, coactus est pudore, ferro stricto eam insequi. Quæ duplici metu territa in silvam profugit: ibique misericordia ejusdem Deæ in arborem, quæ ejus nomen indicaret, mutata est.

Editus hac ille est, qui, si sine prole fuisset,
Inter felices Cinyras potuisset haberi.
Dira canam. natæ procul hinc, procul este parentes:

Digitized by Google

Aut, mea si vestras mulcebunt carmina mentes,
Desit in hac mihi parte fides; nec credite factum:
Vel, si credetis, facti quoque credite pœnam.
Si tamen admissum sinit hoc natura videri,
Gentibus Ismariis, & nostro gratulor orbi:
Gratulor huic terræ, quod abest regionibus illis,
Quæ tantum genuere nefas. sit dives amomo,
Cinnamaque, costumque suam, sudataque ligno
Tura ferat, floresque alios Panchaia tellus;
Dum ferat & Myrrham. tanti nova non fuit arbos.
Ipse negat nocuisse tibi sua tela Cupido,
Myrrha; facesque suas a crimine vindicat isto.
Stipite te Stygio, tumidisque adflavit Echidnis,
E tribus una Soror. scelus est odisse parentem:
Hic amor est odio majus scelus. undique lecti
Te cupiunt proceres; totoque Oriente juventus
Ad thalami certamen adest. ex omnibus unum
Elige, Myrrha, tibi, dum ne sit in omnibus unus.
Illa quidem sentit: fœdoque repugnat amori:
Et secum, Quo mente feror? quid molior? inquit.
Dî, precor, & Pietas, sacrataque jura parentum,
Hoc prohibete nefas; scelerique resistite tanto;
Si tamen hoc scelus est. sed enim damnare negatur
Hanc Venerem pietas: coeuntque animalia nullo
Cetera delectu. nec habetur turpe juvencæ
Ferre patrem tergo: fit equo sua filia conjux:
Quasque creavit, init pecudes, caper: ipsaque, cujus

Semi-

Semine concepta est, ex illo concipit ales.
Felices, quibus ista licent! humana malignas
Cura dedit leges: & quod Natura remittit,
Invida jura negant. gentes tamen esse feruntur,
In quibus & nato genetrix, & nata parenti
Jungitur; & pietas geminato crescit amore.
Me miseram, quod non nasci mihi contigit illic,
Fortunaque loci lædor! quid in ista revolvor?
Spes interdictæ discedite. dignus amari
Ille, sed ut pater, est. ergo si filia magni
Non essem Cinyræ, Cinyræ concumbere possem.
Nunc quia tam meus est, non est meus; ipsaque damno
Est mihi proximitas: aliena potentior essem.
Ire libet procul hinc, patriosque relinquere fines,
Dum scelus effugiam. retinet malus error amantem;
Ut præsens spectem Cinyran; tangamque, loquarque,
Osculaque admoveam, si nil conceditur ultra.
Ultra autem sperare aliquid potes, impia virgo?
Nec, quot confundas & jura & nomina, sentis?
Tune eris & matris pellex, & adultera patris?
Tune soror gnati, genetrixque vocabere fratris?
Nec metues atro crinitas angue Sorores,
Quas, facibus sævis oculos atque ora petentes,
Noxia corda vident? at tu, dum corpore non es
Passa, nefas animo ne concipe: neve potentis
Concubitu vetito Naturæ pollue fœdus.
Velle puta: res ipsa vetat. pius ille, memorque

Juris. & o vellem similis furor esset in illo!
Dixerat: at Cinyras, quem copia digna procorum,
Quid faciat, dubitare facit, scitatur ab ipsa,
Nominibus dictis, cujus velit esse mariti.
Illa silet primo: patriisque in vultibus hærens,
Æstuat: & tepido suffundit lumina rore.
Virginei Cinyras hæc credens esse timoris,
Flere vetat; siccatque genas; atque oscula jungit.
Myrrha datis nimium gaudet: consultaque, qualem
Optet habere virum; Similem tibi, dixit. at ille
Non intellectam vocem collaudat; &, Esto
Tam pia semper, ait. pietatis nomine dicto,
Demisit vultus, sceleris sibi conscia, virgo.
Noctis erat medium; curasque & corpora somnus
Solverat. at virgo Cinyreia pervigil igni
Carpitur indomito; furiosaque vota retractat.
Et modo desperat; modo vult tentare: pudetque,
Et cupit; &, quod agat, non invenit. utque securi
Saucia trabs ingens, ubi plaga novissima restat,
Quo cadat, in dubio est, omnique a parte timetur;
Sic animus vario labefactus vulnere nutat
Huc levis, atque illuc; momentaque sumit utroque.
Nec modus, aut requies, nisi mors, reperitur amoris.
Mors placet. erigitur: laqueoque innectere fauces
Destinat: &, zona summo de poste revincta,
Care vale Cinyra, caussamque intellige mortis,
Dixit: & aptabat pallenti vincula collo.

Murmura verborum fidas nutricis ad aures
Pervenisse ferunt, limen servantis alumnæ.
Surgit anus, reseratque fores; mortisque paratæ
Instrumenta videns, spatio conclamat eodem,
Seque ferit, scinditque sinus, ereptaque collo
Vincula dilaniat. tum denique flere vacavit,
Tum dare complexus, laqueique requirere caussam.
Muta silet virgo, terramque immota tuetur:
Et deprensa dolet tardæ conamina mortis.
Instat anus; canosque suos, & inania nudans
Ubera, per cunas alimentaque prima precatur,
Ut sibi committat, quidquid dolet. illa rogantem
Aversata gemit. certa est exquirere nutrix:
Nec solam spondere fidem. Dic, inquit; opemque
Me sine ferre tibi. non est mea pigra senectus.
Seu furor est; habeo quæ carmine sanet, & herbis.
Sive aliquis nocuit; magico lustrabere ritu.
Sive est ira Deûm; sacris placabilis ira.
Quid rear ulterius? certe fortuna domusque
Sospes, & in cursu est: vivunt genetrixque, paterque.
Myrrha, patre audito, suspiria duxit ab imo
Pectore. nec nutrix etiamnum concipit ullum
Mente nefas: aliquemque tamen præsentit amorem.
Propositique tenax, quodcumque sit, orat, ut ipsi
Indicet: & gremio lacrimantem tollit anili:
Atque ita complectens infirmis colla lacertis,
Sensimus, inquit, amas: & in hoc mea (pone timorem)

Digitized by Google

Sedulitas erit apta tibi: nec sentiet umquam
Hoc pater. exsiluit gremio furibunda, torumque
Ore premens, Discede, precor; miseroque pudori
Parce, ait. instanti, Discede, aut desine, dixit,
Quærere quid doleam. scelus est, quod scire laboras.
Horret anus; tremulasque manus annisque metuque
Tendit: & ante pedes supplex procumbit alumnæ.
Et modo blanditur; modo, si non conscia fiat,
Terret; & indicium laquei, cœptæque minatur
Mortis; & officium commisso spondet amori.
Extulit illa caput, lacrimisque implevit obortis
Pectora nutricis: conataque sæpe fateri,
Sæpe tenet vocem: pudibundaque vestibus ora
Texit: &, O, dixit, felicem conjuge matrem!
Hactenus: & gemuit. gelidos nutricis in artus,
Ossaque (sensit enim) penetrat tremor: albaque toto
Vertice canities rigidis stetit hirta capillis.
Multaque, ut excuteret diros, si posset, amores,
Addidit. at virgo scit se non falsa moneri,
Certa mori tamen est, si non potiatur amato.
Vive, ait hæc; potiere tuo; non ausa, parente,
Dicere, conticuit: promissaque numine firmat.
Festa piæ Cereris celebrabant annua matres
Illa, quibus niveâ velatæ corpora veste
Primitias frugum dant, spicea serta, suarum:
Perque novem noctes Venerem, tactusque viriles
In vetitis numerant. turba Cenchreis in illa

Digitized by Google

Regis abest conjux: arcanaque sacra frequentat.
Ergo legitima vacuus dum conjuge lectus,
Nacta gravem vino Cinyran male sedula nutrix,
Nomine mentito, veros exponit amores:
Et faciem laudat. quæsitis virginis annis,
Par,ait,est Myrrhæ. quam postquam adducere jussa est,
Utque domum rediit, Gaude mea, dixit, alumna:
Vicimus. infelix non toto corpore sentit
Lætitiam virgo; præsagaque pectora mœrent.
Sed tamen & gaudet. tanta est discordia mentis.
Tempus erat, quo cuncta silent; interque Triones
Flexerat obliquo plaustrum temone Bootes.
Ad facinus venit illa suum. fugit aurea cœlo
Luna: tegunt nigræ latitantia sidera nubes:
Nox caret igne suo. primos tegis, Icare, vultus;
Erigoneque pio sacrata parentis amore.
Ter pedis offensi signo est revocata: ter omen
Funereus bubo letali carmine fecit.
It tamen: & tenebræ minuunt, noxque atra pudorem.
Nutricisque manum lævâ tenet; altera motu
Cæcum iter explorat. thalami jam limina tangit;
Jamque fores aperit; jam ducitur intus: at illi
Poplite succiduo genua intremuere; fugitque
Et color, & sanguis: animusque relinquit euntem.
Quoque suo propior sceleri, magis horret, & ausi
Pœnitet; & vellet non cognita posse reverti.
Cunctantem longæva manu deducit; & alto

Admotam lecto cum traderet, Accipe, dixit;
Ista tua est, Cinyra; devotaque corpora junxit.
Accipit obscæno genitor sua viscera lecto;
Virgineosque metus levat; hortaturque timentem.
Forsitan ætatis quoque nomine, Filia, dicat;
Dicat & illa, Pater, sceleri ne nomina desint.
Plena patris thalamis excedit: & impia diro
Semina fert utero; conceptaque crimina portat.
Postera nox facinus geminat. nec finis in illa est.
Cum tandem Cinyras, avidus cognoscere amantem
Post tot concubitus, illato lumine vidit
Et scelus, & natam. verbisque dolore retentis,
Pendenti nitidum vagina deripit ensem.
Myrrha fugit, tenebris & cæcæ munere noctis
Intercepta neci: latosque vagata per agros,
Palmiferos Arabas, Panchæaque rura relinquit.
Perque novem erravit redeuntis cornua Lunæ;
Cum tandem terra requievit fessa Sabæa.
Vixque uteri portabat onus. tum nescia voti,
Atque inter mortisque metus, & tædia vitæ,
Est tales exorsa preces: O si qua patetis
Numina confessis; merui, nec triste recuso
Supplicium. sed, ne violem vivosque superstes,
Mortuaque exstinctos, ambobus pellite regnis:
Mutatæque mihi vitamque necemque negate.
Numen confessis aliquod patet. ultima certe
Vota suos habuere Deos: nam crura loquentis

Terra supervenit; ruptosque obliqua per ungues
Porrigitur radix, longi firmamina trunci:
Ossaque robur agunt: mediaque manente medulla
Sanguis it in succos; in magnos brachia ramos;
In parvos digiti; duratur cortice pellis.
Jamque gravem crescens uterum perstrinxerat arbor;
Pectoraque obruerat; collumque operire parabat.
Non tulit illa moram; venientique obvia ligno
Subsedit; mersitque suos in cortice vultus.
Quæ, quamquam amisit veteres cum corpore sensus,
Flet tamen; & tepidæ manant ex arbore guttæ.
Est honor & lacrimis: stillataque cortice Myrrha
Nomen herile tenet, nullique tacebitur ævo.

Fab. X. Argumentum.

Ex connubio Myrrhæ & Cinyræ incesto Adonis.

Ex Myrrhæ & Cinyræ incesto concubitu ob iram Veneris conceptus est infans. Versâ enim Myrrhâ in arborem sui nominis nascitur, quem Adonem cognominant: quem Venus non minus dilexit, quam puella patrem Cinyran dilexerat, beneficio Cupidinis.

At male conceptus sub robore creverat infans;
Quærebatque viam, qua se, genetrice relicta,
Exsereret. media gravidus tumet arbore venter.

Digitized by Google

Tendit onus matrem: nec habent sua verba dolores:
Nec Lucina potest parientis voce vocari.
Nitenti tamen est similis, curvataque crebros
Dat gemitus arbor: lacrimisque cadentibus humet.
Constitit ad ramos mitis Lucina dolentes:
Admovitque manus: & verba puerpera dixit.
Arbor agit rimas: & fissâ cortice vivum
Reddit onus; vagitque puer; quem mollibus herbis
Naides impositum lacrimis unxere parentis.
Laudaret faciem Livor quoque. qualia namque
Corpora nudorum tabula pinguntur Amorum,
Talis erat. sed, ne faciat discrimina cultus,
Aut huic adde leves, aut illis deme pharetras.
Labitur occulte, fallitque volatilis ætas:
Et nihil est annis velocius. ille sorore
Natus avoque suo, qui conditus arbore nuper,
Nuper erat genitus; modo formosissimus infans,
Jam juvenis, jam vir, jam se formosior ipso est:
Jam placet & Veneri, matrisque ulciscitur ignes.
Namque pharetratus dum dat puer oscula matri,
Inscius exstanti destrinxit arundine pectus.
Læsa manu natum Dea repulit: altius actum
Vulnus erat specie: primoque fefellerat ipsam.
Capta viri formâ non jam Cythereia curat
Litora: non alto repetit Paphon æquore cinctam,
Piscosamque Gnidon, gravidamve Amathunta metalli.
Abstinet & cœlo: cœlo præfertur Adonis.

Hunc tenet: huic comes est: adsuetaque semper in umbrâ
Indulgere sibi, formamque augere colendo,
Per juga, per silvas, dumosaque saxa vagatur
Nuda genu, vestem ritu succincta Dianæ;
Hortaturque canes; tutæque animalia prædæ,
Aut pronos lepores, aut celsum in cornua cervum,
Aut agitat damas: a fortibus abstinet apris;
Raptoresque lupos, armatosque unguibus ursos
Vitat, & armenti saturatos cæde leones.
Te quoque, ut hos timeas, (si quid prodesse monendo
Possit) Adoni, monet. Fortisque fugacibus esto,
Inquit: in audaces non est audacia tuta.
Parce meo, juvenis, temerarius esse periclo:
Neve feras, quibus arma dedit Natura, lacesse:
Stet mihi ne magno tua gloria. non movet ætas,
Nec facies, nec quæ Venerem movere, leones,
Setigerosque sues, oculosque, animosque ferarum.
Fulmen habent acres in aduncis dentibus apri:
Impetus est fulvis, & vasta leonibus ira:
Invisumque mihi genus est. Quæ caussa, roganti,
Dicam, ait; & veteris monstrum mirabere culpæ.
Sed labor insolitus jam me lassavit: & ecce
Opportuna suâ blanditur populus umbrâ:
Datque torum cespes. libet hac requiescere tecum,
Et requievit, humo: pressitque & gramen, & ipsum.
Inque sinu juvenis posita cervice renidens
Sic ait: ac mediis interserit oscula verbis.

Fab. XI. Argumentum.

Hippomenes & Atalanta in Leones.

Atalante, Schœnei filia, cum de conjugio sciscitata esset, & monita, ut nulli jungeretur; quia omnium virginum pernicissima erat, petentibus procis legem proposuit, ejus conjugem futuram, qui se cursu pedum antecessisset: victo autem necem statuit. Quam cum Hippomenes Megarei filius ex progenie Neptuni intenso amore diligeret, nec morem certaminis expavesceret, Venerem in malis habuit auxilio. Nam ex Amaseno agro, qui est in insula Cypro, ei tria mala aurea donavit, ut in cursu projiceret virgini: futurum enim ut cupiditate ejus tardaretur impetus, ea dum peteret. Cujus monitis Hippomenes consecutus victoriam, postea ingratus adversus Deam cognitus est. Itaque impulsu ejusdem Deæ, Matris Deûm lucum dum transgrediuntur, quem Echion terræ filius sacraverat, non tenuerunt cupiditatem, quin adversus religionem in sacrato concubuere solo. Quam ob caussam a Dea in leones sunt conversi: unde Deûm Matri ex illo leones sunt subjecti.

Forsitan audieris aliquam certamine cursûs
Veloces superasse viros. non fabula rumor

Ille fuit: superabat enim. nec dicere posses,
Laude pedum, formæne bono præstantior esset.
Scitanti Deus huic de conjuge, Conjuge, dixit,
Nil opus est, Atalanta, tibi. fuge conjugis usum.
Nec tamen effugies: teque ipsâ viva carebis.
Territa sorte Dei per opacas innuba silvas
Vivit: & instantem turbam violenta procorum
Conditione fugat: Nec sum potiunda, nisi, inquit,
Victa prius cursu. pedibus contendite mecum.
Præmia veloci conjux thalamique dabuntur;
Mors pretium tardis. ea lex certaminis esto.
Illa quidem immitis: sed (tanta potentia formæ est)
Venit ad hanc legem temeraria turba procorum.
Sederat Hippomenes cursûs spectator iniqui:
Et, Petitur cuiquam per tanta pericula conjux?
Dixerat: ac nimios juvenum damnârat amores.
Ut faciem, & posito corpus velamine vidit,
Quale meum, vel quale tuum, si femina fias;
Obstupuit: tollensque manus, Ignoscite, dixit,
Quos modo culpavi: nondum mihi præmia nota,
Quæ peteretis, erant. laudando concipit ignem;
Et, ne quis juvenum currat velocius, optat;
Invidiaque timet. Sed cur certaminis hujus
Intentata mihi fortuna relinquitur? inquit.
Audentes Deus ipse juvat. dum talia secum
Exigit Hippomenes, passu volat alite virgo.
Quæ quamquam Scythica non secius ire sagitta

Aonio visa est juveni; tamen ille decorem
Miratur magis: & cursus facit ipse decorem.
Aura refert oblata citis talaria plantis:
Tergaque jactantur crines per eburnea, quæque
Poplitibus suberant picto genualia limbo:
Inque puellari corpus candore ruborem
Traxerat. haud aliter, quam cum super atria velum
Candida purpureum simulatas inficit umbras.
Dum notat hæc hospes; decursa novissima meta est:
Et tegitur festà victrix Atalanta coronâ.
Dant gemitum victi; penduntque ex fœdere pœnas.
Non tamen eventu juvenum deterritus horum
Constitit in medio; vultuque in virgine fixo,
Quid facilem titulum superando quæris inertes?
Mecum confer, ait. seu me fortuna potentem
Fecerit, a tanto non indignabere vinci.
Namque mihi genitor Megareus Onchestius; illi
Est Neptunus avus: pronepos ego regis aquarum:
Nec virtus citra genus est. seu vincar, habebis
Hippomene victo magnum & memorabile nomen.
Talia dicentem molli Schœneia vultu
Adspicit; & dubitat, superari an vincere malit.
Atque ita, Quis Deus hunc formosis, inquit, iniquus
Perdere vult? caræque jubet discrimine vitæ
Conjugium petere hoc? non sum, me judice, tanti.
Nec forma tangor. poteram tamen hac quoque tangi.
Quid? quod adhuc puer est? non me movet ipse, sed ætas.

Digitized by Google

Quid? quod inest virtus, & mens interrita leti?
Quid? quod ab æquorea numeratur origine quartus?
Quid? quod amat, tantique putat connubia nostra,
Ut pereat, si me Fors illi dura negarit?
Dum licet,hospes, abi; thalamosque relinque cruentos.
Conjugium crudele meum est. tibi nubere nulla
Nolet: & optari potes a sapiente puella.
Cur tamen est mihi cura tui, tot jam ante peremtis?
Viderit: intereat: quoniam tot cæde procorum
Admonitus non est; agiturque in tædia vitæ.
Occidet hic igitur, voluit quia vivere mecum?
Indignamque necem pretium patietur amoris?
Non erit invidiæ victoria nostra ferendæ.
Sed non culpa mea est. utinam desistere velles!
Aut, quoniam es demens, utinam velocior esses!
At quam virgineus puerili vultus in ore est!
Ah, miser Hippomene, nollem tibi visa fuissem!
Vivere dignus eras. quod si felicior essem,
Nec mihi conjugium fata importuna negarent;
Unus eras, cum quo sociare cubilia possem.
Dixerat: utque rudis, primoque Cupidine tacta,
Quod facit ignorans, amat, & non sentit amorem.
Jam solitos poscunt cursus populusque paterque;
Cum me sollicita proles Neptunia voce
Invocat Hippomenes. Cythereia, comprecor, ausis
Adsit, ait, nostris; &, quos dedit, adjuvet ignes.
Detulit aura preces ad me non invida blandas;

Digitized by Google

Motaque sum, fateor. nec opis mora longa dabatur.
Est ager, indigenæ Tamaseum nomine dicunt;
Telluris Cypriæ pars optima: quem mihi prisci
Sacravere senes: templisque accedere dotem
Hanc jussere meis. medio nitet arbor in arvo,
Fulva comam, fulvo ramis crepitantibus auro.
Hinc tria forte meâ veniens decerpta ferebam
Aurea poma manu: nullique videnda, nisi ipsi,
Hippomenen adii; docuique, quis usus in illis.
Signa tubæ dederant; cum carcere pronus uterque
Emicat, & summam celeri pede libat arenam.
Posse putes illos sicco freta radere passu,
Et segetis canæ stantes percurrere aristas.
Adjiciunt animos juveni clamorque, favorque,
Verbaque dicentum, Nunc, nunc incumbere tempus,
Hippomene: propera; nunc viribus utere totis.
Pelle moram: vinces. dubium Megareius heros
Gaudeat, an virgo magis his Schœneia dictis.
O quoties, cum jam posset transire, morata est;
Spectatosque diu vultus invita reliquit!
Aridus e lasso veniebat anhelitus ore:
Metaque erat longe. tum denique de tribus unum
Fœtibus arboreis proles Neptunia misit.
Obstupuit virgo; nitidique cupidine pomi
Declinat cursus, aurumque volubile tollit.
Præterit Hippomenes. resonant spectacula plausu.
Illa moram celeri, cessataque tempora, cursu

Digitized by Google

Corrigit: atque iterum juvenem post terga relinquit.
Et rursus pomi jactu remorata secundi,
Consequitur, transitque virum. pars ultima cursûs
Restabat: Nunc, inquit, ades, Dea muneris auctor:
Inque latus campi, quo tardius illa rediret,
Jecit ab obliquo nitidum juveniliter aurum.
An peteret, virgo visa est dubitare: coegi
Tollere; & adjeci sublato pondera malo:
Impediique oneris pariter gravitate moraque.
Neve meus sermo cursu sit tardior illo,
Præterita est virgo: duxit sua præmia victor.
Dignane, cui grates ageret, cui turis honorem
Ferret, Adoni, fui? nec grates immemor egit:
Nec mihi tura dedit. subitam convertor in iram:
Contemnique dolens, ne sim spernenda futuris,
Exemplo caveo: meque ipsa exhortor in ambos.
Templa Deûm Matri, quæ quondam clarus Echion
Fecerat ex voto, nemorosis abdita silvis,
Transibant: & iter longum requiescere suasit.
Illic concubitûs intempestiva cupido
Occupat Hippomenen, a numine concita nostro.
Luminis exigui fuerat prope templa recessus,
Speluncæ similis, nativo pumice tectus,
Religione sacer prisca: quo multa sacerdos
Lignea contulerat veterum simulacra Deorum.
Hunc init; & vetito temerat sacraria probro.
Sacra retorserunt oculos: turritaque Mater,

An Stygia sontes, dubitavit, mergeret unda.
Pœna levis visa est. ergo modo levia fulvæ
Colla jubæ velant: digiti curvantur in ungues:
Ex humeris armi fiunt: in pectora totum
Pondus abit: summæ cauda verruntur arenæ.
Iram vultus habet: pro verbis murmura reddunt:
Pro thalamis celebrant silvas: aliisque timendi
Dente premunt domito Cybeleia frena leones.
Hos tu, care mihi, cumque his genus omne ferarum,
Quæ non terga fugæ, sed pugnæ pectora præbent,
Effuge: ne virtus tua sit damnosa duobus.

Fab. XII. & XIII. Argumentum.

Adonis cruor in florem purpureum. Menthe Nympha in herbam mentham.

Adonis supradictus, monitus a Venere quam vim feræ haberent, non obtemperavit. Igitur is in venatione ab apro interimitur: cujus cruor ejusdem Deæ numine in florem purpurei coloris conversus est. Menthe Nympha in herbam mutata mentham odio Proserpinæ Cereris filiæ est; quod cum patre, conjuge suo, concubuisset.

Digitized by Google

ILLA quidem monuit; junctisque per aera cygnis
Carpit iter: sed stat monitis contraria virtus.
Forte suem latebris, vestigia certa secuti,
Excivere canes; silvisque exire parantem
Fixerat obliquo juvenis Cinyreius ictu.
Protinus excussit pando venabula rostro,
Sanguine tincta suo: trepidumque, & tuta petentem
Trux aper insequitur: totosque sub inguine dentes
Abdidit; & fulva moribundum stravit arena.
Vecta levi curru medias Cytherea per auras
Cypron olorinis nondum pervenerat alis.
Agnovit longe gemitum morientis: & albas
Flexit aves illuc. utque æthere vidit ab alto
Exanimem, inque suo jactantem sanguine corpus;
Desiluit: pariterque sinus, pariterque capillos
Rupit; & indignis percussit pectora palmis.
Questaque cum fatis, At non tamen omnia vestri
Juris erunt, inquit. luctûs monumenta manebunt
Semper, Adoni, mei: repetitaque mortis imago
Annua plangoris peraget simulamina nostri.
At cruor in florem mutabitur. an tibi quondam
Femineos artus in olentes vertere menthas,
Persephone, licuit? nobis Cinyreius heros
Invidiæ mutatus erit? sic fata, cruorem
Nectare odorato spargit: qui tactus ab illo
Intumuit; sic, ut pluvio perlucida cœlo

Surgere bulla solet. nec plenâ longior horâ
Facta mora est,cum flos e sanguine concolor ortus;
Qualem, quæ lento celant sub cortice granum,
Punica ferre solent: brevis est tamen usus in illo.
Namque male hærentem, & nimia levitate caducum
Excutiunt îdem, qui præstant nomina, venti.

P. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON
LIBER XI.

FAB. I. ARGUMENTUM.

Serpens in Lapidem.

Orpheus, Œagri fluminis & Calliopes Musæ filius, cum habuisset conjugem nomine Eurydicen, & eam amisisset, & cum sine ea ab inferis redîsset, lege accepta a Plutone; ne talem dolorem in altera experiretur, puerilem amorem primus instituit. Quam ob caussam Thressæ mulieres instinctæ, in abditis locis solitudinem agentem propter desiderium conjugis, interfecerunt; separatumque caput ejus a reliquo corpore cum lyra in amnem Hebrum præcipitaverunt: per quem in mare delatum, & hinc in insulam Lesbum: cum hic hæsisset in litore, serpensque morsu sanguinem lamberet, priusquam vultus ejus adpeteret, ab Apolline Jovis & Latonæ filio duratus in lapidem est.

Carmine dum tali silvas, animosque ferarum
Threicius vates, & saxa sequentia ducit;
Ecce nurus Ciconum, tectæ lymphata ferinis
Pectora velleribus, tumuli de vertice cernunt
Orphea, percussis sociantem carmina nervis.
E quibus una, levem jactato crine per auram,
En, ait, en hic est nostri contemtor: & hastam
Vatis Apollinei vocalia misit in ora.
Quæ foliis præsuta notam sine vulnere fecit.
Alterius telum lapis est: qui missus, in ipso
Aere concentu victus vocisque lyræque est;
Ac veluti supplex pro tam furialibus ausis,
Ante pedes jacuit. sed enim temeraria crescunt
Bella: modusque abiit: insanaque regnat Erynnis.
Cunctaque tela forent cantu mollita: sed ingens
Clamor, & inflato Berecynthia tibia cornu,
Tympanaque, plaususque, & Bacchei ululatus
Obstrepuere sono citharæ. tum denique saxa
Non exauditi rubuerunt sanguine vatis.
At primum attonitas etiamnum voce canentis
Innumeras volucres, anguesque, agmenque ferarum,
Mænades Orphei titulum rapuere theatri.
Inde cruentatis vertuntur in Orphea dextris:
Et coeunt, ut aves, si quando luce vagantem
Noctis avem cernunt: structoque utrimque theatro,
Ceu matutina cervus periturus arena,

Digitized by Google

Præda canum est; vatemque petunt; & fronde virenti
Conjiciunt thyrsos, non hæc in munera factos.
Hæ glebas, illæ dereptos arbore ramos,
Pars torquent silices. neu desint tela furori,
Forte boves presso subigebant vomere terram:
Nec procul hinc, multo fructum sudore parantes,
Dura lacertosi fodiebant arva coloni.
Agmine qui viso fugiunt, operisque relinquunt
Arma sui: vacuosque jacent dispersa per agros
Sarculaque, rastrique graves, longique ligones.
Quæ postquam rapuere feræ, cornuque minaci
Divellêre boves; ad vatis fata recurrunt:
Tendentemque manus, & in illo tempore primùm
Irrita dicentem, nec quidquam voce moventem,
Sacrilegæ perimunt. perque os (prô Juppiter!) illud,
Auditum saxis, intellectumque ferarum
Sensibus, in ventos anima exhalata recessit.
Te mœstæ volucres, Orpheu, te turba ferarum,
Te rigidæ silices, tua carmina sæpe secutæ
Fleverunt silvæ: positis te frondibus arbos,
Tonsa comam, luxit: lacrimis quoque flumina dicunt
Increvisse suis: obscuraque carbasa pullo
Naides & Dryades, passosque habuere capillos.
Membra jacent diversa locis. caput, Hebre, lyrâmque
Excipis; & (mirum) medio dum labitur amne,
Flebile nescio quid queritur lyra, flebile lingua
Murmurat exanimis: respondent flebile ripæ.

Jamque mare invectæ flumen populare relinquunt;
Et Methymnææ potiuntur litore Lesbi.
Hîc ferus expositum peregrinis anguis arenis
Os petit, & sparsos stillanti rore capillos.
Tandem Phœbus adest; morsusque inferre parantem
Arcet; & in lapidem rictus serpentis apertos
Congelat; & patulos (ut erant) indurat hiatus.
Umbra subit terras: &, quæ loca viderat ante,
Cuncta recognoscit. quærensque per arva piorum
Invenit Eurydicen, cupidisque amplectitur ulnis.
Hîc modo conjunctis spatiantur passibus ambo:
Nunc præcedentem sequitur, nunc prævius anteit:
Eurydicenque suam jam tuto respicit Orpheus.

Fab. II. Argumentum.

Thraciæ mulieres in arbores.

Thraciæ matronæ, quæ cædi interfuerant Orphei, a Libero ulciscente æmulum scientiæ suæ, in arbores varias abierunt.

Non impune tamen scelus hoc sinit esse Lyæus,
Amissoque dolens sacrorum vate suorum,
Protinus in silvis matres Edonidas omnes,
Quæ fecere nefas, torta radice ligavit.
Quippe pedum digitos, in quantum quæque secuta est,
Traxit: & in solidam detrusit acumine terram.

Digitized by Google

Utque suum laqueis, quos callidus abdidit auceps,
Crus ubi commisit volucris, sensitque teneri,
Plangitur; ac trepidans adstringit vincula motu:
Sic, ut quæque solo defixa cohæserat harum,
Exsternata fugam frustra tentabat. at illam
Lenta tenet radix, exsultantemque coercet.
Dumque ubi sunt digiti, dum pes ubi quærit, & ungues,
Adspicit in teretes lignum succedere suras.
Et conata femur mœrenti plangere dextra,
Robora percussit. pectus quoque robora fiunt:
Robora sunt humeri: porrectaque brachia veros
Esse putes ramos; & non fallare putando.

FAB. III. ARGUMENTUM.

Contacta a Mida, & arena Pactoli in aurum.

Liber, Thracia digressus, cum Tmolum montem Lydiæ comitatus Bacchis peteret, Silenus ei aufugit: quem Phryges captum ad Midan regem adduxerunt. Agnitus ab eo, exceptus est, & Libero advenienti redditus. Quod ob beneficium optandi Deus veniam ei dedit, si quid vellet, a se peteret. Ille ut quæque contigisset, aurum fierent: quod ei inutile fuit. Cui Deus, petenti ut restitueretur sibi, fecit. Jussit enim ad flumen Pactolum perveniret, ibique se lavaret, & sic rediret in pristinum statum; unde aqua aurei coloris esse cœpit.

NEC satis hoc Baccho est. ipsos quoque deserit agros:
Cumque choro meliore, sui vineta Tymoli,
Pactolonque petit: quamvis non aureus illo
Tempore, nec caris erat invidiosus arenis.
Hunc adsueta cohors Satyri, Bacchæque frequentant:
At Silenus abest. titubantem annisque meroque
Ruricolæ cepere Phryges: vinctumque coronis
Ad regem traxere Midan: cui Thracius Orpheus
Orgia tradiderat, cum Cecropio Eumolpo.
Qui simul agnovit socium comitemque sacrorum,
Hospitis adventu festum genialiter egit
Per bis quinque dies, & junctas ordine noctes.
Et jam stellarum sublime coegerat agmen
Lucifer undecimus, Lydos cum lætus in agros
Rex venit; & juveni Silenum reddit alumno.
Huic Deus optandi gratum, sed inutile, fecit
Muneris arbitrium, gaudens altore recepto.
Ille male usurus donis, ait, Effice, quidquid
Corpore contigero, fulvum vertatur in aurum.
Adnuit optatis: nocituraque munera solvit
Liber; at indoluit, quod non meliora petîsset.
Lætus abit; gaudetque malo Berecynthius heros:
Pollicitamque fidem tangendo singula tentat.
Vixque sibi credens, non alta fronde virentem
Ilice detraxit virgam: virga aurea facta est.

Digitized by Google

Tollit humo saxum: saxum quoque palluit auro.
Contigit & glebam: contactu gleba potenti
Massa fit. arentes Cereris decerpsit aristas:
Aurea messis erat. demtum tenet arbore pomum:
Hesperidas donasse putes. si postibus altis
Admovit digitos; postes radiare videntur.
Ille etiam liquidis palmas ubi laverat undis,
Unda fluens palmis Danaen eludere posset.
Vix spes ipse suas animo capit, aurea fingens
Omnia. Gaudenti mensas posuere ministri,
Exstructas dapibus, nec tostæ frugis egentes.
Tum vero, sive ille suâ Cerealia dextrâ
Munera contigerat, Cerealia dona rigebant,
Sive dapes avido convellere dente parabat;
Lamina fulva dapes admoto dente nitebant.
Miscuerat puris auctorem muneris undis;
Fusile per rictus aurum fluitare videres.
Attonitus novitate mali, divesque, miserque
Effugere optat opes: &, quæ modo voverat, odit.
Copia nulla famem relevat: sitis arida guttur
Urit, & inviso meritus torquetur ab auro.
Ad cœlumque manus, & splendida brachia tollens,
Da veniam, Lenæe pater; peccavimus, inquit:
Sed miserere, precor, speciosoque eripe damno.
Mite Deûm numen Bacchus peccasse fatentem
Restituit, pactamque fidem, data munera, solvit.
Neve male optato maneas circumlitus auro,

Digitized by Google

Vade, ait, ad magnis vicinum Sardibus amnem;
Perque jugum montis labentibus obvius undis
Carpe viam; donec venias ad fluminis ortus.
Spumiferoque tuum fonti, quâ plurimus exit,
Subde caput: corpusque simul, simul elue crimen.
Rex jussæ succedit aquæ, vis aurea tinxit
Flumen, & humano de corpore cessit in amnem.
Nunc quoque jam veteris percepto semine venæ
Arva rigent, auro madidis pallentia glebis.

FAB. IV. ARGUMENTUM.

Midæ aures in asini aures.

Pan, cum Tmolum montem Lydiæ frequentans fistula se oblectaret, elatus gloria agrestium Nympharum, Apollinem in certamen devocavit. Judice ergo Tmolo, cujus mons erat, cum victoria Apollini esset adjudicata, Midæ regi supradicto adsidenti soli displicuit. Quam ob caussam Apollo, ob eamdem stultitiam, quam & supra gesserat in Liberi patris voluntate, iratus, aures ejus asininæ ut essent sempiterno, effecit; cujus judicium nulli rei facerent. Qui tamen fertur Midas esse Matris Magnæ filius: sic enim cum Hesiodo consentit Ovidius.

ILLE, perosus opes, silvas & rura colebat,
Panaque montanis habitantem semper in antris.
Pingue sed ingenium mansit: nocituraque, ut ante,
Rursus erant domino stolidæ præcordia mentis.
Nam, freta prospiciens, late riget arduus alto
Tmolus in adscensu; clivoque extentus utroque,
Sardibus hinc, illinc parvis finitur Hypæpis.
Pan ibi dum teneris jactat sua carmina Nymphis,
Et leve cerata modulatur arundine carmen;
Ausus Apollineos præ se contemnere cantus,
Judice sub Tmolo certamen venit ad impar.
Monte suo senior judex consedit; & aures
Liberat arboribus. quercu coma cærula tantùm
Cingitur; & pendent circum cava tempora glandes.
Isque Deum pecoris spectans, In judice, dixit,
Nulla mora est. calamis agrestibus insonat ille:
Barbaricoque Midan (aderat nam forte canenti)
Carmine delenit. post hunc sacer ora retorsit
Tmolus ad os Phœbi: vultum sua silva secuta est.
Ille caput flavum lauro Parnaside vinctus
Verrit humum Tyrio saturata murice palla:
Instructamque fidem gemmis & dentibus Indis
Sustinet a læva: tenuit manus altera plectrum.
Artificis status ipse fuit. tum stamina docto
Pollice sollicitat: quorum dulcedine captus
Pana jubet Tmolus citharæ submittere cannas.

Digitized by Google

Judicium sanctique placet sententia montis
Omnibus. arguitur tamen, atque injusta vocatur
Unius sermone Midæ. nec Delius aures
Humanam stolidas patitur retinere figuram;
Sed trahit in spatium, villisque albentibus implet;
Instabilesque imo facit; & dat posse moveri.
Cetera sunt hominis: partem damnatur in unam:
Induiturque aures lente gradientis aselli.

Fab. V. Argumentum.

Cannæ vocales.

Refert quoque deformitatem illius: quam cum veste celaret, ut famulus vidit, neque eloqui posset, quod ejusdem Dei mentem in aures haberet. Qui rursus obruat arena arundines enatæ, agitatæque vento deformitatem Midæ indicarent.

ILLE quidem celat, turpique onerata pudore
Tempora purpureis tentat velare tiaris.
Sed, solitus longos ferro resecare capillos,
Viderat hoc famulus. qui, cum nec prodere visum
Dedecus auderet, cupiens efferre sub auras,
Nec posset reticere tamen, secedit; humumque
Effodit: &, domini quales adspexerit aures,
Voce refert parva; terræque immurmurat haustæ:
Indiciumque suæ vocis tellure regesta

Digitized by Google

Obruit; & scrobibus tacitus discedit opertis.
Creber arundinibus tremulis ibi surgere lucus
Cœpit: &, ut primum pleno maturuit anno,
Prodidit agricolam. leni nam motus ab Austro
Obruta verba refert; dominique coarguit aures.

FAB. VI. ARGUMENTUM.

Neptunus & Apollo in homines.

Inter Sigæum Rhœtæumque promontoria, quo loco ara Jovis Panomphæi Phrygibus est consecrata, Laomedon, Capys filius, cum Ilium poneret, Apollo ac Neptunus, in homines versi, operas suas æstimati ad exstruendum murum addixerunt. Quibus perfectis, pactum aurum Laomedon negavit. ita tamen ut Neptunus perfidia regis offensus in agros ejus mare mitteret, omnesque fructus obrueret. Supra quam pœnam coegit eum Hesionen filiam marinæ prostituere belluæ. Qua liberata ab Hercule, rursus in fraude cognitus: equos enim, quos ob salutem virginis pactus erat, ei abnegavit. Ideoque ille, expugnato Ilio, Hesionen abreptam Telamoni, qui socius militiæ fuerat, copulavit.

ULtus abit Tmolo; liquidumque per aera vectus
Angustum citra pontum Nepheleidos Helles
Laomedonteis Letoius adstitit arvis.

Dextera Sigæi, Rhœtæi læva profundi
Ara Panomphæo vetus est sacrata Tonanti.
Inde novæ primùm moliri mœnia Trojæ
Laomedonta videt: susceptaque magna labore
Crescere difficili; nec opes exposcere parvas.
Cumque tridentigero tumidi genitore profundi
Mortalem induitur formam; Phrygioque tyranno
Ædificant muros, pacto pro mœnibus auro.
Stabat opus: pretium rex inficiatur: & addit
Perfidiæ cumulum falsis perjuria verbis.
Non impune feres, rector maris inquit: & omnes
Inclinavit aquas ad avaræ litora Trojæ.
Inque freti formam terras convertit; opesque
Abstulit agricolis; & fluctibus obruit arva.
Pœna neque hæc satis est: Regis quoque filia monstro
Poscitur æquoreo. quam dura ad saxa revinctam
Vindicat Alcides; promissaque munera, dictos
Poscit equos: tantique operis mercede negata,
Bis perjura capit superatæ mœnia Trojæ.
Nec, pars militiæ, Telamon, sine honore recessit:
Hesioneque data potitur. nam conjuge Peleus
Clarus erat Diva. nec avi magis ille superbit
Nomine, quam soceri. siquidem Jovis esse nepoti
Contigit haud uni: conjux Dea contigit uni.

FAB. VII. ARGUMENTUM.

Thetis Nympha in varias formas.

Proteus cum Thetidi prædixisset, si vellet jugalis fieri, quod filium parente suo fortiorem procrearet; Juppiter, incensus pulchritudine est Nymphæ. Qui, id sibi ne accideret, concubitum ejus refugit, & in successorem conjugii Peleum nepotem dedit: quem illa refugiens, modo in volucrem, modo in arborem, interdum in tigrim conversa; cum eluderet, Peleus Neptunum oravit, ut opem sibi ferret: qui cum Proteo preces ejus commendaret, ille emergens e mari Peleo mandavit, ut quiescenti Thetidi meridiano calore insidiaretur, eamque vinculis illigatam adgravaret; & quamvis in mille figuras converteretur, ne dimitteret, donec in pristinam rediisset formam. Sicque illâ potitus, Achillesque Græcorum fortissimus procreatus est.

NAmque senex Thetidi Proteus, Dea, dixerat, undæ,
Concipe: mater eris juveni, qui fortibus actis
Acta patris vincet; majorque vocabitur illo.
Ergo, ne quidquam mundus Jove majus haberet,
Quamvis haud tepidos sub pectore senserat ignes,
Juppiter æquoreæ Thetidis connubia vitat:
In suaque Æaciden succedere vota nepotem

Digitized by Google

Jussit, & amplexus in virginis ire marinæ.
Est sinus Hæmoniæ curvos falcatus in arcus:
Brachia procurrunt. ubi, si foret altior unda,
Portus erat: summis inductum est æquor arenis.
Litus habet solidum, quod nec vestigia servet;
Nec remoretur iter; nec opertum pendeat algâ.
Myrtea silva subest, bicoloribus obsita baccis.
Est specus in medio. natura factus, an arte,
Ambiguum; magis arte tamen: quo sæpe venire
Frenato delphine sedens, Theti nuda, solebas.
Illic te Peleus, ut somno vincta jacebas,
Occupat: & quoniam precibus tentata repugnas,
Vim parat, innectens ambobus colla lacertis.
Quod nisi venisses, variatis sæpe figuris,
Ad solitas artes; auso foret ille potitus.
Sed modo tu volucris; (volucrem tamen ille tenebat)
Nunc gravis arbor eras: hærebat in arbore Peleus.
Tertia forma fuit maculosæ tigridis: illâ
Territus Æacides a corpore brachia solvit.
Inde Deos pelagi, vino super æquora fuso,
Et pecoris fibris, & fumo turis adorat.
Donec Carpathius medio de gurgite vates,
Æacida, dixit, thalamis potiere petitis.
Tu modo, cum gelido sopita quiescet in antro,
Ignaram laqueis vincloque innecte tenaci.
Nec te decipiat centum mentita figuras:
Sed preme quidquid erit: dum, quod fuit ante, reformet.

Dixe-

Digitized by Google

Dixerat hæc Proteus; & condidit æquore vultum;
Admisitque suos in verba novissima fluctus.
Pronus erat Titan, inclinatoque tenebat
Hesperium temone fretum: cum pulchra relicto
Nereis ingreditur consueta cubilia ponto.
Vix bene virgineos Peleus invaserat artus;
Illa novat formas; donec sua membra teneri
Sentit, & in partes diversas brachia tendit.
Tum demum ingemuit: Neque, ait, sine numine vincis:
Exhibita estque Thetis. confessam amplectitur heros,
Et potitur votis; ingentique implet Achille.

FAB. VIII. ARGUMENTUM.

Dædalion in volucrem.

Peleus, fratre Phoco interemto, profugus Trachina ad Ceyca Luciferi filium in hospitium venit. Hic accepit Dædalionis filiam Chionen speciosissimam fuisse: hanc a Mercurio per quietem oppressam; item ab Apolline in anum converso. Horum altero Autolycum furacissimum, qui ex albis nigra, & ex nigris alba faciebat, procreatum: ex Apolline item Philammona studiosissimum citharæ. Hanc etiam gloriantem, quod cum talibus concubuisset Deis, Dianæ pulchritudini se prætulisse. Confestim itaque illam, ut debuit, procacem ejus linguam sagittâ incidisse, atque ex eo vulnere confe-

stim interemtam. Qua calamitate Dædalion, cum se eodem rogo vellet consumi, neque eum proximi paterentur, ut furiis instinctus montem Parnasum petiisset & se præcipitasset, antequam radicem montis contingeret, ab Apolline in accipitrem esse conversum.

Felix & nato, felix & conjuge Peleus;
Et cui, si demas jugulati crimina Phoci,
Omnia contigerant. fraterno sanguine sontem,
Expulsumque domo patriâ Trachinia tellus
Accipit. hîc regnum sine vi, sine cæde, tenebat
Lucifero genitore satus, patriumque nitorem
Ore ferens Ceyx; illo qui tempore mœstus,
Dissimilisque sui, fratrem lugebat ademtum.
Quo postquam Æacides fessus curaque viaque
Venit, & intravit paucis comitantibus urbem;
Quosque greges pecorum, quæ secum armenta trahebat,
Haud procul a muris sub opaca valle reliquit.
Copia cum facta est adeundi prima tyranni,
Velamenta manu prætendens supplice, qui sit,
Quoque satus, memorat; tantum sua crimina celat.
Mentitusque fugæ caussam, petit urbe, vel agro
Se juvet. Hunc contra placido Trachinius ore
Talibus adloquitur: Mediæ quoque commoda plebi
Nostra patent, Peleu; nec inhospita regna tenemus.
Adjicis huic animo momenta potentia, clarum

Digitized by Google

Nomen, avumque Jovem. nec tempora perde precando:
Quod petis, omne feres, tuaque hæc pro parte videto,
Qualiacumque vides. utinam meliora videres!
Et flebat. moveat quæ tantos caussa dolores,
Peleusque comitesque rogant. quibus ille profatur:
Forsitan hanc volucrem, rapto quæ vivit, & omnes
Terret aves, semper pennas habuisse putetis.
(Vir fuit: & tanta est animi constantia, quantum)
Acer erat, belloque ferox, ad vimque paratus,
Nomine Dædalion; illo genitore creatus,
Qui vocat Auroram, cœloque novissimus exit.
Culta mihi pax est, pacis mihi cura tenendæ,
Conjugiique fuit: fratri fera bella placebant.
(Illius virtus reges, gentesque subegit:
Quæ nunc Thisbæas agitat mutata columbas.)
Nata erat huic Chione: quæ dotatissima formâ
Mille procis placuit, bis septem nubilis annis.
Forte revertentes Phœbus, Majaque creatus,
Ille suis Delphis, hic vertice Cylleneo,
Videre hanc pariter, pariter traxere calorem.
Spem Veneris differt in tempora noctis Apollo;
Non tulit ille moras: virgaque movente soporem
Virginis os tangit. tactu jacet illa potenti:
Vimque Dei patitur. Nox cœlum sparserat astris;
Phœbus anum simulat; præceptaque gaudia sumit.
Ut sua maturus complevit tempora venter,
Alipedis de stirpe Dei, versuta propago,

Nascitur Autolycus, furtum ingeniosus ad omne:
Qui facere adsuêrat, patriæ non degener artis,
Candida de nigris, & de candentibus atra.
Nascitur e Phœbo (namque est enixa gemellos)
Carmine vocali clarus, citharaque Philammon.
Quid peperisse duos, & Dîs placuisse duobus,
Et forti genitore, & progenitore Tonanti
Esse satam prodest? an obest quoque gloria multis?
Obfuit huic certe. quæ se præferre Dianæ
Sustinuit; faciemque Deæ culpavit. at illi
Ira ferox mota est: Factisque placebimus, inquit.
Nec mora; curvavit cornu: nervoque sagittam
Impulit; & meritam trajecit arundine linguam.
Lingua tacet: nec vox tentataque verba sequuntur:
Conantemque loqui cum sanguine vita reliquit.
Quem (misera ô pietas!) ego tum patruoque dolorem
Corde tuli, fratrique pio solatia dixi!
Quæ pater haud aliter, quam cautes murmura ponti,
Accipit: & natam delamentatur ademtam.
Ut vero ardentem vidit, quater impetus illi
In medios fuit ire rogos: quater inde repulsus
Concita membra fugæ mandat: similisque juvenco,
Spicula crabronum pressâ cervice gerenti,
Quâ via nulla, ruit. jam tum mihi currere visus
Plus homine est: alasque pedes sumsisse putares.
(Effugit ergo omnes; veloxque cupidine leti)
Vertice Parnasi potitur. miseratus Apollo,

Digitized by Google

Cum se Dædalion saxo misisset ab alto,
Fecit avem, & subitis pendentem sustulit alis;
Oraque adunca dedit, curvos dedit unguibus hamos,
Virtutem antiquam, majores corpore vires.
Et nunc accipiter, nullis satis æquus, in omnes
Sævit aves; aliisque dolens fit caussa dolendi.

FAB. IX. ARGUMENTUM.

Lupus in saxum.

Anetor pastor armentorum, quæ Peleus ad Ceyca perduxerat, indicat a lupo, cui obsisti nequiret, custodes interimi. Qui ut intellexit Nereidis ira id sibi accidere, quod Phocus ea ætate Æaco genitus a se interiisset, & id precibus potius quam ultione esse sedandum, suppliciter ab ea petit, ne ultra persequeretur admissum. Quæ aliquando Thetidis sororis mota precibus, ne amplius fera armenta petens sæviret, in saxi eam figuram convertit.

QUÆ dum Lucifero genitus miracula narrat
De consorte suo, cursu festinus anhelo
Advolat armenti custos Phoceus Anetor.
Heu Peleu, Peleu, magnæ tibi nuntius adsum
Cladis, ait! quodcumque ferat, jubet edere Peleus:
Pendet, & ipse metu trepidat Trachinius heros.

Ille refert: Fessos ad litora curva juvencos
Adpuleram, medio cum Sol altissimus orbe
Tantum respiceret, quantum superesse videret.
Parsque boum fulvis genua inclinârat arenis,
Latarumque jacens campum spectabat aquarum:
Pars gradibus tardis illuc errabat & illuc:
Nant alii, celsoque exstant super æquora collo.
Templa mari subsunt, nec marmore clara, nec auro;
Sed trabibus densis, lucoque umbrosa vetusto.
Nereides Nereusque tenent. hos navita templi
Edidit esse Deos, dum retia litore siccat.
Juncta palus huic est, densis obsessa salictis,
Quam restagnantis fecit maris unda paludem.
Inde, fragore gravi strepitans, loca proxima terret,
Bellua vasta, lupus. ulvisque palustribus exit,
Oblitus & spumis, & spisso sanguine rictus
Fulmineos; rubrâ suffusus lumina flammâ.
Qui, quamquam sævit pariter rabieque fameque,
Acrior est rabie. neque enim jejunia curat
Cæde boum, diramque famem satiare, sed omne
Vulnerat armentum, sternitque hostiliter omne.
Pars quoque de nobis funesto saucia morsu,
Dum defensamus, leto est data. sanguine litus
Undaque prima rubent, demugitæque paludes.
Sed mora damnosa est, nec res dubitare remittit.
Dum superest aliquid, cuncti coeamus, & arma,
Arma capessamus, conjunctaque tela feramus.

Digitized by Google

Dixerat agrestis. nec Pelea damna movebant:
Sed, memor admissi, Nereida colligit orbam
Damna suo inferias exstincto mittere Phoco.
Induere arma viros, violentaque sumere tela
Rex jubet Œtæus; cum quîs simul ipse parabat
Ire. sed Halcyone conjux excita tumultu
Prosilit, &, nondum totos ornata capillos,
Disjicit hos ipsos: colloque infusa mariti,
Mittat ut auxilium sine se, verbisque precatur,
Et lacrimis; animasque duas ut servet in una.
Æacides illi, Pulchros, Regina, piosque
Pone metus: plena est promissi gratia vestri.
Non placet arma mihi contra nova monstra moveri.
Numen adorandum pelagi est. Erat ardua turris,
Arce focus summâ; fessis loca grata carinis.
Adscendunt illuc, stratosque in litore tauros
Cum gemitu adspiciunt, vastatoremque cruento
Ore ferum, longos infectum sanguine villos.
Inde manus tendens in aperti litora ponti,
Cæruleam Peleus Psamathen, ut finiat iram,
Orat; opemque ferat. nec vocibus illa rogantis
Flectitur Æacidæ. Thetis hanc pro conjuge supplex
Accepit veniam. sed enim irrevocatus ab acri
Cæde lupus perstat, dulcedine sanguinis asper,
Donec inhærentem laceræ cervice juvencæ
Marmore mutavit. corpus, præterque colorem
Omnia servavit: lapidis color indicat, illum

Jam non esse lupum, jam non debere timeri.
Nec tamen hac profugum consistere Pelea terrâ
Fata sinunt: Magnetas adit vagus exsul, & illic
Sumit ab Hæmonio purgamina cædis Acasto.

Fab. X. Argumentum.

Ceyx & Halcyone in aves sui nominis.

Ceyx, Luciferi filius, prodigiis agitatus, Miletum ad oraculum Apollinis (quoniam Delphos Phorbas cum Phlegyis infestabat) contendit: conjugique Halcyonæ Æoli filiæ, tardanti profectionem ob desiderium, adfirmat, intra alterum mensem se reversurum. Quod ut non posset præstare, naufragio vitam amisit: cujus adventum cum illa desideraret non respondentem tempori destinato, & in dies gravissimo luctu adficeretur; misericordiâ Junonis, quam assiduis precibus fatigabat, per quietem Somnus ad indicium faciendum filium ipsius Morphea, imitatorem figurarum, mittere jussus, cujus frater a Diis Icelus, ab hominibus Phobetor adpellatur, & alter, qui in varias figuras abire solitus est, Phantasus. Ille igitur Trachinen ad Halcyonen missus est, quæ ex eo conjugem comperit interiisse. Excusso ergo sopore, lumen inferri jussit. Novissime ad litus decurrit, ubi illum dimiserat. Et ut naufragi exanime corpus fluctuare

Digitized by Google

proximo litore perspexit, in figuram volucris Æolis cessit, quæ ab ejus nomine vocatur. In eamdem speciem corpus Ceycis est versum. Hæ volucres biberno tempore per septem dies in mare nidum ponunt, pullosque, qui casus suorum majorum deplorent, in litore exponunt.

INterea fratrisque sui, fratremque secutis
Anxia prodigiis turbatus pectora Ceyx,
Consulat ut sacras, hominum oblectamina, sortes,
Ad Clarium parat ire Deum: nam templa profanus
Invia cum Phlegyis faciebant Delphica Phorbas.
Consilii tamen ante sui, fidissima, certam
Te facit, Halcyone. cui protinus intima frigus
Ossa receperunt; buxoque simillimus ora
Pallor obit; lacrimisque genæ maduere profusis.
Ter conata loqui, ter fletibus ora rigavit:
Singultuque pias interrumpente querelas,
Quæ mea culpa tuam, dixit, carissime, mentem
Vertit? ubi est, quæ cura mei prius esse solebat?
Jam potes Halcyone securus abesse relictâ.
Jam via longa placet. jam sum tibi carior absens.
At (puto) per terras iter est, tantumque dolebo;
Non etiam metuam; curæque timore carebunt.
Æquora me terrent, & ponti tristis imago.
Et laceras nuper tabulas in litore vidi;
Et sæpe in tumulis sine corpore nomina legi.

Digitized by Google

Neve tuum fallax animum fiducia tangat,
Quod socer Hippotades tibi sit, qui carcere fortes
Contineat ventos; &, cum velit, æquora placet.
Cum semel emissi tenuerunt æquora venti,
Nil illis vetitum est; incommendataque tellus
Omnis, & omne fretum. cœli quoque nubila vexant;
Excutiuntque feris rutilos concursibus ignes.
Quo magis hos novi, (nam novi, & sæpe paternâ
Parva domo vidi) magis hoc reor esse timendos.
Quod tua si flecti precibus sententia nullis,
Care, potest, conjux, nimiumque es certus eundi;
Me quoque tolle simul. certe jactabimur unà:
Nec, nisi quæ patiar, metuam: pariterque feremus
Quidquid erit; pariter super æquora lata feremur.
Talibus Æolidos dictis lacrimisque movetur
Sidereus conjux: neque enim minor ignis in ipso est.
Sed neque propositos pelagi dimittere cursus,
Nec vult Halcyonen in partem adhibere pericli:
Multaque respondit, timidum solantia pectus.
Nec tamen idcirco caussam probat. addidit illis
Hoc quoque lenimen, quo solo flexit amantem:
Longa quidem nobis omnis mora: sed tibi juro
Per patrios ignes (si me modo fata remittent)
Ante reversurum, quam Luna bis impleat orbem.
His ubi promissis spes est admota recursûs,
Protinus eductam navalibus æquore tingui,
Aptarique suis pinum jubet armamentis.

Digitized by Google

Qua rursus visâ, veluti præsaga futuri,
Horruit Halcyone: lacrimasque emisit obortas:
Amplexusque dedit: tristique miserrima tandem
Ore, Vale, dixit: collapsaque corpore tota est.
Ast juvenes, quærente moras Ceyce, reducunt
Ordinibus geminis ad fortia pectora remos:
Æqualique ictu scindunt freta. sustulit illa
Humentes oculos: stantemque in puppe recurva,
Concussaque manu dantem sibi signa maritum
Prima videt, redditque notas. ubi terra recessit
Longius, atque oculi nequeunt cognoscere vultus;
Dum licet, insequitur fugientem lumine pinum.
Hæc quoque ut haud poterat, spatio submota, videri,
Vela tamen spectat summo fluitantia malo.
Ut nec vela videt, vacuum petit anxia lectum:
Seque toro ponit. renovat lectusque locusque
Halcyonæ lacrimas: & quæ pars, admonet, absit.
Portubus exierant; & moverat aura rudentes.
Obvertit lateri pendentes navita remos;
Cornuaque in summa locat arbore; totaque malo
Carbasa deducit; venientesque excipit auras.
Aut minus, aut certe medium non amplius æquor
Puppe secabatur; longeque erat utraque tellus,
Cum mare sub noctem tumidis albescere cœpit
Fluctibus; & præceps spirare valentius Eurus.
Ardua, jamdudum, demittite cornua, rector
Clamat; & antennis totum subnectite velum.

Digitized by Google

Hic jubet; impediunt adversæ jussa procellæ;
Nec sinit audiri vocem fragor æquoris ullam.
Sponte tamen properant alii subducere remos;
Pars munire latus; pars ventis vela negare.
Egerit hic fluctus; æquorque refundit in æquor:
Hic rapit antennas. quæ dum sine lege geruntur,
Aspera crescit hiems; omnique e parte feroces
Bella gerunt venti; fretaque indignantia miscent.
Ipse pavet; nec se, qui sit status, ipse fatetur
Scire ratis rector; nec quid jubeatve, vetetve:
Tanta mali moles, totâque potentior arte est.
Quippe sonant clamore viri, stridore rudentes,
Undarum incursu gravis unda, tonitribus æther.
Fluctibus erigitur, cœlumque æquare videtur
Pontus, & inductas adspergine tinguere nubes.
Et modo, cum fulvas ex imo verrit arenas,
Concolor est illis; Stygiâ modo nigrior undâ:
Sternitur interdum, spumisque sonantibus albet.
Ipsa quoque his agitur vicibus Trachinia puppis:
Et modo sublimis, veluti de vertice montis,
Despicere in valles, imumque Acheronta videtur:
Nunc, ubi demissam curvum circumstetit æquor,
Suspicere inferno summum de gurgite cœlum.
Sæpe dat ingentem fluctu latus icta fragorem:
Nec levius pulsata sonat, quam ferreus olim
Cum laceras aries ballistave concutit arces.
Utque solent, sumtis in cursu viribus, ire

Pectore in arma feri, prætentaque tela leones;
Sic ubi se ventis admiserat unda coortis,
Ibat in arma ratis; multoque erat altior illis.
Jamque labant cunei, spoliataque tegmine ceræ
Rima patet; præbetque viam letalibus undis.
Ecce cadunt largi resolutis nubibus imbres:
Inque fretum credas totum descendere cœlum,
Inque plagas cœli tumefactum adscendere pontum.
Vela madent nimbis; & cum cœlestibus undis
Æquoreæ miscentur aquæ. caret ignibus æther;
Cæcaque nox premitur tenebris hiemisque suisque.
Discutiunt tamen has, præbentque micantia lumen
Fulmina: fulmineis ardescunt ignibus undæ.
Dat quoque jam saltus intra cava texta carinæ
Fluctus: &, ut miles, numero præstantior omni,
Cum sæpe adsiluit defensæ mœnibus urbis,
Spe potitur tandem; laudisque accensus amore
Inter mille viros, murum tamen occupat unus:
Sic ubi pulsarunt acres latera ardua fluctus,
Vastius insurgens decimæ ruit impetus undæ;
Nec prius absistit fessam oppugnare carinam,
Quam velut in captæ descendat mœnia navis.
Pars igitur tentabat adhuc invadere pinum;
Pars maris intus erat. trepidant haud secius omnes,
Quam solet urbs, aliis murum fodientibus extra,
Atque aliis murum, trepidare, tenentibus intus.
Deficit ars; animique cadunt: totidemque videntur,

Quot veniant fluctus, ruere atque irrumpere mortes.
Non tenet hic lacrimas: stupet hic: vocat ille beatos,
Funera quos maneant: hic votis numen adorat:
Brachiaque ad cœlum, quod non videt, irrita tollens
Poscit opem: subeunt illi fratresque parensque;
Huic cum pignoribus domus, & quod cuique relictum est.
Halcyone Ceyca movet: Ceycis in ore
Nulla nisi Halcyone est: &, cum desideret unam,
Gaudet abesse tamen. patriæ quoque vellet ad oras
Respicere, inque domum supremos vertere vultus.
Verum ubi sit nescit. tanta vertigine pontus
Fervet: & inductâ piceis e nubibus umbrâ
Omne latet cœlum: duplicataque noctis imago est.
Frangitur incursu nimbosi turbinis arbos:
Frangitur & regimen: spoliisque animosa superstans
Unda, velut victrix, sinuatas despicit undas.
Nec levius, quam si quis Athon Pindumve, revulsos
Sede sua, totos in apertum everterit æquor,
Præcipitata ruit: pariterque & pondere & ictu
Mergit in ima ratem. cum qua pars magna virorum
Gurgite pressa gravi, neque in aera reddita, fato
Functa suo est. alii partes & membra carinæ
Trunca tenent. tenet ipse manu, qua sceptra solebat,
Fragmina navigii Ceyx: socerumque patremque
Invocat (heu!) frustra. sed plurima nantis in ore
Halcyone conjux. illam meminitque refertque;
Illius ante oculos ut agant sua corpora fluctus,

Digitized by Google

Optat; & exanimis manibus tumuletur amicis.
Dum natat, absentem, quoties sinit hiscere fluctus,
Nominat Halcyonen, ipsisque immurmurat undis.
Ecce super medios fluctus niger arcus aquarum
Frangitur: & ruptâ mersum caput obruit undâ.
Lucifer obscurus, nec quem cognoscere posses,
Illa nocte fuit: quoniamque excedere Olympo
Non licuit, densis texit sua nubibus ora.
Æolis interea tantorum ignara malorum
Dinumerat noctes: & jam, quas induat ille,
Festinat vestes: jam quas, ubi venerit ille,
Ipsa gerat: reditusque sibi promittit inanes.
Omnibus illa quidem Superis pia tura ferebat:
Ante tamen cunctos Junonis templa colebat:
Proque viro, qui nullus erat, veniebat ad aras.
Utque foret sospes conjux suus, utque rediret,
Optabat; nullamque sibi præferret. at illi
Hoc de tot votis poterat contingere solum.
At Dea non ultra pro functo morte rogari
Sustinet; utque manus funestas arceat aris,
Iri, meæ, dixit, fidissima nuntia vocis,
Vise soporiferam Somni velociter aulam:
Exstinctique jube Ceycis imagine mittat
Somnia ad Halcyonen, veros narrantia casus.
Dixerat. induitur velamina mille colorum
Iris, & arquato cœlum curvamine signans
Tecta petit jussi sub rupe latentia regis.

Digitized by Google

Est prope Cimmerios longo spelunca recessu,
Mons cavus, ignavi domus & penetralia Somni;
Quo numquam radiis oriens, mediusve, cadensve
Phœbus adire potest. nebulæ caligine mixtæ
Exhalantur humo, dubiæque crepuscula lucis.
Non vigil ales ibi cristati cantibus oris
Evocat Auroram: nec voce silentia rumpunt
Sollicitive canes, canibusve sagacior anser.
Non fera, non pecudes, non moti flamine rami,
Humanæve sonum reddunt convicia linguæ.
Muta quies habitat. saxo tamen exit ab imo
Rivus aquæ Lethes: per quem cum murmure labens
Invitat somnos crepitantibus unda lapillis.
Ante fores antri fecunda papavera florent,
Innumeræque herbæ: quarum de lacte soporem
Nox legit, & spargit per opacas humida terras.
Janua, quæ verso stridorem cardine reddat,
Nulla domo totâ; custos in limine nullus.
At medio torus est, ebeno sublimis in atrâ,
Plumeus, unicolor, pullo velamine tectus:
Quo cubat ipse Deus, membris languore solutis.
Hunc circa passim, varias imitantia formas,
Somnia vana jacent totidem, quot messis aristas,
Silva gerit frondes, ejectas litus arenas.
Quo simul intravit, manibusque obstantia virgo
Somnia dimovit; vestis fulgore reluxit
Sacra domus: tardâque Deus gravitate jacentes

Digitized by Google

Vix oculos tollens, iterumque iterumque relabens,
Summaque percutiens nutanti pectora mento,
Excussit tandem sibi se; cubitoque levatus,
Quid veniat (cognôrat enim) scitatur. at illa:
Somne, quies rerum, placidissime Somne Deorum,
Pax animi, quem cura fugit, qui corda diurnis
Fessa ministeriis mulces, reparasque labori;
Somnia, quæ veras æquent imitamine formas,
Herculeâ Trachine jube, sub imagine regis,
Halcyonen adeant, simulacraque naufraga fingant.
Imperat hoc Juno. Postquam mandata peregit
Iris, abit. neque enim ulterius tolerare vaporis
Vim poterat. labique ut Somnum sensit in artus,
Effugit; & remeat per quos modo venerat arcus.
At pater e populo natorum mille suorum
Excitat artificem, simulatoremque figuræ,
Morphea. non illo jussos sollertius alter
Exprimit incessus, vultumque sonumque loquendi.
Adjicit & vestes, & consuetissima cuique
Verba. sed hic solos homines imitatur: at alter
Fit fera, fit volucris, fit longo corpore serpens.
Hunc Icelon Superi, mortale Phobetora vulgus
Nominat. est etiam diversæ tertius artis
Phantasos. ille in humum, saxumque, undamque, trabemque,
Quæque vacant animâ feliciter omnia transit.
Regibus hi, ducibusque suos ostendere vultus

Nocte solent; populos alii plebemque pererrant.
Præterit hos senior: cunctisque e fratribus unum
Morphea, qui peragat Thaumantidos edita, Somnus
Eligit: & rursus molli languore solutus
Deposuitque caput, stratoque recondidit alto.
Ille volat, nullos strepitus facientibus alis,
Per tenebras: intraque moræ breve tempus in urbem
Pervenit Hæmoniam: positisque e corpore pennis
In faciem Ceycis abit: formaque sub illa
Luridus, exsangui similis, sine vestibus ullis,
Conjugis ante torum miseræ stetit. uda videtur
Barba viri, madidisque gravis fluere unda capillis.
Tum lecto incumbens, fletu super ora refuso,
Hæc ait: Agnoscis Ceyca, miserrima conjux?
An mea mutata est facies nece? respice; nosces;
Inveniesque tuo pro conjuge conjugis umbram.
Nil opis, Halcyone, nobis tua vota tulerunt.
Occidimus. falsæ tibi me promittere noli.
Nubilus Ægæo deprendit in æquore navim
Auster, & ingenti jactatam flamine solvit;
Oraque nostra, tuum frustra clamantia nomen,
Implêrunt fluctus. non hæc tibi nuntiat auctor
Ambiguus: non ista vagis rumoribus audis.
Ipse ego fata tibi præsens mea naufragus edo.
Surge, age: da lacrimas; lugubriaque indue: nec me
Indeploratum sub inania Tartara mitte.
Adjicit his vocem Morpheus, quam conjugis illa

Crederet esse sui. fletus quoque fundere veros
Visus erat: gestumque manus Ceycis habebant.
(Ingemit Halcyone lacrimans, motatque lacertos
Per somnum: corpusque petens amplectitur auras:
Exclamatque, Mane. quo te rapis? ibimus unà.)
Voce sui, specieque viri, turbata soporem
Excutit, & primo si sit circumspicit illic,
Qui modo visus erat. nam moti voce ministri
Intulerant lumen. postquam non invenit usquam,
Percutit ora manù: laniatque a pectore vestes:
Pectoraque ipsa ferit. nec crinem solvere curat;
Scindit: & altrici, quæ luctûs caussa, roganti,
Nulla est Halcyone, nulla est, ait: occidit unà
Cum Ceyce suo. solantia tollite verba.
Naufragus interiit. vidi, agnovique; manusque
Ad discedentem, cupiens retinere, tetendi.
Umbra fuit: sed & umbra tamen manifesta, virique
Vera mei. non ille quidem, si quæris, habebat
Adsuetos vultus: nec, quo prius ore, nitebat.
Pallentem, nudumque, & adhuc humente capillo
Infelix vidi. stetit hoc miserabilis ipso
Ecce loco: & quærit, vestigia si qua supersint.
Hoc erat, hoc animo quod divinante timebam;
Et ne, me fugiens, ventos sequerere rogabam?
At certe vellem, quoniam periturus abibas,
Me quoque duxisses. tecum fuit utile, tecum
Ire mihi. neque enim de vitæ tempore quidquam

Non simul egissem: nec mors discreta fuisset.
Nunc absens pereo, jactor nunc fluctibus absens:
Et, sine me, me pontus habet. crudelior ipso
Sit mihi mens pelago, si vitam ducere nitar
Longius; & tanto pugnem superesse dolori.
Sed neque pugnabo: nec te, miserande, relinquam:
Et tibi nunc saltem veniam comes. inque sepulcro,
Si non urna, tamen junget nos litera: si non
Ossibus ossa meis, at nomen nomine tangam.
Plura dolor prohibet; verboque intervenit omni
Plangor; & attonito gemitus e corde trahuntur.
Mane erat: egreditur tectis ad litus: & illum
Mœsta locum repetit, de quo spectârat euntem:
Dumque, Moratus ibi; dumque, Hîc retinacula solvit,
Hoc mihi discedens dedit oscula litore, dicit,
(Dumque notata oculis reminiscitur acta, fretumque)
Prospicit; in liquidà, spatio distante, tuetur
Nescio quid, quasi corpus, aquâ; primoque, quid illud
Esset, erat dubium. postquam paullo adpulit unda,
Et, quamvis aberat, corpus tamen esse liquebat;
Quid foret, ignorans, quia naufragus, omine mota est;
Et, tamquam ignoto lacrimam daret, Heu miser, inquit,
Quisquis es, & si qua est conjux tibi! fluctibus actum
Fit propius corpus. quod quo magis illa tuetur,
Hoc minus & minus est amens sua. jamque propinquæ
Admotum terræ, jam quod cognoscere posset,
Cernit: erat conjux. Ille est, exclamat: & unà

Digitized by Google

Ora, comas, vestem lacerat: tendensque trementes
Ad Ceyca manus, Sic, o carissime conjux,
Sic ad me, miserande, redis? ait. adjacet undis
Facta manu moles: quæ primas æquoris iras
Frangit, & incursus quæ prædelassat aquarum.
Insilit huc: mirumque ſuit potuisse; volabat:
Percutiensque levem modo natis aera pennis,
Stringebat summas ales miserabilis undas.
Dumque volat, mœsto similem, plenumque querelæ,
Ora dedere sonum, tenui crepitantia rostro.
(Ut vero tetigit mutum & sine sanguine corpus;
Dilectos artus amplexa recentibus alis,
Frigida nequicquam duro dedit oscula rostro.)
Senserit hoc Ceyx, an vultum motibus undæ
Tollere sit visus, populus dubitabat: at ille
Senserat. & tandem, Superis miserantibus, ambo
Alite mutantur. fatis obnoxius iſdem
Tunc quoque mansit amor; nec conjugiale solutum
Fœdus in alitibus. coeunt, fiuntque parentes:
Perque dies placidos, hiberno tempore, septem
Incubat Halcyone pendentibus æquore nidis.
Tum via tuta maris: ventos custodit, & arcet
Æolus egressu: præstatque nepotibus æquor.

Fab. XI. Argumentum.

Æsacus in volucrem mergum.

Æsacus natus Priami, ex Alexirhoe, Cebreni amnis filia, sub monte Ida furtim editus, urbanum adparatum cultumque cum silvis & labori postposuisset, incidit in conspectum Hesperies Nymphæ: cujus captus pulchritudine, dum fugientem persequitur, caussa interemtûs exstitit. Confusa enim timore per ignorantiam serpentem calce pressit, cujus morsu stricta concidit. Ejus desiderio Æsacus, ne diutius dolorem sentiret, e monte in subjectum pelagus se præcipitavit: qui, priusquam mergeretur, in avem cessit. Hæc æquora amat, nomenque mergi tenet, quia amne mergitur illo.

Hos aliquis senior circum freta lata volantes
Spectat: & ad finem servatos laudat amores.
Proximus, aut idem, si fors tulit, Hic quoque, dixit,
Quem mare carpentem, substrictaque crura gerentem,
Adspicis, (ostendens spatiosum guttura mergum)
Regia progenies. &, si descendere ad ipsum
Ordine perpetuo quæris, sunt hujus origo
Ilus, & Assaracus, raptusque Jovi Ganymedes,
Laomedonque senex, Priamusque novissima Trojæ
Tempora sortitus. frater fuit Hectoris iste:

Digitized by Google

Qui, nisi sensisset primâ nova fata juventâ,
Forsitan inferius non Hectore nomen haberet:
Quamvis est illum proles enixa Dymantis.
Æsacon umbrosa furtim peperisse sub Ida
Fertur Alexirhoe, Granico nata bicorni.
Oderat hic urbes: nitidaque remotus ab aulâ
Secretos montes, & inambitiosa colebat
Rura: nec Iliacos cœtus, nisi rarus, adibat.
Non agreste tamen, nec inexpugnabile Amori
Pectus habens, silvas captatam sæpe per omnes
Adspicit Hesperien patriâ Cebrenida ripâ,
Injectos humeris siccantem sole capillos.
Visa fugit Nymphe: veluti perterrita fulvum
Cerva lupum, longeque lacu deprensa relicto
Accipitrem fluvialis anas. quam Troius heros
Insequitur: celeremque metu celer urguet amore.
Ecce latens herbâ coluber fugientis adunco
Dente pedem strinxit: virusque in corpore liquit.
Cum vitâ suppressa fuga est. amplectitur amens
Exanimem: clamatque, Piget, piget esse secutum:
Sed non hoc timui: nec erat mihi vincere tanti.
Perdidimus miseram nos te duo. vulnus ab angue,
A me caussa data est. ego sim sceleratior illo,
Ni tibi morte meâ mortis solatia mittam.
Dixit; & e scopulo, quem rauca subederat unda,
Se dedit in pontum. Tethys miserata cadentem
Molliter excepit: nantemque per æquora pennis

Texit: & optatæ non est data copia mortis.
Indignatur amans invitum vivere cogi,
Obstarique animæ, misera de sede volenti
Exire. utque novas humeris adsumserat alas,
Subvolat: atque iterum corpus super æquora mittit.
Pluma levat casus. furit Æsacos; inque profundum
Pronus abit, letique viam sine fine retentat.
Fecit amor maciem; longa internodia crurum,
Longa manet cervix; caput est a corpore longe.
Æquor amat; nomenque tenet, quia mergitur, illi.

Digitized by Google

P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEON

LIBER XII.

Fab. I. & II. Argumentum.

Serpens in lapidem. Iphigenia in cervam.

Agamemnon, Atrei & Æropes filius, dux Achivorum, cum in Aulide Jovis sacra ministraret, conspexit draconem in arbore, quæ impendebat aræ, lapsum ad nidum volucris: cujus octo pullis consumtis ab eodem serpente, novissime etiam circumvolante matre aquila, ipse conversus in saxum est. Quorum prodigio Calchas Thestoris filius respondit, per novem annos in Troadem dimicaturos: decimo autem Ilio potituros. Fertur autem portus Bœotiæ hîc esse, ubi mille naves adversis tempestatibus stetissent. Morantibus enim Achivis, respondetur a Calchante, non ante classes posse moveri, quam Iphigeniam pater immolasset. Quæ cum

pro re communi ad aram esset adplicata, inter sacrificandum obductis nubibus a Diana rapta est, & pro ea supposita cerva.

NEscius adsumtis Priamus pater Æsacon alis
Vivere, lugebat: tumulo quoque nomen habenti
Inferias dederat cum fratribus Hector inanes.
Defuit officio Paridis præsentia tristi,
Postmodo qui rapta longum cum conjuge bellum
Attulit in patriam: conjuratæque sequuntur
Mille rates, gentisque simul commune Pelasgæ.
Nec dilata foret vindicta; nisi æquora sævi
Invia fecissent venti, Bœotaque tellus
Aulide piscosâ puppes tenuisset ituras.
Hîc patrio de more Jovi cum sacra parassent,
Ut vetus accensis incanduit ignibus ara,
Serpere cæruleum Danaî videre draconem
In platanum, cœptis quæ stabat proxima sacris.
Nidus erat volucrum bis quatuor arbore summâ;
Quas simul, & matrem circum sua damna volantem,
Corripuit serpens; avidâque recondidit alvo.
Obstupuere omnes. at veri providus augur
Thestorides, Vincemus, ait: gaudete, Pelasgi.
Troja cadet; sed erit nostri mora longa laboris.
Atque novem volucres in belli digerit annos.
Ille, ut erat, virides amplexus in arbore ramos,
Fit lapis; & servat serpentis imagine saxum.

Permanet Aoniis Nereus violentus in undis:
Bellaque non transfert: & sunt, qui parcere Trojæ
Neptunum credant; quia mœnia fecerat urbi.
At non Thestorides. nec enim nescitve, tacetve
Sanguine virgineo placandam virginis iram
Esse Deæ. postquam pietatem publica caussa,
Rexque patrem vicit, castumque datura cruorem
Flentibus ante aram stetit Iphigenia ministris;
Victa Dea est: nubemque oculis objecit; & inter
Officium turbamque sacri, vocesque precantum,
Suppositâ fertur mutasse Mycenida cervâ.
Ergo ubi, quâ decuit, lenita est cæde Diana,
Et pariter Phœbes, pariter maris ira recessit;
Accipiunt ventos a tergo mille carinæ:
Multaque perpessæ Phrygiâ potiuntur arenâ.
Orbe locus medio est inter terrasque, fretumque,
Cœlestesque plagas, triplicis confinia mundi;
Unde, quod est usquam, quamvis regionibus absit,
Inspicitur; penetratque cavas vox omnis ad aures.
Fama tenet, summâque domum sibi legit in arce:
Innumerosque aditus, ac mille foramina tectis
Addidit, & nullis inclusit limina portis.
Nocte dieque patent: tota est ex ore sonanti:
Tota fremit: vocesque refert: iteratque quod audit.
Nulla quies intus, nullâque silentia parte.
Nec tamen est clamor, sed parvæ murmura vocis:
Qualia de pelagi, si quis procul audiat, undis

Esse solent: qualemve sonum, cum Juppiter atras
Increpuit nubes, extrema tonitrua reddunt.
Atria turba tenent: veniunt leve vulgus, euntque:
Mixtaque cum veris passim commenta vagantur
Millia rumorum: confusaque verba volutant.
E quibus hi vacuas implent sermonibus aures:
Hi narrata ferunt aliò: mensuraque ficti
Crescit; & auditis aliquid novus adjicit auctor.
Illic Credulitas, illic temerarius Error,
Vanaque Lætitia est, consternatique Timores,
Seditioque repens, dubioque auctore Susurri.
Ipsa, quid in cœlo rerum, pelagoque geratur,
Et tellure, videt; totumque inquirit in orbem.

Fab. III. Argumentum.

Cygnus in Avem.

Fama cum per orbem Grajorum adventus ad expugnandum Ilium venisset, & in Troade classes adparuissent, primus in congressu bellantium Protesilaus Iphìcli filius ab Hectore est interemtus. Dein novissime Cygnum, Neptuni filium, qui nullo telo interimi poterat, Achilles, cum diu in certamine victoriæ contentio esset, & frustra in eum tela eminus jaceret, Menete Lycio prius interemto, stricto ense persequens, præcipitatum supra saxum eliso gutture pressit. Qui priusquam spolia-

Digitized by Google

retur armis ab eo, Neptunus eum parens in volucrem ejusdem nominis contulit, ne nominis aboleretur perpetuitas.

Fecerat hæc notum, Grajas cum milite forti
Adventare rates: neque inexspectatus in armis
Hostis adest. prohibent aditu, litusque tuentur
Troes: & Hectorea primus fataliter hasta,
Protesilae, cadis: commissaque prœlia magno
Stant Danais: fortisque animæ nece cognitus Hector.
Nec Phryges exiguo, quid Achaia dextera posset,
Sanguine senserunt. & jam Sigæa rubebant
Litora: jam leto, proles Neptunia, Cygnus
Mille viros dederat. jam curru instabat Achilles:
Troaque Peliacæ sternebat cuspidis ictu
Agmina: perque acies aut Cygnum aut Hectora quærens,
Congreditur Cygno: decimum dilatus in annum
Hector erat. tum colla jugo candentia pressos
Exhortatus equos, currum direxit in hostem:
Concutiensque suis vibrantia tela lacertis,
Quisquis es, o juvenis, solatia mortis habeto,
Dixit, ab Hæmonio quod sis jugulatus Achille.
Hactenus Æacides. vocem gravis hasta secuta est.
Sed quamquam certa nullus fuit error in hasta,
Nil tamen emissi profecit acumine ferri:
Utque hebeti pectus tantummodo contudit ictu;

Digitized by Google

Nate Deà, (nam te fama prænovimus) inquit
Ille, quid a nobis vulnus miraris abesse?
(Mirabatur enim.) non hæc, quam cernis, equinis
Fulva jubis cassis, neque onus cava parma sinistræ,
Auxilio mihi sunt: decor est quæsitus ab istis.
Mars quoque ob hoc capere arma solet. removebitur omne
Tegminis officium; tamen indestrictus abibo.
Est aliquid, non esse satum Nereide, sed qui
Nereaque, & natas, & totum temperet æquor.
Dixit: & hæsurum clypei curvamine telum
Misit in Æaciden: quod & æs, & proxima rupit
Terga novena boum: decimo tamen orbe moratum.
Excutit hoc heros: rursusque trementia forti
Tela manu torsit: rursus sine vulnere corpus,
Sincerumque fuit: nec tertia cuspis apertum,
Et se præbentem valuit destringere Cygnum.
Haud secus exarsit, quam Circo taurus aperto,
Cum sua terribili petit irritamina cornu
Pœniceas vestes, elusaque vulnera sentit.
Num tamen exciderit ferrum considerat hastæ.
Hærebat ligno. Manus est mea debilis ergo;
Quasque, ait, ante habuit vires effudit in uno.
Nam certe valuit, vel cum Lyrnesia primus
Mœnia disjeci; vel cum Tenedonque, suoque
Eetioneas implevi sanguine Thebas:
Vel cum purpureus populari cæde Caycus

Digitized by Google

Fluxit; opusque meæ bis sensit Telephus hastæ.
Hîc quoque tot cæsis, quorum per litus acervos
Et feci, &, video, valuit mea dextra, valetque.
Dixit: &, ante actis veluti male crederet, hastam
Misit in adversum Lyciâ de plebe Menœten:
Loricamque simul, subjectaque pectora rupit.
Quo plangente gravem moribundo vertice terram,
Extrahit illud idem calido de vulnere telum.
Atque ait: Hæc manus est, hæc, qua modo vicimus, hasta.
Utar in hunc îsdem: sit in hoc precor exitus idem.
Sic fatus, Cygnumque petit, nec fraxinus errat:
Inque humero sonuit non evitata sinistro.
Inde, velut muro, solidave a caute, repulsa est.
Quâ tamen ictus erat, signatum sanguine Cygnum
Viderat, & frustra fuerat gavisus, Achilles.
Vulnus erat nullum: sanguis erat ille Menœtæ.
Tum vero præceps, curru fremebundus ab alto,
Desilit: & nitido securum cominus hostem
Ense petens, parmam gladio, galeamque cavari
Cernit, & in duro lædi quoque corpore ferrum.
Haud tulit ulterius: clypeoque adversa reducto
Ter quater ora viri, capulo cava tempora pulsat.
Cedentique sequens instat: turbatque: ruitque.
Attonitoque negat requiem. pavor occupat illum:
Ante oculosque natant tenebræ: retroque ferenti
Aversos passus medio lapis obstitit arvo.

Digitized by Google

Quem super impulsum resupino pectore Cygnum
Vi multa vertit, terræque adflixit Achilles.
Tum, clypeo genibusque premens præcordia duris,
Vincla trahit galeæ. quæ presso subdita mento
Elidunt fauces; & respiramen iterque
Eripiunt animæ. victum spoliare parabat:
Arma relicta videt. corpus Deus æquoris albam
Contulit in volucrem; cujus modo nomen habebat.

Fab. IV. Argumentum.

Cænis in virum invulnerabilem.

Superato Cygno, inter epulas Achilles ceterique Achivûm admirantur corporis duritiam, quod toties hasta a corpore ejus esset repulsa: quæ admiratio a Nestore sene doctissimo speciosiore exemplo infirmatur. Retulit enim sua ætate Cænin Elati filiam fuisse, quæ propter pulchritudinem a Neptuno compressa sit; datâ veniâ ob injuriam, ut in virum mutata nullo telo interfici posset. Hic cum Pirithoi Ixionis filii nuptiis interesset, ductâ Hippodamiâ, & Eurytus inter Centauros vino incitatus in nuptam novam impetum fecisset, ceteri prosiluere Lapithæ atque Centauri, nuptias frequentantes. Ideoque cum cædes maxima esset exorta, plurimique ex utraque parte ob raptum matronarum concidissent; eo quod inviolabilis iste restaret,

ab

ab universis, qui ex cæde reliqui fuerunt, novissime impetu facto, congestisque in eum arborum truncis, spiritum reddere coactus est. Tamen illius non immemor Deus Neptunus, a quo speciosum munut acceperat, supradictum in volucrem sui nominis transfiguravit.

HIC labor, hæc requiem multorum pugna dierum
Attulit: & positis pars utraque substitit armis.
Dumque vigil Phrygios servat custodia muros,
Et vigil Argolicas servat custodia fossas;
Festa dies aderat; qua Cygni victor Achilles
Pallada vittatæ placabat sanguine vaccæ.
Cujus ut imposuit prosecta calentibus aris,
Et Dîs acceptus penetravit in æthera nidor;
Sacra tulere suam: pars est data cetera mensis.
Discubuere toris proceres; & corpora tostâ
Carne replent: vinoque levant curasque sitimque.
Non illos citharæ, non illos carmina vocum,
Longave multifori delectat tibia buxi;
Sed noctem sermone trahunt: virtusque loquendi
Materia est. pugnam referunt hostisque suamque.
Inque vices adita atque exhausta pericula sæpe
Commemorare juvat. quid enim loqueretur Achilles?
Aut quid apud magnum potius loquerentur Achillem?
Proxima præcipue domito victoria Cygno
In sermone fuit. visum mirabile cunctis;

Quod juveni corpus nullo penetrabile telo,
Invictumque ad vulnera erat, ferrumque terebat.
Hoc ipsum Æacides, hoc mirabantur Achivi.
Cum sic Nestor ait: Vestro fuit unicus ævo
Contemtor ferri, nulloque forabilis ictu
Cygnus. at ipse olim patientem vulnera mille,
Corpore non læso, Perrhæbum Cænea vidi:
Cænea Perrhæbum, qui factis inclytus Othryn
Incoluit: quoque id mirum magis esset in illo,
Femina natus erat. Monstri novitate moventur,
Quisquis adest: narretque rogant. quos inter Achilles,
Dic age, (nam cunctis eadem est audire voluntas)
O facunde senex, ævi prudentia nostri,
Quis fuerit Cæneus, cur in contraria versus;
Qua tibi militia, cujus certamine pugnæ
Cognitus; a quo sit victus, si victus ab ullo est.
Tum senior: Quamvis obstet mihi tarda vetustas,
Multaque me fugiant, primis spectata sub annis;
Plura tamen memini: nec, quæ magis hæreat illâ,
Pectore res nostro est, inter bellique domique
Acta tot. ac si quem potuit spatiosa senectus
Spectatorem operum multorum reddere, vixi
Annos bis centum: nunc tertia vivitur ætas.
Clara decore fuit proles Elateia Cænis,
Thessalidum virgo pulcherrima; perque propinquas,
Perque tuas urbes (tibi enim popularis, Achille)
Multorum frustra votis optata procorum.

Digitized by Google

Tentasset Peleus thalamos quoque forsitan illos:
Sed jam aut contigerant illi connubia matris,
Aut fuerant promissa, tuæ. nec Cænis in ullos
Denupsit thalamos: secretaque litora carpens
Æquorei vim passa Dei est. ita Fama ferebat.
Utque novæ Veneris Neptunus gaudia cepit;
Sint tua vota licet, dixit, secura repulsæ;
Elige quid voveas. eadem hoc quoque Fama ferebat.
Magnum, Cænis ait, facit hæc injuria votum
Tale pati nil posse mihi. da femina ne sim:
Omnia præstiteris. graviore novissima dixit
Verba sono: poteratque viri vox illa videri:
Sicut erat. nam jam voto Deus æquoris alti
Adnuerat: dederatque super, ne saucius ullis
Vulneribus fieri, ferrove occumbere posset.
Munere lætus abit: studiisque virilibus ævum
Exigit Atracides, Peneiaque arva pererrat.
Duxerat Hippodamen audaci Ixione natus:
Nubigenasque feros, positis ex ordine mensis,
Arboribus tecto discumbere jusserat antro.
Hæmonii proceres aderant; aderamus & ipsi:
Festaque confusâ resonabat regia turbâ.
Ecce canunt Hymenæon: & ignibus atria fumant:
Cinctaque adest virgo matrum nuruumque catervâ,
Præsignis facie. felicem diximus illa
Conjuge Pirithoum: quod pene fefellimus omen.
Nam tibi, sævorum sævissime Centaurorum

Euryte, quam vino pectus, tam virgine visâ
Ardet: & ebrietas geminata libidine regnat.
Protinus eversæ turbant convivia mensæ:
Raptaturque comis per vim nova nupta prehensis.
Eurytus Hippodamen, alii, quam quisque probârant,
Aut poterant, rapiunt: captæque erat urbis imago.
Femineo clamore sonat domus. ocius omnes
Surgimus: & primus, Quæ te vecordia, Theseus,
Euryte, pulsat, ait; qui, me vivente, lacessas
Pirithoum, violesque duos ignarus in uno?
Neve ea magnanimus frustra memoraverit heros,
Submovet instantes: raptamque furentibus aufert.
Ille nihil contra: neque enim defendere verbis
Talia facta potest: sed vindicis ora protervis
Insequitur manibus, generosaque pectora pulsat.
Forte fuit juxta signis exstantibus asper
Antiquus crater, quem vastum vastior ipse
Sustulit Ægides, adversaque misit in ora.
Sanguinis ille globos pariter, cerebrumque, merumque,
Vulnere & ore vomens, madida resupinus arena
Calcitrat. ardescunt germana cæde bimembres:
Certatimque omnes uno ore, Arma, arma loquuntur.
Vina dabant animos: & primâ pocula pugnâ
Missa volant, fragilesque cadi, curvique lebetes:
Res epulis quondam, nunc bello & cædibus, aptæ.
Primus Ophionides Amycus penetralia donis
Haud timuit spoliare suis; & primus ab æde

Lampadibus densum rapuit funale coruscis:
Elatumque alte, veluti qui candida tauri
Rumpere sacrificâ molitur colla securi,
Illisit fronti Lapithæ Celadontis: & ossa
Non agnoscendo confusâ reliquit in ore.
Exsiluere oculi; disjectisque ossibus oris,
Acta retro naris, medioque infixa palato est.
Hunc pede convulso mensæ Pellæus acernæ
Stravit humi Belates, disjecto in pectora mento:
Cumque atro mixtos sputantem sanguine dentes,
Vulnere Tartareas geminato mittit ad umbras.
Proximus ut steterat, spectans altaria vultu
Fumida terribili, Cur non, ait, utimur istis?
Cumque suis Gryneus immanem sustulit aram
Ignibus, & medium Lapitharum jecit in agmen:
Depressitque duos, Brotean, & Orion. Orio
Mater erat Mycale: quam deduxisse canendo
Sæpe reluctanti constabat cornua Lunæ.
Non impune feres, teli modo copia detur,
Dixerat Exadius. telique habet instar, in alta
Quæ fuerant pinu, votivi cornua cervi.
Figitur huic duplici Gryneus in lumina ramo:
Eruiturque oculos. quorum pars cornibus hæret:
Pars fluit in barbam; concretaque sanguine pendet.
Ecce rapit mediis flagrantem Rhœtus ab aris
Prunitium torrem: dextrâque a parte Charaxi
Tempora perfringit, fulvo protecta capillo.

Digitized by Google

Correpti rapidâ, veluti seges arida, flammâ
Arserunt crines: & vulnere sanguis inustus
Terribilem stridore sonum dedit; ut dare ferrum
Igne rubens plerumque solet, quod forcipe curva
Cum faber eduxit, lacubus demittit. at illud
Stridet: & in trepida submersum sibilat unda.
Saucius hirsutis avidum de crinibus ignem
Excutit: inque humeros limen tellure revulsum
Tollit, onus plaustri: quod ne permittat in hostem,
Ipsa facit gravitas. socium quoque saxea moles
Oppressit spatio stantem propiore Cometen:
Gaudia nec retinet Rhœtus. Sic comprecor, inquit,
Cetera sit fortis castrorum turba tuorum;
Semicremoque novat repetitum stipite vulnus:
Terque quaterque gravi juncturas verticis ictu
Rupit; & in liquido sederunt ossa cerebro.
Victor ad Evagrum, Corythumque, Dryantaque transit.
E quibus ut prima tectus lanugine malas
Procubuit Corythus; Puero quæ gloria fuso
Parta tibi est? Evagros ait. nec dicere Rhœtus
Plura sinit: rutilasque ferox in aperta loquentis
Condidit ora viri, perque os in pectora, flammas.
Te quoque, sæve Drya, circum caput igne rotato
Insequitur: sed non in te quoque constitit idem
Exitus. assiduæ successu cædis ovantem,
Quâ juncta est humero cervix, sude figis obusta.
Ingemuit, duroque sudem vix osse revellit

Rhœtus; & ipse suo madefactus sanguine fugit.
Fugit & Orneus, Lycabasque, & saucius armo
Dexteriore Medon, & cum Pisenore Thaumas:
Quique pedum nuper certamine vicerat omnes
Mermeros, accepto nunc vulnere tardius ibat:
Et Pholus, & Melaneus, & Abas prædator aprorum:
Quique suis frustra bellum dissuaserat augur
Astylos. ille etiam metuenti vulnera Nesso,
Ne fuge; ad Herculeos, inquit, servaberis arcus.
At non Eurynomus, Lycidasque, & Arêos, & Imbreus
Effugêre necem: quos omnes dextra Dryantis
Perculit adversos. adversum tu quoque, quamvis
Terga fugæ dederas, vulnus, Crenæe, tulisti.
Nam grave, respiciens, inter duo lumina ferrum,
Qua naris fronti committitur, accipis, imæ.
In tanto fremitu cunctis sine fine jacebat
Sopitus vinis, & inexperrectus Aphidas:
Languentique manu carchesia mixta tenebat,
Fusus in Ossææ villosis pellibus ursæ.
Quem procul ut vidit frustra nulla arma moventem,
Inserit amento digitos, Miscendaque, dixit,
Cum Styge vina bibas, Phorbas. nec plura moratus
In juvenem torsit jaculum: ferrataque collo
Fraxinus, ut casu jacuit resupinus, adacta est.
Mors caruit sensu: plenoque e gutture fluxit
Inque toros, inque ipsa niger carchesia sanguis.
Vidi ego Petræum conantem evellere terra

Glandiferam quercum: quam dum complexibus ambit,
Et quatit huc illuc, labefactaque robora jactat,
Lancea Pirithoi, costis immissa Petræi,
Pectora cum duro luctantia robore fixit.
Pirithoi virtute Lycum cecidisse ferebant,
Pirithoi cecidisse Chromin. sed uterque minorem
Victori titulum, quam Dictys Helopsque, dederunt.
Fixus Helops jaculo, quod pervia tempora fecit;
Et missum a dextra lævam penetravit in aurem.
Dictys, ab ancipiti delapsus acumine montis,
Dum fugit instantem trepidans Ixione natum,
Decidit in præceps: & pondere corporis ornum
Ingentem fregit; suaque induit ilia fractæ.
Ultor adest Aphareus: saxumque e monte revulsum
Mittere conatur. conantem stipite querno
Occupat Ægides; cubitique ingentia frangit
Ossa: nec ulterius dare corpus inutile leto
Aut vacat, aut curat: tergoque Bianoris alti
Insilit, haud solito quemquam portare, nisi ipsum:
Opposuitque genu costis: prensamque sinistrâ
Cæsariem retinens, vultum, minitantiaque ora
Robore nodoso, præduraque tempora, fregit.
Robore Nedymnum, jaculatoremque Lycotan
Sternit, & immissâ protectum pectora barbâ
Hippason, & summis exstantem Riphea silvis,
Tereaque, Hæmoniis qui prensos montibus ursos
Ferre domum vivos, indignantesque solebat.

Digitized by Google

Haud tulit utentem pugnæ successibus ultra
Thesea Demoleon: solidoque revellere dumo
Annosam pinum magno molimine tentat.
Quod quia non potuit, præfractam misit in hostem.
Sed procul a telo Theseus veniente recessit,
Pallados admonitu; (credi sic ipse volebat)
Non tamen arbor iners cecidit: nam Crantoris alti
Abscidit jugulo pectusque humerumque sinistrum.
Armiger ille tui fuerat genitoris, Achille:
Quem Dolopum rector, bello superatus, Amyntor
Æacidæ dederat, pacis pignusque, fidemque.
Hunc procul ut fœdo disjectum vulnere Peleus
Vidit, At inferias, juvenum gratissime Crantor,
Accipe, ait. validoque in Demoleonta lacerto
Fraxineam misit, mentis quoque viribus, hastam;
Quæ laterum cratem perrumpit: & ossibus hærens
Intremuit. trahit ille manu sine cuspide lignum:
Id quoque vix sequitur. cuspis pulmone retenta est.
Ipse dolor vires animo dabat. æger in hostem
Erigitur: pedibusque virum proculcat equinis.
Excipit ille ictus galeâ clypeoque sonantes:
Defensatque humeros: prætentaque sustinet arma:
Perque armos uno duo pectora perforat ictu.
Ante tamen leto dederat Phlegræon, & Hylen
Eminus, Hiphinoum collato Marte, Claninque.
Additur his Dorylas: qui tempora tecta gerebat
Pelle lupi, sævique vicem præstantia teli

Digitized by Google

Cornua vara boum multo rubefacta cruore.
Huic ego, nam vires animus dabat, Adspice, dixi,
Quantum concedant nostro tua cornua ferro:
Et jaculum torsi. quod cum vitare nequiret,
Opposuit dextram passuræ vulnera fronti:
Adfixa est cum fronte manus. fit clamor: at illum
Hærentem Peleus, & acerbo vulnere victum
(Stabat enim propior) mediam ferit ense sub alvum.
Prosiluit, terrâque ferox sua viscera traxit:
Tractaque calcavit: calcataque rupit: & illis
Crura quoque impediit; & inani concidit alvo.
Nec te pugnantem tua, Cyllare, forma redemit;
Si modo naturæ formam concedimus illi.
Barba erat incipiens: barbæ color aureus: aureaque
Ex humeris medios coma descendebat in armos.
Gratus in ore vigor; cervix, humerique, manusque,
Pectoraque artificum laudatis proxima signis;
Et qua parte viri est: nec equi mendosa sub illâ
Deteriorque viro facies. da colla, caputque;
Castore dignus erit. sic tergum sessile, sic stant
Pectora celsa toris: totus pice nigrior atra.
Candida cauda tamen: color est quoque cruribus albus.
Multæ illum petiere sua de gente; sed una
Abstulit Hylonome: qua nulla nitentior inter
Semiferos altis habitavit femina silvis.
Hæc & blanditiis, & amando, & amare fatendo
Cyllaron una tenet. cultus quoque quantus in illis

Esse potest membris, ut sit coma pectine levis:
Ut modo rore maris, modo se violave rosave
Implicet: interdum candentia lilia gestet:
Bisque die lapsis Pagasææ vertice silvæ
Fontibus ora lavet: bis flumine corpora tinguat:
Nec, nisi quæ deceant, electarumque ferarum,
Aut humero, aut lateri prætendat vellera lævo.
Par amor est illis: errant in montibus unà:
Antra simul subeunt: & tum Lapitheia tecta
Intrârant pariter; pariter fera bella gerebant.
Auctor in incerto est: jaculum de parte sinistra
Venit; & inferius, quam collo pectora subsunt,
Cyllare, te fixit: parvo cor vulnere læsum
Corpore cum toto post tela educta refrixit.
Protinus Hylonome morientes excipit artus:
Impositaque manu vulnus fovet; oraque ad ora
Admovet; atque animæ fugienti obsistere tentat.
Ut videt exstinctum; dictis, quæ clamor ad aures
Arcuit ire meas, telo, quod inhæserat illi,
Incubuit; moriensque suum complexa maritum est.
Ante oculos stat & ille meos, qui sena leonum
Vinxerat inter se connexis vellere nodis
Phæocomes, hominemque simul protectus equumque.
Codice qui misso, quem vix juga bina moverent
Juncta, Phonoleniden a summo vertice fregit.
Fracta volubilitas capitis latissima: perque os,
Perque cavas nares, oculosque, auresque cerebrum

Digitized by Google

Molle fluit. veluti concretum vimine querno
Lac solet; utve liquor rari sub pondere cribri
Manat, & exprimitur per densa foramina spissus.
Ast ego, dum parat hunc armis nudare jacentem,
(Scit tuus hoc genitor) gladium spoliantis in ima
Ilia demisi. Chthonius quoque Teleboasque
Ense jacent nostro. ramum prior ille bifurcum
Gesserat; hic jaculum. jaculo mihi vulnera fecit.
Signa vides: adparet adhuc vetus, ecce, cicatrix.
Tunc ego debueram capienda ad Pergama mitti:
Tunc poteram magni, si non superare, morari
Hectoris arma meis. illo sed tempore nullus,
Aut puer, Hector erat. nunc me mea deficit ætas.
Quid tibi victorem gemini Periphanta Pyreti,
Ampyca quid referam? qui quadrupedantis Oecli
Fixit in adverso cornum sine cuspide vultu.
Vecte Pelethronium Macareus in pectus adacto
Stravit Erygdupum. memini & venabula condi
Inguine, Nesseis manibus conjecta, Cymeli.
Nec tu credideris tantum cecinisse futura
Ampyciden Mopsum. Mopso jaculante biformis
Occubuit, frustraque loqui tentavit Odites,
Ad mentum linguâ, mentoque ad guttura fixo.
Quinque neci Cæneus dederat, Stiphelumque, Bromumque,
Antimachumque, Helimumque, securiferumque Pyracmon.

Digitized by Google

Vulnera non memini: numerum, nomenque notavi.
Provolat Emathii spoliis armatus Halesi,
Quem dederat leto, membrisque & corpore Latreus
Maximus. huic ætas inter juvenemque, senemque,
Vix juvenilis erat. variabant tempora cani.
Qui clypeo, galeaque, Macedoniaque sarissa
Conspicuus, faciemque obversus in agmen utrumque,
Armaque concussit, certumque equitavit in orbem:
Verbaque tot fudit vacuas animosus in auras:
Et te, Cæni, feram? nam tu mihi femina semper,
Tu mihi Cænis eris. nec te natalis origo
Comminuit? mentemque subit, quo præmia facto,
Quaque viri falsam speciem mercede parâris?
Vel quid nata vide, vel quid sis passa: columque,
I, cape cum calathis; & stamina pollice torque:
Bella relinque viris. Jactanti talia Cæneus
Extentum cursu missâ latus eruit hastâ,
Qua vir equo commissus erat. furit ille dolore:
Nudaque Phyllei juvenis ferit ora sarissâ.
Non secus hæc resilit, quam tecti a culmine grando:
Aut si quis parvo feriat cava tympana saxo.
Cominus adgreditur: laterique recondere duro
Luctatur gladium. gladio loca pervia non sunt.
Haud tamen effugies: medio jugulaberis ense,
Quandoquidem mucro est hebes, inquit; & in latus ensem
Obliquat: longâque amplectitur ilia dextrâ.

Digitized by Google

Plaga facit gemitus, ceu corpore marmoris icti:
Fractaque dissiluit percusso lamina collo.
Ut satis illæsos miranti præbuit artus;
Nunc age, ait Cæneus, nostro tua corpora ferro
Tentemus. capuloque tenus demisit in armos
Ensem fatiferum: cæcamque in viscera movit,
Versavitque manum: vulnusque in vulnere fecit.
Ecce ruunt vasto rabidi clamore bimembres;
Telaque in hunc omnes unum mittuntque feruntque.
Tela retusa cadunt. manet imperfossus ab omni,
Inque cruentatus Cæneus Elateius ictu.
Fecerat attonitos nova res. Heu dedecus ingens!
Monychus exclamat: populus superamur ab uno,
Vixque viro. quamquam ille vir est: nos segnibus actis,
Quod fuit ille, sumus. quid membra immania prosunt?
Quid geminæ vires? quid? quod fortissima rerum
In nobis natura duplex animalia junxit?
Nec nos matre Deâ, nec nos Ixione natos
Esse reor; qui tantus erat, Junonis ut altæ
Spem caperet. nos semimari superamur ab hoste.
Saxa, trabesque super, totosque involvite montes:
Vivacemque animam missis elidite silvis.
Silva premat fauces: & erit pro vulnere pondus.
Dixit: & insani dejectam viribus Austri
Forte trabem nactus, validum conjecit in hostem.
Exemplumque fuit: parvoque in tempore nudus
Arboris Othrys erat: nec habebat Pelion umbras.

Obrutus immani cumulo, sub pondere Cæneus
Æstuat arboreo: congestaque robora duris
Fert humeris. sed enim postquam super ora caputque
Crevit onus, neque habet, quas ducat, spiritus auras;
Deficit interdum: modo se super aera frustra
Tollere conatur, jactasque evolvere silvas:
Interdumque movet; veluti, quam cernimus ecce,
Ardua si terræ quatiatur motibus Ide.
Exitus in dubio est. alii sub inania corpus
Tartara detrusum silvarum mole ferebant.
Abnuit Ampycides: medioque ex aggere fulvis
Vidit avem pennis liquidas exire sub auras:
Quæ mihi tunc primum, tunc est conspecta supremum.
Hanc ubi lustrantem leni sua castra volatu
Mopsus, & ingenti circum clangore sonantem
Adspexit, pariterque oculis animoque secutus;
O salve, dixit, Lapithææ gloria gentis,
Maxime vir, quondam, sed nunc avis unica, Cæneu.
Credita res auctore suo est. dolor addidit iram:
Oppressumque ægre tulimus tot ab hostibus unum.
Nec prius abstitimus ferrum exercere cruore,
Quam data pars leto, partem fuga noxque removit.

Digitized by Google

Fab. V. Argumentum.

Periclymenus in varias figuras.

Periclymenus, a Neptuno accepta potestate, ut se in varias figuras transverteret, cum adversus Herculem dimicasset, & eum varietate formarum vellet eludere, in aquilam transfiguratus est: quam ille advolantem sibi, & in altitudinem se aeris efferentem, novissime sagitta trajecta interemit.

HÆC inter Lapithas, & semihomines Centauros
Prœlia, Tlepolemus, Pylio referente, dolorem
Præteriti Alcidæ tacito non pertulit ore;
Atque ait: Herculeæ mirum est oblivia laudis
Acta tibi, senior. certe mihi sæpe referre
Nubigenas domitos a se pater ipse solebat.
Tristis ad hæc Pylius: Quid me meminisse malorum
Cogis, & obductos annis rescindere luctus?
Inque tuum genitorem odium, offensasque fateri?
Ille quidem majora fide (Dî!) gessit; & orbem
Implevit meritis; quod mallem posse negari:
Sed neque Deiphobum, nec Polydamanta, nec ipsum
Hectora laudamus. quis enim laudaverit hostem?
Ille tuus genitor Messania mœnia quondam
Stravit: & immeritas urbes, Elinque Pylonque,
Di-

Diruit: inque meos ferrum flammamque penates
Impulit. utque alios taceam, quos ille peremit,
Bis sex Nelidæ fuimus, conspecta juventus:
Bis sex Herculeis ciciderunt, me minus uno,
Viribus. atque alios vinci potuisse ferendum est.
Mira Periclymenì mors est: cui posse figuras
Sumere quas vellet, rursusque reponere sumtas
Neptunus dederat, Nelei sanguinis auctor.
Hic, ubi nequicquam est formas variatus in omnes,
Vertitur in faciem volucris: quæ fulmina curvis
Ferre solet pedibus, Divûm gratissima Regi.
Viribus usus avis, pennis rostroque redunco,
Hamatisque viri laniaverat unguibus ora.
Tendit in hunc nimium certos Tirynthius arcus:
Atque inter nubes sublimia membra ferentem,
Pendentemque ferit, lateri quâ jungitur ala.
Nec grave vulnus erat: sed rupti vulnere nervi
Deficiunt, motumque negant viresque volandi.
Decidit in terram, non concipientibus auras
Infirmis pennis: & quâ levis hæserat alæ,
Corporis adfixi pressa est gravitate sagitta:
Perque latus summum jugulo est exacta sinistro.
Num videor debere tui præconia rebus
Herculis, o Rhodiæ ductor pulcherrime classis?
Nec tamen ulterius, quam fortia facta silendo,
Ulciscar fratres. solida est mihi gratia tecum.
Hæc postquam dulci Neleius edidit ore,

A sermone senis, repetito munere Bacchi,
Surrexere toris. nox est data cetera somno.

Fab. VI. Argumentum.

Apollo in Alexandrum.

Neptunus, graviter ferens Cygnum filium ab Achille occidisse, & Hectorem defensorem operum, quæ ipse posuisset, ab Apolline socio laboris petit, quoniam sibi non daretur, ut cominus cum eo congredi posset, ut ultor exsisteret. At ille, auditis precibus ejus, immixtus acie, nullique conspicuus, arcum Alexandri in Achillem convertit, ut sagittas in eum dirigere posset: talumque (quod fuit in ejus corpore mortale) percussit & interemit.

At Deus, æquoreas qui cuspide temperat undas,
In volucrem corpus nati Sthenelei̇da versum
Mente dolet patriâ: sævumque perosus Achillen
Exercet memores, plus quam civiliter, iras.
Jamque fere tracto duo per quinquennia bello,
Talibus intonsum compellat Smynthea dictis:
O mihi de fratris longe gratissime natis,
Irrita qui mecum posuisti mœnia Trojæ;
Ecquid, ut has jam jam casuras adspicis arces,
Ingemis? aut ecquid tot defendentia muros

Digitized by Google

Millia cæsa doles? ecquid (ne persequar omnes)
Hectoris umbra subit, circum sua Pergama tracti?
Cum tamen ille ferox, belloque cruentior ipso,
Vivit adhuc, operis nostri populator, Achilles.
Det mihi se: faxo, triplici quid cuspidę possim,
Sentiat. at quoniam concurrere cominus hosti
Non datur, occultâ necopinum perde sagittâ.
Adnuit: atque animo pariter patruoque suoque
Delius indulgens, nebulâ velatus in agmen
Pervenit Iliacum; mediaque in cæde virorum
Rara per ignotos spargentem cernit Achivos
Tela Parin: fassusque Deum, Quid spicula perdis
Sanguine plebis? ait. si qua est tibi cura tuorum,
Vertere in Æaciden, cæsosque ulciscere fratres.
Dixit: & ostendens sternentem Troia ferro
Corpora Peliden, arcus obvertit in illum:
Certaque letiferâ direxit spicula dextrâ.
Quod Priamus gaudere senex post Hectora posset,
Hoc fuit. ille igitur tantorum victor Achille,
Vinceris a timido Grajæ raptore maritæ?
At si femineo fuerat tibi Marte cadendum,
Thermodontiaca malles cecidisse bipenni.
Jam timor ille Phrygum, decus & tutela Pelasgi
Nominis, Æacides, caput insuperabile bello,
Arserat; armârat Deus idem, idemque cremârat.
Jam cinis est; & de tam magno restat Achille
Nescio quid, parvam quod non bene compleat urnam.

At vivit, totum quæ gloria compleat orbem.
Hæc illi mensura viro respondet: & hac est
Par sibi Pelides: nec inania Tartara sentit.
Ipse etiam, ut cujus fuerit cognoscere possis,
Bella movet clypeus: deque armis arma feruntur.
Non ea Tydides, non audet Oileos Ajax,
Non minor Atrides, non bello major & ævo
Poscere, non alii: soli Telamone creato,
Laertaque fuit tantæ fiducia laudis.
A se Tantalides onus invidiamque removit:
Argolicosque duces mediis considere castris
Jussit: & arbitrium litis trajecit in omnes.

Digitized by Google

P. OVIDII NASONIS

METAMORPHOSEON

L I B E R XIII.

Fab. I. Argumentum.

Ajacis cruor in florem purpureum.

Achille ab Alexandro occiso, arma cum peterentur ab Ajace, quia frater patruelis esset, & Ulixe, qui se consilio potiorem ac virtute judicaret; placuit principibus, ut utriusque gesta erga rempublicam in bello perpenderentur, & digniori propositum præmium cum caussa ab universo exercitu tribueretur. Cum itaque in conspectu omnium Ajax virtutes suas, quibus Græcos juvisset, retulisset, & Ulixes consilia sua, quibus communem rempublicam juvisset, duces quoque adduxisset; novissime signum Minervæ fatale, quod ille sustulisset, ostendit. Quo Graji moti, cum ante oratione ejusdem perculsi stuperent, ab Ajace arma abjudi-

cata sunt, & Ulixi data. Qua ille contumelia accensus incubuit ensi; ex cujus cruore flos purpureus, similis hyacinthi, natus est.

Consedere duces: &, vulgi stante corona,
Surgit ad hos clypei dominus septemplicis Ajax.
Utque erat impatiens iræ, Sigeia torvo
Litora respexit, classemque in litore, vultu:
Intendensque manus, Agimus, prô Juppiter! inquit,
Ante rates caussam; & mecum confertur Ulixes!
At non Hectoreis dubitavit cedere flammis:
Quas ego sustinui; quas hac a classe fugavi.
Tutius est fictis igitur contendere verbis,
Quam pugnare manu. sed nec mihi dicere promtum,
Nec facere est isti. quantumque ego Marte feroci,
Quantum acie valeo, tantum valet iste loquendo:
Nec memoranda tamen vobis mea facta, Pelasgi,
Esse reor; vidistis enim. sua narret Ulixes,
Quæ sine teste gerit, quorum nox conscia sola est.
Præmia magna peti fateor: sed demit honorem
Æmulus Ajaci. non est tenuisse superbum,
Sit licet hoc ingens, quidquid speravit Ulixes.
Iste tulit pretium jam nunc certaminis hujus;
Quo cum victus erit, mecum certasse feretur.
Atque ego, si virtus in me dubitabilis esset,
Nobilitate potens essem, Telamone creatus:
Mœnia qui forti Trojana sub Hercule cepit:

Digitized by Google

Litoraque intravit Pagasæâ Colcha carinâ.
Æacus huic pater est: qui jura silentibus illic
Reddit, ubi Æoliden saxum grave Sisyphon urget.
Æacon agnoscit summus, prolemque fatetur
Juppiter esse suam. sic ab Jove tertius Ajax.
Nec tamen hæc series in caussa prosit, Achivi;
Si mihi cum magno non est communis Achille.
Frater erat: fraterna peto. quid sanguine cretus
Sisyphio, furtisque, & fraude simillimus illi,
Inserit Æacidis alienæ nomina gentis?
An quod in arma prior, nulloque sub indice veni,
Arma neganda mihi? potiorque videbitur ille,
Ultima qui cepit; detrectavitque furore
Militiam ficto, donec sollertior isto,
Sed sibi inutilior, timidi commenta retexit
Naupliades animi, vitataque traxit in arma?
Optima nunc sumat, qui sumere noluit ulla.
Nos inhonorati, & donis patruelibus orbi,
Obtulimus qui nos ad prima pericula, simus.
Atque utinam aut verus furor ille, aut creditus, esset;
Nec comes hic Phrygias umquam venisset ad arces
Hortator scelerum! non te, Pœantia proles,
Expositum Lemnos nostro cum crimine haberet.
Qui nunc (ut memorant) silvestribus abditus antris
Saxa moves gemitu: Laertiadæque precaris,
Quæ meruit: quæ (si Dî sunt) non vana preceris.
Et nunc ille eadem nobis juratus in arma,

(Heu!) pars una ducum, quo successore sagittæ
Herculis utuntur, fractus morboque fameque,
Velaturque aliturque avibus; volucresque petendo
Debita Trojanis exercet spicula fatis.
Ille tamen vivit, quia non comitavit Ulixen.
Mallet & infelix Palamedes esse relictus.
Viveret, aut certe letum sine crimine haberet.
Quem male convicti nimium memor iste furoris
Prodere rem Danaam finxit: fictumque probavit
Crimen; & ostendit, quod jam præfoderat, aurum.
Ergo aut exsilio vires subduxit Achivis,
Aut nece. sic pugnat, sic est metuendus, Ulixes.
Qui, licet eloquio fidum quoque Nestora vincat,
Haud tamen efficiet, desertum ut Nestora crimen
Esse rear nullum. qui, cum imploraret Ulixen
Vulnere tardus equi, fessusque senilibus annis,
Proditus a socio est. non hæc mihi crimina fingi
Scit bene Tydides: qui nomine sæpe vocatum
Corripuit; trepidoque fugam exprobravit amico.
Adspiciunt oculis Superi mortalia justis.
En eget auxilio, qui non tulit: utque reliquit,
Sic linquendus erat. legem sibi dixerat ipse.
Conclamat socios. adsum; videoque trementem,
Pallentemque metu, ac trepidantem morte futura.
Opposui molem clypei; texique jacentem;
Servavique animam (minimum est hoc laudis) inertem.
Si perstas certare, locum redeamus in illum:

Digitized by Google

Redde hostem, vulnusque tuum, solitumque timorem:
Post clypeumque late: & mecum contende sub illo.
At postquam eripui, cui standi vulnera vires
Non dederant, nullo tardatus vulnere fugit.
Hector adest: secumque Deos in prœlia ducit.
Quâque ruit, non tu tantum terreris, Ulixe,
Sed fortes etiam: tantum trahit ille timoris.
Hunc ego sanguineæ successu cædis ovantem
Cominus ingenti resupinum pondere fudi.
Hunc ego poscentem, cum quo concurreret, unus
Sustinui: sortemque meam vovistis, Achivi:
Et vestræ valuere preces. si quæritis hujus
Fortunam pugnæ; non sum superatus ab illo.
Ecce ferunt Troes ferrumque, ignemque, Jovemque
In Danaas classes. ubi nunc facundus Ulixes?
Nempe ego mille meo protexi pectore puppes,
Spem vestri reditûs. date tot pro navibus arma.
Quod si vera licet mihi dicere, quæritur istis,
Quam mihi, major honos: conjunctaque gloria nostra est;
Atque Ajax armis, non Ajaci arma petuntur.
Conferat his Ithacus Rhesum, imbellemque Dolona,
Priamidenque Helenum raptâ cum Pallade captum.
Luce nihil gestum, nihil est Diomede remoto.
Si semel ista datis meritis tam vilibus arma,
Dividite: & major pars sit Diomedis in illis.
Quo tamen hæc Ithaco? qui clam, qui semper inermis
Rem gerit; & furtis incautum decipit hostem?

Digitized by Google

Ipse nitor galeæ, claro radiantis ab auro,
Insidias prodet, manifestabitque latentem.
Sed neque Dulichius sub Achillis casside vertex
Pondera tanta feret. nec non onerosa gravisque
Pelias esse potest imbellibus hasta lacertis.
Nec clypeus, vasti cælatus imagine mundi,
Conveniet timidæ, natæque ad furta sinistræ.
Debilitaturum quid te petis, improbe, munus?
Quod tibi si populi donaverit error Achivi,
Cur spolieris, erit; non, cur metuaris ab hoste.
Et fuga (quâ solâ cunctos, timidissime, vincis)
Tarda futura tibi est, gestamina tanta trahenti.
Adde, quod iste tuus, tam raro prœlia passus,
Integer est clypeus. nostro, qui tela ferendo
Mille patet plagis, novus est successor habendus.
Denique, quid verbis opus est? spectemur agendo.
Arma viri fortis medios mittantur in hostes:
Inde jubete peti: & referentem ornate relatis.
Finierat Telamone satus; vulgique secutum
Ultima murmur erat: donec Laertius heros
Adstitit: atque oculos paullum tellure moratos
Sustulit ad Proceres; exspectatoque resolvit
Ora sono: neque abest facundis gratia dictis.
Si mea cum vestris valuissent vota, Pelasgi,
Non foret ambiguus tanti certaminis heres:
Tuque tuis armis, nos te poteremur, Achille.
Quem quoniam non æqua mihi vobisque negarunt

Digitized by Google

Fata, (manuque simul veluti lacrimantia tersit
Lumina) quis magno melius succedat Achilli,
Quam per quem magnus Danais successit Achilles?
Huic modo ne prosit, quod, ut est, hebes esse videtur;
Neve mihi noceat, quod vobis semper, Achivi,
Profuit ingenium: meaque hæc facundia, si qua est,
Quæ nunc pro domino, pro vobis sæpe locuta est,
Invidiâ careat: bona nec sua quisque recuset.
Nam genus, & proavos, & quæ non fecimus ipsi,
Vix ea nostra voco. sed enim, quia retulit Ajax
Esse Jovis pronepos, nostri quoque sanguinis auctor
Juppiter est: totidemque gradus distamus ab illo.
Nam mihi Laertes pater est, Arcesius illi,
Juppiter huic: neque in his quisquam damnatus & exsul.
Est quoque per matrem Cyllenius addita nobis
Altera nobilitas. Deus est in utroque parente.
Sed neque materno quod sum generosior ortu,
Nec mihi quod pater est fraterni sanguinis insons,
Proposita arma peto: meritis expendite caussam;
Dummodo, quod fratres Telamon Peleusque fuerunt,
Ajacis meritum non sit: nec sanguinis ordo,
Sed virtutis honos spoliis quæratur in istis.
Aut si proximitas primusque requiritur heres;
Est genitor Peleus, est Pyrrhus filius illi.
Quis locus Ajaci? Phthiam Scyronve ferantur.
Nec minus est isto Teucer patruelis Achilli.

Num petit ille tamen, num sperat, ut auferat arma?
Ergo operum quoniam nudum certamen habetur;
Plura quidem feci, quam quæ comprendere dictis
In promtu mihi sit. rerum tamen ordine ducar.
Præscia venturi genetrix Nereia leti
Dissimulat cultu natum. deceperat omnes,
In quibus Ajacem, sumtæ fallacia vestis.
Arma ego femineis, animum motura virilem,
Mercibus inserui. neque adhuc projecerat heros
Virgineos habitus. cum parmam hastamque tenenti,
Nate Deâ, dixi; tibi se peritura reservant
Pergama. quid dubitas ingentem evertere Trojam?
Injecique manum; fortemque ad fortia misi.
Ergo opera illius mea sunt. ego Telephon hastâ
Pugnantem domui: victum orantemque refeci.
Quod Thebæ cecidere, meum est. me credite Lesbon,
Me Tenedon, Chrysenque, & Cyllan, Apollinis urbes,
Et Syron cepisse. meâ concussa putate
Procubuisse solo Lyrnesia mœnia dextrâ.
Utque alias taceam; qui sævum perdere posset
Hectora, nempe dedi. per me jacet inclytus Hector.
Illis hæc armis, quibus est inventus Achilles,
Arma peto. vivo dederam, post fata reposco.
Ut dolor unius Danaos pervenit ad omnes,
Aulidaque Euboicam complêrunt mille carinæ;
Exspectata diu, nulla, aut contraria classi,
Flamina sunt; duræque jubent Agamemnona sortes

Immeritam sævæ natam mactare Dianæ.
Denegat hoc genitor: Divisque irascitur ipsis:
Atque in rege tamen pater est. ego mite parentis
Ingenium verbis ad publica commoda verti.
Nunc equidem fateor, fassoque ignoscat Atrides;
Difficilem tenui sub iniquo judice caussam.
Hunc tamen utilitas populi, fratrisque, datique
Summa movet sceptri, laudem ut cum sanguine penset.
Mittor & ad matrem: quæ non hortanda, sed astu
Decipienda fuit. quo si Telamonius îsset,
Orba suis essent etiamnum lintea ventis.
Mittor & Iliacas audax orator ad arces:
Visaque & intrata est altæ mihi curia Trojæ.
Plenaque adhuc erat illa viris. interritus egi,
Quam mihi mandârat communis Græcia, caussam:
Accusoque Parin: prædamque, Helenamque reposco:
Et moveo Priamum, Priamoque Antenora junctum.
At Paris, & fratres, & qui rapuere sub illo,
Vix tenuere manus (scis hoc, Menelae) nefandas;
Primaque lux nostri tecum fuit illa pericli.
Longa referre mora est, quæ consilioque manuque
Utiliter feci spatiosi tempore belli.
Post acies primas, urbis se mœnibus hostes
Continuere diu; nec aperti copia Martis
Ulla fuit. decimo demum pugnavimus anno.
Quid facis interea, qui nil nisi prœlia nosti?
Quis tuus usus erat? nam si mea facta requiris,

Hostibus insidior: fossas munimine cingo:
Consolor socios, ut longi tædia belli
Mente ferant placidâ: doceo quo simus alendi,
Armandive modo: mittor quo postulat usus.
Ecce Jovis monitu, deceptus imagine somni,
Rex jubet incepti curam dimittere belli.
Ille potest auctore suam defendere caussam.
Non sinat hoc Ajax: delendaque Pergama poscat:
Quodque potest, pugnet. cur non remoratur ituros?
Cur non arma capit? dat, quod vaga turba sequatur?
Non erat hoc nimium, numquam nisi magna loquenti.
Quid? quod & ipse fugis? vidi, puduitque videre,
Cum tu terga dares, inhonestaque vela parares.
Nec mora, Quid facitis? quæ vos dementia, dixi,
Concitat, o socii, captam dimittere Trojam?
Quidve domum fertis decimo, nisi dedecus, anno?
Talibus atque aliis, in quæ dolor ipse disertum
Fecerat, aversos profuga de classe reduxi.
Convocat Atrides socios terrore paventes:
Nec Telamoniades etiam nunc hiscere quidquam
Ausit. at ausus erat reges incessere dictis
Thersites, etiam per me haud impune, protervis.
Erigor: & trepidos cives exhortor in hostem:
Amissamque meâ virtutem voce reposco.
Tempore ab hoc quodcumque potest fecisse videri
Fortiter iste, meum est: qui dantem terga retraxi.
Denique de Danais quis te laudatve petitve?

Digitized by Google

At sua Tydides mecum communicat acta:
Me probat: & socio semper confidit Ulixe.
Est aliquid, de tot Grajorum millibus, unum
A Diomede legi. nec me sors ire jubebat:
Sic tamen & spreto noctisque hostisque periclo,
Ausum eadem, quæ nos, Phrygiâ de gente Dolona
Interimo: non ante tamen, quam cuncta coegi
Prodere; & edidici quid perfida Troja pararet.
Omnia cognôram: nec, quod specularer, habebam:
Et jam præmissa poteram cum laude reverti.
Haud contentus eâ, petii tentoria Rhesi:
Inque suis ipsum castris comitesque peremi.
Atque ita captivo victor votisque potitus
Ingredior curru lætos imitante triumphos.
Cujus equos pretium pro nocte poposcerat hostis,
Arma negate mihi: fueritque benignior Ajax.
Quid Lycii referam Sarpedonis agmina ferro
Devastata meo? cum multo sanguine fudi
Cœranon, Hippasiden, & Alastoraque, Chromiumque,
Alcandrumque, Haliumque, Noemonaque, Prytaninque,
Exitioque dedi cum Chersidamante Thoona,
Et Charopen, fatisque immitibus Ennomon actum:
Quique minus celebres nostrâ sub mœnibus urbis
Procubuere manu. sunt & mihi vulnera, cives,
Ipso pulchra loco. nec vanis credite verbis.
Adspicite en! (vestemque manu diducit) &, Hæc sunt
Pectora semper, ait, vestris exercita rebus.

Digitized by Google

At nihil impendit per tot Telamonius annos
Sanguinis in socios: & habet sine vulnere corpus.
Quid tamen hoc refert, si se pro classe Pelasgâ
Arma tulisse refert contra Troasque Jovemque?
Confiteorque, tulit: neque enim bene facta maligne
Detrectare meum est. sed nec communia solus
Occupet; atque aliquem vobis quoque reddat honorem.
Repulit Actorides, sub imagine tutus Achillis,
Troas ab arsuris cum defensore carinis.
Ausum etiam Hectoreo solum concurrere Marti
Se putat, oblitus regisque, ducumque, meique,
Nonus in officio, & prælatus munere sortis.
Sed tamen eventus vestræ, fortissime, pugnæ
Quis fuit? Hector abit violatus vulnere nullo.
Me miserum, quanto cogor meminisse dolore
Temporis illius, quo Grajûm murus Achilles
Procubuit! nec me lacrimæ, luctusve, timorve
Tardarunt, quin corpus humo sublime referrem.
His humeris, his, inquam, humeris ego corpus Achillis,
Et simul arma tuli: quæ nunc quoque ferre laboro.
Sunt mihi, quæ valeant in talia pondera, vires:
Est animus vestros certe sensurus honores.
Scilicet idcirco pro gnato cærula mater
Ambitiosa suo fuit, ut cœlestia dona,
Artis opus tantæ, rudis & sine pectore miles
Indueret? neque enim clypei cælamina norit,
Oceanum, & terras, cumque alto sidera cœlo,
Pleia-

Pleiadasque, Hyadasque, immunemque æquoris Arcton,
Diversasque urbes, nitidumque Orionis ensem.
Postulat ut capiat, quæ non intelligit, arma.
Quid? quod me, duri fugientem munera belli,
Arguit incepto serum accessisse labori?
Nec se magnanimo maledicere sentit Achilli?
Si simulasse vocat crimen; simulavimus ambo.
Si mora pro culpa est; ego sum maturior illo.
Me pia detinuit conjux; pia mater Achillen:
Primaque sunt illis data tempora, cetera vobis.
Haud timeo, si jam nequeo defendere crimen
Cum tanto commune viro. deprensus Ulixis
Ingenio tamen ille; at non Ajacis, Ulixes.
Neve in me stolidæ convicia fundere linguæ
Admiremur eum, vobis quoque digna pudore
Objicit. an falso Palameden crimine turpe
Accusasse mihi, vobis damnasse decorum est?
Sed neque Naupliades facinus defendere tantum,
Tamque patens, valuit: nec vos audîstis in illo
Crimina; vidistis: pretioque objecta patebant.
Nec Pœantiaden quod habet Vulcania Lemnos,
Esse reus merui. factum defendite vestrum:
Consensistis enim. nec me suasisse negabo;
Ut se subtraheret bellique viæque labori,
Tentaretque feros requie lenire dolores.
Paruit; & vivit. non hæc sententia tantùm
Fida, sed & felix; cum sit satis, esse fidelem.

Quem quoniam vates delenda ad Pergama poscunt;
Ne mandate mihi. melius Telamonius ibit:
Eloquioque virum morbis iraque furentem
Molliet: aut aliqua producet callidus arte.
Ante retro Simois fluet, & sine frondibus Ide
Stabit, & auxilium promittet Achaia Trojæ;
Quam, cessante meo pro vestris pectore rebus,
Ajacis stolidi Danais sollertia prosit.
Sis licet infestus sociis, regique, mihique,
Dure Philoctete; licet exsecrere, meumque
Devoveas sine fine caput; cupiasque dolenti
Me tibi forte dari, nostrumque haurire cruorem;
(Utque tui mihi, sic fiat tibi copia nostri)
Te tamen aggrediar: (mecumque reducere nitar.)
Tamque tuis potiar (faveat Fortuna) sagittis,
Quam sum Dardanio, quem cepi, vate potitus:
Quam responsa Deûm, Trojanaque fata, retexi:
Quam rapui Phrygiæ signum penetrale Minervæ
Hostibus e mediis. & se mihi comparet Ajax?
Nempe capi Trojam prohibebant fata sine illis.
Fortis ubi est Ajax? ubi sunt ingentia magni
Verba viri? cur hîc metuis? cur audet Ulixes
Ire per excubias, & se committere nocti?
Perque feros enses, non tantum mœnia Troum,
Verum etiam summas arces intrare, suâque
Eripere æde Deam, raptamque efferre per hostes?
Quæ nisi fecissem, frustra Telamone creatus

Gestasset lævâ taurorum tergora septem.
Illâ nocte mihi Trojæ victoria parta est:
Pergama tum vici, cum vinci posse coegi.
Desine Tydiden vultuque & murmure nobis
Ostentare meum. pars est sua laudis in illis.
Nec tu, cum sociâ clypeum pro classe tenebas,
Solus eras: tibi turba comes, mihi contigit unus.
Qui, nisi pugnacem sciret sapiente minorem
Esse, nec indomitæ deberi præmia dextræ,
Ipse quoque hæc peteret: peteret moderatior Ajax,
Eurypylusque ferox, claroque Andræmone natus:
Nec minus Idomeneus, patriaque creatus eadem
Meriones: peteret majoris frater Atridæ.
Quippe manu fortes (nec sunt tibi Marte secundi)
Consiliis cessere meis. tibi dextera bello
Utilis; ingenium est, quod eget moderamine nostri.
Tu vires sine mente geris; mihi cura futuri est.
Tu pugnare potes; pugnandi tempora mecum
Eligit Atrides. tu tantum corpore prodes;
Nos animo. quantoque ratem qui temperat, anteit
Remigis officium, quanto dux milite major;
Tanto ego te supero. nec non in corpore nostro
Pectora sunt potiora manu. vigor omnis in illis.
At vos, o Proceres, vigili date præmia vestro;
Proque tot annorum curis, quas anxius egi,
Hunc titulum meritis pensandum reddite nostris.
Jam labor in fine est. obstantia fata removi:

Altaque, posse capi faciendo, Pergama cepi.
Per spes nunc socias, casuraque mœnia Troum,
Perque Deos oro, quos hosti nuper ademi;
Per, si quid superest, quod sit sapienter agendum;
Si quid adhuc audax, ex præcipitique petendum;
Si Trojæ fatis aliquid restare putatis;
Este mei memores: aut si mihi non datis arma,
Huic date. & ostendit signum fatale Minervæ.
Mota manus Procerum est: &, quid facundia posset,
Re patuit; fortisque viri tulit arma disertus.
Hectora qui solus, qui ferrum, ignemque, Jovemque,
Sustinuit toties, unam non sustinet iram:
Invictumque virum vincit dolor. adripit ensem:
Et, Meus hic certe est. an & hunc sibi poscet Ulixes?
Hoc, ait, utendum est in me mihi: quique cruore
Sæpe Phrygum maduit, domini nunc cæde madebit:
Ne quisquam Ajacem possit superare, nisi Ajax.
Dixit: & in pectus, tum denique vulnera passum,
Quâ patuit ferro, letalem condidit ensem:
Nec valuere manus infixum educere telum:
Expulit ipse cruor. tabefactaque sanguine tellus
Purpureum viridi genuit de cespite florem,
Qui prius Œbalio fuerat de vulnere natus.
Litera communis mediis pueroque viroque
Inscripta est foliis: hæc nominis, illa querelæ,

Digitized by Google

Fab. II. Argumentum.

Hecuba in canem.

Ulixes postquam Philoctetæ sagittas, ipso comitante, in castra Grajorum pertulit, quibus Ilium captum est, præda dives Hecuba, Priami conjux, Ulixi sorte cessit; quæ novissime acerbitatibus interitum Astyanactis & Polyxenæ, quæ in bustis Achillis fuerat interemta, mœrens, classe in Thraciam cum esset adpulsa, ex reliquis liberis, qui restabant orbæ, Polydorum, apud Polymestora qui quondam fuerat educatus, putabat incolumem manere: quæ dum spatiatur in litore, animadvertit eum exsanguem e fluctibus in aridam ejectum. Polymestor autem propter aurum, quod cum infante Polydoro ei traditum fuerat, avaritia ductus eum interfecit. Et ut indicia quoque facinoris celari possent, eum in profundum præcipitavit. Quod cum Hecuba supradicta, Cissei filia, comperit, per pollicitationem curavit, ut perveniret ad Polymestorem, dicens se velle adjicere super, quod ante dederat, aurum, quo facilius nati celarentur indicia. Et tyrannus, verum esse existimans, petenti secretum colloquium dedit. Hecuba nacta locum, lumina ei abstulit: quam Thraces dum prosequuntur saxis, versa est in canis figuram.

Victor ad Hypsipyles patriam, clarique Thoantis,
Et veterum terras infames cæde virorum,
Vela dat; ut referat, Tirynthia tela, sagittas.
Quæ postquam ad Grajos, domino comitante, revexit;
Imposita est sero tandem manus ultima bello.
Troja simul Priamusque cadunt: Priameia conjux
Perdidit infelix hominis post omnia formam,
Externasque novo latratu terruit auras.
Longus in angustum quâ clauditur Hellespontus,
Ilion ardebat; neque adhuc consederat ignis;
Exiguumque senis Priami Jovis ara cruorem
Combiberat. tractata comis antistita Phœbi
Non profecturas tendebat ad æthera palmas.
Dardanidas matres patriorum signa Deorum
Dum licet amplexas, succensaque templa tenentes
Invidiosa trahunt victores præmia Graji.
Mittitur Astyanax illis de turribus, unde
Pugnantem pro se, proavitaque regna tuentem,
Sæpe videre patrem, monstratum a matre, solebat.
Jamque viam suadet Boreas, flatuque secundo
Carbasa mota sonant: jubet uti navita ventis.
Troja, vale: rapimur, clamant: dantque oscula terræ
Troades: & patriæ fumantia tecta relinquunt.
Ultima conscendit classem (miserabile visu)
In mediis Hecube natorum inventa sepulcris.
Prensantem tumulos, atque ossibus oscula dantem

Digitized by Google

Dulichiæ traxere manus. tamen unius hausit,
Inque sinu cineres secum tulit Hectoris haustos.
Hectoris in tumulo canum de vertice crinem,
Inferias inopes, crinem lacrimasque relinquit.
Est, ubi Troja fuit, Phrygiæ contraria tellus,
Bistoniis habitata viris. Polymestoris illic
Regia dives erat, cui te commisit alendum
Clam, Polydore, pater, Phrygiisque removit ab armis.
Consilium sapiens; sceleris nisi præmia magnas
Adjecisset opes, animi irritamen avari.
Ut cecidit Fortuna Phrygum, capit impius ensem
Rex Thracum, juguloque sui defigit alumni:
Et, tamquam tolli cum corpore crimina possent,
Exanimem e scopulo subjectas misit in undas.
Litore Threicio classem religârat Atrides,
Dum mare pacatum, dum ventus amicior esset.
Hic subito, quantus, cum viveret, esse solebat,
Exit humo late ruptâ; similisque minaci,
Temporis illius vultum referebat Achilles,
Quo ferus injusto petiit Agamemnona ferro.
Immemoresque mei disceditis, inquit, Achivi?
Obrutaque est mecum virtutis gratia nostræ?
Ne facite. utque meum non sit sine honore sepulcrum,
Placet Achilleos mactata Polyxena Manes.
Dixit: &, immiti sociis parentibus umbræ,
Rapta sinu matris, quam jam prope sola fovebat,
Fortis, & infelix, & plusquam femina, virgo

Ducitur ad tumulum; diroque fit hostia busto.
Quæ memor ipsa sui, postquam crudelibus aris
Admota est, sensitque sibi fera sacra parari;
Utque Neoptolemum stantem, ferrumque tenentem,
Inque suo vidit figentem lumina vultu;
Utere jamdudum generoso sanguine, dixit.
Nulla mora est. at tu jugulo vel pectore telum
Conde meo: jugulumque simul pectusque retexit.
Scilicet aut ulli servire Polyxena ferrem,
Aut per tale sacrum numen placabitur ullum.
Mors tantum vellem matrem mea fallere posset.
Mater obest; minuitque necis mihi gaudia. quamvis
Non mea mors illi, verum sua vita gemenda est.
Vos modo, ne Stygios adeam non libera Manes,
Este procul; si justa peto: tactuque viriles
Virgineo removete manus. acceptior illi,
Quisquis is est, quem cæde mea placare paratis,
Liber erit sanguis. si quos tamen ultima nostri
Vota movent oris, Priami vos filia regis,
Non captiva, rogat; genetrici corpus inemtum
Reddite: neve auro redimat jus triste sepulcri,
Sed lacrimis. tunc, cum poterat, redimebat & auro.
Dixerat. at populus lacrimas, quas illa tenebat,
Non tenet. ipse etiam flens invitusque sacerdos
Præbita conjecto rupit præcordia ferro.
Illa, super terram defecto poplite labens,
Pertulit intrepidos ad fata novissima vultus.

Tunc quoque cura fuit partes velare tegendas,
Cum caderet, castique decus servare pudoris.
Troades excipiunt; deploratosque recensent
Priamidas; & quid dederit domus una cruoris.
Teque gemunt, virgo; teque, o modo regia conjux,
Regia dicta parens, Asiæ florentis imago;
Nunc etiam prædæ mala sors: quam victor Ulixes
Esse suam nollet, nisi quod tamen Hectora partu
Edideras. dominum matri vix reperit Hector.
Quæ corpus complexa animæ tam fortis inane,
Quas toties patriæ dederat, natisque, viroque,
Huic quoque dat lacrimas; lacrimas in vulnera fundit,
Osculaque ore legit, consuetaque pectora plangit,
Canitiemque suam concreto in sanguine verrens,
Plura quidem, sed & hæc, laniato pectore dixit:
Nata tuæ (quid enim superest?) dolor ultime matri,
Nata, jaces: videoque tuum, mea vulnera, vulnus.
En, ne perdiderim quemquam sine cæde meorum,
Tu quoque vulnus habes. at te, quia femina, rebar
A ferro tutam: cecidisti & femina ferro.
Totque tuos idem fratres, te perdidit idem,
Exitium Trojæ, nostrique orbator, Achilles.
At postquam Paridis cecidit Phœbique sagittis,
Nunc certe, dixi, non est metuendus Achilles.
Nunc quoque mî metuendus erat. cinis ipse sepulti
In genus hoc sævit: tumulo quoque sensimus hostem:
Æacidæ fecunda fui. jacet Ilion ingens:

Eventuque gravi finita est publica clades:
Si finita tamen. soli mihi Pergama restant:
In cursuque meus dolor est. modo maxima rerum,
Tot generis natisque potens, nuribusque viroque,
Nunc trahor exsul, inops, tumulis avulsa meorum,
Penelopæ munus. quæ me data pensa trahentem
Matribus ostendens Ithacis, Hæc Hectoris illa est
Clara parens: hæc est, dicet, Priameia conjux.
Postque tot amissos tu nunc, quæ sola levabas
Maternos luctus, hostilia busta piasti.
Inferias hosti peperi. quo ferrea resto?
Quidve moror? quo me servas, damnosa senectus?
Quid, Dî crudeles, nisi quo nova funera cernam,
Vivacem differtis anum? quis posse putaret
Felicem Priamum, post diruta Pergama, dici?
Felix morte sua; nec te, mea nata, peremtam
Adspicit: & vitam pariter regnumque reliquit.
At (puto) funeribus dotabere, regia virgo;
Condeturque tuum monumentis corpus avitis.
Non hæc est Fortuna domûs. tibi munera matris
Contingent fletus, peregrinæque haustus arenæ.
Omnia perdidimus: superest, cur vivere tempus
In breve sustineam, proles gratissima matri,
Nunc solus, quondam minimus de stirpe virili,
Has datus Ismario regi Polydorus in oras.
Quid moror interea crudelia vulnera lymphis
Abluere, & sparsos immiti sanguine vultus?

Digitized by Google

Dixit: & ad litus passu processit anili,
Albentes laniata comas. Date, Troades, urnam,
Dixerat infelix, liquidas hauriret ut undas.
Adspicit ejectum Polydori in litore corpus,
Factaque Threiciis ingentia vulnera telis.
Troades exclamant: obmutuit illa dolore;
Et pariter vocem, lacrimasque introrsus obortas
Devorat ipse dolor: duroque simillima saxo
Torpet: & adversâ figit modo lumina terrâ;
Interdum torvos sustollit ad æthera vultus;
Nunc positi spectat vultum, nunc vulnera, nati:
Vulnera præcipue: seque armat & instruit irâ.
Qua simul exarsit, tamquam regina maneret,
Ulcisci statuit; pœnæque in imagine tota est.
Utque furit catulo lactente orbata leæna,
Signaque nacta pedum sequitur, quem non videt, hostem;
Sic Hecube, postquam cum luctu miscuit iram,
Non oblita animorum, annorum oblita suorum,
Vadit ad artificem diræ Polymestora cædis:
Colloquiumque petit: nam se monstrare relictum
Velle latens illi, quod nato redderet, aurum.
Credidit Odrysius: prædæque adsuetus amore
In secreta venit. cum blando callidus ore,
Tolle moras, Hecube, dixit: da munera nato.
Omne fore illius quod das, quod & ante dedisti,
Per Superos juro. spectat truculenta loquentem,
Falsaque jurantem: tumidâque exæstuat irâ.

Digitized by Google

Atque ita correptum captivarum agmine matrum
Involat, & digitos in perfida lumina condit,
Exspoliatque genas oculis, (facit ira valentem)
Immergitque manus: fœdataque sanguine sonti,
Non lumen, neque enim superest, loca luminis haurit.
Clade sui Thracum gens irritata tyranni
Troada telorum lapidumque incessere jactu
Cœpit. at hæc missum rauco cum murmure saxum
Morsibus insequitur; rictuque in verba parato
Latravit, conata loqui. locus exstat, & ex re
Nomen habet. veterumque diu memor illa malorum,
Tum quoque Sithonios ululavit mœsta per agros.
Illius Troasque suos, hostesque Pelasgos,
Illius Fortuna Deos quoque moverat omnes:
Sic omnes, ut & ipsa Jovis conjuxque sororque
Eventus Hecubam meruisse negaverit illos.

Fab. III. Argumentum.

Memnonis cineres in aves.

Memnon, Tithoni & Auroræ filius, Priamo ferens auxilium ab Achille occiditur. Mater ergo precibus pro assiduo officio inducendæ lucis ab Jove impetrat, ut in cineres ejus adusto rogo sorores in volucres convertantur, Memnonides nomine. Quæ memores belli quotannis ad sepulcrum ejus conveniunt, & inter se dimicantes sanguine suo Manibus

Digitized by Google

ejus frequentes parentant. Et ipsa mater ejus matutinis temporibus lacrimas desiderio filii sui Memnonis transmutat in rorem. quod tamen monumentum in Phrygia constituit patruus ejus: ut Hesiodus vult.

NON vacat Auroræ, quamquam iſdem faverat armis,
Cladibus & casu Trojæque Hecubæque moveri.
Cura Deam propior, luctusque domesticus angit
Memnonis amissi, Phrygiis quem lutea campis
Vidit Achilleâ pereuntem cuspide mater.
Vidit; & ille color, quo matutina rubescunt
Tempora, palluerat: latuitque in nubibus æther.
At non impositos supremis ignibus artus
Sustinuit spectare parens: sed crine soluto,
Sicut erat, magni genibus procumbere non est
Dedignata Jovis, lacrimisque has addere voces:
Omnibus inferior, quas sustinet aureus æther,
(Nam mihi sunt totum rarissima templa per orbem)
Diva tamen venio: non ut delubra diesque
Des mihi sacrificos, caliturasque ignibus aras.
Si tamen adspicias, quantum tibi femina præstem,
Tum cum luce novâ noctis confinia servo;
Præmia danda putes: sed non ea cura; neque hic est
Nunc status Auroræ, meritos ut poscat honores.
Memnonis orba mei venio: qui fortia frustra
Pro patruo tulit arma suo: primisque sub annis

Digitized by Google

Occidit a forti (sic vos voluistis) Achille.
Da, precor, huic aliquem, solatia mortis, honorem,
Summe Deûm rector: maternaque vulnera leni.
Juppiter adnuerat; cum Memnonis arduus alto
Corruit igne rogus: nigrique volumina fumi
Infecere diem. veluti cum flumina natas
Exhalant nebulas, nec Sol admittitur infra.
Atra favilla volat, glomerataque corpus in unum
Densatur; faciemque capit; sumitque calorem
Atque animam ex igni. levitas sua præbuit alas.
Et primò similis volucri, mox vera volucris
Insonuit pennis. pariter sonuere sorores
Innumeræ; quibus est eadem natalis origo.
Terque rogum lustrant: & consonus exit in auras
Ter clangor. quarto seducunt castra volatu;
Tum duo diversâ populi de parte feroces
Bella gerunt: rostrisque & aduncis unguibus iras
Exercent; alasque adversaque pectora lassant.
Inferiæque cadunt cineri cognata sepulto
Corpora: seque viro forti meminere creatas.
Præpetibus subitis nomen facit auctor; ab illo
Memnonides dictæ, cum Sol duodena peregit
Signa, parentali perituræ Marte rebellant.
Ergo aliis latrasse Dymantida flebile visum:
Luctibus est Aurora suis intenta; piasque
Nunc quoque dat lacrimas: & toto rorat in orbe.

Digitized by Google

Fab. IV. Argumentum.

Anii filiæ in columbas.

Æneas cum patre Anchise & filio Ascanio profugus Delphos venit. Hic ab Anio sacerdote Apollinis recipitur hospitio, quibus indicat quinque se filiorum parentem orbum relictum. Andrum enim filium, a quo Andros insula, reliquisse patriam narrat. Huic ut Apollo dederit augurium, sic Liberum dedisse virginibus, ut contacta manibus earum in segetem, vinum, oleumque verterentur. Eas Agamemnon, ut cœlesti munere exercitum aleret, cum vellet abducere, in insulam eamdem Andron profugisse. Hinc rursus, ne vinculis illigatæ raperentur, potentiâ regis Agamemnonis, Liberi numen effecit ob misericordiam & muneris sui caussam, ut in columbarum speciem transferrentur.

NEC tamen eversam Trojæ cum mœnibus esse
Spem quoque fata sinunt. sacra, & sacra altera patrem
Fert humeris venerabile onus Cythereius heros.
De tantis opibus prædam pius eligit illam;
Ascaniumque suum: profugâque per æquora classe
Fertur ab Antandro: scelerataque limina Thracum,
Et Polydoreo manantem sanguine terram
Linquit: & utilibus ventis æstuque secundo

Digitized by Google

Intrat Apollineam, sociis comitantibus, urbem.
Hunc Anius, quo rege homines, antistite Phœbus
Rite colebantur, temploque domoque recepit:
Urbemque ostendit, delubraque vota, duasque
Latona quondam stirpes pariente retentas.
Ture dato flammis, vinoque in tura profuso,
Cæsorumque boum fibris de more crematis,
Regia tecta petunt: positique tapetibus altis
Munera cum liquido capiunt Cerealia Baccho.
Tum pius Anchises: O Phœbi lecte sacerdos,
Fallor? an & natum, cum primùm hæc mœnia vidi,
Bisque duas natas, quantum reminiscor, habebas?
Huic Anius niveis circumdata tempora vittis
Concutiens, & tristis, ait: Non falleris, Heros
Maxime: natorum vidisti quinque parentem.
Quem nunc (tanta homines rerum inconstantia versat)
Pene vides orbum. quid enim mihi filius absens
Auxilii? quem dicta suo de nomine tellus
Andros habet, pro patre locumque & regna tenentem.
Delius augurium dedit huic: dedit altera Liber
Femineæ sorti voto majora fideque
Munera: nam tactu natarum cuncta mearum
In segetem, laticemque meri, baccamque Minervæ
Transformabantur: divesque erat usus in illis.
Hoc ubi cognovit Trojæ populator Atrides,
(Ne non ex aliqua vestram sensisse procellam
Nos quoque parte putes) armorum viribus usus,

Ab-

Abstrahit invitas gremio genitoris: alantque
Imperat Argolicam cœlesti munere classem.
Effugiunt quo quæque potest. Eubœa duabus,
Et totidem natis Andros fraterna petita est.
Miles adest: &, ni dedantur, bella minatur.
Victa metu pietas consortia pectora pœnæ
Dedit: & ut timido possis ignoscere fratri,
Non hîc Æneas, non, qui defenderet Andron,
Hector erat: per quos decimum durastis in annum.
Jamque parabantur captivis vincla lacertis.
Illæ tollentes etiamnum libera cœlo
Brachia, Bacche pater, fer opem, dixere: tulitque
Muneris auctor opem. si miro perdere more
Ferre vocatur opem. nec qua ratione figuram
Perdiderint, potui scire, aut nunc dicere possim.
Summa mali nota est. pennas sumsere; tuæque
Conjugis in volucrem, niveas abiere columbas.

Fab. V. Argumentum.

Orionis filiæ in Coronas.

Discedentes ab Anio Anchises & Æneas invicem munera dant & accipiunt. In quibus fuit crater Æneæ datus, ab Alcone Lydio cælatus; Anius autem a Therse Bœotio acceperat: in quo sculptæ erant Thebæ & Orionis filiæ, quæ pro populo Thebano passæ erant immolari. Et harum proci cum

cineribus adusti essent, duo adolescentes inde increverunt: qui & virginum nomine Coronæ sunt nominati.

Talibus atque aliis postquam convivia dictis
Implêrunt, mensâ somnum petiere remotâ.
Cumque die surgunt: adeuntque oracula Phœbi.
Qui petere antiquam matrem, cognataque jussit
Litora. prosequitur Rex, & dat munus ituris;
Anchisæ sceptrum, chlamydem pharetramque nepoti,
Cratera Æneæ; quem quondam miserat illi
Hospes ab Aoniis Therses Ismenius oris.
Miserat hunc illi Therses, fabricaverat Alcon
Myleus; & longo cælaverat argumento.
Urbs erat: & septem posses ostendere portas.
Hæ pro nomine erant; &, quæ foret illa, docebant.
Ante urbem exsequiæ, tumulique, ignesque, rogique,
Effusæque comas & apertæ pectora matres
Significant luctum. Nymphæ quoque flere videntur,
Siccatosque queri fontes. sine frondibus arbos
Nuda riget: rodunt arentia saxa capellæ.
Ecce facit mediis natas Orione Thebis,
Hanc non femineum jugulo dare pectus aperto,
Illam, demisso per fortia vulnera telo,
Pro populo cecidisse suo; pulchrisque per urbem
Funeribus ferri, celebrique in parte cremari:
Tum de virginea geminos exire favilla,

Digitized by Google

Ne genus intereat, juvenes, quos fama Coronas
Nominat, & cineri materno ducere pompam.

FAB. VI. & VII. ARGUMENTUM.

Ambracius in saxum. Molossi filii in aves.

Petentes insulam Cretam, & hinc Italiam supradicti, ut aliquando errorem positis ædibus finire possent, multis regionibus transitis, Ambraciam adeunt, a Diis per certamen petitam: in quam Ambracii imaginem in saxum conspiciunt figuratam. Hinc in Chaoniam, in qua oraculum Jovis, delati adspiciunt Molossi regis filios: qui ne flamma consumerentur, Immortalium numine factum est, ut in avium figuras transmutarentur.

HActenus antiquo signis fulgentibus ære
Summus inaurato crater erat asper acantho.
Nec leviora datis Trojani dona remittunt:
Dantque sacerdoti, custodem turis, acerram;
Dant pateram, claramque auro gemmisque coronam.
Inde recordati Teucros a sanguine Teucri
Ducere principium, Creten tenuere; locique
Ferre diu nequiere Jovem. centumque relictis
Urbibus, Ausonios optant contingere portus.
Sævit hiems, jactatque viros: Strophadumque receptos
Portubus infidis exterruit ales Aello.

Et jam Dulichios portus, Ithacamque, Samenque,
Neritiasque domos, regnum fallacis Ulixei,
Præter erant vecti: certatam lite Deorum
Ambraciam, versique vident sub imagine saxum
Judicis, Actiaco quæ nunc ab Apolline nota est,
Vocalemque suâ terram Dodonida quercu,
Chaoniosque sinus: ubi nati rege Molosso
Irrita subjectis fugêre incendia pennis.

FAB. VIII. ARGUMENTUM.

Acis in flumen.

Acis, Fauni & Symæthidis Nymphæ filius, Galateam, Nerei & Doridis filiam, cum diligeret, nec minus ipse ab ea peteretur; Cyclops, quod copia ejusdem Nereidos nulla fieret, quia feritas ejus ei invisa esset, incensus furore, spelunca relicta, palam prosiluit; vagatusque per silvas conspexit Galateam gremio Acidis residentem; avulsumque scopulum Ætnæ in eos éjecit. cujus vi exterrita Galatea subjecto mari mersa est. Acis autem, qui effugere impetum ejus non potuit, obrutus saxo est. cujus cruor, numine ejusdem Galateæ, in flumen ejusdem nominis sui, quod est in Sicilia, versus est. cujus liquori se junxit voluntate.

Proxima Phæacum felicibus obsita pomis
Rura petunt. Epiros ab his, regnataque vati
Buthrotos Phrygio, simulataque Troja tenentur.
Inde futurorum certi, quæ cuncta fideli
Priamides Helenus monitu prædixerat, intrant
Sicaniam. tribus hæc excurrit in æquora linguis:
E quibus imbriferos obversa Pachynos ad Austros:
Mollibus expositum Zephyris Lilybæon: at Arcton
Æquoris expertem spectat, Boreanque Peloros.
Hac subeunt Teucri: remisque æstuque secundo
Sub noctem potitur Zanclæâ classis arenâ.
Scylla latus dextrum, lævum irrequieta Charybdis
Infestant. vorat hæc raptas revomitque carinas:
Illa feris atram canibus succingitur alvum,
Virginis ora gerens: & (si non omnia vates
Ficta reliquerunt) aliquo quoque tempore virgo.
Hanc multi petiere proci: quibus illa repulsis
Ad pelagi Nymphas, pelagi gratissima Nymphis,
Ibat; & elusos juvenum narrabat amores.
Quam, dum pectendos præbet Galatea capillos,
Talibus adloquitur, repetens suspiria, dictis:
Te tamen, o virgo, genus haud immite virorum
Expetit: utque facis, potes his impune negare.
At mihi, cui pater est Nereus, quam cærula Doris
Enixa est; quæ sum turbâ quoque tuta sororum,
Non nisi per fluctus licuit Cyclopis amorem

Effugere: & lacrimæ vocem impediere loquentis.
Quas ubi marmoreo detersit pollice virgo,
Et solata Deam est; Refer, o carissima, dixit:
Neve tui caussam tege (sum tibi fida) doloris.
Nereis his contra resecuta Cratæide natam:
Acis erat, Fauno Nymphaque Symæthide cretus,
Magna quidem patrisque sui matrisque voluptas,
Nostra tamen major. nam me sibi junxerat uni
Pulcher: &, octonis iterum natalibus actis,
Signârat dubià teneras lanugine malas.
Hunc ego, me Cyclops, nullo cum fine petebat.
Nec, si quæsieris, odium Cyclopis, amorne
Acidis in nobis fuerit præsentior, edam.
Par utrimque fuit. prô quanta potentia regni
Est, Venus alma, tui! nempe ille immitis, & ipsis
Horrendus silvis, & visus ab hospite nullo
Impune, & magni cum Dîs contemtor Olympi,
Quid sit amor sentit: nostrique cupidine captus
Uritur; oblitus pecorum antrorumque suorum.
Jamque tibi formæ, jamque est tibi cura placendi:
Jam rigidos pectis rastris, Polypheme, capillos:
Jam libet hirsutam tibi falce recidere barbam,
Et spectare feros in aqua; & componere, vultus.
Cædis amor, feritasque, sitisque immensa cruoris
Cessant: & tutæ veniuntque abeuntque carinæ.
Telemus interea Siculam delatus ad Ætnen,
Telemus Eurymides, quem nulla fefellerat ales,

Digitized by Google

Terribilem Polyphemon adit; Lumenque, quod unum
Fronte geris mediâ, rapiet tibi, dixit, Ulixes.
Risit, &, O vatum stolidissime, falleris, inquit:
Altera jam rapuit. sic frustra vera monentem
Spernit: & aut gradiens ingenti litora passu
Degravat; aut fessus sub opaca revertitur antra.
Prominet in pontum cuneatus acumine longo
Collis: utrumque latus circumfluit æquoris unda.
Huc ferus adscendit Cyclops; mediusque resedit.
Lanigeræ pecudes nullo ducente secutæ.
Cui postquam pinus, baculi quæ præbuit usum,
Ante pedes posita est, antennis apta ferendis,
Sumtaque arundinibus compacta est fistula centum,
Senserunt toti pastoria sibila montes:
Senserunt undæ. latitans ego rupe, meique
Acidis in gremio residens, procul auribus hausi
Talia dicta meis, auditaque mente notavi.
Candidior nivei folio, Galatea, ligustri,
Floridior pratis, longâ procerior alno,
Splendidior vitro, tenero lascivior hœdo,
Levior assiduo detritis æquore conchis,
Solibus hibernis, æstiva gratior umbra,
Nobilior pomis, platano conspectior altâ,
Lucidior glacie, maturâ dulcior uvâ,
Mollior & cygni plumis, & lacte coacto;
Et, si non fugias, riguo formosior horto.
Sævior indomitis eadem Galatea juvencis,

Durior annosâ quercu, fallacior undis,
Lentior & salicis virgis, & vitibus albis,
His immobilior scopulis, violentior amne,
Laudato pavone superbior, acrior igni,
Asperior tribulis, fœtâ truculentior ursâ,
Surdior æquoribus, calcato immitior hydro;
Et, quod præcipue vellem tibi demere possem,
Non tantum cervo, claris latratibus acto,
Verum etiam ventis volucrique fugacior aurâ.
At, bene si nôris, pigeat fugisse: morasque
Ipsa tuas damnes: & me retinere labores.
Sunt mihi, pars montis, vivo pendentia saxo
Antra; quibus nec Sol medio sentitur in æstu,
Nec sentitur hiems: sunt poma gravantia ramos:
Sunt auro similes longis in vitibus uvæ:
Sunt & purpureæ: tibi & has servamus, & illas.
Ipsa tuis manibus, silvestri nata sub umbra,
Mollia fraga leges: ipsa autumnalia corna,
Prunaque, non solum nigro liventia succo,
Verum etiam generosa, novasque imitantia ceras.
Nec tibi castaneæ, me conjuge, nec tibi deerunt
Arbutei fœtus. omnis tibi serviet arbos.
Hoc pecus omne meum est. multæ quoque vallibus errant:
Multas silva tegit: multæ stabulantur in antris.
Nec, si forte roges, possim tibi dicere, quot sint.
Pauperis est numerare pecus. de laudibus harum
Nil mihi credideris: præsens potes ipsa videre;

Digitized by Google

Ut vix sustineant distentum cruribus uber.
Sunt, fœtura minor, tepidis in ovilibus agni:
Sunt quoque, par ætas, aliis in ovilibus hœdi.
Lac mihi semper adest niveum. pars inde bibenda
Servatur: partem liquefacta coagula durant.
Nec tibi deliciæ faciles, vulgataque tantùm
Munera contingent, damæ, leporesque, capræque,
Parve columbarum, demtusve cacumine nidus:
Inveni geminos, qui tecum ludere possint,
Inter se similes, vix ut dignoscere possis,
Villosæ catulos in summis montibus ursæ.
Inveni: &, Dominæ, dixi, servabimus istos.
Jam modo cæruleo nitidum caput exsere ponto:
Jam, Galatea, veni: nec munera despice nostra.
Certe ego me novi, liquidæque in imagine vidi
Nuper aquæ: placuitque mihi mea forma videnti.
Adspice, sim quantus. non est hoc corpore major
Juppiter in cœlo: nam vos narrare soletis
Nescio quem regnare Jovem. coma plurima torvos
Prominet in vultus; humerosque, ut lucus, obumbrat.
Nec mihi quod rigidis horrent densissima setis
Corpora, turpe puta. turpis sine frondibus arbos:
Turpis equus, nisi colla jubæ flaventia velent.
Pluma tegit volucres: ovibus sua lana decori est:
Barba viros, hirtæque decent in corpore setæ.
Unum est in mediâ lumen mihi fronte, sed instar
Ingentis clypei. quid? non hæc omnia magnus

Digitized by Google

Sol videt e cœlo? Soli tamen unicus orbis.
Adde, quod in vestro genitor meus æquore regnat.
Hunc tibi do socerum. tantùm miserere, precesque
Supplicis exaudi. tibi enim succumbimus uni.
Quique Jovem, & cœlum sperno, & penetrabile fulmen,
Nerei, te vereor: tua fulmine sævior ira est.
Atque ego contemtûs essem patientior hujus,
Si fugeres omnes. sed cur, Cyclope repulso,
Acin amas, præfersque meis amplexibus Acin?
Ille tamen placeatque sibi, placeatque licebit,
Quod nollem, Galatea, tibi. modo copia detur,
Sentiet esse mihi tanto pro corpore vires.
Viscera viva traham: divulsaque membra per agros,
Perque tuas spargam (sic se tibi misceat) undas.
Uror enim; læsusque exæstuat acrius ignis:
Cumque suis videor translatam viribus Ætnam
Pectore ferre meo: nec tu, Galatea, moveris.
Talia nequicquam questus (nam cuncta videbam)
Surgit: & ut taurus vaccâ furibundus ademtâ
Stare nequit, silvâque & notis saltibus errat.
Cum ferus ignaros, nec quidquam tale timentes,
Me videt atque Acin: Videoque, exclamat; & ista
Ultima sit, faciam, veneri concordia vestræ.
Tantaque vox, quantam Cyclops iratus habere
Debuit, illa fuit. clamore perhorruit Ætne.
Ast ego vicino pavefacta sub æquore mergor.
Terga fugæ dederat conversa Symæthius heros:

Digitized by Google

Et, Fer opem, Galatea, precor, mihi: ferte, parentes:
Dixerat: & vestris periturum admittite regnis.
Insequitur Cyclops: partemque e monte revulsam
Mittit; & extremus quamvis pervenit ad illum
Angulus e saxo, totum tamen obruit Acin.
At nos, quod solùm fieri per fata licebat,
Fecimus; ut vires adsumeret Acis avitas.
Pœniceus de mole cruor manabat: & intra
Temporis exiguum rubor evanescere cœpit:
Fitque color primo turbati fluminis imbre:
Purgaturque morâ. tum moles jacta dehiscit:
Vivaque per rimas, proceraque surgit arundo:
Osque cavum saxi sonat exsultantibus undis:
Miraque res; subito mediâ tenus exstitit alvo
Incinctus juvenis flexis nova cornua cannis.
Qui, nisi quod major, quod toto cærulus ore est,
Acis erat. sed sic quoque erat tamen Acis in amnem
Versus: & antiquum tenuerunt flumina nomen.

FAB. IX. ARGUMENTUM.

Glaucus in Deum marinum.

Glaucus, Anthedonis filius, piscator, cum speciosos pisces cepisset, & eos vellet recentissimos in urbem ferre, in opaco loco, proximo mari, eos, dum requiesceret, ac retia siccarentur, sub recentissimam herbam exposuit. At illi, vigore ejus

Digitized by Google

succoque contacti, recuperato spiritu, quem amiserant, merserunt se in profundum. At Glaucus experrectus, existimans vim quamdam divinitatis esse in herba, ipsâ quoque jejunium polluit, alienatusque mente, ex alto se præcipitavit in pelagus; sed inter Deos marinos receptus. qui, ut Scyllam Cratæidis filiam, eodem mari versantem, conspexit, pulchritudine ejus accensus est; quam ne adloqui posset, mari recondita est.

DEsierat Galatea loqui: cœtuque soluto
Discedunt: placidisque natant Nereides undis.
Scylla redit: (neque enim medio se credere ponto
Audet) & aut bibulâ sine vestibus errat arenâ;
Aut ubi lassata est, seductos nacta recessus
Gurgitis, inclusâ sua membra refrigerat undâ.
Ecce fretum findens alti novus incola ponti,
Nuper in Euboica versis Anthedone membris,
Glaucus adest: visæque cupidine virginis hæret:
Et, quæcumque putat fugientem posse morari,
Verba refert: fugit illa tamen: veloxque timore
Pervenit in summum positi prope litora montis.
Ante fretum est ingens, apicem collectus in unum,
Longa sine arboribus convexus ad æquora vertex.
Constitit hîc: & tuta loco, monstrumne, Deusne
Ille sit, ignorans, admiraturque colorem,
Cæsariemque humeros, subjectaque terga, tegentem,

Digitized by Google

Ultimaque excipiat quod tortilis inguina piscis.
Sentit: & innitens, quæ stabat proxima, moli,
Non ego prodigium, non sum fera bellua, virgo;
Sum Deus, inquit, aquæ: nec majus in æquora Proteus
Jus habet, aut Triton, Athamantiadesve Palæmon.
Ante tamen mortalis eram: sed scilicet altis
Deditus æquoribus, jam tum exercebar in illis.
Nam modo ducebam ducentia retia pisces:
Nunc in mole sedens moderabar arundine linum.
Sunt viridi prato confinia litora, quorum
Altera pars undis, pars altera cingitur herbis:
Quas neque cornigeræ morsu læsere juvencæ:
Nec placidæ carpsistis oves, hirtæve capellæ.
Non apis inde tulit collectos sedula flores:
Non data sunt capiti genialia serta; nec umquam
Falciferæ secuere manus. ego primus in illo
Cespite consedi, dum lina madentia sicco.
Utque recenserem captivos ordine pisces,
Insuper exposui, quos aut in retia casus,
Aut sua credulitas in aduncos egerat hamos.
Res similis fictæ: (sed quid mihi fingere prodest?)
Gramine contacto cœpit mea præda moveri,
Et mutare latus; terrâque, ut in æquore, niti.
Dumque moror, mirorque simul, fugit omnis in undas
Turba suas: dominumque novum, litusque relinquunt.
Obstupui: dubiusque diu, quæ caussa, requiro:
Num Deus hoc aliquis, num succus fecerit herbæ.

Digitized by Google

Quæ tamen has, inquam, vires habet herba? manuque
Pabula decerpsi, decerptaque dente momordi.
Vix bene combiberant ignotos guttura succos,
Cum subito trepidare intus præcordia sensi,
Alteriusque rapi naturæ pectus amore.
Nec potui restare loco: Repetendaque numquam
Terra, vale, dixi: corpusque sub æquora mersi.
Dî maris exceptum socio dignantur honore:
Utque mihi, quæcumque feram, mortalia demant,
Oceanum Tethynque rogant. ego lustror ab illis:
Et purgante nefas novies mihi carmine dicto
Pectora fluminibus jubeor supponere centum.
Nec mora: diversis lapsi de fontibus amnes,
Totaque vertuntur supra caput æquora nostrum.
Hactenus acta tibi possum memoranda referre:
Hactenus & memini: nec mens mea cetera sensit.
Quæ postquam rediit; alium me corpore toto,
Ac fueram nuper, nec eumdem mente, recepi.
Hanc ego tum primùm viridem ferrugine barbam,
Cæsariemque meam, quam longa per æquora verro,
Ingentesque humeros, & cærula brachia vidi,
Cruraque pinnigero curvata novissima pisce.
Quid tamen hæc species, quid Dîs placuisse marinis,
Quid juvat esse Deum, si tu non tangeris istis?
Talia dicentem, dicturum plura, reliquit
Scylla Deum. furit ille, irritatusque repulsâ
Prodigiosa petit Titanidos atria Circes.

P. OVIDII NASONIS

METAMORPHOSEON

LIBER XIV.

FAB. I. ARGUMENTUM.

Scylla in feram.

Glaucus Antbedonius supradictus Scyllam circa Siciliam conspicatus dum adamasset, & quia nollet sequi adpetentem, venit ad Circen, obsecrans remedia, ut amanti succurreret: quem illa, ipsius non levi cupiditate capta, nequiens a proposito retardare, amorem incidit, dicens quæ esset, quæ sibi præferretur. Instructa enim Hecates carminibus venit in locum, in quo Scylla ablui consueverat, venenisque imbuit, quibus tenus pube canibus est efferata, ut amantibus odio ac timori esset. Quod ob factum illa postea in Ulixen amatum ab ea exercuit sævitiam. Quod Glaucus factum hoc a Circe dolenter tulit.

Digitized by Google

JAmque Giganteis injectam faucibus Ætnen,
Arvaque Cyclopum, quid rastra, quid usus aratri
Nescia, nec quidquam junctis debentia bubus,
Liquerat Euboicus tumidarum cultor aquarum:
Liquerat & Zanclen, adversaque mœnia Rhegî,
Navifragumque fretum, gemino quod litore pressum
Ausoniæ Siculæque tenet confinia terræ.
Inde, manu magnâ Tyrrhena per æquora lapsus,
Herbiferos adiit colles, atque atria Glaucus
Sole satæ Circes, variarum plena ferarum.
Quam simul adspexit, dictâ acceptâque salute,
Diva, Dei miserere, precor: nam sola levare
Tu potes hunc, dixit, (videar modo dignus) amorem.
Quanta sit herbarum, Titani, potentia nulli,
Quam mihi, cognitius, qui sum mutatus ab illis.
Neve mei non nota tibi sit caussa furoris,
Litore in Italico, Messania mœnia contra,
Scylla mihi visa est. pudor est promissa, precesque,
Blanditiasque meas, contemtaque verba referre.
At tu, sive aliquid regni est in carmine; carmen
Ore move sacro: sive expugnacior herba est;
Utere tentatis operosæ viribus herbæ.
Nec medeare mihi, sanesque hæc vulnera mando:
Fineque nil opus est. partem ferat illa caloris.
At Circe (neque enim flammis habet aptius ulla
Talibus ingenium; seu caussa est hujus in ipsâ;

Seu

Seu Venus indicio facit hoc offensa paterno)
Talia verba refert: Melius sequerere volentem,
Optantemque eadem, parilique cupidine captam.
Dignus eras: ultro poteras certeque rogari:
Et, si spem dederis, mihi crede, rogaberis ultro.
Neu dubites, absitque tuæ fiducia formæ:
En ego, cum Dea sim, nitidi cum filia Solis,
Carmine cum tantum, tantum cum gramine possim;
Ut tua sim, voveo. spernentem sperne: sequenti
Redde vices: unoque duos ulciscere facto.
Talia tentanti, Prius, inquit, in æquore frondes,
Glaucus, & in summis nascentur montibus algæ,
Sospite quam Scyllâ nostri mutentur amores.
Indignata Dea est: & lædere quatenus ipsum
Non poterat, nec vellet amans, irascitur illi,
Quæ sibi prælata est: Venerisque offensa repulsâ,
Protinus horrendis infamia pabula succis
Conterit: & tritis Hecateia carmina miscet:
Cærulaque induitur velamina: perque ferarum
Agmen adulantum mediâ procedit ab aulâ:
Oppositamque petens contra Zancleia saxa
Rhegion ingreditur, ferventes æstibus undas:
In quibus, ut solidâ, ponit vestigia, ripâ;
Summaque decurrit pedibus super æquora siccis.
Parvus erat gurges, curvos sinuatus in arcus,
Grata quies Scyllæ: quo se referebat ab æstu
Et maris & cœli, medio cum plurimus orbe

Sol erat, & minimas a vertice fecerat umbras.
Hunc Dea prævitiat; portentiferisque venenis
Inquinat. huic fusos latices radice nocenti
Spargit: & obscurum verborum ambage novorum
Ter novies carmen magico demurmurat ore.
Scylla venit, mediâque tenus descenderat alvo;
Cum sua fœdari latrantibus inguina monstris
Adspicit: ac primo non credens corporis illas
Esse sui partes, refugitque, abigitque, timetque
Ora proterva canum. sed quos fugit, attrahit unà.
Et corpus quærens femorum, crurumque, pedumque;
Cerbereos rictus pro partibus invenit illis.
Statque canum rabies: subjectaque terga ferarum
Inguinibus truncis, uteroque exstante, cohærent.

Fab. II. Argumentum.

Eadem in saxum.

Docet eamdem Scyllam transformatam esse in saxum, ne Æneæ, naviganti in Italiam, nocere posset.

Flevit amans Glaucus: nimiumque hostiliter usæ
Viribus herbarum fugit connubia Circes.
Scylla loco mansit: cumque est data copia primùm
In Circes odium sociis spoliavit Ulixen.
Mox eadem Teucras fuerat mersura carinas,

Ni prius in scopulum, qui nunc quoque saxeus exstat,
Transformata foret. scopulum quoque navita vitat.

FAB. III. ARGUMENTUM.

Cercopes in simias.

Cercopes propter fraudem scelusque, quia boni semper insidiatores fuerunt, perosi ab Jove, ut, qualem animum habuissent, talem & speciem post obitum indicarent, in simias conversi sunt. Itaque Inarimen Prochytenque insulas proximas, quas hi incoluerant, nomine suo Pithecusas vocavit.

HAnc ubi Trojanæ remis avidamque Charybdin
Evicere rates, cum jam prope litus adessent
Ausonium, Libycas vento referuntur ad oras.
Excipit Ænean illic animoque domoque,
Non bene discidium Phrygii latura mariti,
Sidonis: inque pyrâ sacri sub imagine factâ
Incubuit ferro: deceptaque decipit omnes.
Rursus arenosæ fugiens nova mœnia terræ,
Ad sedemque Erycis, fidumque relatus Acesten
Sacrificat; tumulumque sui genitoris honorat.
Quasque rates Iris Junonia pene cremârat,
Solvit: & Hippotadæ regnum, terrasque calenti
Sulfure fumantes, Acheloiadumque relinquit
Sirenum scopulos. orbataque præside pinus

Digitized by Google

Inarimen, Prochytenque legit, sterilique locatas
Colle Pithecusas, habitantum nomine dictas.
Quippe Deûm genitor fraudem & perjuria quondam
Cercopum exosus, gentisque admissa dolosæ,
In deforme viros animal mutavit: ut îdem
Dissimiles homini possent, similesque videri.
Membraque contraxit: naresque a fronte resimas
Contudit, & rugis peraravit anilibus ora.
Totaque velatos flaventi corpora villo
Misit in has sedes. nec non prius abstulit usum
Verborum, & natæ dira in perjuria linguæ.
Posse queri tantùm rauco stridore relinquit.

Fab. IV. Argumentum.

Sibylla in vocem.

Apollo, Jovis & Latonæ filius, Sibyllam Glauci filiam cum diligeret, pro concubitu optandi veniam tribuit. At illa in longum victura tempus, spatians in litore, hausto pugno arenæ, petit tot annorum spatium, quot partes ejus dinumerare posset. Igitur præstatâ fide ad tempus, senectute dilapso corpore, relicta est vox, quæ Sibyllam indicaret. Deus vero voluisset morari eam in eo munere: sed illa neglexit Dei voluntatem.

HAS ubi præteriit, & Parthenopeia dextrâ
Mœnia deseruit; lævâ de parte canori
Æolidæ tumulum, & loca feta palustribus ulvis
Litora Cumarum, vivacisque antra Sibyllæ
Intrat: &, ut Manes adeat per Averna paternos,
Orat. at illa diu vultus tellure moratos
Erexit: tandemque Deo furibunda recepto,
Magna petis, dixit, vir factis maxime, cujus
Dextera per ferrum, pietas spectata per ignes.
Pone tamen, Trojane, metum: potiere petitis:
Elysiasque domos, & regna novissima mundi
Me duce cognosces, simulacraque cara parentis.
Invia virtuti nulla est via. dixit: & auro
Fulgentem ramum silvâ Junonis Avernæ
Monstravit: jussitque suo divellere trunco.
Paruit Æneas: & formidabilis Orci
Vidit opes, atavosque suos, umbramque senilem
Magnanimi Anchisæ: didicit quoque jura locorum;
Quæque novis essent adeunda pericula bellis.
Inde ferens lassos averso tramite passus,
Cum duce Cumæâ fallit sermone laborem.
Dumque iter horrendum per opaca crepuscula carpit,
Seu Dea tu præsens, seu Dîs gratissima, dixit,
Numinis instar eris semper mihi: meque fatebor
Muneris esse tui; quæ me loca mortis adire,
Quæ loca me visæ voluisti evadere mortis.

Pro quibus aerias meritis evectus ad auras
Templa tibi statuam; tribuam tibi turis honorem.
Respicit hunc vates, & suspiratibus haustis,
Nec Dea sum, dixit; nec sacri turis honore
Humanum dignare caput. neu nescius erres,
Lux æterna mihi, carituraque fine dabatur,
Si mea virginitas Phœbo patuisset amanti.
Dum tamen hanc sperat, dum præcorrumpere donis
Me cupit; Elige, ait, virgo Cumæa, quid optes:
Optatis potiere tuis. ego pulveris hausti
Ostendens cumulum, quot haberet corpora pulvis,
Tot mihi natales contingere vana rogavi.
Excidit optarem juvenes quoque protinus annos.
Hos tamen ille mihi dabat, æternamque juventam,
Si Venerem paterer. contemto munere Phœbi
Innuba permaneo. sed jam felicior ætas
Terga dedit: tremuloque gradu venit ægra senectus;
Quæ patienda diu est. nam jam mihi secula septem
Acta vides: superest, numeros ut pulveris æquem,
Tercentum messes, tercentum musta videre.
Tempus erit, cum me de tanto corpore parvam
Longa dies faciat: consumtaque membra senectâ
Ad minimum redigantur onus. nec amata videbor,
Nec placuisse Deo. Phœbus quoque forsitan ipse
Vel non agnoscet, vel dilexisse negabit.
Usque adeo mutata ferar: nullique videnda,
Voce tamen noscar. vocem mihi fata relinquent.

Digitized by Google

Fab. V. & VI. Argumentum.

Socii Ulixis in feras. Iidem in homines.

Æneas, iter in Italiam tendens, ad Læstrygonas venit, ubi Macareus Neritius comes Ulixis adparuit, congressusque eos est comitatus. Itaque cum exposuisset Achæmenides apud Cyclopem quæ essent passi socii, similiter & ille quæ a Circe cum comite Eurylocho, qui potione accepta in varias figuras commutati sunt; ac novissime Ulixes remedio Mercurii ibi venit, & socios recuperavit. Ex eo Circe junxit se ei in matrimonium. Monuitque Æneam, ne litoribus Circes accederet.

TAlia convexum per iter memorante Sibyllâ,
Sedibus Euboicam Stygiis emergit in urbem
Troius Æneas: sacrisque e more litatis,
Litora adit nondum nutricis habentia nomen.
Hîc quoque substiterat post tædia longa laborum
Neritius Macareus, comes experientis Ulixei.
Desertum quondam mediis qui rupibus Ætnæ
Noscit Achæmeniden: improvisoque repertum
Vivere miratus, Qui te casusve, Deusve
Servat, Achæmenide? cur, inquit, barbara Grajum
Prora vehit? petitur vestræ quæ terra carinæ?
Talia quærenti jam non hirsutus amictu,

Jam suus, & spinis conserto tegmine nullis,
Fatur Achæmenides: Iterum Polyphemon, & illos
Adspiciam fluidos humano sanguine rictus,
Hac mihi si potior domus est Ithaceque carinâ;
Si minus Ænean veneror genitore: nec umquam
Esse satis potero, præstem licet omnia, gratus.
Quod loquor, & spiro, cœlumque, & sidera Solis
Respicio, (possimne ingratus & immemor esse?)
Ille dedit. quod non anima hæc Cyclopis in ora
Venit; & ut lumen jam nunc vitale relinquam;
Aut tumulo, aut certe non illâ condar in alvo.
Quid mihi tunc animi (nisi si timor abstulit omnem
Sensum animumque) fuit, cum vos petere alta relictus
Æquora prospexi? volui inclamare; sed hosti
Prodere me timui: vestræ quoque clamor Ulixis
Pene rati nocuit. vidi, cum monte revulso
Immanem scopulum medias permisit in undas.
Vidi iterum, veluti tormenti viribus acta,
Vasta giganteo jaculantem saxa lacerto.
Et, ne deprimeret fluctusve lapisve carinam,
Pertimui; jam me non esse oblitus in illa.
Ut vero fuga vos ab acerbâ morte removit,
Ille quidem totam fremebundus obambulat Ætnam,
Prætentatque manu silvas; & luminis orbus
Rupibus incursat: fœdataque brachia tabo
In mare protendens, gentem exsecratur Achivam:
Atque ait: O si quis referat mihi casus Ulixen,

Aut aliquem e sociis, in quem mea sæviat ira,
Viscera cujus edam, cujus viventia dextrâ
Membra meâ laniem, cujus mihi sanguis inundet
Guttur, & elisi trepident sub dentibus artus;
Quàm nullum, aut leve sit damnum mihi lucis ademtæ!
Hæc, & plura ferox. me luridus occupat horror,
Spectantem vultus etiamnum cæde madentes,
Crudelesque manus, & inanem luminis orbem,
Membraque, & humano concretam sanguine barbam.
Mors erat ante oculos; minimum tamen illa malorum.
Et jam prensurum, jam jam mea viscera rebar
In sua mersurum: mentique hærebat imago
Temporis illius, quo vidi bina meorum
Ter quater adfligi sociorum corpora terræ.
Quæ super ipse jacens, hirsuti more leonis,
Visceraque, & carnes, cumque albis ossa medullis,
Semanimesque artus avidam condebat in alvum.
Me tremor invasit. stabam sine sanguine mœstus:
Mandentemque videns, ejectantemque cruentas
Ore dapes, & frusta mero glomerata vomentem,
Talia fingebam misero mihi fata parari.
Perque dies multos latitans, omnemque tremiscens
Ad strepitum, mortemque timens, cupidusque moriri,
Glande famem pellens, & mixtâ frondibus herbâ,
Solus, inops, exspes, leto pœnæque relictus,
Haud procul adspexi longo post tempore navim:
Oravique fugam gestu, ad litusque cucurri:

Digitized by Google

Et movi: Grajumque ratis Trojana recepit.
Tu quoque pande tuos, comitum gratissime, casus,
Et ducis, & turbæ, quæ tecum credita ponto est.
Æolon ille refert Tusco regnare profundo,
Æolon Hippotaden, cohibentem carcere ventos:
Quos bovis inclusos tergo, memorabile munus,
Dulichium sumsisse ducem: flatuque secundo
Lucibus îsse novem, & terram adspexisse petitam:
Proxima post nonam cum sese Aurora moveret,
Invidia socios prædæque cupidine ductos,
Esse ratos aurum, demsisse ligamina ventis:
Cum quibus îsse retro, per quas modo venerat undas,
Æoliique ratem portus repetîsse tyranni.
Inde Lami veterem Læstrygonis, inquit, in urbem
Venimus. Antiphates terra regnabat in illa.
Missus ad hunc ego sum, numero comitante duorum:
Vixque fugâ quæsita salus comitique mihique.
Tertius e nobis Læstrygonis impia tinxit
Ora cruore suo: fugientibus instat, & agmen
Concitat Antiphates. coeunt, & saxa trabesque
Continuant: merguntque viros, merguntque carinas.
Una tamen, quæ nos, ipsumque vehebat Ulixen,
Effugit. amissâ sociorum parte, dolentes,
Multaque conquesti terris adlabimur illis,
Quas procul hinc cernis. procul hinc tibi (cerne) videnda est
Insula, visa mihi. tuque, o justissime Troum,

Nate Deâ, (neque enim finito Marte vocandus
Hostis es, Ænea) moneo, fuge litora Circes.
Nos quoque Circæo religatâ in litore pinu
Antiphatæ memores, immansuetique Cyclopis,
Ire negabamus, & tecta ignota subire.
Sorte sumus lecti. sors me, fidumque Polyten,
Eurylochumque simul, nimiique Elpenora vini,
Bisque novem socios Circæa ad mœnia misit.
Quæ simul attigimus, stetimusque in limine tecti,
Mille lupi, mixtæque lupis ursæque leæque
Occursu fecere metum: sed nulla timenda,
Nullaque erat nostro factura in corpore vulnus.
Quin etiam blandas movêre per aera caudas,
Nostraque adulantes comitant vestigia; donec
Excipiunt famulæ, perque atria marmore tecta
Ad dominam ducunt. pulchro sedet illa recessu,
Sublimis solio; pallamque induta nitentem,
Insuper aurato circumvelatur amictu.
Nereides Nymphæque simul, quæ vellera motis
Nulla trahunt digitis, nec fila sequentia ducunt,
Gramina disponunt; sparsosque sine ordine flores
Secernunt calathis, variasque coloribus herbas.
Ipsa, quod hæ faciunt, opus exigit: ipsa quis usus
Quoque sit in folio, quæ sit concordia mixtis
Novit: & advertens pensas examinat herbas.
Hæc ubi nos vidit, dicta acceptaque salute,
Diffudit vultus, & reddidit omnia votis.

Digitized by Google

Nec mora; misceri tosti jubet hordea grani,
Mellaque, vimque meri, & cum lacte coagula passo,
Quique sub hac lateant furtim dulcedine, succos
Adjicit. accipimus sacrâ data pocula dextrâ.
Quæ simul arenti sitientes hausimus ore,
Et tetigit summos virgâ Dea dira capillos;
(Et pudet, & referam) setis horrescere cœpi,
Nec jam posse loqui; pro verbis edere raucum
Murmur; & in terram toto procumbere vultu;
Osque meum sensi pando occalescere rostro;
Colla tumere toris: & qua modo pocula parte
Sumta mihi fuerant, illâ vestigia feci.
Cumque eadem passis (tantum medicamina possunt)
Claudor harâ: solumque suis caruisse figurâ
Vidimus Eurylochum: solus data pocula fugit.
Quæ nisi vitasset, pecoris pars una manerem
Nunc quoque setigeri; nec tantæ cladis ab illo
Certior ad Circen ultor venisset Ulixes.
Pacifer huic dederat florem Cyllenius album;
Moly vocant Superi. nigra radice tenetur.
Tutus eo, monitisque simul cœlestibus intrat
Ille domum Circes; & ad insidiosa vocatus
Pocula, conantem virgâ mulcere capillos
Repulit; & stricto pavidam deterruit ense.
Inde fides, dextræque datæ: thalamoque receptus
Conjugii dotem, sociorum corpora, poscit.
Spargimur innocuæ succis melioribus herbæ,

Percutimurque caput conversæ verbere virgæ;
Verbaque dicuntur dictis contraria verbis.
Quo magis illa canit, magis hoc tellure levati
Erigimur: setæque cadunt, bifidosque relinquit
Rima pedes. redeunt humeri: subjecta lacertis
Brachia sunt. flentem flentes amplectimur illum:
Hæremusque ducis collo: nec verba locuti
Ulla priora sumus, quam nos testantia gratos.
Annua nos illic tenuit mora: multaque præsens
Tempore tam longo vidi: multa auribus hausi;
Hoc quoque cum multis, quod clam mihi retulit una
Quatuor e famulis, ad talia sacra paratis.
Cum duce namque meo Circe dum sola moratur,
Illa mihi niveo factum de marmore signum
Ostendit juvenile, gerens in vertice picum,
Æde sacra positum, multisque insigne coronis.
Quis foret, & quare sacra coleretur in æde,
Cur hanc ferret avem, quærenti, & scire volenti,
Accipe, ait, Macareu: dominæque potentia quæ sit,
Hinc quoque disce meæ. tu dictis adjice mentem,

Fab. VII. Argumentum.

Picus in avem.

Picus, ex progenie Saturni, rex Tyrrheniæ, quæ postea Italia dicta est, cum in agro Laurenti venaretur, visus a Circe, propter eximiam pul-

Digitized by Google

chritudinem est adamatus. Sed cum amore conjugis suæ devinctus adpetitum Deæ rejiceret, ab eadem ob contemtum in avem picum mutatus est.

Picus in Ausoniis proles Saturnia terris,
Rex fuit, utilium bello studiosus equorum.
Forma viro, quam cernis, erat. licet ipse decorem
Adspicias, fictaque probes ab imagine veram.
Par animus formæ. nec adhuc spectasse per annos
Quinquennem poterat Graja quater Elide pugnam.
Ille suos Dryadas Latiis in montibus ortas
Verterat in vultus: illum fontana petebant
Numina Naiades; quas Albula, quasque Numici,
Quasque Anienis aquæ, cursuque brevissimus Almo,
Narque tulit præceps, & amœnæ Farfarus umbræ,
Quæque colunt Scythicæ regnum nemorale Dianæ,
Finitimosque lacus. spretis tamen omnibus unam
Ille fovet Nymphen, quam quondam in colle Palati
Dicitur ancipiti peperisse Venilia Jano.
Hæc, ubi nubilibus primum maturuit annis,
Præposito cunctis Laurenti tradita Pico est:
Rara quidem facie, sed rarior arte canendi;
Unde Canens dicta est. silvas & saxa movere,
Et mulcere feras, & flumina longa morari
Ore suo, volucresque vagas retinere solebat.
Quæ dum feminea modulatur carmina voce,
Exierat tecto Laurentes Picus in agros,

Digitized by Google

Indigenas fixurus apros: tergumque premebat
Acris equi; lævâque hastilia bina ferebat,
Pœniceam fulvo chlamydem contractus ab auro.
Venerat in silvas & filia Solis easdem:
Utque novas legeret ſecundis collibus herbas,
Nomine dicta suo, Circæa reliquerat arva.
Quæ simul ac juvenem, virgultis abdita, vidit,
Obstupuit. cecidere sinu, quas legerat, herbæ:
Flammaque per totas visa est errare medullas.
Ut primum valido mentem collegit ab æstu,
Quid cuperet, fassura fuit. ne posset adire,
Cursus equi fecit, circumfususque satelles.
Non tamen effugies, vento rapiare licebit,
Si modo me novi; si non evanuit omnis
Herbarum virtus; nec me mea carmina fallunt.
Dixit: & effigiem, nullo cum corpore, falsi
Finxit apri: præterque oculos transcurrere regis
Jussit, & in densum trabibus nemus ire videri;
Plurima quâ silva est, & equo loca pervia non sunt.
Haud mora: continuo prædæ petit inscius umbram
Picus; equique celer fumantia terga relinquit.
Spemque sequens vanam, silva pedes errat in alta.
Concipit illa preces; & verba venefica dicit;
Ignotosque Deos ignoto carmine adorat,
Quo solet & niveæ vultum confundere Lunæ,
Et patrio capiti bibulas subtexere nubes.
Tum quoque cantato densatur carmine cœlum

Et nebulas exhalat humus; cæcisque vagantur
Limitibus comites; & abest custodia regi.
Nacta locum tempusque, Per ô tua lumina, dixit,
Quæ mea ceperunt, perque hanc, pulcherrime, formam,
Quæ facit, ut supplex tibi sim Dea, consule nostris
Ignibus; & socerum, qui pervidet omnia, Solem
Accipe: nec durus Titanida despice Circen.
Dixerat: ille ferox ipsamque precesque repellit:
Et, Quæcumque es, ait, non sum tuus: altera captum
Me tenet; & teneat per longum, comprecor, ævum.
Nec Venere externâ socialia fœdera lædam,
Dum mihi Janigenam servabunt fata Canentem.
Sæpe retentatis precibus Titania frustra,
Non impune feres, neque enim reddêre Canenti:
Læsaque quid faciat, quid amans, quid femina, disces
Rebus, ait: sed amans, & læsa, & femina Circe.
Tum bis ad occasum, bis se convertit ad ortum:
Ter juvenem baculo tetigit: tria carmina dixit.
Ille fugit: sese solito velocius ipse
Currere miratus, pennas in corpore vidit:
Seque novam subito Latiis accedere silvis
Indignatus avem, duro fera robora rostro
Figit; & iratus longis dat vulnera ramis.
Purpureum chlamydis pennæ traxere colorem.
Fibula quod fuerat, vestemque momorderat aurum,
Pluma fit: & fulvo cervix præcingitur auro.
Nec quidquam antiqui Pico, nisi nomina, restat.

FAB. VIII. ARGUMENTUM.

Socii ejus in feras.

Socii quoque Pici, requirentes ducem, ne viribus in noxiam sævirent, contacti venenis in varias species abiere.

INterea comites clamato sæpe per agros
Nequicquam Pico, nullaque in parte reperto,
Inveniunt Circen, (nam jam tenuaverat auras;
Passaque erat nebulas ventis ac sole resolvi)
Criminibusque premunt veris, regemque reposcunt,
Vimque ferunt, sævisque parant incessere telis.
Illa nocens spargit virus, succosque veneni:
Et Noctem, Noctisque Deos Ereboque Chaoque
Convocat: & longis Hecaten ululatibus orat.
Exsiluere loco (dictu mirabile) silvæ:
Ingemuitque solum, vicinaque palluit arbos;
Sparsaque sanguineis maduerunt pabula guttis;
Et lapides visi mugitus edere raucos;
Et latrare canes; & humus serpentibus atris
Squalere, & tenues animæ volitare videntur.
Attonitum monstris vulgus pavet. illa paventum
Ora venenatâ tetigit mirantia virgâ.
Cujus ab attactu variarum monstra ferarum
In juvenes veniunt. nulli sua mansit imago.

FAB. IX. ARGUMENTUM.

Canens Pici uxor in auras.

Uxor quoque Pici Canens secundum Tiberim deflens desiderio viri amissi extabuit. Ita tamen ut locus memoriam nominis præberet posteris. Canens enim nominatus est.

PResserat occiduus Tartessia litora Phœbus,
Et frustra conjux oculis animoque Canentis
Exspectatus erat. famuli populusque per omnes
Discurrunt silvas, atque obvia lumina portant.
Nec satis est Nymphæ flere, & lacerare capillos,
Et dare plangorem; facit hæc tamen omnia: sese
Proripit; ac Latios errat vesana per agros.
Sex illam noctes, totidem redeuntia Solis
Lumina viderunt, inopem somnique cibique,
Per juga, per valles, quâ fors ducebat, euntem.
Ultimus adspexit fessam luctuque viaque
Thybris, & in gelidâ ponentem corpora ripâ.
Illic cum lacrimis, ipso modulata dolore
Verba, sono tenui mœrens, fundebat; ut olim
Carmina jam moriens canit exsequialia cygnus.
Luctibus extremum tenues liquefacta medullas
Tabuit: inque leves paullatim evanuit auras.
Fama tamen signata loco est; quem rite Canentem

Nomine de Nymphæ veteres dixere Camenæ.
Talia multa mihi longum narrata per annum,
Visaque sunt. resides & desuetudine tardi
Rursus inire fretum, rursus dare vela jubemur.
Ancipitesque vias, & iter Titania vastum
Dixerat, & sævi restare pericula ponti.
Pertimui, fateor; nactusque hoc litus adhæsi.

Fab. X. Argumentum.

Diomedis socii in aves.

Nec minus Macareus refert insolentiam sociorum erga Venerem, cum Æneas adversus Rutulos pro Latino dimicantes ab Evandro auxilium petiisset. & quemadmodum Turnus Venulo legato a Diomede item auxilium postulasset, qui sub Dauno Japygiæ rege domicilium posuisset: negante eo, eo quod pro Ænea adversus Venerem stetisset, a se vulneratam inimicam haberet. Et ut comites ejus contemtu Deæ cupientes proficisci in bellum, in mari volucrum figura decepti substiterint. Eorum nomina hæc sunt: Acmon, Lycus, Idas, Rhetenor, Nycteus. Quæ volucres albi coloris ut cygni sunt.

Finierat Macareus: urnâque Æneia nutrix
Condita marmoreâ, tumulo breve carmen habebat:
HIC ME CAIETEN NOTÆ PIETATIS ALUMNUS,

Digitized by Google

ARGOLICO EREPTAM, QUO DEBUIT IGNE, CREMAVIT.

Solvitur herboso religatus ab aggere funis:
Et procul insidias, infamatæque relinquunt
Tecta Deæ; lucosque petunt, ubi nubilus umbrâ
In mare cum flava prorumpit Thybris arena.
Faunigenæque domo potitur nataque Latini;
Non sine Marte tamen. bellum cum gente feroci
Suscipitur; pactaque furit pro conjuge Turnus.
Concurrit Latio Tyrrhenia tota: diuque
Ardua sollicitis victoria quæritur armis.
Auget uterque suas externo robore vires:
Et multi Rutulos, multi Trojana tuentur
Castra. neque Æneas Evandri ad limina frustra,
At Venulus magnam profugi Diomedis ad urbem
Venerat. ille quidem sub Iapyge maxima Dauno
Mœnia condiderat, dotaliaque arva tenebat.
Sed Venulus Turni postquam mandata peregit,
Auxiliumque petit; vires Ætolius heros
Excusat. nec se soceri committere pugnæ
Velle sui populos; nec, quos e gente suorum
Armet, habere viros. Neve hæc commenta putetis,
(Admonitu quamquam luctus renovantur amaro)
Perpetiar memorare tamen. Postquam alta cremata est
Ilion, & Danaas paverunt Pergama flammas,
Naryciusque heros, a virgine, virgine raptâ,
Quam meruit solus, pœnam digessit in omnes;

Spargimur: & ventis inimica per æquora rapti,
Fulmina, noctem, imbres, iram cœlique marisque
Perpetimur Danai, cumulumque Caphareа cladis.
Neve morer referens tristes ex ordine casus,
Græcia tum potuit Priamo quoque flenda videri.
Me tamen armiferæ servatum cura Minervæ
Fluctibus eripuit. patriis sed rursus ab agris
Pellor: & antiquo memores de vulnere pœnas
Exigit alma Venus: tantosque per alta labores
Æquora sustinui, tantos terrestribus armis,
Ut mihi felices sint illi sæpe vocati,
Quos communis hiems, importunisque Caphareus
Mersit aquis: vellemque horum pars una fuissem.
Ultima jam passi comites belloque fretoque,
Deficiunt; finemque rogant erroris. at Acmon
Fervidus ingenio, tum vero & cladibus asper,
Quid superest, quod jam patientia vestra recuset
Ferre, viri? dixit. quid habet Cytherea, quod ultra
(Velle puta) faciat? nam dum pejora timentur,
Est in vota locus: sors autem ubi pessima rerum,
Sub pedibus timor est, securaque summa malorum.
Audiat ipsa, licet; licet, ut facit, oderit omnes
Sub Diomede viros; odium tamen illius omnes
Spernimus, & magno stat magna potentia nobis.
Talibus invitam Venerem Pleuronius Acmon
Instimulat verbis: veteremque resuscitat iram.
Dicta placent paucis. numeri majoris amici

Acmona corripimus: cui respondere paranti
Vox pariter, vocisque via est tenuata: comæque
In plumas abeunt: plumis nova colla teguntur,
Pectoraque, & tergum: majores brachia pennas
Accipiunt: cubitique leves sinuantur in alas.
Magna pedum digitos pars occupat: oraque cornu
Indurata rigent: finemque in acumine ponunt.
Hunc Lycus, hunc Idas, & cum Rhetenore Nycteus,
Hunc mirantur Abas; & dum mirantur, eamdem
Accipiunt faciem; numerusque ex agmine major
Subvolat, & remos plausis circumsonat alis.
Si volucrum quæ sit subitarum forma requiris,
Ut non cygnorum, sic albis proxima cygnis.
Vix equidem has sedes, & Iapygis arida Dauni
Arva gener teneo, minima cum parte meorum.

FAB. XI. ARGUMENTUM.

Appulus pastor in oleastrum.

Dauniæ regionis locum arboribus obumbratum Pan Mercurii filius tenuit : quem postea Nymphæ coluerunt. Has pastor Appulus cum procacibus maledictis terruisset, ne amplius linguam in propatulo haberet ; numine earum in arborem oleastrum extabuit, cujus fructus suo amarore linguæ pastoris asperitatem refert.

HActenus Œnides. Venulus Calydonia regna,
Peucetiosque sinus, Messapiaque arva relinquit.
In quibus antra videt: quæ multâ nubila silvâ,
Et levibus guttis manantia, semicaper Pan
Nunc tenet; at quodam tenuerunt tempore Nymphæ.
Appulus has illâ pastor regione fugatas
Terruit; & primo subitâ formidine movit:
Mox, ubi mens rediit, & contemsere sequentem,
Ad numerum motis pedibus duxere choreas.
Improbat has pastor: saltuque imitatus agresti
Addidit obscænis convicia rustica dictis.
Nec prius obticuit, quam guttura condidit arbor.
Arbore enim succoque licet cognoscere mores.
Quippe notam linguæ baccis oleaster amaris
Exhibet. asperitas verborum cessit in illas.

FAB. XII. ARGUMENTUM.

Naves Æneæ in Nymphas.

Turnus, adversus Æneam pro Lavinia sponsa dimicans, cum immittere ignem classibus conaretur, Mater Deûm, quia ex Ida monte Phrygiæ sacrato essent factæ, impetratis precibus ab Jove, in Nympharum speciem illas convertit; utque Dearum marinarum numerum augere possent, effecit.

Digitized by Google

HInc ubi legati rediere, negata ferentes
Arma Ætolâ sibi, Rutuli sine viribus illis
Bella instructa gerunt: multumque ab utraque cruoris
Parte datur. fert ecce avidas in pinea Turnus
Texta faces: ignesque timent, quibus unda pepercit.
Jamque picem, & ceras, alimentaque cetera flammæ
Mulciber urebat, perque altum ad carbasa malum
Ibat: & incurvæ fumabant transtra carinæ:
Cum memor has pinus Idæo vertice cæsas
Sancta Deûm Genetrix, tinnitibus aera pulsi
Æris, & inflati complevit murmure buxi.
Perque leves domitis invecta leonibus auras,
Irrita sacrilegâ jactas incendia dextrâ,
Turne, ait: eripiam; nec me patiente cremabit
Ignis edax nemorum partes & membra meorum.
Intonuit dicente Dea: tonitrumque secuti
Cum saliente graves ceciderunt grandine nimbi:
Aeraque, & subitis tumidum concursibus æquor
Astræi turbant, & eunt in prœlia, fratres.
E quibus alma parens, unius viribus usa,
Stuppea prærumpit Phrygiæ retinacula classis:
Fertque rates pronas; medioque sub æquore mergit.
Robore mollito, lignoque in corpora verso,
In capitum faciem puppes mutantur aduncæ.
In digitos abeunt, & crura natantia, remi:
Quodque prius fuerat, latus est: mediisque carina

Subdita navigiis, spinæ mutatur in usum.
Lina comæ molles, antennæ brachia fiunt.
Cærulus, ut fuerat,color est.quasque ante timebant,
Illas virgineis exercent lusibus undas
Naides æquoreæ: durisque iu montibus ortæ
Molle fretum celebrant: nec eas sua tangit origo.
Non tamen oblitæ, quam multa pericula sævo
Pertulerint pelago, jactatis sæpe carinis
Supposuere manus: nisi si qua vehebat Achivos.

FAB. XIII. ARGUMENTUM.

Alcinoi navis in saxum.

Naves Æneæ docet, in speciem Nympharum versas Deorum voluntate, ex recordatione suorum Neritiam navem vidisse lætas pereuntem naufragio. Item Alcinoi navem Pelasgos portantem saxo durescere.

CLadis adhuc Phrygiæ memores, odere Pelasgos,
Neritiæque ratis viderunt fragmina lætis
Vultibus; & lætæ videre rigescere puppim
Cautibus Alcinoi, saxumque increscere ligno.

Digitized by Google

FAB. XIV. ARGUMENTUM.

Ardea Turni in avem.

Turno ab Ænea interemto, Ardea urbs, regnum Turni, incendio in cinerem redacta : ex quo volucris emersa est, quæ patriæ nomine vocaretur a posteris Ardea.

SPes erat in Nymphas animatâ classe marinas
Posse metu monstri Rutulum desistere bello.
Perstat, habetque Deos pars utraque : quique Deorum
Instar, habent animos. nec jam dotalia regna,
Nec soceri sceptrum, nec te, Lavinia virgo,
Sed vicisse petunt: deponendique pudore
Bella gerunt. tandemque Venus victricia nati
Arma videt: Turnusque cadit; cadit Ardea, Turno
Sospite, dicta potens. quam postquam barbarus ignis
Abstulit, & tepidâ latuerunt tecta favillâ;
Congerie in media tum primum cognita præpes
Subvolat: & cineres plausis everberat alis.
Et sonus, & macies, & pallor, & omnia, captam
Quæ deceant urbem, nomen quoque mansit in illa
Urbis: & ipsa suis deplangitur Ardea pennis.

Fab. XV. Argumentum.

Æneas in Deum.

Venus, ut animadvertit filium Æneam laboribus exhaustis ad finem venisse ævi, petiit ab Jove patre, ut promissis fidem faceret. Cujus ille precibus auditis efficit, ut in agro Laurenti flumine Numicio ablueret mortalitatem, interque Indigetes Deos referretur: ita ut a posteris, sicut ceteris Deis, sacra ei administrarentur.

JAmque Deos omnes, ipsamque Æneia virtus
Junonem veteres finire coegerat iras:
Cum, bene fundatis opibus crescentis Iuli,
Tempestivus erat cœlo Cythereius heros;
Ambieratque Venus Superos, colloque parentis
Circumfusa sui, Numquam mihi, dixerat, ullo
Tempore dure pater, nunc sis mitissimus oro;
Æneæque meo, qui te de sanguine nostro
Fecit avum, quamvis parvum, des, optime, numen;
Dummodo des aliquod. satis est inamabile regnum
Adspexisse semel, Stygios semel îsse per amnes.
Adsensere Dei: nec conjux regia vultus
Immotos tenuit: placatoque adnuit ore.
Tum pater, Estis, ait, cœlesti munere digni,
Quæque petis, pro quoque petis. cape, gnata, quòd optas.

Fatus erat. gaudet; gratesque agit illa parenti:
Perque leves auras junctis invecta columbis
Litus adit Laurens; ubi tectus arundine serpit
In freta flumineis vicina Numicius undis.
Hunc jubet Æneæ, quæcumque obnoxia morti,
Abluere; & tacito deferre sub æquora cursu.
Corniger exsequitur Veneris mandata: suisque,
Quidquid in Ænea fuerat mortale, repurgat,
Et respergit aquis. pars optima restitit illi.
Lustratum genetrix divino corpus odore
Unxit, & ambrosiâ cum dulci nectare mixtâ
Contigit os, fecitque Deum: quem turba Quirini
Nuncupat Indigetem: temploque arisque recepit.

Fab. XVI. Argumentum.

Vertumnus in anum.

Tiberinus, Albanorum rex, Tusco amni Albulâ mersus interiit, ac nomen fluvio reliquit. Item Aventinus, a quo mons, urbis Albæ accepit imperium. Sub hoc Pomona Hamadryadum Nympharum, hortorum cultrix feliciumque arborum, cujus nomen pomaria obtinent. Hanc cum Vertumnus diligeret, solitus in varias figuras mutari, &, ea refugiente concubitum, sollicitudine assidua ureretur; novissime in anum versus est, eique multa retulit, quibus feminæ flecti solent, ut sibi junge-

Digitized by Google

retur. Ipsa autem perseverante in proposito, novissime refert quoque fuisse in Cypro Anaxareten virginem, quæ propter superbiam punita fuisset a Venere. Versusque in suam formam concubuit cum ea Vertumnus.

INde sub Ascanii ditione binominis Alba,
Resque Latina fuit: succedit Silvius illi.
Quo satus, antiquo tenuit repetita Latinus
Nomina cum sceptro: clarum subit Alba Latinum:
Epitos ex illo est. post hunc Capetusque, Capysque:
Sed Capys ante fuit. regnum Tiberinus ab illis
Cepit; & in Tusci demersus fluminis undis
Nomina fecit aquæ: de quo Remulusque, feroxque
Acrota sunt geniti. Remulus maturior annis
Fulmineo periit, imitator fulminis, ictu.
Fratre suo sceptrum moderatior Acrota forti
Tradit Aventino: qui, quo regnarat, eodem
Monte jacet positus; tribuitque vocabula monti.
Jamque Palatinæ summam Proca gentis habebat.
Rege sub hoc Pomona fuit; quâ nulla Latinas
Inter Hamadryadas coluit sollertius hortos,
Nec fuit arborei studiosior altera fœtus:
Unde tenet nomen. non silvas illa, nec amnes,
Rus amat & ramos, felicia poma ferentes.
Nec jaculo gravis est, sed aduncâ dextera falce:
Qua modo luxuriem premit, & spatiantia passim

Brachia compescit: fissâ modo cortice virgam
Inserit: & succos alieno præbet alumno.
Nec patitur sentire sitim: bibulæque recurvas
Radicis fibras labentibus irrigat undis.
Hic amor, hoc studium: Veneris quoque nulla cupido.
Vim tamen agrestum metuens, pomaria claudit
Intus: & accessus prohibet refugitque viriles.
Quid non & Satyri, saltatibus apta juventus,
Fecere, & pinu præcincti cornua Panes,
Silvanusque, suis semper juvenilior annis,
Quique Deus fures, vel falce, vel inguine terret,
Ut poterentur eâ? sed enim superabat amando
Hos quoque Vertumnus: neque erat felicior illis.
O quoties habitu duri messoris aristas
Corbe tulit, verique fuit messoris imago!
Tempora sæpe gerens fœno religata recenti,
Desectum poterat gramen versasse videri.
Sæpe manu stimulos rigidâ portabat; ut illum
Jurares fessos modo disjunxisse juvencos.
Falce data, frondator erat vitisque putator.
Induerat scalas, lecturum poma putares.
Miles erat gladio, piscator arundine sumta.
Denique per multas aditum sibi sæpe figuras
Reperit, ut caperet spectatæ gaudia formæ.
Ille etiam pictâ redimitus tempora mitrâ,
Innitens baculo, positis ad tempora canis,
Adsimulavit anum: cultosque intravit in hortos:

Pomaque mirata est: Tantoque potentior, inquit.
Paucaque laudatæ dedit oscula, qualia numquam
Vera dedisset anus: glebâque incurva resedit,
Suspiciens pandos Autumni pondere ramos.
Ulmus erat contra spatiosa tumentibus uvis:
Quam sociâ postquam pariter cum vite probavit,
At si staret, ait, cælebs sine palmite truncus,
Nil præter frondes, quare peteretur, haberet:
Hæc quoque, quæ juncta vitis requiescit in ulmo,
Si non nupta foret, terræ adclinata jaceret.
Tu tamen exemplo non tangeris arboris hujus;
Concubitusque fugis; nec te conjungere curas.
Atque utinam velles! Helene non pluribus esset
Sollicitata procis, nec quæ Lapitheia movit
Prœlia, nec conjux timidis audacis Ulixei.
Nunc quoque, cum fugias averserisque petentes,
Mille proci cupiunt; & Semideique, Deique,
Et quæcumque tenent Albanos numina montes.
Sed tu, si sapies, si te bene jungere, anumque
Hanc audire voles, (quæ te plus omnibus illis,
Plus quam credis, amo) vulgares rejice tædas:
Vertumnumque tori socium tibi delige: pro quo
Me quoque pignus habe. neque enim sibi notior ille est,
Quam mihi. nec toto passim vagus errat in orbe.
Hæc loca sola colit. nec, uti pars magna procorum,
Quam modo vidit, amat. tu primus & ultimus illi
Ardor eris; solique suos tibi devovet annos.

Adde, quod est juvenis: quod naturale decoris
Munus habet: formasque apte fingetur in omnes:
Et, quod erit jussus, (jubeas licet omnia) fiet.
Quid? quod amatis idem? quod, quæ tibi poma coluntur,
Primus habet; lætâque tenet tua munera dextrâ?
Sed neque jam fœtus desiderat arbore demtos,
Nec quas hortus alit cum succis mitibus herbas,
Nec quidquam, nisi te. miserere ardentis: & ipsum,
Qui petit, ore meo præsentem crede precari.
Ultoresque Deos, & pectora dura perosam
Idalien, memoremque time Rhamnusidis iram.
Quoque magis timeas, (etenim mihi multa vetustas
Scire dedit) totâ referam notissima Cypro
Facta; quibus flecti facile & mitescere possis.

Fab. XVII. Argumentum.

Anaxarete in lapidem.

In Insula Cypro Anaxarete fuit ex progenie Teucri Salaminii, quæ forma ceteras gentes ejusdem civitatis supergressa est. sed ut pulchritudo eminens fuit, ita propter adspernationem virorum abominanda omnibus. Quam cum Iphis, ejusdem civitatis, amore diligeret, neque aditum ad eam haberet, dolens, quod in tam gravem sortem incidisset; ad extremum, ne diutius doleret, noctu clam ante fores puellæ suspendio se liberavit. Cui cum

funus

ſunus pro dignitate fortunæ per publicum maxima frequentia duceretur; & illa patientissime ex superiori parte domus prospiceret; ob nimiam crudelitatem animique duritiam, in vestigio sui a Venere saxo durata est; ita ut apud Salaminios species ejus prospicientis Veneris nomen acceperit. Debinc Vertumnus, rediens in suam speciem, Pomona potitus est.

Viderat a veteris generosam sanguine Teucri
Iphis Anaxareten, humili de stirpe creatus.
Viderat: & totis perceperat ossibus æstum.
Luctatusque diu, postquam ratione furorem
Vincere non potuit, supplex ad limina venit.
Et modo nutrici miserum confessus amorem,
Ne sibi dura foret, per spes oravit alumnæ.
Et modo de multis blanditus cuique ministris,
Sollicitâ petiit propensum voce favorem.
Sæpe ferenda dedit blandis sua verba tabellis:
Interdum madidas lacrimarum rore coronas
Postibus intendit; posuitque in limine duro
Molle latus; tristique seræ convicia fecit.
Surdior illa freto surgente, cadentibus Hœdis,
Durior & ferro, quod Noricus excoquit ignis,
Et saxo, quod adhuc vivâ radice tenetur,
Spernit & irridet: factisque immitibus addit
Verba superba ferox: & spe quoque fraudat amantem.

Non tulit impatiens longi tormenta doloris
Iphis; & ante fores hæc verba novissima dixit:
Vincis, Anaxarete: neque erunt tibi tædia tandem
Ulla ferenda mei. lætos molire triumphos,
Et Pæana voca, nitidâque incingere lauro.
Vincis enim, moriorque libens: age, ferrea, gaude.
Certe aliquid laudare mei cogêris, eritque
Quo tibi sim gratus: meritumque fatebere nostrum.
Non tamen ante tui curam cessisse memento,
Quam vitam; geminaque simul mihi luce carendum.
Nec tibi Fama mei ventura est nuntia leti;
Ipse ego, ne dubites, adero: præsensque videbor;
Corpore ut exanimi crudelia lumina pascas.
Si tamen, o Superi, mortalia fata videtis,
Este mei memores; nihil ultra lingua precari
Sustinet; & longo facite ut memoremur in ævo:
Et, quæ demsistis vitæ, date tempora famæ.
Dixit; & ad postes, ornatos sæpe coronis,
Humentes oculos & pallida brachia tendens,
Cum foribus laquei religaret vincula summi;
Hæc tibi serta placent, crudelis & impia? dixit.
Inseruitque caput, sed tum quoque versus ad illam:
Atque onus infelix elisâ fauce pependit.
Icta pedum motu trepidantum ut multa gementem
Visa dedisse sonum est, adapertaque janua factum
Prodidit; exclamant famuli: frustraque levatum
(Nam pater occiderat) referunt ad limina matris.

Accipit illa sinu, complexaque frigida nati
Membra sui, postquam miserorum verba parentum
Edidit, & matrum miserarum facta peregit;
Funera ducebat mediam lacrimosa per urbem;
Luridaque arsuro portabat membra feretro.
Forte viæ vicina domus, quâ flebilis ibat
Pompa, fuit: duræque sonus plangoris ad aures
Venit Anaxaretes: quam jam Deus ultor agebat.
Mota tamen, Videamus, ait, miserabile funus:
Et patulis iniit tectum sublime fenestris.
Vix bene compositum lecto prospexerat Iphin;
Diriguere oculi: calidusque e corpore sanguis
Inducto pallore fugit. conataque retro
Ferre pedes, hæsit: conata avertere vultus,
Hoc quoque non potuit: paullatimque occupat artus,
Quod fuit in duro jampridem pectore, saxum.
Neve ea ficta putes, dominæ sub imagine signum
Servat adhuc Salamis: Veneris quoque nomine templum
Prospicientis habet. quorum memor, o mea, lentos
Pone, precor, fastus, & amanti jungere, Nymphe.
Sic tibi nec vernum nascentia frigus adurat
Poma, nec excutiant rapidi florentia venti.
Hæc ubi nequicquam formas Deus aptus in omnes
Edidit, in juvenem rediit: & anilia demit
Instrumenta sibi. talisque adparuit illi,
Qualis ubi oppositas nitidissima Solis imago
Evicit nubes, nullâque obstante reluxit.

Vimque parat: sed vi non est opus; inque figurâ
Capta Dei Nymphe est: & mutua vulnera sentit.

Fab. XVIII. Argumentum.

Romulus in Quirinum.

Post Amulii ac Numitoris Albanorum regum interitum, Romulus urbis a se conditæ cepit imperium. Qui cum adversus Titum Tatium pro raptu virginum dimicaret, hostis adpropinquavit patriæ. Quod ut Venus præsensit, portis obseratis, una patefacta est, Tarpeja virgine prodente patriam; pro filii incolumitate a Nymphis, quæ proximæ Jano erant, geminum petiit auxilium. Datâ ergo veniâ, secundum portam, quam Sabini irrupturi erant, recluso fonte, scaturientes aquæ, quæ antea latuerant, erumpebant. Quæ cum frigidæ hostium introitum non prohiberent, ex frigidis in calidas versæ, hostem averterunt; victoriaque potitus Romulus, rebus urbis compositis, jura reddens populo, sicut petierat mater, raptus in cœlum est; ita ut Quirinus novo nomine vocaretur.

Proximus Ausonias injusti miles Amulî
Rexit opes: Numitorque senex amissa nepotum
Munere regna capit: festisque Palilibus urbis
Mœnia conduntur. Tatiusque patresque Sabini

Digitized by Google

Bella gerunt: arcisque viâ Tarpeja reclusâ
Dignâ animam pœnâ congestis exsuit armis.
Inde sati Curibus, tacitorum more luporum,
Ore premunt voces; & corpora victa sopore
Invadunt; portasque petunt; quas objice firmâ
Clauserat Iliades. unam tamen ipsa recludit,
Nec strepitum verso Saturnia cardine fecit.
Sola Venus portæ cecidisse repagula sensit;
Et clausura fuit; nisi quod rescindere numquam
Dîs licet acta Deûm. Jano loca juncta tenebant
Naides Ausoniæ, gelido rorantia fonte.
Has rogat auxilium. nec Nymphæ justa petentem
Sustinuere Deam: venasque & flumina fontis
Elicuere sui. nondum tamen invia Jani
Ora patentis erant, neque iter præcluserat unda.
Lurida supponunt fecundo sulfura fonti,
Incenduntque cavas fumante bitumine venas.
Viribus his aliisque vapor. penetravit ad ima
Fontis: & Alpino modo quæ certare rigori
Audebatis aquæ, non ceditis ignibus ipsis.
Flammiferâ gemini fumant adspergine postes;
Portaque, nequicquam rigidis permissa Sabinis,
Fonte fuit præstructa novo; dum Martius arma
Indueret miles. quæ postquam Romulus ultro
Obtulit, & strata est tellus Romana Sabinis
Corporibus, strata estque suis, generique cruorem
Sanguine cum soceri permiscuit impius ensis;

Digitized by Google

Pace tamen sisti bellum, nec in ultima ferro
Decertare, placet, Tatiumque accedere regno.
Occiderat Tatius, populisque æquata duobus,
Romule, jura dabas; posita cum casside Mavors
Talibus adfatur Divûmque hominumque parentem:
Tempus adest, genitor, (quoniam fundamine magno
Res Romana valet, nec præside pendet ab uno)
Præmia, quæ promissa mihi dignoque nepoti,
Solvere, & ablatum terris imponere cœlo.
Tu mihi concilio quondam præsente Deorum,
(Nam memoro, memorique animo pia verba notavi)
Unus erit, quem tu tolles in cærula cœli,
Dixisti. rata sit verborum summa tuorum.
Adnuit Omnipotens: & nubibus aera cæcis
Occuluit, tonitruque & fulgure terruit Urbem,
Quæ sibi promissæ sensit data signa rapinæ.
Innixusque hastæ, pressos temone cruento
Impavidus conscendit equos Gradivus, & ictu
Verberis increpuit: pronumque per aera lapsus
Constitit in summo nemorosi colle Palatî:
Reddentemque suo jam regia jura Quiriti
Abstulit Iliaden. corpus mortale per auras
Dilapsum tenues, ceu latâ plumbea fundâ
Missa solet medio glans intabescere cœlo.
Pulchra subit facies, & pulvinaribus altis
Dignior, & qualis trabeati forma Quirini.
Flebat, ut amissum conjux; cum regia Juno

Digitized by Google

Irin ad Hersiliam descendere limite curvo
Imperat, & vacuæ sua sic mandata referre.

FAB. XIX. ARGUMENTUM.

Hersilia in Oram.

Herſilia conjux Romuli, cum fleret amiſſum conjugem, poſt datam ei a Junone immortalitatem, Ora Quirini nuncupata eſt: quorum templa a populo Romano in Colle Quirinali conſtituta ſunt.

O & de Latia, o & de gente Sabina
Præcipuum, matrona, decus; dignissima tanti
Ante fuisse viri, conjux nunc esse Quirini;
Siste tuos fletus: &, si tibi cura videndi
Conjugis est, duce me lucum pete, Colle Quirino
Qui viret, & templum Romani regis obumbrat.
Paret: & in terram pictos delapsa per arcus,
Hersiliam jussis compellat vocibus Iris.
Illa verecundo vix tollens lumina vultu,
O Dea,(namque mihi, nec quæ sis dicere promtum est;
Et liquet esse Deam) duc, ô duc, inquit: & offer
Conjugis ora mihi. quæ si modo posse videre
Fata semel dederint, cœlum accepisse fatebor.
Nec mora; Romuleos cum virgine Thaumantea
Ingreditur colles. ibi sidus ab æthere lapsum

Digitized by Google

Decidit in terras: a cujus lumine flagrans
Hersiliæ crinis cum sidere cessit in auras.
Hanc manibus notis Romanæ conditor urbis
Excipit: & priscum pariter cum corpore nomen
Mutat;Oramque vocat;quæ nunc Dea juncta Quirino est.

Digitized by Google

P. OVIDII NASONIS

METAMORPHOSEON

LIBER XV.

Fab. I. Argumentum.

Calculi nigri in candidum colorem.

Mycilus, Alcmonis filius procreatus Argis, cum quieti ſe dediſſet, Hercules viſus eſt, qui eum moneret, ut patriam relinqueret, & ſecundum Æſarem amnem conſideret. Qui cum facere extimeſceret, quia lex vetaret deſerere patriam & in aliam civitatem tranſire, rurſus admonitus eſt. Metuens itaque penates ſuos deſtituit, ideoque in judicium publicum eſt devocatus. Et cum omnem populum adverſus ſe haberet, judicaturis calculi albi ac nigri dati ſunt; ut atri damnarent, candidi abſolverent. Mycilus itaque, pertimeſcens periculum capitis, Herculem invocavit, ut laboranti ſibi, quia ejus juſſis obtemperaſſet, ferret auxilium: cujus preces non incaſſum abierunt. Nam cum calculi

more patriæ in urna effusi deducti essent, omnes adparuerunt in colorem album conversi. Quamobrem ille, metu liberatus, per Ionium pelagus navigans, cum in Italiam venisset, & Æsarem amnem attigisset, sicut præceptum erat, urbem constituit, eamque a proximo tumulo, cui Tares Neptuni filius subjectus erat, Tarentum nominavit.

QUæritur interea, qui tantæ pondera molis
Sustineat, tantoque queat succedere regi.
Destinat imperio clarum prænuntia veri
Fama Numam. non ille satis cognôsse Sabinæ
Gentis habet ritus: animo majora capaci
Concipit: & quæ sit rerum natura requirit.
Hujus amor curæ, patria Curibusque relictis,
Fecit, ut Herculei penetraret ad hospitis urbem.
Graja quis Italicis auctor posuisset in oris
Mœnia quærenti, sic e senioribus unus
Retulit indigenis, veteris non inscius ævi:
Dives ab Oceano bubus Jove natus Iberis
Litora felici tenuisse Lacinia cursu
Fertur; &, armento teneras errante per herbas,
Ipse domum magni nec inhospita tecta Crotonis
Intrasse; & requie longum relevasse laborem;
Atque ita discedens, Ævo, dixisse, nepotum
Hîc locus urbis erit: promissaque vera fuerunt.
Nam fuit Argolico generatus Alemone quidam

Myscelos, illius Dîs acceptissimus ævi.
Hunc super incumbens pressum gravitate soporis
Claviger adloquitur: Patrias, age, desere sedes:
I, pete diversi lapidosas Æsaris undas.
Et, nisi paruerit, multa ac metuenda minatur.
Post ea discedunt pariter somnusque Deusque.
Surgit Alemonides; tacitâque recentia mente
Visa refert: pugnatque diu sententia secum.
Numen abire jubet: prohibent discedere leges:
Pœnaque mors posita est patriam mutare volenti.
Candidus Oceano nitidum caput abdiderat Sol,
Et caput extulerat densissima sidereum nox:
Visus adesse idem Deus est, eademque monere,
Et, nisi paruerit, plura & graviora minari.
Pertimuit: patriumque simul transferre parabat
In sedes penetrale novas: fit murmur in urbe:
Spretarumque agitur legum reus. utque peracta est
Caussa prior, crimenque patet sine teste probatum,
Squalidus ad Superos tollens reus ora manusque,
O cui jus cœli bis sex fecere labores,
Fer precor, inquit, opem: nam tu mihi criminis auctor.
Mos erat antiquus, niveis atrisque lapillis,
His damnare reos, illis absolvere culpæ.
Nunc quoque sic lata est sententia tristis: & omnis
Calculus immitem demittitur ater in urnam.
Quæ simul effudit numerandos versa lapillos,
Omnibus e nigro color est mutatus in album:

Candidaque Herculeo sententia munere facta
Solvit Alemoniden. grates agit ille parenti
Amphitryoniadæ: ventisque faventibus æquor
Navigat Ionium: Lacedæmoniumque Tarentum
Præterit, & Sybarin, Salentinumque Neæthum,
Thurinosque sinus, Temesenque, & Iapygis arva.
Vixque pererratis quæ spectant litora terris,
Invenit Æsarei fatalia fluminis ora:
Nec procul hinc tumulum, sub quo sacrata Crotonis
Ossa tegebat humus. jussâque ibi mœnia terrâ
Condidit: & nomen tumulati traxit in urbem.
Talia constabat certâ primordia famâ
Esse loci, positæque Italis in finibus urbis.

Fab. II. Argumentum.

Animæ in varias species.

Pythagoras Samius, tyrannidem fugiens, cum patriam reliquisset, in Italiam venit, & quæ didicerat de rerum natura mundique, aperit, ad modumque seculi aurei docet, ad usus quoque necessarios cuncta præbente terrâ, nefas esse animalibus vesci: quod essent in eis forte consanguineorum animæ mortalium: & quod e corporibus in corpora animæ transfunderentur. Postea docet, unde occidendorum animalium usus primum inoleverit. Nam paullatim concessum est, ut maleficæ feræ do-

lis interceptæ occiderentur; & mansuetarum fœtus sues, quod fruges satas eruerent; item capri, quod vitem maturam præcerpere adsuevissent, ne deinde fructus cresceret.

VIR fuit hic, ortu Samius; sed fugerat unà
Et Samon & dominos; odioque tyrannidis exsul
Sponte erat. isque, licet cœli regione remotos,
Mente Deos adiit; &, quæ natura negabat
Visibus humanis, oculis ea pectoris hausit.
Cumque animo & vigili perspexerat omnia curâ,
In medium discenda dabat; cœtusque silentum,
Dictaque mirantum, magni primordia mundi,
Et rerum caussas, & quid natura, docebat:
Quid Deus: unde nives: quæ fulminis esset origo:
Juppiter, an venti, discussa nube tonarent:
Quid quateret terras: qua sidera lege mearent:
Et quodcumque latet. primusque animalia mensis
Arguit imponi: primus quoque talibus ora
Docta quidem solvit, sed non & credita, verbis:
Parcite, mortales, dapibus temerare nefandis
Corpora. sunt fruges: sunt deducentia ramos
Pondere poma suo, tumidæque in vitibus uvæ:
Sunt herbæ dulces: sunt, quæ mitescere flammâ
Mollirique queant. nec vobis lacteus humor
Eripitur, nec mella thymi redolentia florem.
Prodiga divitias, alimentaque mitia tellus

Suggerit: atque epulas sine cæde & sanguine præbet.
Carne feræ sedant jejunia: nec tamen omnes.
Quippe equus, & pecudes, armentaque gramine vivunt.
At quibus ingenium est immansuetumque, ferumque,
Armeniæque tigres, iracundique leones,
Cumque lupis ursi, dapibus cum sanguine gaudent.
Heu quantum scelus est, in viscera viscera condi,
Congestoque avidum pinguescere corpore corpus,
Alteriusque animantem animantis vivere leto!
Scilicet in tantis opibus, quas optima matrum
Terra parit, nil te nisi tristia mandere sævo
Vulnera dente juvat, ritusque referre Cyclopum?
Nec, nisi perdideris alium, placare voracis,
Et male morati poteris jejunia ventris?
At vetus illa ætas, cui fecimus Aurea nomen,
Fœtibus arboreis, &, quas humus educat, herbis
Fortunata fuit: nec polluit ora cruore.
Tunc & aves tutæ movere per aera pennas:
Et lepus impavidus mediis erravit in agris:
Nec sua credulitas piscem suspenderat hamo.
Cuncta sine insidiis, nullamque timentia fraudem,
Plenaque pacis erant. postquam non utilis auctor
Victibus invidit, (quisquis fuit ille virorum)
Corporeasque dapes avidam demersit in alvum;
Fecit iter sceleri: primâque e cæde ferarum
Incaluisse putem maculatum sanguine ferrum.
Idque satis fuerat: nostrumque petentia letum

Digitized by Google

Corpora missa neci salvâ pietate fatemur:
Sed quam danda neci, tam non epulanda fuerunt.
Longius inde nefas abiit: & prima putatur
Hostia sus meruisse mori: quia semina pando
Eruerit rostro, spemque interceperit anni.
Vite caper morsâ Bacchi mactandus ad aras
Ducitur ultoris. nocuit sua culpa duobus.
Quid meruistis, oves, placidum pecus, inque tuendos
Natum homines, pleno quæ fertis in ubere nectar;
Mollia quæ nobis vestras velamina lanas
Præbetis; vitâque magis, quam morte juvatis?
Quid meruere boves, animal sine fraude dolisque,
Innocuum, simplex, natum tolerare labores?
Immemor est demum, nec frugum munere dignus,
Qui potuit curvi demto modo pondere aratri
Ruricolam mactare suum: qui trita labore
Illa, quibus toties durum renovaverat arvum,
Tot dederat messes, percussit colla securi.
Nec satis est, quod tale nefas committitur: ipsos
Inscripsere Deos sceleri: numenque supernum
Cæde laboriferi credunt gaudere juvenci.
Victima labe carens, & præstantissima formâ,
(Nam placuisse nocet) vittis præsignis & auro,
Sistitur ante aras: auditque ignara precantem:
Imponique suæ videt inter cornua fronti,
Quas coluit fruges: percussaque sanguine cultros
Inficit in liquida prævisos forsitan unda.

Digitized by Google

Protinus ereptas viventi pectore fibras
Inspiciunt: mentesque Deûm scrutantur in illis.
Unde fames homini vetitorum tanta ciborum?
Audetis vesci, genus o mortale? quod, oro,
Ne facite: & monitis animos advertite nostris.
Cumque boum dabitis cæsorum membra palato,
Mandere vos vestros scite & sentite colonos.
Et quoniam Deus ora movet, sequar ora moventem
Rite Deum; Delphosque meos, ipsumque recludam
Æthera; & augustæ reserabo oracula mentis.
Magna, nec ingeniis evestigata priorum,
Quæque diu latuere, canam. juvat ire per alta
Astra: juvat, terris & inerti sede relictis,
Nube vehi; validique humeris insistere Atlantis;
Palantesque animos passim ac rationis egentes
Despectare procul, trepidosque, obitumque timentes
Sic exhortari, seriemque evolvere fati.

Fab. III. Argumentum.

Euphorbus in Pythagoram.

Pythagoram eumdem inducit referentem cuncta rerum temporibus mutari: siquidem ipse annus vertitur in quatuor species, veris, æstatis, autumni, & hiemis: & quæ nascuntur, quoniam in initio prodita teneras imminutasque species habeant, deinde crescendo robustæ ætatis, novissime sene-

scentis

scentis fieri. Se quoque memoria tenere bello Trojano Euphorbum Panthoidem fuisse: & postea quam a Menelao sit occisus in bello, animam ejus in se esse transfusam; clypeumque ejus, dum in ætates ductus sit, quo usus esset in bello, in templo Junonis Argivæ cognovisse.

O Genus attonitum gelidæ formidine mortis!
Quid Styga, quid tenebras, quid nomina vana timetis,
Materiem vatum, falsique piacula mundi?
Corpora sive rogus flammâ, seu tabe vetustas
Abstulerit, mala posse pati non ulla putetis.
Morte carent animæ: semperque, priore relictâ
Sede, novis habitant domibus vivuntque receptæ.
Ipse ego (nam memini) Trojani tempore belli
Panthoides Euphorbus eram: cui pectore quondam
Sedit in adverso gravis hasta minoris Atridæ.
Cognovi clypeum, lævæ gestamina nostræ,
Nuper Abanteis templo Junonis in Argis.
Omnia mutantur: nihil interit. errat, & illinc
Huc venit, hinc illuc, & quoslibet occupat artus
Spiritus: eque feris humana in corpora transit,
Inque feras noster: nec tempore deperit ullo.
Utque novis fragilis signatur cera figuris,
Nec manet ut fuerat, nec formas servat easdem;
Sed tamen ipsa eadem est: animam sic semper eamdem
Esse, sed in varias doceo migrare figuras.

Digitized by Google

Ergo, ne pietas sit victa cupidine ventris,
Parcite (vaticinor) cognatas cæde nefandâ
Exturbare animas: nec sanguine sanguis alatur.
Et quoniam magno feror æquore, plenaque ventis
Vela dedi, nihil est toto quod perstet in orbe.
Cuncta fluunt, omnisque vagans formatur imago.
Ipsa quoque assiduo labuntur tempora motu
Non secus ac flumen. neque enim consistere flumen,
Nec levis hora potest: sed ut unda impellitur undâ,
Urgueturque prior veniente, urguetque priorem;
Tempora sic fugiunt pariter, pariterque sequuntur,
Et nova sunt semper. nam quod fuit ante, relictum est:
Fitque, quod haud fuerat: momentaque cuncta novantur.
Cernis & emersas in lucem tendere noctes,
Et jubar hoc nitidum nigræ succedere nocti.
Nec color est idem cœlo, cum lassa quiete
Cuncta jacent mediâ, cumque albo Lucifer exit
Clarus equo: rursumque alius, cum prævia luci
Tradendum Phœbo Palantias inficit orbem.
Ipse Dei clypeus, terrâ cum tollitur imâ,
Mane rubet: terrâque, rubet, cum conditur imâ:
Candidus in summo est. melior natura quod illic
Ætheris est, terræque procul contagia vitat.
Nec par aut eadem nocturnæ forma Dianæ
Esse potest umquam: semperque hodierna sequente,
Si crescit, minor est; major, si contrahit orbem.
Quid? non in species succedere quatuor annum

Adspicis, ætatis peragentem imitamina nostræ?
Nam tener, & lactens, puerique simillimus ævo
Vere novo est. tunc herba nitens, & roboris expers
Turget, & insolida est; & spe delectat agrestem.
Omnia tum florent; florumque coloribus almus
Ridet ager:neque adhuc virtus in frondibus ulla est.
Transit in Æstatem, post Ver, robustior Annus:
Fitque valens juvenis. neque enim robustior ætas
Ulla, nec uberior: nec, quæ magis æstuet, ulla est.
Excipit Autumnus, posito fervore juventæ
Maturus, mitisque inter juvenemque senemque;
Temperie medius, sparsis per tempora canis.
Inde senilis Hiems tremulo venit horrida passu;
Aut spoliata suos, aut, quos habet, alba capillos.
Nostra quoque ipsorum semper, requieque sine ulla,
Corpora vertuntur; nec, quod fuimusve, sumusve,
Cras erimus. fuit illa dies, qua semina tantum,
Spesque hominum primæ maternâ habitavimus alvo.
Artifices Natura manus admovit: & angi
Corpora visceribus distentæ condita matris
Noluit; eque domo vacuas emisit in auras.
Editus in lucem jacuit sine viribus infans:
Mox quadrupes, rituque tulit sua membra ferarum:
Paullatimque tremens, & nondum poplite firmo
Constitit, adjutis aliquo conamine nervis.
Inde valens veloxque fuit; spatiumque juventæ
Transit: &, emensis medii quoque temporis annis,

Labitur occiduæ per iter declive senectæ.
Subruit hæc ævi demoliturque prioris
Robora: fletque Milon senior, cum spectat inanes
Illos, qui fuerant solidorum mole tororum
Herculeis similes, fluidos pendere lacertos.
Flet quoque, ut in speculo rugas adspexit aniles,
Tyndaris: & secum, cur sit bis rapta, requirit.
Tempus edax rerum, tuque invidiosa vetustas,
Omnia destruitis: vitiataque dentibus ævi
Paullatim lentâ consumitis omnia morte.
Hæc quoque non perstant, quæ nos elementa vocamus.
Quasque vices peragant, (animos adhibete) docebo.

Fab. IV. Argumentum.

Elementa in varias species.

Ipsa quoque initia quatuor, ex quibus generantur omnia, transfigurari motibus suis: resolutam enim tellurem in aquas abire; attenuatam aquam efficere; & aera rursus per eumdem ordinem retexi: spissatum ignem enim in aera verti, hunc in aquam, hanc in terram abire: ceteraque rerum perinde variari; quæ tempus aut natura acceptas ab initio facies cogit amittere. eadem fluminibus etiam, fontibus ac terrenis locis accidere.

Digitized by Google

Quatuor æternus genitalia corpora mundus
Continet. ex illis duo sunt onerosa, suoque
Pondere in inferius, tellus atque unda, feruntur:
Et totidem gravitate carent; nulloque premente
Alta petunt, aer, atque aere purior ignis.
Quæ quamquam spatio distant, tamen omnia fiunt
Ex ipsis, & in ipsa cadunt. resolutaque tellus
In liquidas rorescit aquas: tenuatus in auras
Aeraque humor abit: demto quoque pondere rursus
In superos aer tenuissimus emicat ignes.
Inde retro redeunt: idemque retexitur ordo.
Ignis enim densum spissatus in aera transit;
Hic in aquas: tellus glomeratâ cogitur undâ.
Nec species sua cuique manet. rerumque novatrix
Ex aliis alias reparat Natura figuras.
Nec perit in tanto quidquam (mihi credite) mundo;
Sed variat, faciemque novat: nascique vocatur,
Incipere esse aliud, quam quod fuit ante; morique,
Desinere illud idem. cum sint huc forsitan illa,
Hæc translata illuc; summâ tamen omnia constant.
Nil equidem durare diu sub imagine eadem
Crediderim. sic ad ferrum venistis ab auro
Secula. sic toties versa es, Fortuna locorum.
Vidi ego, quod fuerat quondam solidissima tellus,
Esse fretum. vidi factas ex æquore terras:
Et procul a pelago conchæ jacuere marinæ:

Digitized by Google

Et vetus inventa est in montibus anchora summis.
Quodque fuit campus, vallem decursus aquarum
Fecit: & eluvie mons est deductus in æquor:
Eque paludosâ siccis humus aret arenis:
Quæque sitim tulerant, stagnata paludibus hument.
Hîc fontes Natura novos emisit, at illic
Clausit: & antiquis tam multa tremoribus orbis
Flumina prosiliunt, aut excæcata residunt.

Fab. V. Argumentum.

Amnis Lycus, in regionem mutatus.

Amnem Lyciæ consumtum ostendit alias adparuisse, alias non.

SIC ubi terreno Lycus est epotus hiatu,
Exsistit procul hinc, alioque renascitur ore.

Fab. VI. Argumentum.

Erasinus amnis, in regionem similiter aliam.

Erasinus in Arcadia fluere visus, modo latens, terræ voragine absumtus, postea Argis est redditus voluntate Junonis.

SIC modo combibitur, tecto modo gurgite lapsus
Redditur Argolicis ingens Erasinus in arvis.

Fab. VII. Argumentum.

Caicus fluvius in regionem aliam similiter.

Caicum flumen Mysiæ aliis nunc ripis, aliis in initio fluxisse fertur.

Et Mysum capitisque sui ripæque prioris
Pœnituisse ferunt, aliâ nunc ire, Caicum.

Fab. VIII. Argumentum.

Amasenus fluvius in terræ speciem.

Amasenum flumen Siciliæ intumescere, refluens interdum siccari.

Nec non Sicanias volvens Amenanus arenas
Nunc fluit; interdum suppressis fontibus aret.

Fab. IX. Argumentum.

Anigrus flumen dulce in aquæ amaritudinem.

Anigrum flumen jucundissimam aquam sitientibus præstitisse: postéaquam Centauri ab Herculeis sagittis confecti cruorem in eo abluerint, aspero advenientes fugasse odore.

ANte bibebantur; nunc quas contingere nolis
Fundit Anigros aquas: postquam (nisi vatibus omnis
Eripienda fides) illic lavere bimembres
Vulnera, clavigeri quæ fecerat Herculis arcus.

FAB. X. ARGUMENTUM.

Hypanis amnis in aquæ amaritudinem similiter.

Hypanin Scythiæ amnem, marini factum liquoris ait, cum fuerit in initio dulcissimi, ob fontem regionis ejusdem in eum influentem.

QUid? non & Scythicis Hypanis de montibus ortus,
Qui fuerat dulcis, salibus vitiatur amaris?

FAB. XI. ARGUMENTUM.

Antissa, Pharos, & Tyros insulæ in scopulos mutatæ.

Antissa, & Pharos, item Tyros, in Phœnicia insulæ fuerunt, nunc vero continenti conjunctæ.

FLuctibus ambitæ fuerant Antissa, Pharosque,
Et Phœnissa Tyros: quarum nunc insula nulla est.

FAB. XII. ARGUMENTUM.

Leucades insulæ tres in montium species, & Zancle insula in scopulum.

Item Leucades insulæ tres in salo sunt nunc, a fluctibus olim relictæ. Item Zancle, olim conjuncta Italiæ, nunc freto discriminatur. Quod propterea contigit, quod Latonæ sedes est ibi negata.

LEucada continuam veteres habuere coloni:
Nunc freta circueunt. Zancle quoque juncta fuisse
Dicitur Italiæ; donec confinia pontus
Abstulit, & mediâ tellurem repulit undâ.

FAB. XIII. ARGUMENTUM.

Helice & Buris oppida in scopulos similiter.

Helice & Buris, Achajæ urbes, ponto voratæ sunt.

SI quæras Helicen & Burin, Achaidas urbes,
Invenies sub aquis: & adhuc ostendere nautæ
Inclinata solent cum mœnibus oppida mersis.

Digitized by Google

FAB. XIV. ARGUMENTUM.

Area in tumulum mutata.

Tumulum secundum Trœzena urbem ex area factum ait eruptione spiritus, qui terræ increverat.

EST prope Pittheam tumulus Trœzena, sine ullis
Arduus arboribus, quondam planissima campi
Area, nunc tumulus: nam (res horrenda relatu)
Vis fera ventorum, cæcis inclusa cavernis,
Exspirare aliquà cupiens, luctataque frustra
Liberiore frui cœlo, cum carcere rima
Nulla foret toto, nec pervia flatibus esset,
Extentam tumefecit humum: ceu spiritus oris
Tendere vesicam solet, aut derepta bicorni
Terga capro. tumor ille loco permansit; & alti
Collis habet speciem; longoque induruit ævo.

FAB. XV. ARGUMENTUM.

Fons in Africa Ammonis in glaciem convertitur.

Fons in Africa Ammonis Solis ortu obituque calescit, postmodum in glaciem vertitur.

Digitized by Google

PLurima cum subeant, audita aut cognita vobis,
Pauca super referam. quid? non & lympha figuras
Datque capitque novas? medio tua, corniger Ammon,
Unda die gelida est; ortuque obituque calescit.

FAB. XVI. ARGUMENTUM.

Fons Athamanis lignum accendit.

Athamanis Thessaliæ regionis fonti lignum tenuatâ Lunâ admotum accenditur.

ADmotis Athamanis aquis accendere lignum
Narratur, minimos cum Luna recessit in orbes.

FAB. XVII. ARGUMENTUM.

Flumen Ciconum bibentes in lapidem mutantur.

Flumen quoque apud Ciconas est: ex quo qui bibit, in lapidem convertitur.

FLumen habent Cicones, quod potum saxea reddit
Viscera, quod tactis inducit marmora rebus.

FAB. XVIII. ARGUMENTUM.

Crathis & Sybaris amnes capillis aureum colorem dant.

Crathis amnis, & ei confinis Sybaris, capillos aurei coloris efficiunt.

CRathis, & huic Sybaris nostris conterminus arvis,
Electro similes faciunt auroque capillos.

FAB. XIX. ARGUMENTUM.

Salmacis fontem qui contingit, in mollitiem vertitur.

Salmacis fons in Caria contactu sui liquoris cogit in mollitiem corporis obscæni verti: quod beneficio Mercurii & Veneris dicitur esse factum.

QUodque magis mirum, sunt qui non corpora tantum,
Verum animos etiam valeant mutare, liquores.
Cui non audita est obscænæ Salmacis undæ?

Digitized by Google

Fab. XX. Argumentum.

Lacum Æthiopiæ qui bibit, in insaniam aut in soporem vertitur.

Lacus est in Æthiopia, qui, hausto liquore ad sitim sedandam, aut in insaniam aut in soporem vertit.

ÆThiopesque lacus? quos si quis faucibus hausit,
Aut furit, aut mirum patitur gravitate soporem.

Fab. XXI. Argumentum.

Clitorium fontem qui bibit, odium vini capit.

Clitorius fons in Arcadia vinum in odium adducit: quod Melampus Amithaonis filius, Prætidas cum ab insania liberasset, novissime remedia in eum projecisse fertur.

CLitorio quicumque sitim de fonte levarit,
Vina fugit, gaudetque meris abstemius undis.
Seu vis est in aquâ calido contraria vino,
Sive, quod indigenæ memorant, Amithaone natus,
Prœtidas attonitas postquam per carmen & herbas
Eripuit furiis, purgamina mentis in illas
Misit aquas: odiumque meri permansit in undis.

Digitized by Google

Fab. XXII. Argumentum.

Lyncestium amnem qui bibit, in ebrietatem convertitur.

Lyncestius amnis Thraciæ hanc vim obtinet, potestate mutata, ut aquam ejus bibentes ebrii fiant.

Huic fluit effectu dispar Lyncestius amnis,
Quem quicumque parum moderato gutture traxit,
Haud aliter titubat, quam si mera vina bibisset.

Fab. XXIII. Argumentum.

Aqua lacus Phenei nocte fuit noxia.

In Arcadia secundùm Phenon urbem aquæ feruntur, quæ potæ nocte nocent, luce autem innocuæ cognoscuntur.

Est locus Arcadiæ (Pheneon dixere priores)
Ambiguis suspectus aquis; quas nocte timeto:
Nocte nocent potæ: sine noxa luce bibuntur.

Digitized by Google

FAB. XXIV. ARGUMENTUM.

Symplegades cautes in petras redactæ.

Ortygia insula olim mobilis erat. Symplegades quoque cautes in ponto concurrentes, flatibus solitæ moveri, nunc fixæ fundamentis tenentur loco.

SIC alias aliasque lacus & flumina vires
Concipiunt. tempusque fuit, quo navit in undis,
Nunc sedet Ortygie. timuit concursibus Argo
Undarum sparsas Symplegadas elisarum;
Quæ nunc immotæ perstant, ventisque resistunt.

FAB. XXV. ARGUMENTUM.

Ætna mons Siciliæ in ignem.

Ætna mons Siciliæ in ignem verti cœpit, cum initio riguerit.

NEC, quæ sulfureis ardet fornacibus, Ætne
Ignea semper erit: neque enim fuit ignea semper.
Nam sive est animal tellus, & vivit, habetque
Spiramenta locis flammam exhalantia multis;
Spirandi mutare vias, quotiesque movetur,
Has finire potest, illas aperire cavernas:
Sive leves imis venti cohibentur in antris,

Digitized by Google

Saxaque cum saxis, & habentem semina flammæ
Materiem jactant, ea concipit ictibus ignem;
Antra relinquentur sedatis frigida ventis:
Sive bitumineæ rapiunt incendia vires,
Luteave exiguis arescunt sulfura fumis.
Nempe ubi terra cibos alimentaque pinguia flammæ
Non dabit, absumtis per longum viribus ævum,
Naturæque suum nutrimen deerit edaci;
Non feret illa famem: desertaque deseret ignes.

Fab. XXVI. Argumentum.

In Pallene, urbe Tritoniacæ paludis, attactu vertuntur homines in volucres.

In Pallene, quæ sub Aquilone jacet, homines dicuntur in volucres verti, novies cum in Tritoniacam paludem mersi sint.

Esse viros fama est in Hyperborea Pallene,
Qui soleant levibus velari corpora plumis,
Cum Tritoniacam novies subiere paludem.

Fab. XXVII. Argumentum.

Scythides feminæ attactu veneni in aves mutantur.

Scythides, in Scythia feminæ, venenis sparsæ, corpora immutant, se in aves transfigurantes.

Haud

HAud equidem credo: sparsæ quoque membra veneno
Exercere artes Scythides memorantur easdem.

Fab. XXVIII. Argumentum.

Ex vitulis apes nascuntur.

Ex vitulis apes nascuntur: quas Aristæus fertur invenisse.

SI qua fides rebus tamen est addenda probatis,
Nonne vides, quæcumque morâ fluidove calore
Corpora tabuerint, in parva animalia verti?
I quoque, delectos mactatos obrue tauros;
(Cognita res usu) de putri viscere passim
Florilegæ nascuntur apes. quæ more parentum
Rura colunt; operique favent; in spemque laborant.

Fab. XXIX. Argumentum.

Ex equo crabrones.

Ex equo putrefacto crabrones nasci potuisse primum proditur.

PRessus humo bellator equus crabronis origo est.

Digitized by Google

Fab. XXX. Argumentum.

Ex cancro scorpius.

Cancrum, demtis brachiis si terræ subjicias, scorpius nascitur.

Concava litoreo si demas brachia cancro,
Cetera supponas terræ; de parte sepulta
Scorpius exibit, caudâque minabitur uncâ.

Fab. XXXI. Argumentum.

Bombyces in papiliones.

Bombyces, quæ folia filis intexunt, in papiliones vertuntur.

Quæque solent canis frondes intexere filis
Agrestes tineæ, (res observata colonis)
Ferali mutant cum papilione figuram.

Fab. XXXII. Argumentum.

Ranæ ex limo.

Ranæ nascuntur ex limo sine pedibus; mox natando pedes increscunt.

Digitized by Google

SEmina limus habet virides generantia ranas:
Et generat truncas pedibus. mox apta natando
Crura dat. utque eadem sint longis saltibus apta,
Posterior partes superat mensura priores.

FAB. XXXIII. ARGUMENTUM.

Ursa lambendo fingitur ex frusto carnis.

Ursæ carnem pariunt, eamque lambendo in figuram sui convertunt.

NEC catulus, partu quem reddidit ursa recenti,
Sed male viva caro est. lambendo mater in artus
Fingit; & in formam, quantam capit ipsa, reducit.

FAB. XXXIV. ARGUMENTUM.

Apes initio vermes, postea speciem suam accipiunt.

Apes initio truncæ, ut vermes, nascuntur: postea corporis partes ac pennas accipere produntur.

NOnne vides, quos cera tegit sexangula, fœtus
Melliferarum apium sine membris corpora nasci,
Et serosque pedes, serasque adsumere pennas?

FAB. XXXV. ARGUMENTUM.

Aves ex ovi medio.

Pavones, qui in tutela Junonis habentur, item aquilæ Jovis, columbæque Veneris, & ceteræ volucres, ex media parte ovi, qui vitellus vocatur, videntur nasci.

JUnonis volucrem, quæ caudâ sidera portat,
Armigerumque Jovis, Cythereiadasque columbas,
Et genus omne avium, mediis e partibus ovi
Ni sciret fieri, fieri quis posse putaret?

FAB. XXXVI. ARGUMENTUM.

Ex medulla humana angues nascuntur.

Ex medulla humana in sepulcris angues proseminantur.

SUnt qui, cum clauso putrefacta est spina sepulcro,
Mutari credant humanas angue medullas.

FAB. XXXVII. ARGUMENTUM.

Phœnix avis ex sanie sua renascitur.

Phœnix in Assyriæ finibus nido ex odoribus facto, cum est senectute pressa, supra recumbit: ex

Digitized by Google

cujus sanie alia renascitur; & viribus roborata, nidum in urbem effert Solis: ibique in templo ejus monumentum patris reponit. Fertur enim quinque ætatis secula replere.

HÆC tamen ex aliis ducunt primordia rebus:
Una est, quæ reparet, seque ipsa reseminet, ales.
Assyrii Phœnica vocant. non fruge, neque herbis,
Sed turis lacrimis, & succo vivit amomi.
Hæc ubi quinque suæ complevit secula vitæ,
Ilicis in ramis, tremulæve cacumine palmæ,
Unguibus & pando nidum sibi construit ore.
Quo simul ac casias, & nardi lenis aristas,
Quassaque cum fulvâ substravit cinnama myrrhâ,
Se super imponit: finitque in odoribus ævum.
Inde ferunt, totidem qui vivere debeat annos,
Corpore de patrio parvum Phœnica renasci.
Cum dedit huic ætas vires, onerique ferendo est,
Ponderibus nidi ramos levat arboris altæ:
Fertque pius cunasque suas, patriumque sepulcrum;
Perque leves auras Hyperionis urbe potitus,
Ante fores sacras Hyperionis æde reponit.

FAB. XXXVIII. ARGUMENTUM.

Hyæna modo mas, modo femina.

Hyæna fera ex femina in marem vertitur.

Digitized by Google

Si tamen est aliquid miræ novitatis in istis;
Alternare vices, & quæ modo femina tergo
Passa marem est, nunc esse marem miremur hyænam.

Fab. XXXIX. Argumentum.

Chamæleon in varios colores vertitur.

Chamæleon ventis & aura nutritus, quodcumque contigerit, coloris ejusdem efficitur.

Id quoque, quod ventis animal nutritur & aurâ,
Protinus adsimulat tactu quoscumque colores.

Fab. XL. Argumentum.

Lynces Liberi urinam vertunt in lapidem.

Lynces, qui sunt in Liberi tutela, urinam vertunt in lapidem.

Victa racemifero lyncas dedit India Baccho:
E quibus (ut memorant) quidquid vesica remisit,
Vertitur in lapides; & congelat aere tacto.

Digitized by Google

Fab. XLI. Argumentum.

Curalium ex molli durum.

Curalium lapis sub aqua mollis est, extra durescit.

Sic & curalium, quo primum contigit auras
Tempore, durescit: mollis fuit herba sub undis.
Deseret ante dies, & in alto Phœbus anhelos,
Æquore tinget equos, quam consequar omnia dictis
In species translata novas.

Fab. XLII. Argumentum.

Gentes variantur in species.

Significat gentes variari in species Deorum voluntate.

Sic tempore verti
Cernimus, atque illas adsumere robora gentes;
Concidere has. sic magna fuit censuque virisque,
Perque decem potuit tantum dare sanguinis annos,
Nunc humilis veteres tantummodo Troja ruinas,
Et pro divitiis tumulos ostendit avorum.
(Clara fuit Sparte: magnæ viguere Mycenæ:

Digitized by Google

Nec non Cecropiæ, nec non Amphionis arces.
Vile solum Sparte est: altæ cecidere Mycenæ.
Œdipodioniæ quid sunt, nisi fabula, Thebæ?
Quid Pandioniæ restant nisi nomen Athenæ?)

Fab. XLIII. Argumentum.

Omnia, quæ nascuntur, transmutantur in dissimiles species.

Numa Pompilius propter scientiam rerum a populo Romano in regnum est receptus: cujus præcepta cum ante dictis hæc sunt: Quæcumque nascuntur, hæc crescendo & senescendo transmutari in dissimiles species: & post obitum sic consumi, ut aut in terram abeant, quæ corpora sunt; aut in aera, quæ spiritu contineri videntur. Porro Helenus, Priami filius, refert ab Ænea urbis conditæ positionem.

NUncquoque Dardaniam fama est consurgere Romam,
Appenninigenæ quæ proxima Thybridis undis
Mole sub ingenti rerum fundamina ponit.
Hæc igitur formam crescendo mutat; & olim
Immensi caput orbis erit. sic dicere vates,
Faticinasque ferunt sortes: quantumque recordor,
Priamides Helenus flenti, dubioque salutis,
Dixerat Æneæ, cum res Trojana labaret:

Digitized by Google

Nate Dea, si nota satis præsagia nostræ
Mentis habes, non tota cadet, te sospite, Troja.
Flamma tibi ferrumque dabunt iter. ibis; & unà
Pergama rapta feres: donec Trojæque tibique
Externum patrio contingat amicius arvum.
Urbem & jam cerno Phrygios debere nepotes;
Quanta nec est, nec erit, nec visa prioribus annis.
Hanc alii proceres per secula longa potentem,
Sed dominam rerum de sanguine natus Iuli
Efficiet. quo, cum tellus erit usa, fruentur
Ætheriæ sedes: cœlumque erit exitus illi.
Hæc Helenum cecinisse Penatigero Æneæ,
Mente memor refero: cognataque mœnia lætor
Crescere, & utiliter Phrygibus vicisse Pelasgos.
Ne tamen oblitis ad metam tendere longe
Exspatiemur equis; cœlum, & quodcumque sub illo est,
Immutat formas, tellusque, & quidquid in illa est.
Nos quoque pars mundi, (quoniam non corpora solum,
Verum etiam volucres animæ sumus, inque ferinas
Possumus ire domos, pecudumque in pectora condi)
Corpora, quæ possint animas habuisse parentum,
Aut fratrum, aut aliquo junctorum fœdere nobis,
Aut hominum certe, tuta esse & honesta sinamus:
Neve Thyesteis cumulemur viscera mensis.
Quam male consuescit, quam se parat ille cruori
Impius humano, vituli qui guttura cultro
Rumpit, & immotas præbet mugitibus aures!

Aut qui vagitus similes puerilibus hœdum
Edentem jugulare potest, aut alite vesci,
Cui dedit ipse cibos! quantum est, quod desit in istis
Ad plenum facinus! quò transitus inde paratur!
Bos aret; aut mortem senioribus imputet annis:
Horriferum contra Borean ovis arma ministret:
Ubera dent saturæ manibus pressanda capellæ.
Retia cum pedicis, laqueosque, artesque dolosas
Tollite; nec volucrem viscatâ fallite virgâ:
Nec formidatis cervos includite pinnis:
Nec celate cibis uncos fallacibus hamos.
Perdite, si qua nocent. verum hæc quoque perdite tantum.
Ora vacent epulis: alimentaque congrua carpant.

Fab. XLIV. Argumentum.

Egeria in vallem Aricinam se confert.

Egeria post mortem mariti Numæ in vallem Aricinam se contulit lugens.

Talibus atque aliis instructo pectore dictis
In patriam remeasse ferunt, ultroque petitum
Accepisse Numam populi Latialis habenas.
Conjuge qui felix Nympha, ducibusque Camenis,
Sacrificos docuit ritus; gentemque feroci
Adsuetam bello pacis traduxit ad artes.
Quem, postquam senior regnumque ævumque peregit,

Digitized by Google

Exstinctum Latiæque nurus, populusque, Patresque,
Deflevere Numam. nam conjux, urbe relictâ,
Vallis Aricinæ densis latet abdita silvis:
Sacraque Oresteæ gemitu questuque Dianæ
Impedit. ah quoties Nymphæ nemorisque lacusque,
Ne faceret, monuere; & consolantia verba
Dixere! ah quoties flenti Theseius heros,
Siste modum, dixit! neque enim fortuna querenda
Sola tua est: similes aliorum respice casus:
Mitius ista feres. utinamque exempla dolentem,
Non mea, te possent relevare! sed & mea possunt.

Fab. XLV. Argumentum.

Hippolytus in Deum Virbium.

Hippolytus, cum propter novercale odium propulsus esset patria, & Trœzena proficisceretur, ex improviso mari elatus taurus, sicut parens optaverat, gravissimum ei objecit timorem: & exasperatis equis tractus interiit. Quem Æsculapius, Dianæ voluntate, cujus initio comes fuerat, reduxit ad superos. Hinc ab eadem Dea evocatus in nemus Aricinum, mortalitatem exsuit; a converso itaque nomine Deus Virbius est adpellatus.

Fando aliquem Hippolytum vestras (puto) contigit aures,

Credulitate patris, sceleratæ faude novercæ
Occubuisse neci. mirabere, vixque probabo:
Sed tamen ille ego sum. me Pasiphaeia quondam
Tentatum frustra, patrium temerasse cubile
(Quod voluit, finxit voluisse: & crimine verso,)
(Indiciine metu magis, offensane repulsæ)
Arguit: immeritumque pater projecit ab urbe;
Hostilique caput prece detestatur euntis.
Pittheam profugo curru Trœzena petebam,
Jamque Corinthiaci carpebam litora ponti;
Cum mare surrexit: cumulusque immanis aquarum
In montis speciem curvari, & crescere visus,
Et dare mugitus, summoque cacumine findi.
Corniger hinc taurus ruptis expellitur undis,
Pectoribusque tenus molles erectus in auras,
Naribus & patulo partem maris evomit ore.
Corda pavent comitum. mihi mens interrita mansit,
Exsiliis contenta suis. cum colla feroces
Ad freta convertunt, adrectisque auribus horrent
Quadrupedes; monstrique metu turbantur; & altis
Præcipitant currum scopulis. ego ducere vanâ
Frena manu, spumis albentibus oblita, luctor:
Et retro lentas tendo resupinus habenas.
Nec vires tamen has rabies superasset equorum,
Ni rota, perpetuum quâ circumvertitur axem,
Stipitis occursu fracta ac disjecta fuisset.
Excutior curru: lorisque tenentibus artus,

Viscera viva trahi, nervos in stirpe teneri,
Membra rapi partim, partim reprensa relinqui,
Ossa gravem dare fracta sonum, fessamque videres
Exhalari animam; nullasque in corpore partes,
Noscere quas posses: unumque erat omnia vulnus.
Num potes, aut audes cladi componere nostræ,
Nympha, tuam? vidi quoque luce carentia regna:
Et lacerum fovi Phlegethontide corpus in unda.
Nec, nisi Apollineæ valido medicamine prolis,
Reddita vita foret. quam postquam fortibus herbis
Atque ope Pæonia, Dite indignante, recepi;
Tum mihi, ne præsens augerem muneris hujus
Invidiam, densas objecit Cynthia nubes:
Utque forem tutus, possemque impune videri,
Addidit ætatem: nec cognoscenda reliquit
Ora mihi. Cretenque diu dubitavit habendam
Traderet, an Delon. Delo Cretaque relictis
Hîc posuit: nomenque simul, quod possit equorum
Admonuisse, jubet deponere: Quique fuisti
Hippolytus, dixit, nunc idem Virbius esto.
Hoc nemus inde colo. de Dîsque minoribus unus
Numine sub dominæ lateo: atque accenseor illi.

Digitized by Google

Fab. XLVI. Argumentum.

Egeria in fontem.

Egeria Nympha, Numæ Pompilii conjux, post viri interitum cum se in nemus Aricinum contulisset, ibi questu assiduo deflevit casum viri, fatigans Dianam, ejus regionis incolam, assiduo fletu. Novissime lacrimæ ejus ab eadem Dea transmutatæ sunt in fontem, qui ex ejus nomine nuncupatur Egeria.

NON tamen Egeriæ luctus aliena levare
Damna valent: montisque jacens radicibus imis
Liquitur in lacrimas: donec, pietate dolentis
Mota, Soror Phœbi gelidum de corpore fontem
Fecit; & æternas artus tenuavit in undas.

Fab. XLVII. Argumentum.

Gleba in pueri figuram mutata.

Cum in Tyrrhenia, quæ etiam Tuscia est, quidam arator justum opus in dies redderet, presso vomere glebam opinione sua ponderosiorem excitavit; cujus dum miratione premeretur, animadvertit eam in figuram pueri esse transmutatam, qui

Etruscorum lingua Tages postea nomine futurorum scientiam invenit.

AT Nymphas tetigit nova res: & Amazone natus
Haud aliter stupuit, quam cum Tyrrhenus arator
Fatalem glebam mediis adspexit in arvis,
Sponte sua primum, nulloque agitante, moveri;
Sumere mox hominis, terræque amittere formam;
Oraque venturis aperire recentia fatis.
Indigenæ dixere Tagen: qui primus Etruscam
Edocuit gentem casus aperire futuros.

FAB. XLVIII. ARGUMENTUM.

Jaculum Romuli in arborem.

Romulus, Martis & Iliæ filius, cum venaretur, ex monte Aventino persequens aprum fugientem, jaculum jecit; quod cum protinus in colle Palatino hæserit, loco ejus montis scala facta; cujus ima pars adeo depressa terræ est, ut sit comprensa radicibus; effectum est novissime, ut in arborem Cornum conversum sit.

UTve Palatinis hærentem collibus olim,
Cum subito vidit frondescere Romulus hastam,
Quæ radice novâ, non ferro stabat adacto:

Digitized by Google

Et jam non telum, sed lenti viminis arbor,
Non exspectatas dabat admirantibus umbras.

Fab. XLIX. Argumentum.

Cipus factus cornutus.

Cipus Genutius ab hoste victor revertens, priusquam triumphans portam intraret, animadvertit cornua sibi temporibus enata. quo prodigio exterritus, haruspices cum consuluisset, responsum est, eum, si in urbem intraret, regnaturum: quod ille aversatus, partibus convocatis indicavit, ac cum perstitisset numquam se tyrannum futurum, decretum est ei universorum consilio tantum agri, quantum uno die aratro posset circumdare: portaque, qua intraturus fuisset, in signi gratiam factum, ut æneis cardinibus aptaretur, in qua ad memoriam posterorum cornutum caput ejus exsculperetur.

AUT sua fluminea cum vidit Cipus in unda
Cornua, (vidit enim) falsamque in imagine credens
Esse fidem, digitis ad frontem sæpe relatis,
Quæ vidit, tetigit. nec jam sua lumina damnans
Restitit, ut victor domito remeabat ab hoste.
Ad cœlumque oculos, & eodem brachia tollens,
Quidquid, ait, Superi, monstro portenditur isto,
Seu lætum est, Patriæ lætum, populoque Quirini;

Sive

Digitized by Google

Sive minax, mihi sit. viridique e cespite factas
Placat odoratis herbosas ignibus aras:
Vinaque dat pateris: mactatarumque bidentum,
Quid sibi significent, trepidantia consulit exta.
Quæ simul inspexit Tyrrhenæ gentis haruspex,
Magna quidem rerum molimina vidit in illis,
Non manifesta tamen. cum vero sustulit acre
A pecudum fibris ad Cipi cornua lumen;
Rex, ait, ô salve: tibi enim, tibi, Cipe, tuisque
Hic locus, & Latiæ parebunt cornibus arces.
Tu modo rumpe moram: portasque intrare patentes
Adpropera: sic fata jubent. namque Urbe receptus
Rex eris; & sceptro tutus potiere perenni.
Retulit ille pedem: torvamque a mœnibus Urbis
Avertens faciem, Procul, ah procul omina, dixit,
Talia Dî pellant: multoque ego justius ævum
Exsul agam, quam me videant Capitolia regem.
Dixit:& extemplo populumque gravemque Senatum
Convocat. ante tamen pacali cornua lauro
Velat; & aggeribus factis a milite forti
Insistit; priscoque Deos e more precatus,
En, ait, hic unus, quem vos ni pellitis Urbe,
Rex erit. is qui sit, signo, non nomine, dicam.
Cornua fronte gerit. quem vobis indicat augur,
Si Romam intrarit, famularia jura daturum.
Ille quidem potuit portas irrumpere apertas;
Sed nos obstitimus: quamvis conjunctior illo

Nemo mihi est. vos Urbe virum prohibete, Quirites;
Vel, si dignus erit, gravibus vincite catenis:
Aut finite metum fatalis morte tyranni.
Qualia succinctis, ubi trux insibilat Eurus,
Murmura pinetis fiunt; aut qualia fluctus
Æquorei faciunt, si quis procul audiat illos;
Tale sonat populus. sed per confusa frementis
Verba tamen vulgi vox eminet una, Quis ille?
Et spectant frontes: prædictaque cornua quærunt.
Rursus ad hos Cipus, Quem poscitis, inquit, habetis:
Et, demtâ capiti, populo prohibente, coronâ,
Exhibuit gemino præsignia tempora cornu.
Demisere oculos omnes, gemitumque dedere:
Atque illud meritis clarum (quis credere possit?)
Inviti vidêre caput: nec honore carere
Ulterius passi, festam imposuere coronam.
At proceres, quoniam muros intrare vereris,
Ruris honorati tantum tibi, Cipe, dedere,
Quantum depresso subjectis bubus aratro
Complecti posses ad finem Solis ab ortu.
Cornuaque æratis, miram referentia formam,
Postibus insculpunt, longum mansura per ævum.

Digitized by Google

Fab. L. Argumentum.

Æsculapius in Draconem.

Gravis pestilentia Romanis cum incidisset, & maxima trepidatio urbem teneret; per legatos oraculum Apollinis consultum est. Ex quo responsum, ut Æsculapium Epidauro arcesserent: nobilissimique legati cum simulacrum Dei petitum ad Epidaurios fuissent, stupentibus admiratione Deus in Draconem versus, per medium Epidaurum lapsus, navem legatorum conscendit. cum quibus vectus Romam ut delatus est, insulam Tiberis ingressus est, ibique se virgultis occuluit. qui locus Draconis vocatur.

Pandite nunc, Musæ, præsentia numina vatum,
(Scitis enim, nec vos fallit spatiosa vetustas)
Unde Coroniden circumflua Thybridis alveo
Insula Romuleæ sacris adsciverit urbis.
Dira lues quondam Latias vitiaverat auras,
Pallidaque exsangui squalebant corpora tabo.
Funeribus fessi postquam mortalia cernunt
Tentamenta nihil, nihil artes posse medentum,
Auxilium cœleste petunt: mediamque tenentes
Orbis humum Delphos adeunt, oracula Phœbi:
Utque salutiferâ miseris succurrere rebus
Sorte velit, tantæque urbis mala finiat, orant.

Et locus, & laurus, &, quas habet illa, pharetræ,
Intremuere simul: cortinaque reddidit imo
Hanc adyto vocem, pavefactaque pectora movit:
Quod petis hinc, propiore loco, Romane, petîsses;
Et pete nunc propiore loco. nec Apolline vobis,
Qui minuat luctus, opus est; sed Apolline nato.
Ite bonis avibus: prolemque arcessite nostram.
Jussa Dei prudens postquam accepere Senatus;
Quam colat, explorant, juvenis Phœbeius urbem:
Quique petant ventis Epidauria litora mittunt.
Quæ simul incurvâ missi tetigere carinâ,
Concilium Grajosque patres adiere: darentque
Oravere Deum; qui præsens funera gentis
Finiat Ausoniæ. certas ita dicere sortes.
Dissidet, & variat sententia; parsque negandum
Non putat auxilium; multi renuêre, suamque
Non emittere opem, nec numina tradere suadent.
Dum dubitant, seram pepulere crepuscula lucem:
(Umbraque telluris tenebras induxerat orbi:)
Cum Deus in somnis opifer consistere visus
Ante tuum, Romane, torum; sed qualis in æde
Esse solet; baculumque tenens agreste sinistrâ,
Cæsariem longæ dextrâ deducere barbæ;
Et placido tales emittere pectore voces:
Pone metus: veniam; simulacraque nostra relinquam.
Hunc modo serpentem, baculum qui nexibus ambit,
Perspice: & usque nota visu, ut cognoscere possis.

Vertar in hunc: sed major ero; tantusque videbor,
In quantum verti cœlestia corpora debent.
Extemplo cum voce Deus, cum voce Deoque
Somnus abit: somnique fugam lux alma secuta est.
Postera sidereos Aurora fugaverat ignes:
Incerti quid agant proceres ad templa petiti
Conveniunt operosa Dei; quâque ipse morari
Sede velit, signis cœlestibus indicet, orant.
Vix bene desierant, cum cristis aureus altis
In serpente Deus prænuntia sibila misit;
Adventuque suo signumque, arasque, foresque,
Marmoreumque solum, fastigiaque aurea movit:
Pectoribusque tenus media sublimis in æde
Constitit: atque oculos circumtulit igne micantes.
Territa turba pavet. cognovit numina castos
Evinctus vittâ crines albente sacerdos;
Et, Deus en, Deus en; linguisque animisque favete,
Quisquis ades, dixit. sis, o pulcherrime, visus
Utiliter: populosque juves tua sacra colentes.
Quisquis adest, jussum venerantur numen; & omnes
Verba sacerdotis referunt geminata: piumque
Æneadæ præstant & mente & voce favorem.
Adnuit his: motisque Deus rata pignora cristis
Ter repetita dedit vibratâ sibila linguâ.
Tum gradibus nitidis delabitur; oraque retro
Flectit; & antiquas abiturus respicit aras;
Adsuetasque domos, habitataque templa salutat.

Inde per injectis adopertam floribus ingens
Serpit humum; flectitque sinus; mediamque per urbem
Tendit ad incurvo munitos aggere portus.
Restitit hîc: agmenque suum, turbæque sequentis
Officium placido visus dimittere vultu,
Corpus in Ausoniâ posuit rate. numinis illa
Sensit onus: pressâque Dei gravitate carinâ
Æneadæ gaudent: cæsoque in litore tauro
Torta coronatæ solvunt retinacula navi.
Impulerat levis aura ratem. Deus eminet alte:
Impositâque premens puppim cervice recurvam,
Cæruleas despectat aquas: modicisque per æquor
Ionium Zephyris sexto Pallantidos ortu
Italiam tenuit; præterque Lacinia templa
Nobilitata Deæ, Scylaceaque litora fertur.
Linquit Iapygiam, levisque Amphissia remis
Saxa fugit dextrâ prærupta Ceraunia parte,
Romechiumque legit, Caulonaque, Naryciamque,
Evincitque fretum, Siculique angusta Pelori,
Hippotadæque domos regis Themesesque metalla;
Leucosiamque petit, tepidique rosaria Pæsti.
Inde legit Capreas, promontoriumque Minervæ,
Et Surrentino generosos palmite colles,
Herculeamque urbem, Stabiasque, & in otia natam
Parthenopen, & ab hac Cumææ templa Sibyllæ.
Hinc calidi fontes, lentisciferumque tenentur
Liternum, multamque trahens sub gurgite arenam

Digitized by Google

Vulturnus, niveisque frequens Sinuessa columbis:
Minturnæque graves, & quam tumulavit alumnus,
Antiphatæque domus, Trachasque obsessa palude,
Et tellus Circæa, & spissi litoris Antium.
Huc ubi veliferam nautæ advertere carinam,
(Asper enim jam pontus erat) Deus explicat orbes:
Perque sinus crebros & magna volumina labens,
Templa parentis init, flavum tangentia litus.
Æquore pacato patrias Epidaurius aras
Linquit: & hospitio juncti sibi numinis usus
Litoream tractu squamæ crepitantis arenam
Sulcat: &, innixus moderamine navis, in alta
Puppe caput posuit: donec Castrumque, sacrasque
Lavinî sedes, Tiberinaque ad ostia venit.
Huc omnes populi passim, matrumque patrumque
Obvia turba ruit; quæque ignes, Troica, servant,
Vesta, tuos: lætoque Deum clamore salutant.
Quaque per adversas navis cita ducitur undas,
Tura super ripas, aris ex ordine factis,
Parte ab utraque sonant: & odorant aera fumis:
Ictaque conjectos incalfacit hostia cultros.
Jamque caput rerum Romanam intraverat urbem;
Erigitur serpens; summoque adclinia malo
Colla movet: sedesque sibi circumspicit aptas.
Scinditur in geminas partes circumfluus amnis:
Insula nomen habet: laterumque a parte duorum
Porrigit æquales mediâ tellure lacertos.

Huc se de Latia pinu Phœbeius anguis
Contulit: & finem, specie cœleste resumtâ,
Luctibus imposuit; venitque salutifer Urbi.

Fab. LI. Argumentum.

Julius Cæsar in cometen.

Ovidius Opere peracto docet se a Chao principium cepisse, & ad Cæsarem deduxisse. quem, gentibus orbis devictis, Venus post suorum insidias in cometen vertit.

Hic tamen accessit delubris advena nostris:
Cæsar in Urbe sua Deus est. quem Marte togaque
Præcipuum, non bella magis finita triumphis,
Resque domi gestæ, properataque gloria rerum
In sidus vertêre novum, stellamque comantem;
Quam sua progenies. neque enim de Cæsaris actis
Ullum majus opus, quam quod pater exstitit hujus.
Scilicet æquoreos plus est domuisse Britannos,
Perque papyriferi septemflua flumina Nili
Victrices egisse rates: Numidasque rebelles,
Cinyphiumque Jubam, Mithridateisque tumentem
Nominibus Pontum, populo adjecisse Quirini;
Et multos meruisse, aliquos egisse triumphos;
Quam tantum genuisse virum, quo præside rerum
Humano generi, Superi, cavistis abunde.

Digitized by Google

Ne foret hic igitur mortali semine cretus,
Ille Deus faciendus erat. quod ut aurea vidit
Æneæ genetrix, vidit quoque triste parari
Pontifici letum, & conjurata arma moveri.
Palluit: & cunctis, ut cuique erat obvia, Divis,
Adspice, dicebat, quanta mihi mole parentur
Insidiæ, quantaque caput cum fraude petatur,
Quod de Dardanio solum mihi restat Iulo.
Solane semper ero justis exercita curis?
Quam modo Tydidæ Calydonia vulneret hasta,
Nunc male defensæ confundant mœnia Trojæ:
Quæ videam natum longis erroribus actum,
Jactarique freto, sedesque intrare silentum;
Bellaque cum Turno gerere, aut, si vera fatemur,
Cum Junone magis. quid nunc antiqua recordor
Damna mei generis? timor hic meminisse priorum
Non sinit. in me acui sceleratos cernitis enses.
Quos prohibete, precor; facinusque repellite: neve
Cæde sacerdotis flammas exstinguite Vestæ.
Talia nequicquam toto Venus anxia cœlo
Verba jacit: Superosque movet. qui rumpere quamquam
Ferrea non possunt veterum decreta Sororum,
Signa tamen luctûs dant haud incerta futuri.
Arma ferunt nigras inter crepitantia nubes,
Terribilesque tubas, auditaque cornua cœlo
Præmonuisse nefas. Phœbi quoque tristis imago
Lurida sollicitis præbebat lumina terris.

Sæpe faces visæ mediis ardere sub astris:
Sæpe inter nimbos guttæ cecidere cruentæ.
Cærulus & vultum ferrugine Lucifer atra
Sparsus erat: sparsi Lunares sanguine currus.
Tristia mille locis Stygius dedit omina bubo:
Mille locis lacrimavit ebur: cantusque feruntur
Auditi, sanctis & verba minacia lucis.
Victima nulla litat: magnosque instare tumultus
Fibra monet; cæsumque caput reperitur in extis.
Inque foro, circumque domos, & templa Deorum
Nocturnos ululasse canes, umbrasque silentum
Erravisse ferunt, motamque tremoribus Urbem.
Non tamen insidias, venturaque vincere fata
Præmonitus potuere Deûm: strictique feruntur
In templum gladii. neque enim locus ullus in Urbe
Ad facinus, diramque placet, nisi Curia, cædem.
Tum vero Cytherea manu percussit utraque
Pectus, & ætheria molitur condere nube,
Qua prius infesto Paris est ereptus Atridæ,
Et Diomedeos Æneas fugerat enses.
Talibus hanc genitor: Sola insuperabile fatum,
Nata, movere paras? intres licet ipsa Sororum
Tecta trium; cernes illic molimine vasto
Ex ære, & solido rerum tabularia ferro:
Quæ neque concursum cœli, neque fulminis iram,
Nec metuunt ullas tuta atque æterna ruinas.
Invenies illic inclusa adamante perenni

Digitized by Google

Fata tui generis. legi ipse; animoque notavi;
Et referam, ne sis etiamnum ignara futuri.
Hic sua complevit (pro quo, Cytherea, laboras)
Tempora, perfectis, quos terræ debuit, annis.
Ut Deus accedat cœlo, templisque colatur,
Tu facies: natusque suus, qui nominis heres,
Impositum feret Urbis onus; cæsique parentis
Nos in bella suos fortissimus ultor habebit.
Illius auspiciis obsessæ mœnia pacem
Victa petent Mutinæ: Pharsalia sentiet illum,
Æmathiâque iterum madefacti cæde Philippi:
Et Magnum Siculis nomen superabitur undis:
Romanique ducis conjux Ægyptia, tædæ
Non bene fisa, cadet: frustraque erit illa minata
Servitura suo Capitolia nostra Canopo.
Quid tibi Barbariem, gentes ab utroque jacentes
Oceano, numerem? quodcumque habitabile tellus
Sustinet, hujus erit. pontus quoque serviet illi.
Pace datâ terris, animum ad civilia vertet
Jura suum, legesque feret justissimus auctor,
Exemploque suo mores reget: inque futuri
Temporis ætatem, venturorumque nepotum,
Prospiciens, prolem sancta de conjuge natam
Ferre simul nomenque suum curasque jubebit.
Nec, nisi cum senior similes æquaverit annos,
Ætherias sedes cognataque sidera tanget.
Hanc animam interea cæso de corpore raptam

Digitized by Google

Fac jubar, ut semper Capitolia nostra Forumque
Divus ab excelsa prospectet Julius æde.
Vix ea fatus erat, mediâ cum sede Senatûs
Constitit alma Venus nulli cernenda: suique
Cæsaris eripuit membris, nec in aera solvi
Passa recentem animam, cœlestibus intulit astris.
Dumque tulit, lumen capere, atque ignescere sensit:
Emisitque sinu. Lunâ volat altius illa:
Flammiferumque trahens spatioso limite crinem
Stella micat, natique videns bene facta, fatetur
Esse suis majora; & vinci gaudet ab illo.
Hic sua præferri quamquam vetat acta paternis,
Libera fama tamen, nullisque obnoxia jussis,
Invitum præfert; unâque in parte repugnat.
Sic magni cedit titulis Agamemnonis Atreus;
Ægea sic Theseus, sic Pelea vincit Achilles.
Denique, ut exemplis ipsos æquantibus utar,
Sic & Saturnus minor est Jove. Juppiter arces
Temperat ætherias, & mundi regna triformis:
Terra sub Augusto. pater est & rector uterque.
Dî, precor, Æneæ comites, quibus ensis & ignis
Cesserunt, Dîque Indigetes, genitorque, Quirine,
Urbis, & invicti genitor, Gradive, Quirini,
Vestaque Cæsareos inter sacrata Penates,
Et cum Cæsareâ tu, Phœbe domestice, Vestâ,
Quique tenes altus Tarpejas Juppiter arces,
Quosque alios vati fas adpellare piumque;

Digitized by Google

Tarda sit illa dies, & nostro serior ævo,
Qua caput Augustum, quem temperat, orbe relicto,
Accedat cœlo; faveatque precantibus absens.
Jamque Opus exegi: quod nec Jovis ira, nec ignes,
Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetustas.
Cum volet illa dies, quæ nil nisi corporis hujus
Jus habet, incerti spatium mihi finiat ævi:
Parte tamen meliore mei super alta perennis
Astra ferar: nomenque erit indelebile nostrum.
Quaque patet domitis Romana potentia terris,
Ore legar populi: perque omnia secula famâ
(Si quid habent veri vatum præsagia) vivam.

F I N I S.

I N

P. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON
LIBROS NOTÆ.

IN LIBRUM PRIMUM.

v. 14. *Amphitrite*. Metonymice pro mari ponitur. Est autem Oceani, sive Nerei & Doridis filia, uxor Neptuni.

v. 21 *Deus... Natura*. Unum & idem est. Hinc Seneca: *Nihil aliud est Natura, quam Deus, & divina quædam ratio toti mundo & partibus ejus inserta*.

v. 29 *Elementaque grandia*. Fæcosas nempe materias, & corporea rerum semina, quæ in imas terræ partes confluxerunt. Lucretius:

Sic igitur terræ concreto corpore pondus
Constitit, atque omnis mundi quasi limus in imum
Confluxit gravis, & subsedit funditus, ut fæx.

v. 50 *Inter utrumque*. Alii *inter utramque*. At priorem lectionem tuentur duo Leidenses Codices, & exempla plurima tum ex Nostro, tum ex aureis Scriptoribus aliis cuilibet Interpreti facile desumenda. Sit instar omnium, quod habetur Remed. Amor. v. 809:

Aut nulla ebrietas, aut tanta sit, ut tibi curas
Eripiat: si qua est inter utrumque, nocet.

v. 52 *Qui, quanto &c.* In nonnullis Editionibus ita legitur: *Qui quanto est pondere terræ, Pondere aquæ levior*. Quæ sane lectio plures torsit Interpretes, iisdemque præbuit ansam Ovidium reprehendendi, quasi putasset terram & aquam nihil inter se gravitate differre.

v. 69 *Dissepserat*. Alii legunt *discreverat*, alii *descripserat*, alii aliter.

v. 74 *Nitidis*. Propter squamas, ut *pennarum nitor* corvo tribuitur a Phædro. Legitur & *mutis*, & *simis*, & *udis*.

v. 82 *Iapeto*. Prometheus, Japeti filius.

v. 83 *Finxit*. Alii *Traxit*.

v. 87 *Sine imagine*. Vossii Codex *sine semine*.

v. 91 *Nec verba minacia fixo Ære legebantur*. Lectionibus valde variis afferendis supersedemus; & Heinsium secuti dicimus hæc intelligenda esse de tabellis æneis, quibus leges incisas loco conspicuo suffigi, ac publice legendas exponi mos erat. Hinc *figere* & *refigere leges* Scriptores aurei sæpe dicunt pro *ferre* & *abrogare*. Virg. Æneid. VI, v. 622.

.... *Leges fixit pretio atque refixit*.

v. 104 *Arbuteos*. Scripti plurimi *Arboreos*.

v. 106. *Jovis arbore*. Quercu; quæ habita est Jovi sacra, & in ejus tutela, ut est apud Phædr. lib. III, Fab. 17.

v. 113 *In Tartara misso*. E superis sedibus in eam Italiæ partem pulso, quæ *Latium* deinceps ab eo, quod ibi latuerit, dicta fuit. Sic alibi Noster:

Dicta quoque est Latium terra latente Deo.

v. 118 *Exegit*. Nonnulli Codices *divisit*, alii *perfecit*.

v. 131 *Insidiæque*. Langermannianus *Invidiæque*, ne ter idem dicat.

v. 135 *Auras*. Unus Basileensis *aura*, subintellecto *erant*.

v. 148 *Inquirit*. Variant vehementer Codices. Reperias enim *incurrit*, *occurrit*, *concurrit*, *irrupit*. Unus etiam habet *desiderat annos*. Admissa vero lectione Burmanni, recte interpretaberis, impios filios, adeundæ hereditatis impatientes, parentibus vehementer mortem cupere, & hariolos ac vates de eorumdem ætate consulere & sciscitari.

v. 155 *Subjecto Pelio Ossam*. Quidam *subjectam Pelio Ossam*, alii *subjectum Pelion Ossæ*. Allatam a nobis lectionem tuetur eruditissimus Gronovius, juxta illud Virgil.

.... *Ter sunt conati imponere Pelio Ossam*.

v. 165 *Fœda*. Crudelia scilicet, & impia.

v. 166 *Animo*. Alii *Ingentes animos*, *dignas &c.*

v. 176 *Dixisse Palatia*. Id addere censendus est Auctor in adulationem Augusti, cujus *Palatium* etiam ideo *Jovis domum* vocat lib. I Trist. El. I, & alibi.

v. 187 *Circumtonat*. Rectius, quam *circumsonat* juxta quosdam.

v. 200. *Manus impia*. Conjurati scilicet, quorum principes Brutus & Cassius, J. Cæsaris percussores.

v. 217 *Cylleno*. Heinsius legi mavult *Cyllene*, quidquid libri veteres dissentiant. Græcis enim est Κυλλήνη.

v. 235 *Vertitur*. In multis Codicibus *Utitur*; & in plurimis etiam *cupidine prædæ*. Heinsius *Mittitur*.

v. 239 *Vultu*. Ex optimis Codicibus quatuor *vultûs*.

v. 252 *Origine mira*. Ut infra legetur de Deucalione & Pyrrha.

v. 256 *In fatis*. Ita Seneca in Consolatione ad Marciam: *Tempus advenit, quo se mundus renovaturus extinguat, & omni conflagrante materia, uno igne quidquid nunc ex disposito lucet, ardebit*. Vide etiam D. Augustinum lib. XX de Civitate Dei.

v. 299 *Gramen*. Alii *culmen*, quod Burmanno magis arridet; *capræ enim*, ait ille, *in montibus & rupibus pascuntur, & eo crescit vis oppositionis, ut phocæ, quæ in fundo maris esse solent, nunc in culmine collis vel montis ponant sua corpora*.

v. 306 *Ablato*. Diluvii nempe fluctibus.

v. 313 *Separat*. Ita Micyllus: *Sunt qui hoc loco hypallagen esse velint. Non enim Phocidem Aonios, hoc est Bœotiam, ab Attica separare, sed contra Bœotiam Phocenses ab Atticis: quemadmodum & tabulæ Geographicæ indicant. Quod utut sit, Geographis discutiendum relinquemus. Illud magis dubitari potest, utrum pro* arvis *legendum sit* agris, *ut ad utrumque adjectivum idem substantivum referatur, ut sit integrum*, Phocis separat Aonios agros ab Actæis agris.

v. 320 *Corycidas*. Ab antro Corycio, cujus meminit Strabo lib. IX.

v. 321 *Nunc*. Alii *tunc*; at aurei Scriptores de præteritis sæpe loquuntur perinde, ac de præsentibus loquantur. Prima vero præfuit oraculis Nox, deinde Themis, demum Apollo, ut Pindari tradit Interpres.

v. 332 *Murice*. Non jam purpurâ, sed asperâ testâ, & acuminibus obsitâ, qualis in muricibus, aliisque marinis conchis cernitur.

v. 336 *Turbine .... ab imo*. Idest, ab extrema suì parte, quæ torquetur in gyrum, & in acutum desinit.

v. 352 *Patruelis origo*. Deucalion enim Promethei filius est, cui patruus Epimetheus Pyrrham filiam conjugio junxit.

v. 360 *Doleres*? Alii *dolores*, & referunt ad τὸ *ferre* præcedens. Nostra tamen lectio, a quibusdam Codicibus confirmata, molliorem sensum exhibet.

v. 363

v. 363 *Paternis Artibus*. Prometheus miraculo audaciæ auſus eſt, admota ad rotam Solis ferula, cœleſtem ignem ſubripere, ut animaret hominem, quem ex luto formaverat.

v. 369. *Cephiſidas*. Cephiſi fluvii, Phocidis urbem adluentis.

v. 370 *Liquidas*. Limpidas ſcilicet, & defæcatas.

v. 380 *Merſis*. Quidam *miſeris*, alii *mœſtis*. Verum τὸ *merſis* magis convenit Diluvii communis exitio.

v. 386 *Pavido rogat ore: pavetque*. Arondelianus *timido rogat ore*. Hinc reſtituendum eſſe opinatur Heinſius:

Detque ſibi veniam, timido rogat ore, paventi &c.

Gronovius autem, admiſſa lectione noſtra, pro *pavetque* legit *cavetque*.

v. 395 *Titania*. Quia Pyrrhæ pater Epimetheus Titanis nepos fuit, ipſa quoque dicitur *Titania*.

v. 426 *Modo cœpta &c*. Non hic ſecum concordant Interpretes. Eruditus quidam ex illis emendandum autumat *modo cœpta per ipſum Vertendi ſpatium*; & ait τὸ *vertere* pro *arare* ſimpliciter ſumendum eſſe; cujus opinioni ſubſcribimus.

v. 428 *Trunca ... numeris*. Ideſt, nondum numeris omnibus abſoluta; proptereaque perperam nonnulli legunt *humeris*

v. 433. *Diſcors concordia*. Hoc proprie de elementis dicitur Sic Manilius lib. I, v. 141:

Frigida ne calidis deſint, aut humida ſiccis,
Spiritus aut ſolidis; ſitque hæc diſcordia concors.

v. 435. *Almoque*. Appoſite; *almum* enim eſt quodcumque alit & auget. Ita *alma ubera* apud Statium, *alma tellus*, & ſimilia.

v. 449 *Æſculeæ ... frondis*. Quatuor Codices, & margo Gryphii habent *Herculeæ*; quam lectionem tuentur clariſſimi Interpretes. Burmannus attamen legit *æſculeæ*, quod æſculus eſſet in honore ſummo inter arbores glandiferas primis mortalibus. At natâ deinceps lauro, victores in hiſce ludis, teſte Luciano, eâdem coronabantur.

v. 460 *Tumidum*. Non jam elatum ſuperbia interpreteris, ſed tumidum veneno. Ita lib. III, v. 33:

.... *Corpus tumet omne veneno*.

v. 493 *Forte*. Alii *ſæpe*. Heinſius *nocte*; cui Burmannus adhæret. Namque iter noctu cum facibus fieri ſolebat. Ita Faſt. lib. IV, v. 167:

Semiustamque facem vigilata nocte viator
Ponet.

v. 528 *Vibrabant*. Elegantior videtur esse Palatini Codicis lectio *sinuabant*, ut infra lib. II, v. 875:

...... Tremulæ sinuantur flamine vestes.

v. 532 *Admisso... passu*. Idest, cursu citato.

v. 536 *Stringit vestigia*. Adeo prope currit, ut videatur illum extento rostro posse deprehendere.

v. 546. *Qua nimium &c.* Duos hosce versus minime Ovidianos essecenset Heinsius, proptereaque expungendos, cum ne in Gronoviano quidem reperiantur. *Inepte enim oratio*, inquit ille, *vix invocato patre ad Tellurem convertitur.*

v. 560 *Ducibus Latiis*. Apud Romanos non poetæ tantum, sed illi quoque lauro coronabantur, quibus triumphi pompa decerneretur; & per mediam Urbem ad Capitolium usque provecti Jovi Capitolino taurum immolare solebant.

v. 562 *Postibus &c.* Quidam colligunt arborem utramque, laurum scilicet & quercum, fuisse plantatam ante Palatium. Alii autem de coronis interpretantur ad Palatii fores suspensis. Posteriori sententiæ favet Valer. lib. II, cap. 3; & Noster etiam in Tristibus, ubi dicit:

Cur tamen appositâ velatur janua lauro?
Cingit & augustas arbor opaca domus? &c.

v. 573. *Impluit*. Alii aliter legunt. Optimæ notæ Codices allatæ lectioni suffragantur, & verbum *impluo* active usurpari confirmant.

v. 580 *Apidanusque senex*. In vetustis Codicibus plerisque legitur *Eridanusque senex*; at inepte, cum *Eridanus* sit Galliæ Cisalpinæ fluvius, alio nomine Padus, & cum Poeta populares fluvios Thessalicosque ad Peneum convenisse proposuerit. Est etiam *Eridanus* Atticæ fluvius, juxta Pausaniam. At ne ille quidem popularis est Peneo. Admittatur igitur allata lectio, quam tuetur Lucanus etiam lib. VI, v. 372:

. . . . It gurgite vasto
Apidanus, numquamque celer, nisi mixtus Enipeo.

v. 598 *Lyrcæa*. Legitur & *Lycea*, & *Lyncea*. Reponendum tamen est *Lyrcæa*; Inachus enim fluvius, ut ait Strabo, juxta Lernam labitur, qui oritur ex Lyrcæo; de quo Statius Thebad. lib. IV, v. 711:

Aret Lerna nocens, aret Lyrcæus, & ingens
Inachus.

v. 606 *Jam nosset*. Magis arridet Heinsio *bene nosset*.

Digitized by Google

v. 617 *Addicere*. De iis proprie dicitur *addicere*, quæ in servitutem alicui adjudicantur. Nonnulli legunt *abdicere*, vel *abducere*.

v. 626 *Suis vicibus*. Locutione desumta a re castrensi, ubi milites vicibus stationes, excubias, & alia munera militaria obire solent.

v. 631 *Indigno*. Idest, nil tale merenti.

v. 639 *Ad ripas*. Editiones nonnullæ, & scripti complures *ad patrias*; verum subsequens *ubi* magis voci *ripas*, quam *patrias* convenit, ut Ciofano videtur.

v. 647 *Sequantur*. Elegantius & rectius, quam *supersint*; quod similibus locis pluribus ex aurea Latinitate petitis probari facile posset.

v. 654 *Tu non &c.* Legunt alii *tu non inventa reperta es. Luctus eras levior*; & differentiam afferunt inter *invenire* & *reperire*. *Invenimus* enim quærentes, inquiunt, *reperimus* casu. At inepta hujusmodi differentia videtur Heinsio; qui admissam a nobis lectionem recte substituendam putat, & interpretatur ita: *Tu cum nondum inventa esses*, Luctus eras levior, *quam nunc es inventa*. Vir autem summus Gerardus Vossius Instit. Orator. lib. IV, cap. 12 ait: *Reperi filiam forma vaccæ indutam; eoque filiam reperi, & non reperi*.

v. 656 *Prodis*. Eleganter etiam in quibusdam *ducis*.

v. 664 *Submovet*. Idest, Io natam patri *mœrenti*; proptereaque perperam legunt alii vel *mœrentem*, vel *dicentem*. In nonnullis *dicenti*, vel *miranti*.

v. 668 *Phoronidos*. Io dicitur *Phoronis* a fratre Phoroneo.

v. 670 *Pleias*. Nempe Maja, una ex septem Plejadibus, Atlantis filia ex Plejone Nympha. In cœlum omnes translatæ, & ante genua Tauri collocatæ finguntur; atque ortu ipsæ suo, & occasu pluviam plerumque ferunt, & tempestatem.

v. 671 *Alas*. Quæ alibi *talaria*, sive alata calceamenta, vocantur. De officio virgæ vide Virg. lib. IV, v. 242.

v. 677 *Abductas*. Apposite prorsus, utut alii legant *adductas*. Significat enim Auctor, Mercurium, dum venit ad Argum, abduxisse ex vicinis agris sive abegisse capellas.

v. 683 *Detinuit*. Hoc loco τὸ *detinere* perinde sonat, ac *fallere*. Ita Noster lib. IV ex Ponto, Ep. X, v. 67:

. . . . . *Detinui tempus, curasque fefelli*.

Burmannus attamen aliter arbitratur; & legere mallet *di-*

minuit, secutus Urbinatem Codicem, in quo *demuit* pro *diminuit*, scripta per compendium voce, reperitur.

v. 689 *Sub montibus*. Perperam nonnulli legunt *in montibus*; probatque Burmannus locis similibus bene multis allatam Heinsiani Codicis lectionem verissimam esse.

v. 695 *Deam*. Dianam; quæ peculiari quodam epitheto a Poetis *Ortygia* dicitur, quod in Insula Delo nata est. Delon autem *Ortygiæ* quoque nomine adpellatam novimus, quod in ea maxima fuerit coturnicum copia; ὄρτυξ enim *coturnicem* significat.

v. 700 *Talia verba refert*. Ita Heinsius: *Quæ hic sequebantur*, Tibi nubere, Nympha, volentis Votis cede Dei, *ejicienda esse, quod minime sint Latina, & præcipuam hujus narrationis venustatem subvertant, jam alii monuere. Quibus nos subscribimus, fidem & auctoritatem optimorum Codicum secuti. Pro* plura referre *etiam* verba *reposuimus ex iisdem Libris. Malim præterea* referri, *si per scripta exemplaria liceat*.

v. 710 *Concilium*. Pro quacumque copulatione & conjunctione sæpe sumitur. Sensus igitur est: Hoc pacto tibi ero conjunctus. Alii aliter legunt.

v. 722 *Volucrisque suæ*. Pavonis. *Saturnia*. Juno, Saturni filia.

v. 729 *Positisque*. Editi & Scripti nonnulli *positis*.

v. 737 *Stygias ... paludes*. Stygem Superi tanta in religione habuerunt, ut per eam jurare soliti essent, & nefas ducerent quidquam eorum, quæ per Stygem jurassent, non observare. Virgilius de palude Stygia Æn. lib. VI, v. 324:

Dii cujus jurare timent, & fallere numen.

v. 747 *Linigera ... turba*. Quia Sacerdotes ejus lineis vestibus induti sacra faciebant.

v. 748 *Huic*. Alii *Hinc*. Sed recte *Huic*; idest, Ab hac &c.

v. 749 *Juncta &c.* Io & Epaphus Isidis & Apidis nomine, juxta Herodotum, ab Ægyptiis conjunctim colebantur. *Apis*, inquit autem, *Græca lingua est Epaphus*.

v. 759 *Referri*. Idest, ipsi Epapho hæc eadem convicia contra objici, sive in ipsum converti. Invenitur etiam & *refelli*, & *repelli*; quæ sane voces a librariis sæpissime confunduntur.

v. 763 *Meropis*. Clymenes mariti.

v. 778 *Æthiopas ... Indos*. Populos sibi invicem conterminos; quos Poeta sub ignibus sidereis positos esse dicit, idest *proximos æstivo circulo*, ut scripsit Hyginus.

Digitized by Google

IN LIBRUM II.

v. 3 *Tenebat*. Alii *tegebat*.

v. 9 *Ambiguum*. In varias namque formas convertebatur. Vide Noſtrum lib. VIII, v. 732.

v. 10 *Ægaona*. Eumdem ac Briareum, gigantem immenſæ magnitudinis, victum a Jove, & a Neptuno religatum ad ſcopulum quemdam in una ex Inſulis Ægæi maris.

v. 18 Signaque. Orbis nempe ſigniferi, quem Græci vocant *Zodiacum*. De duodecim Signis illis vide Manil. lib. I, v. 263. Nomina vero notis illis duobus verſibus comprehenduntur:

Sunt Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,
Libraque, Scorpius, Arcitenens, Caper, Amphora, Piſces.

v. 23 *Lumina*. Francof. *Numina*; forte recte; Numen enim videre nefas mortali.

v. 51 *Vox mea facta tuâ eſt*. Alii fortaſſe rectius *Vox tua facta meâ eſt*. Mea ſcilicet promiſſione audax & temerarius evaſiſti.

v. 63 *Recentes*. Alacres, & integris viribus. Livius lib. XXXVIII: *Recentibus equis Romani feſſos ſequebantur*.

v. 70 *Adde, quod &c.* In hac tota pulcherrima deſcriptione confundit Auctor motum Solis annuum cum diurno; & univerſum cœli ſyſtema, ſecundum etiam ſuorum temporum opinionem, accipit præpoſtere: quod neminem Interpretum (quos ego quidem viderim) animadvertiſſe valde miror. Popoſcerat nimirum Phaeton in diem jus alipedum & moderamen equorum. Agitur hîc igitur de diurno Solis motu, qui fit ab Oriente in Occidentem per Circulos Æquatori paralellos, ut ajunt Mathematici. Quin univerſa Solis oratio motum & curſum indicat ab Aurora ad occiduum Mare. Ergo perperam ait: *Nec tibi directos placeat via quinque per arcus*; ſed pergendum tibi eſt per Eclipticam, & horrida animalium Signa percurrenda. Per Eclipticam enim Sol ab Occaſu in Ortum progreditur annuo temporis intervallo, propteteaque lente admodum diebus ſingulis, habita ratione ſenſuum. Præterea dum ait *Nitor in adverſum &c.*, contrarium revolutioni diurnæ motum ſignificat. Ac proinde motum Solis annuum cum diurno confundit; aſſe-

ritque Solem pergere ab Oriente in Occidentem per Eclipticam, idque uno die: quod est prima Elementa Veteris Astronomiæ penitus ignorare. Interpretes porro si quid in hac re viderunt, id unum est, poni ab Ovidio Signa quædam in Zodiaco, quæ sunt extra Zodiacum; idque ajunt per poeticam licentiam factum esse, ac præterea nihil suspicantur. Quid igitur censendum est? Ignoravisse revera Nostrum, cum hæc scriberet, Astronomici systematis ordinem? Haud equidem ausim dicere. Finxerit ille potius Solem Phaetonti filio, eidemque Astronomiæ legum prorsus ignaro, ob oculos vera simul ac falsa eaque summopere exaggerata pericula posuisse, ut illum insano tandem proposito deterreret.

v. 81 *Hæmoniorque arcus*. Arcitenens sive Sagittarius intelligitur, qui dicitur a quibusdam fuisse Chiron Centaurus, natus Thessaliæ, quæ & *Hæmonia* dicitur.

v. 109 *Chrysolithi*. Lapides aureo nitore translucentes: a χρύσος, aurum, & λίθος, lapis. Propert. lib. II, v. 44:

Quosque dedit flavo lumine Chrysolithos.

v. 116 *At pater*. Alii aliter legunt. Heinsius vero legendum autumat *Ut pariter*; cujus opinionem libenter sequimur.

v. 126 *Hîc*. In hac saltem re. In quibusdam *bis*.

v. 128 *Volentes*. Alii *volantes*; et magis quidem apposite. Utraque tamen lectio suos habet patronos, quorum unusquisque suam similibus aureorum Scriptorum locis tueantur.

v. 130 *Sectus &c.* Nempe Zodiacus; quem totum, utriusque Zonæ temperatæ limitibus circumscriptum, Sol annua conversione percurrit.

v. 132 *Effugito*. Alii legunt *Effugit*, & ad Zodiacum referunt.

v. 138 *Anguem*. Illum videlicet, cujus in cœlum translati locus est ad Septemtriones, inter duas Arctos, quas sinuosis flexibus complectitur.

v. 139 *Pressam aram*. Cœleste Signum ad Australem plagam situm prope circulum Antarcticum. Fabulantur esse illam aram, in qua sacra fecerunt Dii, & societatem sanxerunt contra Titanas cœlo bellum inferentes, exstructamque esse a Cyclopibus.

v. 156 *Nepotis*. Hujus namque mater Clymene Oceani filia fuit & Tethyos.

v. 165 *Onere adsueto*. Alii legunt *insueto*, & ad Phaetontem referunt; at elegantius *onere adsueto vacuos* dixeris, ipsiusque Solis onus intellexeris. Sic Senec. Hippol. 140:

. . . . *Talis per auras, non suum*
Agnoscens onus, Phaetonta currus devio excussit polo.

v. 172 *Vetito ... æquore*. Cur æquore tingui vetarentur, ex Fabula Calistûs & Arcadis intelliges, quam proximo libro late fusam reperies. Hîc vero anachronismus, sive temporis anticipatio, reperitur; quod quidem Poetis familiare est.

v. 176 *Boote*. Vide Notam in v. 55 Art. Amat. Lib. II. *Tardus* vero dicitur, quod adeo cardini junctus est, ut intuentium oculis in iisdem usque vestigiis insistere videatur.

v. 184 *Meropis*. Hujus nempe filius, non jam Solis.

v. 186 *Votisque*. Plurimi Codices *ventisque*; nec id quidem inepte. At Heinsii tamen lectio præferenda.

v. 196 *Scorpios*. Cœleste Signum Libram inter & Sagittarium, quod olim duorum Signorum locum occupare dicebatur, suum corpore, Libræ vero suis Chelis, sive brachiis. Hinc nonnulli Veterum Scorpion & Libram unum idemque Signum judicabant; Chelæ namque Scorpii Libram faciunt.

v. 219 *Virgineusque*. Quia Musis dedicatus fingitur. *Nondum Œagrius*. Cœpit enim *Œagrius* dici, postquam Orpheus, ex œagro Fluvio sive Rege Thraciæ natus, a Bacchis discerptus in ipso fuit.

v. 223 *Ad sacra*. Nempe Bacchi.

v. 239 *Dircen*. Lyci Bœotiæ Regis conjugem, quæ in fontem sui nominis conversa fuerat, ut narrat Hygin. Fab. VII, & VIII.

v. 240 *Amymonem*. Vide Serv. ad Virg. IV Æn. v. 377. *Ephyre*. Corinthus, ab Ephyre Nympâ sic adpellata.

v. 243 *Teuthranteusque*. A monte, sive urbe, sive Rege Mysiæ Teuthrante.

v. 245 *Arsurusque iterum*. Vulcanus enim in ipsum quondam vim magnam ignis injecerat, arsurum in posterum Phaetontis incendio.

v. 253 *Volucres*. Cygni; quibus Cayster abundare traditur.

v. 281 *Le are*. Idest, tolerabiliorem reddere. Sic bene multis mortis solamen aliquod est, quod cadant a magnis & illustribus viris, ut apud Poetas sæpe reperies. Metam. V, v. 191:

Magna feres tacitas solatia mortis ad umbras
A tanto cecidisse viro.

Digitized by Google

v. 296 *Atlas*. Vide Notam in v. 17 Heroid. Epist. IX.

v. 313 *Expulit*. Plurimi Codices *Exuit*. Gravius tamen eſt & significantius *Expulit*, ut in tribus Vatic. aliisque Manuscript. legitur.

v. 315 *Eripiunt*. Alii *excutiunt*; idque per hypallagen: quæ lectio multo elegantior & aptior videtur. Heinsio.

v. 324 *Spumantia*. Juxta primum Mediceum; ut de Solis equis intelligatur. Ideoque lectio exhibens *fumantia* rejicienda, præcipue cum versu quoque proximo reperiatur.

v. 329 *Nam*. Juxta alios *Jam*, fortaſse rectius.

v. 339 *Fovit*. Gronovianus Codex *sævit*; idest, nudum pectus in desperationem acta unguibus laceravit, Interprete Burmanno.

v. 371 *Amnemque*. Elegantius alii *omnemque*. Ita lib. III, v. 179:

. . . . *Subitisque ululatibus omne*
Implevere nemus.

v. 378 *Injuste missi*. In immeritum Phaetonta.

v. 382 *Deficit Orbem*. Alii *Orbi*, at perperam. Neque enim sensus est, Sol occasu suo Orbem sive mundum deserit; sed plane significatur Eclipsis seu defectio Solis, qua facies ejus sive discus obscuratur. Ideoque *deficit orbem* perinde sonat, ac *deficit* κατὰ *orbem*, sive juxta discum; quæ dicendi ratio Græcis communis est, & a Latinis sæpe usurpata.

v. 406 *Sua*. Quia natum ibi Jovem tradidere multi, & Arcades propterea cum Cretensibus de alimentis ejusdem & infantia contendisse.

v. 435 *Saturnia*. Juno, Saturni filia.

v. 441 *Dictynna*. Diana, a δίκτυον, rete; quia retium inventrix fuisse dicitur.

v. 460 *Parrhasis*. Ab oppido Arcadiæ, Parrhasiâ.

v. 465 *Cynthia*. Quod in Cyntho, Deli monte, nata fuerit.

v. 476 *Adversa &c.* Alii aliter. Sensus est, Junonem arripuisse comis Nympham Calisto, cùm ad eam supplex oculos converteret.

v. 495 *Pater*. Lycaon. Idque Poeta dixit, non quod esset Lycaon lupos inter, quos Calisto pertimebat; sed quod ante Diluvium in lupum conversus esset.

v. 524 *Phoronide*. Ione, Inachi filia, sorore Phoronei.

v. 528 *Septem prohibete Triones*. Ursam scilicet, in cœlum prope polum Arcticum a Jove translatam. Quod sidus *Septem-*

Digitized by Google

trionum ſive *Septemtrionis* quoque nomine adpellatur, quod ſeptem Stellis conſtet ſeptem conjunctos boves referentibus. Vide quoque Notam in v. 149 Heroid. Epiſt. XVIII.

ARGUM. FAB. VII. *Coronei filiam*. Perperam; fuit enim hæc Phlegyæ filia. Propcereaque caveas, ne confundas cum Coronide Coronei filia, quæ Fab. ſeq. in cornicem verſa fuiſſe dicitur; & admonet modo corvum, ne alterius Coronidis adulterium ad Apollinem deferat.

v. 538 *Servaturis &c.* Cum Capitolium obſideretur a Gallis, iique noctis ſilentio jam jam occultâ viâ in arcem eſſent evaſuri, hominibus non modo, ſed canibus etiam conſopitis; anſerum clangore, & alarum crepitu excitatus Manlius, facile eos inde deturbare potuit, & rem Romanam ſervare, ut apud Livium lib. V, cap. 45, legitur. Hinc factum eſt, ut in Capitolio publicis ſumtibus anſeres deinceps alerentur.

v. 553 *Erichthonium*. Vide Lactantium de Falſa Religione cap. XVI.

v. 555 *Gemino*. Vel ob longitudinem corporis, vel quod Atticam Ægyptiamque linguam probe calleret, cum idem eſſet Ægyptius.

v. 566. *At puto*, &c. Occurrit tacitæ cuidam objectioni cornix. Poſſet enim corvus dicere: Idcirco fuiſti repulſa, qûia numquam Minervæ grata. Se igitur ita Minervæ placuiſſe dicit, ut ſponte fuerit ab ipſa comes petita.

v. 599 *Cum juvene Hæmonio*. Hunc Iſchyn eſſe dicit Pindari Scholiaſtes, Elati filium; ſed Arcadem eumdem facit, non vero Theſſalum.

v. 617 *Injuſtaque juſta*. Exequias injuſtas, idest quibus injuſte occaſionem ipſe præbuerat.

v. 630 *Gemini*. Superiore corporis parte hominem, inferiore equum referentis. Huic Thetis etiam Achillem filium Muſica & Medicina inſtituendum tradidit.

v. 638 *Ocyroen*, A rapiditate Caici fluminis, in cujus ripis nata fuit, ſic adpellata; ὠκὺς enim *celer* ſignificat, & ῥέω fluo: vel quod fuerit in equam mutata, cui celeritas curſûs proprie convenit; ait enim Poeta v. 675: *Nomen quoque monſtra dedere*.

v. 644 *Animas &c.* Eſculapius, quod Medicinam ampliaverit, in Deorum numerum receptus eſſe fertur, & amplum Epidauri templum habuiſſe. Narrat autem Hygin. Fab. XLIX, Hippolytum ab equis diſcerptum, juſſu Dianæ ab

Esculapio fuisse ad vitam revocatum; ob id factum illum a Jove ictum fulmine interiisse, quod jura Mortis violare ausus esset; at Apollinis patris ope immortalitatem fuisse consecutum. Vide v. 535 & seq. Lib. XV.

v. 646 *Probiberis*. Alii *probibebere*, & fortasse rectius; nam sequitur *fies*, & *novabis*.

v. 651 *Cruciabere &c.* Cum Herculem hospitio suscepisset, & ejus arma tractaret, sagittâ Hydræ Lernææ sanguine imbutâ saucius evasit, & doloris impatiens mortem a Superis precatus est.

v. 654 *Dea*. Vide Notam in v. 3 Heroid. Epist. XII.

v. 676 *Philyreius*. Neptuni namque filius ex Philyra Nympha.

v. 680 *Illud &c.* Admeti Regis amore captus novem annis ejusdem armenta pavit, deposita ad tempus divinitate, & adsumta conditione servili.

v. 717 *Balearica*. Baleares Insulæ duæ in Mari Mediterraneo, quarum incolæ in fundarum usu peritissimi fuisse dicuntur.

v. 755 *Ægida*. Scutum, in quo Medusæ caput erat insculptum.

v. 757 *Lemnicolæ*. Vulcani, Lemnon Insulam incolentis; ex cujus semine natus est Erichthonius.

v. 758 *Et gratamque &c.* Perperam alii legunt:

Ingratamque Deo fore jam, ingratamque sorori.

Vult enim Pallas de Aglauro supplicium sumere. Cum videat ergo futuram & divitem, & gratam sorori ac Deo Aglauron; ut hæc bona prævertat, adit Invidiam, quæ eamdem Virginem inficiat, & infestam Mercurio reddat. Unde factum est, ut a Mercurio plecteretur.

v. 765 *Belli*. Et *bello* reperitur, & *bellis*.

v. 774 *Vultumque &c.* Legunt alii *Vultumque Dea &c.* At vel hæc, vel illa lectio placeat, sensus hic est: Ad vultum duxit suspiria, idest ad aspectum Deæ, sive in conspicienda Dea.

v. 780 *Ingratos*. Quod læti successus hominum molestiam afferant Invidiæ. Alii legunt *ingratis*, eadem penitus significatione.

v. 792 *Cacumina*. Vetustiores *papavera*. Allusio est ad Invidiæ naturam, quæ summa petere solet.

v. 834 *Dictas a Pallade terras*. *Athenas*, Pallas autem Græce dicitur Ἀθήνη.

v. 839 *Quæque &c.* *Periphrasis*, inquit Raphael, *est Phœniciæ, quæ a parte sinistra Septemtrionem versus subjicitur Plejadibus, quarum una est Maja Mercurii mater.*

IN LIBRUM III.

v. 2 *Dictaeaque rura*. Cretensia; a Dicte, Cretæ monte.
v. 19 *Panopesque*. Oppidi Phocidis mediterranei.
v. 24 *Peregrinaeque &c.* Mos erat, ut, qui primum ingrederentur regionem aliquam, ad eamve ex intervallo reverterentur, religiose eam salutarent: idque, quoniam cuique loco suum quemdam Genium præesse arbitrabantur. Sexcentorum exemplorum instar sit illud Virg. Æn. VIII, v. 175:

Sic deinde effatur, frondenti tempora ramo
Implicat, & Geniumque loci, primamque Deorum
Tellurem, Nymphasque, & adhuc ignota precatur
Flumina.

v. 32 *Martius*. Marti sacer, eique loco custos a Marte præpositus.
v. 45 *Geminas &c.* Vide Notam in v. 138 superioris Libri.
v. 73 *Plaga*. Multi *Caussa*; idest, vulnus inflictum a Cadmo.
v. 78 *Exit*. Plurimi *exstat*; rectius quidem & elegantius, quasi emineat collaturus cum hoste.
v. 98 *Spectabere serpens*. Regno pulsus ab Amphione & Zetho ad Illyrios transiit; ubi ipse cum uxore Harmonia in serpentes transmutati sunt, ut fusius describitur lib. IV.
v. 111 *Sic, ubi &c.* Animadvertas velim antiquis illis temporibus claudi scenam post completam Fabulam, aulæo (sive sipario) ex inferiore parte ad superiorem sublato & explicato; aperiri vero, eodem ex superiore ad inferiorem demisso & implicato. Quod nostris temporibus inverso more fieri nemo non novit.
v. 133 *Conjuge*. Harmonia, Martis & Veneris filia.
v. 138 *Nepos*. Actæon, Autonoes filiæ tuæ filius.
v. 147 *Hyantius*. Bœotius juvenis; idest Actæon; Bœoti enim vocabantur olim Hyantes, ab Hyante Rege.
v. 169 *Ismenis*. Fluminis Ismeni filia.
v. 173 *Titania*. Solis, qui *Titan* quoque dicitur, soror Diana.
v. 183 *Qui color &c.* Periphrasis est Iridis.
v. 194 *Vivacis*. Quoad Cervi ætatem sic Ausonius, de hominum ætate loquens:

Hos novies superat vivendo garrula Cornix,
Et quater egreditur Cornicis secula Cervus.

v. 206 *Melampus &c.* De his nominibus canum Vide Hygin. Fab. CLXXXI, & ibi Munkerum.

v. 250 *Sub imagine cervi.* Hanc Fabulam alii ad alia referunt: ad secreta Principum accommodat Cl. Fr. Baconus cap. X, de sapientia Veterum. *Qui*, inquit, *Principibus non admissi, & præter eorum voluntatem secretorum conscii sunt, odium certissimum apud eos consequuntur. Itaque gnari se peti, & occasiones captari, vitam degunt cervorum more, timidam & suspicionibus plenam. Quin & illud accidit, ut a servis & domesticis, in gratiam Principum, accusentur & evertantur. Ubi enim Principis offensio manifesta est, quot servi, tot fere proditores esse solent. Infeliciter sane cessit Poetæ nostro, quod aliquid vidit, quod noxia lumina fecit &c. Trist. lib. II.*

v. 269 *Quod vix mihi contigit uni.* Alii aliter interpretantur; idque, quod & aliæ multæ ex Jove conceperint. Burmannus lectionem Florentini Codicis admitteret, & ita distingueret:

. . . . . . *Et mater, quod vix mihi cnotigit, uno*
De Jove vult fieri.

Cum tot alii sint, ex quibus possit mater fieri, illa non nisi de solo Jove vult fieri; quod mihi vix contigit, paucos quæ ex Jove partus edidi, ut Vulcanum & Heben.

v. 273 *Fulvâ.* Et *furvâ*, & *flavâ*, & *fuscâ* repetias. Quæ omnes lectiones defendi possent.

v. 299 *Nutuque.* Ex melioribus multi *vultuque*, alii *vultumque*, & *vulturque* nonnulli.

v. 303 *Typhœa.* Gigantem immensæ molis, fulmine percussum a Jove, & sub Ætna Siciliæ monte sepultum; de quo vide Metam. Lib. V, v. 347. Lucanus autem, & ante ipsum Virgilius sub Inarime, insula prope litora Campaniæ, sepultum tradidit Æneid. Lib. IX, v. 716:

Inarime Jovis imperiis imposta Typhœo.

v. 309 *Jugalibus.* Sibi in pignus amoris ab Jove conjuge, invito tamen, indultis: vel, quæ pro conjunctione petierat.

v. 314 *Niseides.* Rectius *Nyseides*, ab urbe Nysa; de qua ita Plin. lib. VI, cap. 21: *Necnon & Nysam urbem plerique Indiæ adscribunt, montemque Merum Libero patri sacrum*; μηρὸς enim *femur* significat, & Liber femori Jovis insutus esse dicitur. *Alii tamen* (Plin. idem Lib. IV,

cap. 7.) *alibi natum educatumque tradunt*, *h. e. in Nyſa Arabiæ Ægypto contermina*, *vel Thebis Bœotiæ*.

v. 319 *Vacua*. Quæ videlicet, irâ & zelotypiâ depoſitâ, in gratiam cum Jove redierat; vel, quæ otioſa erat & minus occupata.

v. 331 *Genitiva*. Quam nempe naſcendo ſortitus fuerat.

v. 341 *Fide*. Pro *fidei* ab Aureis Scriptoribus aliquando ponitur.

v. 351 *Jamque ter ad quinos*. Multi *Nam quater ad quinos*; quam lectionem damnat Heinſius.

v. 406 *Rhamnuſia*. Eadem ac Nemeſis, indignationis Dea, quæ ab iis pœnas repetere exiſtimatur, qui arrogantes in alios eſſe ſolent, & immodice ſuperbiunt.

v. 421 *Et dignos &c.* Reperias etiam

Et dignos Baccho digitos, & Apolline crines.

Quæ lectio ab Eruditiſſimis Interpretibus refellitur, & confirmatur allata cum multis aliis & Ovidii & aliorum Poetarum locis, tum etiam hoc Eleg. XIV Amor. Lib. I diſticho:

Formoſæ periere comæ, quas vellet Apollo,
Quas vellet capiti Bacchus ineſſe ſuo.

v. 454 *Unice*. Nonnulli Codices *invide*; quæ lectio magis elegans eſt, ac prorſus arridet Heinſiis.

v. 460 *Nictu*. Oculorum indicio; quod fit vel alterutrum, vel utrumque claudendo.

v. 480 *Summa veſtem deduxit ab ora*. Ut ut aliter legant alii, hic ſenſus eſt: Deductâ veſte ab extremitate ſuperiore, qua prope mentum clauditur, pectus nudavit &c.

v. 486 *Liquefacta rurſus*. Quæ nempe pellucida rurſus evaſerat; Narciſſus enim ſuis lacrimis ante turbaverat.

v. 506 *Sectos &c.* Mos erat, ut propinqui mortuorum tonderent ſibi crines, eorumdemque ſepulcris injicerent. Vide Lib. XIII, v. 427.

v. 520 *Novus*. Nobis adhuc minime notus. Tres vero, quatuorve Bacchi fuiſſe feruntur. At Ovidius, ut etiam Scriptores alii, quæ ab omnibus Bacchis fuere geſta, uni Jovis & Semeles filio frequentiſſime tribuunt.

v. 528 *Liber adeſt*. Quoad Sacra Liberi patris atque Bacchantes, vide Livium Lib. XCIV.

v. 537 *Obſcænique greges*. Simillimi feminis ſtuprati mares, & conſtupratores fanatici, immixti Bacchantibus.

v. 558 *Adſumtum*. Adſcitum ſcilicet & fictum.

v. 564 *Avus*. Cadmus, pater matris ejus Agaves. *Athamas*. Maritus Inûs, Cadmi gener.

v. 576 *Tyrrhena*. Idest, Lydâ; dicitur enim infra: *Patria, Mæonia est*. Tyrrheni vero, sive Tusci, a Lydorum colonia traxerunt originem.

v. 594 *Olenia &c.* Vide Notam in v. 188 Heroid. Epist. XVIII.

v. 595 *Taygeten*. Unam ex Pleiadibus; de quibus ibidem. *Hyadas*. Septem Atlantis filias ex Æthra, Sorores Hyantis. Has Juppiter miseratione motus, cum doloris magnitudine ob interemtum a leone fratrem extabuissent, in sidus convertit, quod & ortu, & occasu suo largos imbres tempestatesque concitat.

v. 597 *Dia &c.* Ad Naxon scilicet, quæ *Dia* quoque dicitur.

v. 663 *Deducunt*. Extendunt videlicet, & explicant. Cum enim vela summis antennis illigentur, recte τὸ *deducere* perinde significat, ac *explicare*.

v. 689 *Vixque meum*. Idest vix animi compotem, & attonitum novitate prodigii.

v. 691 *Accensis aris*. Minus placet Heinsio, & longe magis arridet hæc altera lectio:

Accensusque Deo Baccheia sacra frequento.

v. 693 *Absumere*. Contra Palatinus *assumere*.

v. 702 *Cithæron*. Mons Bœotiæ; ubi Liberi patris sacra celebrantes matres Pentheum discerpserunt.

v. 716 *Cunctæque*. Heinsius legeret *rabidæque*, Schepperus *fremituque*.

v. 719 *Matertera*. Autonoe mater Actæonis.

v. 723 *Non habet &c.* Urbin. Langerm. & unus Mediceus ex optimis ante hæc inserunt versum,

Ille etiam vellet cum brachia tendere matri.

Quem & Editiones nonnullæ agnoscunt, & pro genuino commendat Vivianus. Ego temere admittendum non puto. *Ita Heinsius.*

v. 733 *Ismenides*. Nempe Bacchantes, ab Ismeno Bœotiæ fluvio sic adpellatæ.

IN LIBRUM IV.

v. 1 *Minyeias*. In Argumento *Minei filia* pro *Minyæ* perperam adpellatur; & admissæ lectionis vestigia in vetustioribus membranis adparere affirmat Heinsius. *Orgia*. Fe-

sta in ejusdem honorem tertio quoque anno celebrari solita. Instituta sunt, cum ex India victor rediisset, & adpellata *Trieterica* a triennio, quo peregrinatus est. *Orgia* vero fuere dicta ἀπὸ τῆς ὀργῆς, h. e. a furore, quem simulabant Bacchæ ululatibus ipsæ suis, discursu per saltus &c.

v. 12 *Ignigenam*. Græcis πυριγενὴς dicitur; quod vites optime proveniant in regione κατακεκαυμένῃ, h. e. aridâ & apricâ, juxta Strab. lib. XIII, p. 628. Alii *Indigenam*; Bacchus enim Thebanus. *Bimatrem*. Nam Juppiter quoad Bacchum functus est alterius vice matris. Aliis Bacchi nominibus evolvendis supersedemus, ne prolixiores, quam par est, quibusdam minus eruditione cupidis videamur.

v. 17 *Juventas*. Proprie juventutis Dea est, quæ Græcis *Hebe*; & a Poetis sæpe pro juventute ponitur.

v. 22 *Bipenniferumque Lycurgum*. Thraciæ Regem; qui, cum Thracas immoderato vino deditos conspiceret, vites omnes toto regno jussit excidi; & ipse inter cædendum in crus sibi securim impegisse dicitur. Alii aliter Bacchum de Lycurgo pœnam sumsisse ferunt.

v. 26 *Senex*. Silenus, Bacchi nutricius & pædagogus.

v. 30 *Longoque foramine*. Serie nempe longa foraminum.

v. 33 *Minervâ*. Metonymice, pro ministeriis videlicet illis femineis, quibus præesse dicitur Minerva.

v. 45 *Derceti*. Vide Hygin. Fab. CCXXIII.

v. 47 *Illius Filia*. Semiramis, a columbis educata, & in columbam versa; vel quæ sub columbæ specie colebatur a Syris, altera ab uxore Nini.

v. 49 *Nais*. Nomen commune multis. Hæc autem Nympha quædam fuisse dicitur, quæ protervos quosdam juvenes, se clamoribus infestantes, in muros pisces transformaverit.

v. 58 *Semiramis*. De qua modo diximus v. 47.

v. 95 *Dicta*. Pactâ scilicet, vel constitutâ.

v. 137 *Remorata*. Schepperus legit *revocata*; h. e. in semetipsam ab illa consternatione rediens.

v. 138 *Claro*. Ita vehemente, ut procul possit audiri. Vox eadem eodem penitus sensu v. 624 Lib. II.

v. 143 *Carissime*. Lectio longe elegantior, & vividius amantis gementisque feminæ teneros affectus exhibens, quam vulgaris illa, *carissima Thisbe*.

v. 168 *Leuconoe*. Perperam alii *Leucothoe* sive *Leucothee*, haud animadvertentes Leuconoen & Leucotheen duas esse puellas; quarum prima, una scilicet ex Minyeiadibus Bac-

Digitized by Google

chi sacra contemnentibus, narrat Solis amorem cum altera, ejusdemque in virgam turream transformationem.

v. 173 *Junonigenæ*. Vulcano, Junonis filio.

v. 185 *Lemnius*. Vulcanus; quod in Insula Lemni coleretur.

v. 199 *Brumales porrigis horas*. Hiemales scilicet horas in longum protendis, proptereaque dies longiores efficis.

v. 202 *Nec, tibi &c.* Nec palles ob interpositum interjectumque Lunæ, h. e. quod patiaris Eclipsim.

v. 205 *Ææa &c.* Nympha Perse, sive Perseis. Circe vero *Ææa* dicitur ab Ææa insula, ubi diu habitasse fertur.

v. 235 *Pellicis*. H. e. in pellicem.

v. 239. *Defodit &c.* Supplicium sollemne temeratæ virginitatis, quo Romanos etiam in virgines Vestales animadvertisse novimus.

v. 253 *Delicuit*. Quod a *deliquesco*; h. e. liquefactum est.

v. 260 *Nympharum impatiens*. Idest, earum consuetudinem perosa. *Sub Jove*. Nempe sub dio; quo sensu Hor. Od. I, Lib. I:

> . . . . *Manet sub Jove frigido*
> *Venator teneræ conjugis immemor.*

v. 277 *Daphnidis*. Quem Nympha Thalia ingenti amore deperiit. Ejus mortem longo carmine deflet Theocritus. Ab aliis tamen aliter narratur Fabula.

v. 281 *Nunc Adamas*. Celmis in adamanta mutatus a Jove, quod, cum fuisset unus ex nutriciis ejus adhuc infantis in Creta, eumdem vulgavit esse mortalem.

v. 283 *Crocon*. Puellæ Smilacis amatorem, in flores cum ipsa conversum, quod frui votis minime possent. Alii aliter.

v. 311 *Cytoriaco*. A Cytoro monte, buxis abundante; ex quo ligno pulchri pectines conficiuntur.

v. 333 *Æra auxiliaria*. Alias *æra Temesæa* vocantur. Temese autem Brutiorum fuit urbs, ære flando & perficiendo celebris, quæ juxta Fabulas Lunæ labores minuere credebatur. Vide Lib. VII, v. 207.

v. 366 *Utque &c.* Scopulo in mare porrecto ita polypus hæret, ut tergo sursum, & ventre flagellisque suis sive brachiis crinibusve spectet deorsum. Quæ flagella quidem sive brachia sursum contrahit, nullâ se eidem offerente prædâ; oblatâ vero, eadem demittit, hostemque deprensum continet, & ex omni parte circumplectitur.

v. 375 *Conducta*. Idest, conjunctâ. Alii aliter legunt.

v. 384 *Amborum &c.* Hermaphroditus enim est ab Ἑρμῆς, Mercurius, & Ἀφροδίτη, Venus.

v. 417

v. 417 *Matertera*. Ino soror Semeles, Agaves item, & Autonoes. Semele autem fulmine perierat; Agave Pentheum filium in furorem versa propriis manibus dilaceraverat, & sceleris immanitate perterrita longe profugerat; Autonoe tandem Actæonem filium a canibus, sub specie cervi petitum, discerptumque defleverat.

v. 456 *Tityos*. Ab Apolline sagittis confossus, quod Latonam matrem ejus de stupro interpellavisset; & ab eodem apud Inferos hujusmodi tormentis addictus.

v. 457 *Tantale*. Qui in aqua mento tenus stare dicitur, semperque sitire, cumque haustum vult sumere, aqua recedente frustrari; itemque poma supra caput habere pendentia, eaque, cum vult decerpere, tollentibus se ramis, aufugere. Huic autem supplicio obnoxius esse fingitur, vel quod ad epulum Deorum admissus Jovis consilia sibi concredita hominibus revelaverit, vel quod eorum divinitatem exploraturus eisdem filium Pelopem membris discerptum mandendum apposuerit.

v. 459 *Sisyphe*. Cum Isthmum Corinthi occupavisset, & latrociniis Atticam infestaret, quoscumque capere poterat, ingentis saxi pondere oppressos interficiebat. Fuit interfectus a Theseo; & apud Inferos ea pœna damnatus, ut ingens saxum in montis verticem humeris deferat, quo cum pervenerit, deorsum volvat, rursusque repetat.

v. 460 *Ixion*. Ab Jove fulmine detrusus ad Inferos, quod gloriaretur se cum Regina Deorum rem habuisse; atque ibi rotæ volubili anguibus adligatus.

v. 462 *Belides*. Vide Notam in v. 1 Heroid. Epist. XIV.

v. 465 *E fratribus*. Sisyphus & Athamas eumdem habuere patrem, Æolum scilicet Thessaliæ Regem.

v. 470 *Sorores*. Furiæ.

v. 479 *Thaumantias*. Cic. lib. III de Nat. Deor. cap. 20: *Ob eam caussam, quia speciem habeat admirabilem, Thaumante dicitur esse nata*. A θαυμάζω miror, sive θαῦμα miraculum.

v. 486 *Acernas*. Heinsius duobus Codicibus fretus mavult *eburnas*; quod magis regiæ dignitati conveniant.

v. 500 *Echidnæ*. Lernææ scilicet Hydræ, quæ ab Hercule fuerat interfecta.

v. 504 *Cicutâ*. Non jam pro veneno; sed pro venenifera cannâ sumitur, qua uteretur Tisiphone ad ea pharmaca commiscenda.

v. 530 *Neptis*. Hujus namque mater Harmonia Veneris & Martis filia fuit.

Digitized by Google

v. 537 *Grajumque ... nomen*. Α᾽φροδίτη; ἀφρὸς enim *spumam* significat.

v. 541 *Leucotheeque &c.* Vide Notam in v. 159 Heroid. Epist. XVIII.

v. 546 *In pellice*. In Semele, cujus filium Bacchum ex pellicatu conceptum Ino matertera, contemtâ Junone, coluerat.

v. 597 *At illos Lubrica &c.* Alii aliter legunt. Nos lectionem hanc sequimur cum Heinsio, atque ita interpretamur: Dracones cristati colla lubrica, h. e. supra lubrica colla cristas erigentes, illos (nimirum comites) permulcent.

v. 604 *Nepos*. Bacchus.

v. 606. *Abantiades*. Abantis filius. At infra v. 672 *Abantiadis* nomine Perseus pronepos Abantis intelligitur.

v. 609 *Neque enim* Alii legunt *sed nec*. Hic vero a Baccho ad Persea gradum facit Auctor, connectensque simul utriusque fabulam, ab Acrisio repulsos fuisse memorat.

v. 610 *Quem pluvio &c.* Vide Notam in v. 27 Eleg. XIX Amor. lib. II.

v. 614 *Viperei ... monstri*. Medusæ; quam adspicientes in lapides vertebantur. Perseus tamen illam de medio sustulit, Mercurii talaribus acceptis & ense falcato, itemque Palladis scuto, cujus ære repercussam effigiem ejus impune videret.

v. 631 *Japetionides*. De Atlante hæc scitu digna prodidit, & collegit Isidorus lib. XIV, cap. 8: *Atlas Promethei frater fuit, & Rex Africæ; a quo Astrologiæ artem primum dicunt excogitatam: ideoque dictus est sustinuisse cœlum. Ob eruditionem igitur ejus disciplinæ, & scientiam cœli nomen ejus montis Africæ derivatum est, qui nunc Atlas cognominatur: qui propter altitudinem suam, quasi cœli machinam, atque astra sustentare videtur*.

v. 662 *Hippotades*. Æolus, Hippotæ nepos; nam Æolus Jovis fuit filius ex Acesta Hippotæ Trojani filia. *Æterno*. Heinsius scribendum censet *terreno*, h. e. subterraneo; neque enim intelligit, quomodo *æternus* dici possit ille carcer, ex quo venti frequenter emittantur. Quid si τὸ *æterno* interpreteris ita, ut significet firmissimum carcerem & perpetuo duraturum?

v. 669 *Materna ... lingua*. Vide Notam in v. 35 Heroid. Epist. XV.

v. 670 *Ammon*. Cognomen Jovis, qui in desertis Libyæ sub Arietis forma colebatur; ab ἄμμος, arena; quod ejus tem-

plum in arenis situm eſſet. Ad ejus Oraculum undique populi conſulendi cauſſa confluebant; cujus reſponſa ſemper ambigua erant, & in utramque partem intelligi poterant.

v. 688 *Bellua*. De qua vide Plinium lib. IX, cap. 5.

v. 708 *Balearica*. Vide Notam in v. 727 lib. II.

v. 719 *Inachides*. Argivus eſt enim Perſeus; & Argivi adpellabantur *Inachidæ* ab Inacho Fluvio, qui Argos oppidum præterfluit.

v. 742 *Phorcynidos*. Phorcyos, ſive Phorci filiæ.

v. 749 *Nunc quoque &c.* Sic etiam Lib. XV, v. 416:

Sic & curalium, quo primum contigit auras
Tempore, dureſcit: mollis fuit herba ſub undis.

v. 757 *Indotata*. Sine regno, quod promiſerant Perſeo v. 705 Andromedæ parentes, juxta Conſtantium atque Farnabium. Alii tamen aliter interpretantur. Quid ſi dixeris rapuiſſe Perſeum Andromedam *indotatam*, h. e. quin ullam conferret ipſe dotem ejuſdem Andromedæ parentibus? Scimus enim priſcis illis temporibus maritum futuræ conjugis parentibus dotem conferre ſolitum. Proptereaque τὸ *indotata*, cum Æthiopiæ Regnum Perſeo revera ceſſerit, juxta noſtram conſuetudinem *vel maxime dotata* ſignificat.

v. 759 *Lotique*. Ex diverſis Codicibus lectio multiplex eruitur. Hanc omnibus anteponit Heinſius, eruditiſſimum Gronovium ſecutus. *Loti* namque nomine tibia ex arbore *loto* confecta ſignificatur. Ita Noſter Remed. Amor. v. 753:

Enervant animos cithara, lotoſque, lyræque.

v. 766 *Quærenti &c.* Alii aliter. Heinſius, omiſſo verſu, legit ita:

Poſtquam epulis functos generoſi munere Bacchi
Diffudere animos, quærenti protinus unus
N*arrat Abantiadæ cultuſque habituſque locorum.*

Vel,

. . . . *Cultuſque habituſque locorum*
Quærit Abantiades; quærenti prodidit unus.
Quæ ſimul &c.

v. 771 *Agenorides*. Ab Agenore namque Danaus Perſei proavus oriebatur.

v. 784 *Penniſque &c.* Pegaſus alatus equus, & Chryſaor enſem aureum manu tenens, ex reciſo Meduſæ capite exſiliiſſe finguntur. Hyginus rem narrat aliter Fab. CLI.

v. 790 *Sororum*. Quoad earum numerum & nomina variant Mythologi.

IN LIBRUM V.

v. 40 *Palpitat*. Alii *Calcitrat*; quæ sane lectio vividiorem imaginem exhibet.

v. 46 *Fratrem*. Perseum; Pallas enim ex Jovis cerebro nata fingitur: ex Jove quoque & Danae Perseus.

v. 53 *Crinale*. Crinalis scilicet acus, vel instrumentum, quo comti crines capiti adfiguntur, sive discriminantur.

v. 69 *Harpen*. Falcatum ensem, quem dederat illi Mercurius.

v. 74 *Syenites*. Ab urbe *Syene*, prope Nilum sita.

v. 118 *Casu*. Non pro *forte*, sed pro *lapsu* dictum est.

v. 125 *Marmarida*. Vel a patre *Marmaro*, vel potius a gente Marmaridum, cujus & Plinius meminit lib. V, cap. 6, & Strabo lib. XVII.

v. 131 *Tollebat*. Messes *tollere* perinde sonat, ac maturas ex agris transferre, & cogere sive condere in horreis. Propterea que minime corrigendum erat, eleganti sane lectione, *cogebat*.

v. 146 *Æthion*. Rectius *Ethion*; ἠθῖος enim *divinus* interpretatur.

v. 179 *Ab hoste*. A capite nempe Medusæ.

v. 195 *Crinibus*. Perperam alii *viribus*. Namque Medusæ crines, sive angues crinibus ejus intorti, homines in saxa vertebant.

v. 199 *Silex* Pars maxima Codicum *silet*.

v. 215 *Obliquaque*. Scripti nonnulli *oblitaque* exhibent, & *abductaque*: verum τὸ *obliqua* idem est, ac post tergum connexa: qui supplicum habitus est in Oriente. Ammian. lib. XVIII, cap. 9: *Manus post terga connectens, quod apud Assyrios supplicis indicat formam, Ignosce mihi, inquit*.

v. 235 *Obnoxia*. Idest, demissa & speciem precantis exhibens.

v. 237 *Immeritæ*. Ita Scripta Naugerii, qui Danaem spectat. Rectior tamen est Regii lectio *Immeriti ... parentis*, h. e. Acrisii Danaes patris, avique sui; utcumque male de se meritus esset, quem inclusum arcâ cum matre maris undis exposuerat.

v. 248 *Parcite luminibus*. Idest, ut supra v. 179.

. . . . *Vultus avertite vestros,*
Si quis amicus adest.

v. 254 *Virgineum.* Propter Musarum domicilium.

v. 257 *Medusæi . . . præpetis.* Pegasi nimirum, ex sanguine interemtæ Medusæ geniti. Hic in Helicone, saxum ungulâ feriens, fontem aperuit; qui ex eo Hippocrene, h. e. fons equinus est adpellatus, Musisque sacer fuisse dicitur.

v. 268 *Mnemonidas.* Per syncopen pro *Mnemosynidas*, h. e. Mnemosynes Nymphæ filias. Alii aliter legunt; & lectionis unusquisque suæ rationem aliquam reddere nituntur, etymologiam nominis inquirentes. Allata lectio firmatur & ab optimo Florentino S. Marci, & Anthologiæ lib. I, cap. VIII, Ep. I; ubi Musæ Μνήμης sive Μνημοσύνης θυγατέρες adpellantur, h. e. Filiæ Mnemosynes. Phædrus etiam in Prologo lib. III de jugo Pierio sic ait:

In quo tonanti Sancta Mnemosyne Jovi
Fecunda novies, artium peperit choros.

v. 281 *Grave sidus.* Ventum scilicet, sive procellam; quod a quorumdam siderum ortu & occasu concitentur, ut de Hyadibus diximus alias.

v. 304 *Lucinam.* Deam partuum præsidem, eamdem ac Lunam; quæ ideo cum partubus rationem habere creditur, quia certis ii Lunæ cursibus maturescunt. Juxta Nostrum autem est ipsa Juno, quæ *Lucina* dicitur vel a *luco*, qui Romæ fuit Junoni Lucinæ sacer, vel a *luce*, quod ea sit lucis auctor. Sic Fast. II, v. 449:

Gratia Lucinæ: dedit hæc tibi nomina lucus:
Aut quia principium tu, Dea, lucis habes.

v. 310 *Thespiades.* A Thespiis, oppido Bœotiæ, sic adpellatæ.

v. 313 *Emathiis.* Macedonicis; nam Macedonia dicitur Emathia.

v. 331. *Ibidis.* Avis Ægyptiæ, serpentibus vesci solitæ. Alii Mercurium in canem versum fuisse ferunt. Hinc *latrator Anubis* apud Virg. lib. VIII, v. 698; & Servius exponit: *Quia capite canino pingitur, hunc volunt esse Mercurium, ideo quia nihil est cane sagacius.*

v. 338 *Immissos.* Codices valde variant. *Immissos* vero capillos pro *longis* interpreteris. Sic apud Virg. Æn. III, v. 593: *Immissaque barba.*

v. 343 *Cereris* &c. Longe elegantius, quam *Cereris sunt* &c. Eadem habetur dicendi ratio lib. IX, v. 32: *Omnia debemur vobis*; & frequenter alibi.

Digitized by Google

v. 347 *Trinacris*. Sicilia; a tribus ejusdem Promontoriis. Ita Noster lib. IV Fast. v. 419:

Terra tribus scopulis vastum procurrit in æquor
Trinacris, a positu nomen adepta loci.

v. 368 *Novissima*. Idest, ultlma; nam cum Juppiter, Neptunus, & Pluto regnum divisuri rem sorti commisissent, exiit sors prima Jovis, Neptuni secunda, tertia Plutonis, ut narrat Homer. Iliad XV.

v. 375 *Quæ jam patientia nostra est*. Quasi diceret, patientia nostra facit, ut in cœlo quoque spernamur. Utut alii aliter legant, Lectionem hanc præfert Heinsius; & elegantem hunc dicendi modum adhibuisse dicit Auctorem cum sæpe alibi, tum vero Heroïd. Epist. XVII, v. 29:

Quæ tua nequitia est, non his contenta fuisset.

v. 407 *Bacchiadæ*. A Bacchia, Bacchi filia, sic adpellati. Ob Actæonis cædem expulsi Corintho in Siciliam devenisse dicuntur, atque ibi Archia duce, Actæonis interfectore, Syracusas condidisse.

v. 409 *Pisææ Arethusæ*. Cujus Fabula infra narrabitur.

v. 424 *Medio cratere*. Hiatu medio, quem Pluto, sceptro percutiens humum, aperuerat.

v. 450 *Dulce &c.* H. e. mel, sive mulsum, quo tostam polentam consperserat, coxeratque. Polenta vero cibus est Græcis olim tam familiaris, quam puls Romanis. Uterque vero cibus est, quo rustici præcipueque montani utuntur. Quoad primam vide Plin. lib. XVIII, cap. 7.

v. 451 *Duri*. Impudentis, sive protervi.

ARGUM. FAB. VIII. *Et illa &c.* Alii legunt: *Illa a Jove impetravit, ut si &c.*

v. 480 *Fallere depositum*. Colonos exspectata messe fraudare.

v. 487 *Alpheias*. Arethusa; de qua infra Fab. X.

v. 506 *Nec adhuc interrita*. Idest, & quæ nondum quidem esset intrepida timore prorsus deposito; *Sed regina &c.*

v. 513 *Invidiosa*. Invidiam utrique motura, Jovi scilicet atque Plutoni; huic quidem, quod Proserpinam rapuisset, illi vero, quod eam (etsi filiam quoque suam) rapi sivisset.

v. 555 *Sirenes*. Juxta fretum Siculum habitabant, & suaviter adeo canebant, ut nautas illac transeuntes ad se pellicerent, sopitosque spoliarent atque mactarent. Harum scopulos prætervehens Ulixes, monitu Circes, ne blandis earum cantibus caperetur, se ad malum adligari jussit, aures

cera sociis obstruxit, atque ita periculum evasit incolumis

v. 564 *Medius*. Æquus arbiter inter utrumque, Plutonem scilicet & Cererem.

v. 568 *Vertitur &c.* Quæ sequuntur, de Cerere præcipue sunt intelligenda; quamvis aliqui ad Proserpinam quoque referri posse contendant.

v. 640 *Cognomine &c.* De Ortygia sive Delo, Ægæi maris insulâ, in qua nata est Diana, diximus alias. Hæc vero est altera ejusdem nominis Insula prope Siciliam, contra Syracusas. Diana quoque dicitur *Ortygia Dea*.

v. 645 *Tritonida... in arcem*. Athenas; quæ subsunt tutelæ Tritonidis, sive Palladis, ut alias diximus.

v. 651 *Quâ*. Quomodo, vel unde.

v. 661 *Mopsopium*. Atticum; namque Attica *Mopsopia* quoque dicitur.

v. 662 *E nobis maxima*. Calliope; quæ induđa fuerat referre Palladi v 341, quomodo respondisset olim Pieri filiabus; a quibus Musæ coram Nymphis in certamen carminis provocatæ fuerant v. 308, & seq.

v. 665 *Dixit*. Calliope, Musarum maxima; a quibus victæ Pierides in picas fuere conversæ. *Pieridum* tamen nomine Musæ quoque vocantur, vel a Pieria Macedoniæ regione, vel a Pierio monte Thessaliæ, in quo ex Jove & Mnemosyne natæ feruntur.

IN LIBRUM VI.

v. 5 *Mæoniæ*. Lydæ; Lydia enim a Mæone Rege, sive Fluvio, *Mæonia* dicta fuit.

v. 31 *Facienda... lanæ*. Alii *telæ*. At cum *lanam facere* perinde sonet, ac lanam *elaborare*, huic lectioni Burmannus adhæret. Hinc *lanificium* quoque dicitur.

v. 45 *Mygdonides*. H. e. Lydiæ; a Mygdonibus Thraciæ populis, qui sedes olim transtulerunt in Asiam.

v. 47. *Rubor*. Lege *pudor*, cum mox præcesserit *Erubuit*.

v. 55 *Jugo*. Teres lignum est in textorio instrumento transversum, cui tela imponitur, & circumvolvitur. Vide Casaub. ad Pers. Sat. VI, 73; ubi de omni texendi instrumento docte disputat.

v. 59 *Cinctæque*. Burmannus: *Posset per Græcismum explicari, sed malo legere*, cinctâque ad pectora veste.

v. 62 *Et tenues &c.* Apte appositeque, ex arte & ratione physica atque optica. Umbræ, inquit, gradatim per colorum levia discrimina declinantes faciunt, ut imagines surgere & exstare videantur: non secus, ac radii Solis in roridam cavamque nubem se fundentes, refractique fallunt visum, variosque repræsentant Iridis colores.

v. 69 *Deducitur*. Effingitur scilicet, & exhibetur; quod verbum picturæ quoque convenit. Hinc metaphorice apud Senecam Epist. XCV sub fin. *Bonorum virorum formam & lineamenta deducere*.

v. 71 *Et antiquam* &c. Sic Hyginus Fab. CLXIV: *Inter Neptunum & Minervam cum esset certatio, qui primus oppidum in terra Attica conderet, Jovem judicem sumserunt. Minerva quod primum in ea terra oleam sevit, quæ adhuc dicitur stare, secundum eam judicatum est. At Neptunus iratus, in eam terram mare cœpit irrigare velle; quod Mercurius, Jovis jussu, id ne faceret prohibuit. Itaque Minerva ex suo nomine oppidum Athenas condidit, quod oppidum in terris dicitur primum esse constitutum.*

v. 77 *Ferum*. Alii *fretum*; pro quibus faciunt, quæ attulimus ex Hygino, superiore Nota. Potuit tamen respexisse locum Virgilii, & Fabulam eamdem de Neptuno; qui equum tridente primus in certamine cum Minerva protulisse dicitur Georg. I, v. 12:

- - - - - - *Tuque ô, cui prima frementem*
Fudit equum, magno tellus percussa tridente,
Neptune.

Ubi late Fabulam commemorat Servius. Vox autem *ferus* & a Virgilio, & ab aliis pro *equo* solet adhiberi.

v. 90 *Pygmæa &c.* Vide Gellium lib. IX, cap. 4, & Athenæum lib. IX, cap. 2.

v. 107 *Reducere*. Ad se nempe trahere, sive contrahere.

v. 111 *Nycteida*. Antiopen; ex eaque Zethum & Amphionem sustulit.

v. 112 *Tirynthia*. Alcmena; ex oppido Tirynthe sic adpellata, in quo educatus esse dicitur, quem ipsa Jovi peperit, Hercules. Hinc toties apud Nostrum, & alios etiam, *Tirynthius Heros*.

v. 113 *Asopida*. Æginam, Asopi filiam; ex qua genitus est Æacus.

v. 114 *Deoida*. Proserpinam; Ceres enim mater ejus Δηὼ Græcis adpellata fuit. Vide Auson. Ep. IV, v. 50.

v. 116 *Virgine in Æolia*. Arne, aut Menalippe; cujus pater Æolus. Diodorus Canacem ejusdem Æoli filiam intelligit.

v. 117 *Aloidas*. Othum & Ephialtem ex Iphimedia, Aloi conjuge. Sub Enipei, Thessaliæ fluvii, specie Nympham quoque Tiro, Salmonei filiam, Neptunus avexit; ex eaque Peliam & Neleum suscepit, ut apud Homerum legitur Odyss. lib. XIII. *Bisaltida*. Non *Bisaltida*, sed Theophanem filiam Bisaltidis facit Hygin. Fab. CLXXXVIII.

v. 139. *Hecateidos herbæ*. Aconiti, quod Hecate Medeæ mater prima dicitur reperisse, teste Diodor. Lib. V.

v. 152 *Conjugis artes*. Qui adeo suaviter lyra caneret, ut saxa ad struendos muros Thebanos traxisse dicatur. Fuit ipse Jovis filius, illa nepos.

v. 174 *Pleiadum soror*. Taygeta, juxta Regium: aliis aliter visum. De Pleiadibus, & Atlante diximus alias.

v. 185 *Nescio &c.* Habetur lectio multiplex hujusce versus; inde tamen sensus idem eruitur, Mirari nempe Nioben, cur auderent Thebanæ mulieres præferre sibi Latonam obscuro genere natam, utpote cui pater fuerit ille Cæus, Titanis & Terræ filius.

v. 190 *Ego... in undis*. Fabulantur enim instabilem quondam fuisse Delon, & ventis huc illuc impelli solitam; sed (quia Latonam gravidam, omnibusque terris, ira Junonis pythone immisso, agitatam, litori adlabens susceperat, parientique Apollinem & Dianam cunabula tuta præbuerat) ab Apolline stabilem immotamque, ac Mycono & Gyaro vicinis insulis fuisse revinctam.

v. 199 *Non tamen &c.* Quoad sequentes quinque versus variis Interpretum lectionibus ac interpunctionibus afferendis supersedemus, cum, admissa lectione nostra, satis apte sensus elici possit. Numquam, ait Niobe, ad numerum duorum Latonæ, h. e. veluti Latona, redigar: quo quidem numero ipsa suo quantum distat ab orba turba, h. e. ab orbitate seu privatione filiorum? Abstinete propere ab sacris, procul ite sacris &c.

v. 213 *Paternam*. Imitata patrem Tantalum, cui pœnas improba lingua dedit, ut diximus in Nota ad v. 205 Heroid. Epist. XVI.

v. 226 *Quadrupedes*. Adjective; atque ita duo Codices, & Scripti quatuor. Alii *Quadrupedis*, h. e. equi.

v. 237 *Admissa*. Idest, ad cursum incitata.

Digitized by Google

v. 241 *Nitida*. Quod Luctatores oleo perfusi niterent.

v. 258 *Pennis*. Ut enim sagittæ rectà ferantur, pennæ in posteriore parte adduntur. Hinc per Synecdochen *penna* pro sagitta sumitur.

v. 275 *Resupina*. Superba, & incedens magnifice.

v. 282 *Per funera &c.* Toties mihi visa sum mori, toties efferri ad funus, quoties alius atque alius filiorum interfectus est.

v. 293 *Duplicata*. Flexa, sive curvata.

v. 327 *Faveas mihi*. Religiose viantium, juxta Apulejum, moris est, cum lucus aliquis aut locus sanctus in via oblatus est, veniam postulare.

v. 339 *Chimærifera*. Chimæra Lyciæ mons est; cujus pars summa leonibus, igne media, ima serpentibus infestatur. Hinc datus est Fabulæ locus, Chimæram esse monstrum triforme; de quo vide Nostrum lib. IX, v. 646.

v. 349 *Aquis*. Elegantius, quam *aquas*. Virg. Æn. I, v. 540:

> - - - - - - - - . *Hospitio prohibemur arenæ.*

v. 369 *Stagno &c.* Probus *Melam* vocari dicit ad illud Virg. Georgic lib I, v. 378:

> *Et veterem in limo ranæ cecinere querelam.*

v. 384 *Tritoniacâ... arundine*. A Tritonia, h. e. a Pallade primum inventa: quam postea ob deformitatem vultûs ex flatu intumescentis, ab eadem Dea rejectam, Marsyas Satyrus excepit, ejusque cantu Apollinem provocavit. Vide Nostrum Fast. lib. VI, v. 697.

v. 393 *Tunc quoque &c.* Marsyæ discipulus, qui, vivente quoque magistro, clarus evaserat. Legunt alii *charus*; & ex Interpretibus Marsyam ejusdem Olympi amasium fuisse quidam, fratrem aliqui, nonnulli patrem suspicantur. Nobis autem nec illa lectio se probat, nec eorum Interpretum opiniones. Vide Constantium in Collectaneis cap. XCIV.

v. 414 *Pelopeiades*. A Pelope, tunc quoque vivente.

v. 415 *Et nondum &c.* Tunc enim tantummodo evasit invisa Dianæ, cum Rex ejusdem Œneus Numinibus ceteris, illâ temere prætermissâ, de primitiis sacrificavit. Ex quo factum est, ut ab eadem Diva immensæ magnitudinis aper immissus regionem omnem late vastaret.

v. 417 *Humiles*. Non jam in humili loco sitas, cum Statius vocet *ingenti turritas mole Cleonas*, sed cum Micyllo interpreteris *ignobiles*.

v. 418 *Nelea*. A Neleo, Rege quondam & conditore. *Ne-*

que adhuc Pittheia. Quia nondum Pittheus Trœzene regnaverat.

v. 419 *Bimari... Iſthmo*. Corinthiaco; qui ab Oriente Mare Græcum ſive Ægæum, Jonium ab Occidente proſpectat. Vide Notas in v. 105 Heroid. Epiſt. IV, & in v. 17 Epiſt. XII.

v. 422 *Subvectaque &c.* Aſiæ namque Reges bellum Athenienſibus indixerant, juxta Regium. Meurſius vero de Reg. Attic. lib. I, cap. 4, bellum cum Labdaco fuiſſe docet; & alii aliter.

v. 423 *Mopſopios*. Athenienſes, ita dictos a Mopſo.

v. 438 *Uſque &c.* Spectant iſta Procnen, utile ratam futurum ſibi, ſi, quod petit infra, impetrare poſſet a Tereo.

v. 441 *Numinis*. Alii *muneris*.

v. 446 *Piræa*. Attica, ab Athenarum portu Piræo.

v. 490 *Odryſius*. Thracius, ab Odryſis Thraciæ populis.

v. 498 *Pectora*. Schepperus legit *fœdera*; quæ lectio quidem videtur aptior. Vel etiam *pignora* venuſte legi poſſet; at Codices refragantur.

v. 587 *Sacra... Trieterica*. Vide Notam in v. 593 Remed. Amoris.

v. 588 *Sithoniæ*. Thraciæ; a Sithonia, quæ pars eſt Thraciæ, & pro ipſa Thracia ſæpe ſumitur.

v. 603 *Sacrorum pignora*. Bacchantis inſignia, quibus modo Philomelam in fictis Orgiis diſſimulaverat.

v. 615 *Artificem*. Auctorem nempe ſceleris.

v. 625 *Adduxit*. Ideſt, ad ſe traxit, vel inclinavit, ut poſſet innectere.

v. 629 *Matrem*. Se videlicet, quatenus mater eſt. Legunt alii *mentem*.

v. 650 *Inde*. Ideſt, Ityos filii ſui coctis carnibus.

v. 681 *Æolides*. Filius, vel nepos Æoli. Alii aliter.

v. 682 *Tereus*. Ideſt, recens in Tereo feritatis exemplum.

v. 715 *Submiſſa*. Promiſſa ſcilicet, ſive longa.

v. 719 *Conceſſit... juventæ*. Ceſſit, ſive locum dedit adoleſcentiæ.

v. 720 *Minyis*. Argonautis; de quibus, & Argo nave diximus ad v. 1, & 47 Heroid. Epiſt. VI.

IN LIBRUM VII.

v. 1 *Pagaseâ*. A Pagasis, oppido Thessaliæ.

v. 3 *Phineus*. Arcadiæ Rex. Duos ipse filios, ex Cleopatra priore conjuge susceptos, suasu Harpalices (vel Idææ) secundæ conjugis excæcavit, quasi eam illi de stupro interpellassent. Quapropter & ipse excæcatus est a Diis; & Harpyiæ contra eum missæ, quæ mensam ejus & cibos turpissime fœdabant. Immundas hasce volucres, virginum vultu præditas, uncisque pedibus armatas, usque ad Strophadas insulas pepulerunt Calaïs & Zethes, quod illos cum Argonautis Phineus hospitio perhumaniter excepisset.

v. 7 *Phryxeaque vellera*. Phryxus, ab Ino noverca quæsitus ad necem, una cum Helle sorore profugit, accepto a Nephele matre ariete velleris aurei, in quem conscendentes mare transmitterent. Cum itaque ad fretum Ægæi maris pervenissent, Helle exterrita decidit, & mersa est, Hellespontoque nomen dedit. Phryxus incolumis in Colchidem pervenit, ad Regem Æeten; ubi, ariete mactato, aureum vellus Jovi vel Marti sacravit: quod postea Jason cum Argonautis ope Medeæ inde sustulit. Aries inter sidera translatus est.

v. 8 *Numeris*. Legunt alii *Minyis*.

v. 12 *Mirumque, nisi hoc est*. Mirum est, inquit, nisi amo. Alii quidem aliter; at idem ferme sensus eruitur.

v. 54 *Sororis*. Chalciopes, quæ Phryxo jam nupserat.

v. 62 *Quid? quod &c.* Vide Notas in v. 121, & 123 Heroid. Epist. XII.

v. 74 *Hecates Perseidos*. Quæ Persam patrem habuit, Æetæ fratrem; fuitque herbarum, ac veneficiorum peritissima; & Dea triformis infra dicitur. At ibi cum ea Hecate confunditur, quæ in cœlo *Luna*, in silvis *Diana*, apud inferos *Proserpina* nuncupatur.

v. 76 *Fortis erat*. Multi veteres ex melioribus *fractus erat*; quæ sane lectio valde probanda.

v. 96 *Patrem*. Solem; qui Æetæ pater habebatur.

v. 107 *Terrenâ*. Ex lateribus coctis constructa.

v. 123 *Vipereos dentes*. Illius nempe serpentis, qui fuit in-

terfectus a Cadmo. Mars enim & Pallas eorum dentium partem Æetæ transmiserant.

v. 186 *Sepes*. Perperam nonnulli *serpens*.

v. 207 *Temesæa &c.* Vide Notam in v. 41 Medic. Faciei.

v. 213 *Aurum*. Aureum nempe vellus.

v. 222 *Thessala Tempe*. Vide Notam in v. 15 Eleg. I Amor. I.

v. 223 *Creteis*. Idest, creta abundantibus juxta quosdam, e secundâ per synalæphen elisâ; ut fieri sæpe solet in vocibus *aureus*, *igneus* &c., præsertim in fine carminis. Alii aliter legunt, & interpretantur.

v. 232 *Anthedone*. Oppido Bœotiæ, Eubœam contra collocato, quod vivaci quodam gramine & numquam arescente abundat. Vide Notam in v. 160 Heroid. Epist. XVIII, vel lib. XIII, v. 905; ubi Fabula fusius describitur.

v. 236 *Nisi odore*. Cantati scilicet veneni, quod Medea maga variis herbis expresserat.

v. 243 *Scrobibus &c.* Rite omnia. Diis Inferis nigræ pecudes, nocturno tempore, sub terra nempe in scrobe depresso victimæ capite, latice & omnibus inversis immolabantur.

v. 247 *Ænea*. Cur ex ære conflata carchesia in hujusmodi sacris adhiberentur, vide Macrob. Lib. VII, cap. 20. Alii *Alteraque*.

v. 268 *Pruinas*. Quas *lunare virus*, magnæ in magicis efficaciæ, Lucanus adpellat lib. VI, v. 669.

v. 271 *Ambigui... lupi*. De lycantrophis vide Plin. lib. VIII, cap. 22, & D. August. de Civit. Dei lib. XVIII, cap. 17.

v. 272 *Cinyphii*. Libyci; Cinyps enim est Libyæ fluvius.

v. 276 *Mortari*. Quasi a nomin. *mortare*; idest, *in mortario* juxta Glossam Codicis Urbinatis. At cum *mortare* numquam invenerimus, *mortarium* utique; cumque pro *barbara* vox alia fuerit in Berneggeriano, sed erasa; Heinsium secuti accedimus V. Cl. Christiano Daumio, qui legendum contendebat, *mortari marmore*, h. e. in marmore mortarii, marmoreove mortario. Legunt alii *mortali*, h. e. Æsoni.

v. 293 *Hunc se*. Idest, se fuisse talem, qualis nunc ope Medeæ redditus est.

ARGUM. FAB. IV. *Inimicum*. Vide Notam in v. 1 Heroid. Epist. VI, & Hygin. cap. XXXIV.

v. 302 *Meritorum*. Beneficiorum Jasoni collatorum, quem sibi modo fingit ingratum.

v. 352 *Philyreia*. In quibus habitaverat Chiron Centaurus, Philyræ filius.

v. 359 *Raptum*. A Thyoneo, Bacchi filio, qui illum Phrygiis pastoribus abegerat. Cum pastores furem persequerentur, Bacchus filium quidem in venatorem, juvencum vero convertit in cervum. Alii multo elegantius *nati furta*.

v. 361 *Pater Corythi*. Paris, juxta Lycophronem, atque Parthenium.

v. 364 *Tum cum &c.* Hercules enim rediens ab expugnatione Trojæ, cum tempestate & odio Junonis in insulam Coon delatus esset, & a Cois excluderetur, eorumdem urbem obsidione cinxerat, Eurypylumque peremerat. Plures fuerunt Eurypyli: hic vero fuisse dicitur Neptuni filius.

v. 365 *Phœbeam*. Quod nulla dies adeo nubibus obscuretur, ut non aliquo temporis momento Phœbus appareat. *Telchinas*. Cretæ populos; qui, in Rhodon Insulam profecti, Ialysum ejusdem urbem incoluerunt.

v. 369 *Quâ &c.* Fabulam hanc latius refert Antonin. Liberalis cap. I; qui filiam Alcidamantis Ctesyllam vocat, & non in Carthæa, sed Julide Ceæ urbe hæc accidisse narrat.

v. 370 *Miraturus erat*. Fuit enim morte præreptus, juxta quosdam.

ARGUM. FAB. XIII, & XIV. *Amore pueri &c.* Ræner. Heins. ita: Cum amore Cycni Hyries filii teneretur, ejusque imperio volucres indomitas ac leonem cepisset, ac ubi manum pati coegisset, ei tradidisset, neque ideo potitus eo fuisset, indignatus, cum novissime taurum vicisset, petenti puero negavit: quod ægre ferens puer, cum se ex præcipiti loco jaceret, in volucrem Olorem conversus est.

v. 371 *Cycneia*. Ob ejus pueri, de quo hîc agitur, in Olorem sive Cycnum transformationem.

ARGUM. FAB. XV. *Cum Phasnei &c.* Rænerius ex Regianis commentariis, *Ne a filiis (centum enim peperisse fertur) occideretur*. Et infra, ubi legitur in Argumento *Ab his Calauream &c.*, hæc substituit: *Dein Calauream, ubi Latona maxime colebatur, cujus rex cum conjuge in volucres versi sunt*.

v. 391 *Ephyren Pirenida*. Corinthum, in qua fons est Pirene, habitatam primum ab Ephyre Nympha, Oceani filia.

v. 394 *Nova nupta*. Creusa, sive Glauca, Creontis Corinthi Regis filia. Vide Notam in v. 154 Heroid. Epist. VI.

v. 395 *Mare... utrumque*. Jonium scilicet & Ægæum, a quibus adluitur Isthmus Corinthiacus.

v. 398 *Titaniacis*. Ex Titanum sanguine natis, juxta Pindarum.

v. 408 *Echidnea*. Quia Cerberus ex Echidna monstro natus esse fingitur.

v. 435 *Cromyona*. Oppidum in agro Corinthiaco, ubi Suem immanitatis insignis Theseus interemit.

v. 437 *Claviger am &c.* Periphrasis est Periphetæ latronis, hospites clava perimentis.

v. 438 *Procrustea*. Vide Notam in v. 69 Heroid. Epist. II.

v. 439 *Cercyonis*. Latronis, viatores in palæstra victos, aut etiam certare recusantes interficientis; qui in Argumento pro Sinide sumitur. Quoad Sinin autem, vide Notam in v. 70 Heroid. Epist. II. *Cerealis Eleusin*. Vide Notam in v. 67 Heroid. Epist. IV.

v. 443 *Alcathoen*. Megaras, a Lelege ex Ægypto profecto conditas, & ab Alcathoo restauratas, postquam sublato Niso vastatæ fuerant a Minoe.

v. 458 *Androgei*. Per invidiam ab Atheniensibus, & Megarensibus interfecti, quod palæstra ceteros superaret.

v. 460 *Quaque potens habitus*. Alii *quaque patent aditus*. Prior lectio magis apta; dicitur enim Minos a Diodoro Siculo θαλασσοκρατῶν, h. e. mari sive classe potens.

v. 465 *Quâque &c.* Alii *quamque impia prodidit Arne Sithon; & accepto, quod avara poposcerat, auro, Mutata &c.*

ARGUM. FAB. XXVI. *Conjugis nomine*. Substitue cum Rænerio *nomine genetricis*, quæ Fluvii Asopi filia fuisse fertur.

v. 490 *Lyctia*. Cretensis; a Lycto, unâ ex urbibus Cretæ centum.

v. 498 *Popularis*. Quod Atheniensis esset ipse Cephalus legationis princeps, & olea jamdiu fuisset dicata Palladi, Athenarum Præsidi.

v. 510 *Et hosti*. Alii aliter; nobis autem magis arridet *in hostem*, vel *ut hosti*, h. e. non secus ac tuus hostis abundo militibus.

v. 524 *Dictas &c.* Æginam Insulam, ab Æaci matre, Junonis pellice, denominatam.

v. 543 *Degenerat palmas*. Sunt qui legant, ac interpungant ita: *Degenerat; palma, &c.* Perperam; nam τὸ *degenero* cum quarto casu venuste adhiberi, nos docet Ovidius ipse

in aliis quoque locis, & Propert. lib. IV, El. I, v. 79: *Dii mihi sunt testes, non degnerasse propinquos.*

v. 556 *Trepidisque arentia venis*. Alii fortasse rectius *tepidisque arentia ventis*.

v. 607 *Porta*. Veterum consuetudo fuerat, ut extra portas urbium cadavera sepelirentur.

v. 621 *Pigneror*. H. e. Accipio tamquam pignus, & fidem tuæ in me voluntatis. Alii tamen aliter legunt.

v. 622 *Rarissima*. Ideo fortasse, quod esset de semine Dodonæarum quercuum; quæ vel ipsæ fatidicæ credebantur, vel columbæ geminæ inter Dodonææ silvæ quercus habitantes.

v. 657 *Et qui &c.* Generis aliquando & numeri variationes ab aureis Scriptoribus eleganter adhibitæ.

v. 665 *Ad Cephalum &c.* Clytus & Butes Cephalum, utpote natu majorem, adeunt; & inde simul ad Æacum conveniunt.

v. 671 *Simul*. Pro *simulac*.

v. 672 *Æoliden*. Cephalum, Æoli nepotem, Dejonei filium.

v. 685 *Nereius*. Phocus, Æaco natus ex Psamathe Nerei filia; sed Peleus, ac Telamon ex Endeide Chironis, vel Scironis filia.

v. 687 *Quæ petit &c.* Versum hunc alii aliter legunt; nos cum Burmanno adhæremus Heinsio.

v. 695 *Rapta &c.* Vide Fab. IX superior. Libri.

v. 725 *Rapto*. Non quod illa sciret raptum ab Aurora Cephalum, sed quod raptum quodammodo sibi venandi studio ægerrime ferret.

v. 728 *Fide*. Pro *fidei*, ut alibi monuimus: sic infra v. 737.

v. 741 *Male &c.* Ex multiplicibus Codicum ac Interpretum lectionibus hanc fortasse minus asperam exhibet Heinsius.

v. 759 *Laiades*. H. e. Œdipus, Laji filius; qui, cum esset ingenio præstantissimo, difficillimum quoddam Sphingis ænigma dissolvit. Sphinx solutionem illam tam ægre tulit, ut statim se de saxo præcipitaverit. Hæc igitur tria carmina ita legenda erant, ac interpungenda; eaque, non jam de Nymphis Najadibus ac Themide (ut perperam in Argumento) intelligenda, sed utique ad Sphingem ac Œdipum referenda. Quoad illam vide Notam in v. 28 Eleg. XII Amor. lib. III.

v. 763 *Altera*. Ab illo teterrimo Sphingis monstro diversa, vulpes scilicet feritatis insignis.

v. 862

v. 862 *Secura*. Procris Artis Amat. Lib. III, ubi hæc eadem Fabula paucis immutatis narratur, v. 739 ita:

Ante diem morior, sed nullâ pellice læsa:
Hoc faciet positæ te mihi, terra, levem.

IN LIBRUM VIII.

v. 6 *Lelegeia*. Vide Notam in v. 443 superior. libri.

v. 15 *Proles Letoia*. Apollo, Latonæ filius.

v. 50 *Deus arsit in illa*. Juppiter in Europa; quam Fabulam fusius persecutus est lib. II prope finem.

v. 54 *Emi*. De tribus nuptiarum contrahendarum modis apud Veteres, *Usu* scilicet, *Farre* vel *Confarreatione*, & *Coemptione*, vide Brissonium lib. VI.

v. 72 *Sibi &c.* Ita Virgil. Æneid. lib. IX, v. 185:

- - - - - - *Sua cuique Deus fit dira cupido.*

v. 79 *Illa*. H. e. Purpereus ille crinis. Alii legunt *Ille*.

v. 99 *Jovis incunabula*. Vide Notam in v. 188 Heroid. Epist. XVIII.

v. 104 *Deductas*. In mare tractas.

v. 108 *Quo fugis &c.* In iis, quæ sequuntur, Virgilium pulchre imitatus est Noster. Eâdem quasi dicendi ratione perfidiam exprobrat Æneæ Dido lib. IV, v. 306.

v. 120 *Syrtis*. Vide Notam in v. 20 Eleg. XI Amor. II, & quoad Charybdin in v. 123 Heroid. Epist. XII.

v. 132 *Quæ &c.* Pasiphae; quam Fabulæ ferunt tauri amore captam fuisse; Dædalique opera, qui ligneæ eam vaccæ inclusit, voti compotem factam Minotaurum peperisse, media parte hominem, reliqua taurum referentem.

v. 139 *Mecum &c.* Sensus est: Me miseram! a mea terra, meque simul jam procul abis. Idque ita dictum, quod videatur terra recedere. Virgil. Æneid. III, v. 72:

Provehimur portu: terræque urbesque recedunt.

v. 153 *Curetida*. Cretensem; antiquitus enim, teste Plinio lib. IV, cap. 12, Creta *Curetis terra* dicebatur.

v. 171 *Tertia sors*. Nempe Theseus, unus ex adolescentibus illis nobilibus, qui, sorte ducti, pro tertio stipendio Creten missi fuerant Minotauro devorandi. Juxta Nostrum & Plutarchum nono quoque anno septem mares, totidemque feminæ mittebantur; mares tantummodo juxta Virgilium Æ-

Digitized by Google

neid. lib. VI, v. 30, iidemque quotannis. Alii aliter. Vide Meurs. Regn. Attic. lib. III, cap. 2.

v. 172 *Utque ope &c.* Vide Notam in v. 59 Heroid. Epist. IV.

v. 173 *Relecto*. Non jam *relicto*; idque multo elegantius. Sic *iter*, & *vestigia legere* atque *relegere* sæpe reperias. Noster in hanc eamdem rem Fast. III, v. 462:

Quæ dedit ingrato fila legenda viro.

v. 174 *Dian.* Naxon, Ægæi maris Insulam.

v. 178. *Coronam*. Quam novem gemmis ornatam prius Veneri Vulcanus, Ariadnæ deinde Venus fuerat elargita. De qua vide Fastor. lib. III, v. 511.

v. 182 *Qui medius &c.* Qui locus est inter Engonasin, h. e. cœleste Sidus hominem dextro genu nixum exhibens, & Ophiuchum, h. e. aliud cœleste signum hominis effigie anguem manu tenens. Quoad illorum nomina, qui in ea Sidera conversi fuere, variant Auctores.

v. 184 *Exsilium*. Erat enim Dædalus Atheniensis, patriaque profugus, quod Perdicem sororis filium ob artis invidiam interemisset. Hæc eadem Fabula fuse describitur etiam Artis Amat. lib. II.

v. 197 *Renidenti*. Gestiente, & exsultante.

v. 206 *Nec te &c.* Vide Notas in v. 55, & 56 Art. Amat. lib. II.

v. 220 *Junonia*. Quod ibi Juno religione maxima coleretur.

v. 228 *Remigio*. Alis sæpissime & *remigium* & *vela* ab Auctoribus optimis metaphorice tribuuntur.

v. 246 *Perpetuos*. Continuos, non interruptos.

v. 247 *Ex uno &c.* Circini pulchra sane periphrasis.

v. 261 *Cocalus*. Siciliæ Rex, qui Dædalum a Minoe petitum ad necem sumtis armis tutatus est, atque inde cum Minoe pacem iniit. Virg. Æneid. VI, v. 17, Dædalum Cumas Italas primum adpulisse canit.

v. 276 *Agricolis*. Nempe Numinibus.

v. 288 *Dentibus Indis*. Elephantinis; in India namque sunt molis ingentis elephantes.

v. 292 *Intercipit*. Eleganter: frumentum scilicet, quod areæ debebatur & horreis, sibi vindicat.

v. 301 *Tyndaridæ gemini*. Castor & Pollux Ledæ, quæ Tyndari conjux, ex Jove filii. Vide Notam in v. 67 Heroid. Epist. VIII. *Spectatus* &c. Propertius lib. III, Eleg. XII, v. 17:

Qualis & Eurotæ Pollux & Castor arenis,

Digitized by Google

Hic victor pugnis, ille futurus equis.
Et Horatius lib. II, Sat. I, v. 26:
Castor gaudet equis, ovo prognatus eodem
Pugnis.

v. 304. *Thestiadæ.* Toxeus & Plexippus, Thestio geniti, Althææ fratres. *Aphareia.* Auctores non pauci tradunt Lynceum et Idam Apharei fuisse liberos.

v. 305 *Jam non femina.* Cænis enim ex femina in virum invulnerabilem fuerat a Neptuno conversa, ut videbimus infra lib. XII, v. 459.

v. 308 *Actoridæque pares.* Alii *parens*; & Menœtium designari dicunt, patrem Patrocli, qui ab avo Actore *Actorides* adpellabatur. At cum *pares* ex vetustis & castigatioribus membranis legendum sit, Cteatus & Eurytus, Eliensis Actoris liberi, designantur.

v. 310 *Pheretiade.* Admeto, Pheretis filio. *Hyanteo.* Bœotio; Hyantes enim sunt populi Bœotiæ.

v. 315 *Penelopesque socer.* Laertes, pater Ulixis. *Parrhasio.* Arcadico; ab Arcadiæ urbe Parrhasia.

v. 316 *Adhuc &c.* Amphiaraus augur intelligitur, Œclei filius; de quo vide Notam in v. 51 Eleg. X Amor. lib. I.

v. 317 *Tegeæa.* Atalanta, ex Tegea urbe Arcadiæ. Duæ vero fuere Atalantæ; de quibus vide Notas in v. 263 Heroid. Epist. XVI, & in v. 29 Eleg. II Amor. lib. III. Alteram cum altera aliquando confundunt Auctores, ut de Scyllis duabus quoque diximus ad v. 21 Eleg. XII Amor. lib. III.

v. 318 *Mordebat.* Adstringebat, & morsu quodammodo connectebat.

v. 324 *Calydonius.* Meleager, Œnei ex Althæa filius.

v. 350 *Ampycides.* Mopsus, Ampyci filius, vates, & Apollinis sacerdos.

v. 365 *Pylius.* Nestor, Pyli Rex, ad bellum Trojanum profectus, cum tertiam viveret ætatem.

v. 372 *Nondum &c.* Qui nondum fuerant inter astra translati. Vide Serv. ad Æn. VI, v. 121, Senec. lib. I, Quæst. natur. c. 1, & Plin. lib. II, c. 27.

v. 391 *Bipennifer Arcas.* Ancæus ex oppido Parrhasia, & Arcadiæ regione, Lycurgi filius.

v. 398 *Primos &c.* Primis nempe pedum innixus articulis sive juncturis, ut ictus vi majore descenderet.

v. 408 *Cornum.* Hastile ex arbore corno. Burmannus, ratus *cornum* neutro genere positum non reperiri, τὸ *grave* a glossatoris manu fluxisse credit, & scripsisse Nostrum,

ærata contorſit cuſpide cornum: *Qua bene librata &c.*

v. 412 *Vertit in &c.* Variis prætermiſſis, hæc aptior omnibus viſa lectio; ex qua colligitur tranſfoſſus fuiſſe *latrans* immeritus, ſive canis.

v. 426 *Nonacria*. Atalanta; quod Nonacre, Arcadiæ monte, venari ſoleret.

v. 435 *Longeque tuo ſit*. Alii *ne ſit longe tibi*; at idem ſenſus eruitur, h. e. ne amator tibi tuus fruſtra auxilium ferre tentet.

v. 437 *Mavortius*. Eâdem namque nocte Althæa ex Œneo & Marte conceperat, juxta Hygin. Fab. CLXXI.

v. 452. *Triplices... Sorores*. Parcæ; de quibus vide Notam in v. 3 Heroid. Epiſt. XII.

v. 489 *Magno*. Nempe pretio, h. e. filil nece.

v. 500 *Menſum*. Pro *menſium*; idque auctoritate Priſciani. Alii tamen *menſium*, adhibita inter ſcandendum Synæreſi: nonnulli tandem,

Et, quos ſuſtinui menſes bis quinque, labores?

v. 527 *Evenina*. Ab Eveno, Calydonis fluvio. MSS. hoc loco mire variant.

v. 534 *Dicta*. Alii *fata*; nonnulli *vota*.

v. 541 *Parthaoniæ*. A Parthaone, Œnei patre. Alii *poſtquam Œnea*.

v. 542. *Nurumque &c.* Dejaniram, uxorem Herculis.

v. 561 *Nec levibus*. Nempe ſcabris, & aſperis. *Nec levis* eadem ratione dicitur, qua *nec opinus*, & ſimilia.

v. 563 *Summa &c.* Tecti lacunar ſive cœlum murice & concha diſtinguebatur alternis.

v. 566 *Trœzenius*. Quod Pittheus, pater ejus, Trœzene regnaverit.

v. 622 *Pelopeia*. Avi mei Pelopis; qui Tantali Phrygiæ Regis filius fuit, & inde in Peloponneſum venit.

v. 633 *Fatendo*. Rectius multo & elegantius, quam *ferendo*; præcipue cum v. ſeq. verbum idem repetendum eſſet. *Fateri* autem hoc loco perinde ſonat, ac *præ ſe ferre* paupertatem.

v. 647 *Truncat &c.* Reſecat folia de olere, trunco & caule rejectis.

v. 654 *Artuſque &c.* De hujuſmodi more Veterum, quo lavarentur hoſpites, vide Athenæum lib. I, cap. 9.

v. 655 *Torus*. Hoc loco *culcitam* ſignificat mollibus ulvis contextam, ligneo lecto imponendam atque ſternendam.

v. 663 *Mentæ &c.* Alii *menta extersere virenti*.

v. 664 *Sinceræ*. Nullo sale muriave conditæ. Sic apud Columel. lib. XI, cap. 50: *Amurca, sive quæ sincera defluxerit, sive etiam quæ salem receperit*. Alii aliter interpretantur.

v. 668 *Eadem Sistitur argilla*. Alii *eodem Sistitur argento*; quæ lectio nescio quid salis & venustatis habet.

v. 678 *Nec iners*. Multi Codices *nec inops*.

v. 693 *Parent &c.* In quibusdam Editis ita:

Ite simul. parent; & Dis præeuntibus ambo
Membra levant baculis, tardique senilibus annis
Nituntur &c.

Heinsius autem, optimos Codices secutus, pro tribus versibus duos in contextu posuit.

v. 698 *Dumque ea &c.* Inde quoque duo versus expunguntur; idque ex auctoritate plurimorum Codicum. Ita enim in Editis quibusdam legitur:

Dumque ea mirantur, dum deflent fata suorum,
Mersa vident, quæruntque suæ pia culmina villæ.
Sola loco stabant. Dum deflent fata locorum,
Illa vetus &c.

v. 714 *Inciperent*. Aptius, quam *narrarent*; sensus enim est, Philemonem & Baucidem in arbores fuisse versos, cum inciperent referre, quæ aliis sæpe narraverant.

v. 716 *Gelidos*. Non *geminos*, præcipue cum vox eadem proxime reperiatur. Recte vero *gelidos*, quia jam sanguis abierat.

v. 719 *Tyaneius*. Ex Tyania, regione contermina Phrygiæ, juxta Regium. At hæc est suspecta lectio; Codices enim mire variant.

ARGUM. FAB. XI. *Mestra &c.* Cum totius fere Argumenti corrupta lectio sit, ne tricis hisce longius immoreris, adi Rænerium & Regium ad illa Nasonis, *Erisichthone nata*.

v. 745 *Potentis*. Mallet Heinsius *potentum*, h. e. eorum, qui voti compotes evaserant.

v. 750 *Silvâ &c.* Conflatam ex variis implicatisque lectionibus hanc exhibet Heinsius. Hic autem sensus est: Sub illa ingente quercu tantum silvæ jacet, quantum jacet herbæ sub omni silva; quod sane respondet superioribus verbis illis *Una nemus*.

v. 751 *Triopeius*. Non *Dryopeius*; Triopas enim, teste Callimacho in hymno Cereris, itemque Stephano, Erisichthonis pater fuit: a quo *Triopium* vel *Triopia*, Cariæ civitas, adpellata.

Digitized by Google

v. 758 *Deoia*. Sacra Cereri, quæ Δηὼ Græcis dicitur. Alii legunt *Dodonia*; alii aliter.

v. 802 *Scabræ rubigine fauces*. Alii aptius fortasse & elegantius *scabri rubigine dentes*, ut de Invidia quoque vidimus lib. II, v. 776, *livent rubigine dentes*. Prior attamen lectio multis Codicibus nititur, iisdemque valde probatis.

v. 807 *Rigebat*. Alii *tumebat*; & quidem non inconcinne.

v. 818 *Alis*. Rectius, quam *ulnis*; dixerat enim *perque aera vento &c.*

v. 829 *Immensa*. Alii aliter; Heinsius legendum conjecerat *incensa*; idque præcedentibus apte respondet.

v. 883 *Telo*. Nempe cornu, quod ab Hercule fractum fuit, ut infra narrabitur.

IN LIBRUM IX.

v. 1 *Neptunius heros*. Theseus, Neptuni filius juxta Fabulas.

v. 10 *Invidiosa*. Quæ scilicet invidiam procos inter odiumque reciprocum concitaret.

v. 14 *Jovem socerum*. Jovis enim ex Alcmena, Amphitryonis conjuge, filius erat Hercules; ac proinde invisus summopere novercæ Junoni. Quoad labores ejus, quos infra recensebit Auctor, egimus etiam in Notis ad Heroid. Epist. IX.

v. 35 *Ille &c.* Ne lubricus propter oleum, ubi me semel comprehendisset, elaberer. Quoad hanc pulveris palæstricam aspersionem vide Salmasium ad Pallium Tertull. p. 237.

v. 52 *Exuit*. Apte; sed & alii eleganter *Excutit*.

v. 67 *Cunarum &c.* Serpentes geminos immissos a Junone denotat. Ita Artis Amat. lib. I, 187:

Parvus erat, manibusque duos Tirynthius angues
Pressit, & in cunis jam Jove dignus erat.

v. 81 *Rebello*. Resisto, iterumque bellum moveo. Neque est, cur alii aliter legant.

v. 83 *Admissum*. Incitatum, magnoque impetu elabi nitentem.

v. 98 *Tamen*. Alii *tantum*, h. e. tantummodo domuit; quod fortasse rectius.

v. 111. *Fluviumque &c.* Vivian. *fluvium Neſſumque*. Heinſius verſum hunc totum delendum judicat.

v. 112 *Aonius*. Utpote qui Thebis in Bœotia, quæ & Aonia dicitur, natus eſſet.

v. 123 *At orbes &c.* Vide Notam in v. 460 lib. IV.

v. 136 *Cenæo*. Ab Eubœæ promontorio Cenæo; ubi aram Jovi exſtruxit Hercules, ab Œchaliæ expugnatione rediens.

v. 152 *In curſus &c.* Alii *Incurſus animus varios habet*, h. e. variis incurſibus invaditur animus.

v. 183. *Alimenta parentis*. Vires, quas Tellure parente ſua tacta reparabat.

v. 184 *Paſtoris Iberi*. Geryonis.

v. 186 *Validi... tauri?* Quem amaverat Paſiphae, ipſe vero ad Euriſtheum in Peloponneſum adduxerat.

v. 187 *Veſtrum &c.* Augiæ, Elienſium Regis, bubile per annos triginta numquam expurgatum, totique regioni peſtilentiam inferens, immiſſis Alphei Peneique fluminis undis, uno die penitus expurgavit. Augiam autem, quod pactam ſibi mercedem denegaret, de medio ſuſtulit. *Stymphalides undæ*. Teterrimas aves illas intelligit Auctor, quas Stymphalum Arcadiæ montem & lacum incolentes multitudine prope infinita, & regionem omnem populantes, atque humana quoque carne veſcentes, Hercules creberrimo ſagittarum jactu confecit penituſque delevit.

v. 188 *Parthениumque nemus?* In quo cervam cepit æripedem.

v. 189 *Thermodontiaco*. Quod baltheum illum ſubactæ Hippolytæ, Amazonum Reginæ, detraxerit. Amazones autem ad Thermodonta Scythiæ fluvium habitabant.

v. 190 *Pomaque &c.* Ab Heſperidum hortis ſublata, interemto Dracone cuſtode.

v. 221 *Molle*. Non autem *mole*; idque vidit ipſe Berſmannus, qui τὸ *molle* ad *corpus* referendum autumat.

v. 232 *Iterum*. Prius enim expugnaverat Hercules ipſe Trojam ſub Laomedonte. Ab Agamemnone vero & Græcis Helenam repetentibus capi ſecundo non poterat juxta fata, niſi Herculis ſagittæ adhiberentur; quarum ille moriens heredem reliquerat Philoctetem, Pæantis filium.

v. 241 *Timuere*. Ne forte minus invicte Œtæis flammis reſiſteret.

v. 272 *Quadrijugo curru*. Cum maxima gloria triumphantum more tranſlatum.

v. 273 *Atlas*. Qui cœlum ſuis humeris ſuſtentare fingitur.

Stheneleius. Eurystheus, Stheneli filius, veritus ne proles Herculis ultura patrem sibi negotium facesceret, Hyllum ejusdem ex Dejanira filium acriter persecutus est. Vide Diodor. lib. V, & Liberalem Fab. XXXIII.

v. 283 *Ilithyiam*. Hoc loco aliam a Junone Deam facit Auctor Ilithyiam sive Lucinam, cum alias eamdem ac Junonem fecerit. Vide Notam in v. 55 Heroid. Epist. XI.

v. 294 *Nixosque pares*. Duos fratres, eosdemque Deos præsidentes parentium nixibus; de quibus vide Festum in *Nixi Dei*, quamquam is tres fuisse contendat, proptereaque legendum fortasse sit *Nixosque pari clamore vocabam*. Alii aliter legunt.

v. 298 *Dextroque &c.* Apposite Plin. Natural. Hist. lib. XXVIII, cap. 6: *Assidere gravidis... digitis pectinatim inter se implexis, veneficium est: idque compertum tradunt Alcmena Herculem pariente. Pejus, si circa unum ambove genua. Item poplites alternis genibus imponi.*

v. 314 *Patefacta*. Legitur & *pavefacta*, & *stupefacta*; itemque *resolvit*, & seq. v. *solutis*.

ARGUM. FAB. VI & VII. *Herculis & Hebes filius*. Perperam; fuit enim vel frater juxta quosdam, vel Iphicli fratris filius. Hinc in Ræner. legitur. *Iolaus, fratris Herculis filius*.

v. 326 *O genetrix*. Alcmena Ioles reapse socrus erat. At eleganter sæpe matris patrisque nomine vocantur, in obsequii amorisve signum, natu majores.

v. 334 *Acclivi*. Alii *acclivis*, ad τὸ *litoris* referentes: nonnulli *Est lacus acclivus*.

v. 390 *Sine munere vestro*. More Veterum, morientium oculi a parentibus, aut liberis, aut propinquis ceteris claudebantur; idque habebatur pietatis officium.

v. 404 *Nisi ab Jove*. Vide Notam in v. 21 Artis Amat. lib. III.

v. 405 *Ibuntque &c.* Eteocles & Polynices, Œdipi filii, pactum inierant, ut Thebis regnarent alternis annis. Cum Eteocles dictis non staret, ortum est Thebanum bellum, quod a Statio in Thebaide sua fuse describitur; & in quo post varias cædes ipsi inter se fratres, singulari certamine congressi, mutuis vulneribus concidere.

v. 406 *Seductaque &c.* Vide Notas in v. 13 Artis Amat. lib. III, & in v. 51 Eleg. X Amor. lib. I.

v. 409 *Domûsque*. Alcmæon, occisa matre, ad Phegeum se primum contulit; cujus filiam Alphesibœam in uxorem du-

xit. At, cum nullum furoris remedium apud Phegeum reperiret, oraculo monitus Acheloum adiit; ejusdemque filiam Callirhoen, priore relicta conjuge, matrimonio secum conjunxit. Hac vero aureum illud monile postulante, quod e nece matris sublatum Alphesibœæ prius ille donaverat, factum est, ut ad Alphesibœam repetendi caussa rediens interficeretur a Phegeo.

v. 412 *Cognatum*. Hoc loco non jam *sanguinis propinquitate* junctum, sed *affinitate* significat.

v. 415 *Privignæ dona nurûsque*. Hebes videlicet, quæ Junonis filia est & Herculis uxor, *dona*, h. e. juventutem ipse prior Juppiter natis infantibus Callirhoes & Alcmæonis impertietur.

v. 417 *Faticano*. Alii *fatidico*: quatuor Codices *vaticino*; omnino rectius.

v. 420 *Pallantias*. Aurora, cui frater patruelis erat gigas nomine Pallas, maritus autem Tithonus.

v. 422 *Ceres*. Cujus amor erga Jasium, Minois & Phroniæ Nymphæ filium, pulchre describitur Eleg. X Amor. lib. III, v. 25.

v. 423 *Erichthonio*. Vide Notam in v. 553 lib. II.

v. 433 *Me quoque*. Juxta Stoicorum opinionem.

v. 434 *Æacon &c.* Æacus, Rhadamantus, & Minos, Jovis filii, propter insignem in vivis justitiam, apud Inferos judices esse finguntur.

v. 437 *Ordine*. Non ea scilicet auctoritate, qua juvenis.

v. 442 *Deioniden*. Deiones ex Phœbo filium; qui Cretæ regnum invadere moliebatur, at a Jove deterritus in Asiam se transtulit.

v. 450 *Eodem*. Duo veteres *in orbem*.

v. 460 *Declinat*. A pietate scilicet, fitque ardor illicitus. Politianus ex veteri Codice *succrescit*, Heinsius *succedit*.

v. 490 *Generosior*. Nobiliore genere natus.

v. 506 *Æolidæ*. Æoli, ventorum Regis, filii sex sororibus totidem jussu patris conjuncti fuere.

v. 518 *Viderit*. Vox est, qua eleganter utimur, cum alicujus rei curam nos dimittere, vel aliis relinquere significamus. Hoc autem loco ejusdem sensus est: Pudor absit, pudoris ratio modo sileat.

v. 521. *Ferrum*. Calamum scilicet, stylumve ferreum.

v. 618 *Expugnare*. Instando perficere.

v. 623 *Urit, & ussit*. Alii aliter. Tres *urget, & urit*.

Digitized by Google

v. 633 *Peregrinâ ... terrâ*. Caria. Oppidum ab eo conditum *Caunus* fuit adpellatum.

v. 640 *Thyrso*. Vide Notam in v. 23 Eleg. I Amor. III.

v. 643 *Bubasides*. Ex Bubaso, regione Cariæ.

v. 646 *Ignem*. Alii legunt *hircum*; quod Homerus Iliad, VI, & Hesiodus in Theogonia, Chimæram media sui parte hircum referre scripserint.

v. 652 *Moderetur*. Legitur & *mederetur*, & *medeatur*.

v. 659 *Bitumen*. Vide Plin. lib. XXXV, cap. 15.

v. 675 *Onerosior &c.* Indicat femineum sexum graviorem esse parentibus, habita fortasse ratione dotis.

v. 683 *Jamque &c.* Eadem ratione dictum, qua quis dicitur *solvendo non esse*, h. e. impar esse solvendo. Alii aliter.

v. 686 *Inachis*. Isis, Inachi filia; de qua vide Notam in v. 85 Heroid. Epist. XIV.

v. 687 *Lunaria*. Referentia Lunam; Isis enim eadem ac Luna juxta quosdam habebatur Ægyptiis. Herodotus Cererem intelligi tradit; & Ovidius ex utraque opinione Isidis imaginem expressit.

v. 689 *Anubis*. Vide Notam in v. 11 Eleg. XIII Amor. II; in qua de sistris etiam, Apide, & Osiride dicitur.

v. 690 *Bubastis*. Juxta Herodotum est Diana comes Isidis, ab urbe Bubasto cognominata.

v. 691 *Quique &c.* Harpocrates, Græcus Philosophus, cujus præcepta in id maxime tendebant, ut silentium præciperet & omnibus rebus anteponeret. Ejus simulacrum in Sacris Isidis adhibebatur, quod digito labiis impresso admonere videbatur, ut silentium fieret.

v. 693 *Serpens peregrina*. Alii aspidem intelligunt, cujus morsu homines tamquam sopiti moriuntur; Micyllus autem crocodilum. Utraque serpens Ægyptiis indigena est, aliis gentibus peregrina.

v. 698 *Tollere*. Vide Notam in v. 124 Heroid. Epist. IV.

2. 729 *Naturale &c.* Effecissent, ut amore pueri, non puellæ, caperer.

v. 735 *Filia Solis*. Pasiphae; de qua vide Notam in v. 57 Heroid. Epist. IV.

v. 762 *Ducat ... nubimus*. Uxorem *ducere* vir dicitur, uxor autem viro *nubere*; utpote quæ caput velata flammeo ad ipsum esset deducenda.

IN LIBRUM X.

v. 2 *Vagatur*. Dumque fugit Aristæum, sui amore captum, ut cecinit Virg. Georg. lib. IV, v. 457.

v. 13 *Tænaria*. Ab antro hiatûs ingentis, quod est in Tænaro promontorio Laconiæ. Virgilius vocat illud *Tænarias... fauces, alta ostia Ditis*.

v. 22 *Medusæi... monstri*. Cerberi; quem Hercules, liberaturus Theseum, ad superos catenis constrictum traxisse dicitur.

v. 41 *Nec Tantalus &c.* Quoad hos omnes, qui nominantur infra, vide Notas in v. 456 & seqq. lib. IV.

v. 65 *Quam tria qui &c.* Hujusce nomen ignorari dicit Regius, eumque in lapidem præ timore fuisse conversum, cum Cerberum ad superos attrahi videret ab Hercule.

v. 69 *Olenos*. Cum Lethæa conjux se Deabus ipsis pulchritudine sua superbe præferret, meritoque supplicio plectenda foret, Olenos ejusdem crimen in se transtulit; proptereaque in lapidem cum ipsa dicitur fuisse versus.

v. 73 *Portitor*. Charon.

v. 78 *Tertius &c.* Tertia jam vice emensus fuerat Zodiacum, cujus ultimum Signum *Pisces*.

v. 90 *Chaonis... arbos*. Quercus; quæ frequens est in Epiri regione, *Chaoniâ* a Chaone Trojano dictâ.

v. 91 *Non nemus &c.* Non arbores populi; in quas Heliades, Phaethontis sorores, fuere conversæ; lib. II, v. 340.

v. 92 *Innuba*. Juxta Fabulam Daphnes, quæ legitur lib. I.

v. 104 *Cybeleius Attis*. De quo pulchre Catullus in eo carmine, cujus initium est, *Super alta vectus &c.*

v. 106 *Metas imitata*. Quod metarum instar in acutum surgat. Apud Virg. Æneid. III *coniferæ cyparissi*.

v. 142 *Lugebisque &c.* Plin. lib. XVI, cap. 33, Diti sacram cupressum dicit, ideoque funebri signo ante domos poni solitam.

v. 148 *Musa parens*. Calliope.

v. 161 *Invitaque &c.* Quod ab illo ministerio remota fuisset Hebe filia.

v. 162 *Amyclide*. Amyclæ, Amyclarum conditoris, filius.

v. 169 *Immunitam*. Plutarchus in Apophthegmatis ita: *A-*

gesilaus, *percunctante quodam*, *quamobrem Sparta careret muris*, *ostensis armatis civibus*, *Hi sunt*, *inquit*, *Lacedæmoniorum muri*.

v. 196 *Œbalide*. Ex œbalia, urbe Laconiæ, ab œbalo condita; ut supra *Tænarides* ex Tænaro promontorio.

v. 207 *Heros*. Ajax Telamonius; de quo lib. XIII, v. 395.

v. 219 *Hyacinthia*. Horum festorum meminit Pausanias in Laconicis lib. III, cap. 19, & in Messenicis lib. IV, cap. 20.

v. 229 *Ophiusiaque arva*. H. e. Cyprum. Sed cur ita adpellet, non apparet; nisi dicas, eam Insulam aliquando dictam Ophiusam nomine cum Rhodo communi, quia Telchines, qui Rhodum incoluerunt, Cyprum ante tenuerant, ut docet Strabo lib. XIV.

v. 251 *Reverentia*. Insitus virginibus a natura pudor.

v. 263 *Heliadum lacrimas*. Armillas scilicet ex electro ab Heliadibus, h. e. populeis arboribus, stillante.

v. 267. *Concha Sidonide*. Sidonia, sive Tyria purpura.

v. 290 *Paphius*. Per prolepsin; namque Cyprus a Papho, Pygmalionis filio, *Paphos* deinceps adpellata fuit.

298 *Editus hac*. In hac scilicet Insula. Alii *Editus hoc*, nempe Pygmalione; aut *ex illo est*; vel *hinc ille est*. Perperam vero quidam *Editus atque ille est*; faciuntque Cinyram Pygmalionis filium.

v. 307 *Sit dives &c.* Sensus est: Nihil invideo suas Panchaiæ telluri divitias, *Dum ferat & Myrrham* arborem, in quam versa fuit impia Cinyræ filia, cum patrem fugiens devenit Arabiam.

v. 318 *Unus*. Pater nempe tuus.

v. 325 *Delectu*. Alii *delicto*. Recepta lectio præferenda.

v. 349 *Nec metues &c.* Vide Tullium pro Sexto Roscio cap. XXIV, & lib. I de Legibus cap. XIV.

v. 352 *Potentis*. Alii *parentis*; quidam *patentis*, quod late satis Natura pateat, ut eligat sibi Myrrha virum, & abstineat a patre.

v. 374 *Timetur*. Moreti Codex *minatur*, eleganter admodum. Eamdem similitudinem graphice pictam exhibuerat ante Virgilius ipse Æneid. II, v. 626.

v. 418 *Commisso*. Concredito fidei suæ. Alii *confesso*.

v. 431. *Festa &c.* Themosphoria; a θεσμός lex, & φέρω fero. Ceres namque prima dicitur hominibus dedisse leges, cum misit Triptolemum per totum terrarum orbem ad usum frumenti mortalibus indicandum. Differunt a Sacris Eleusi-

Digitized by Google

niis; quandoquidem hæc a viris etiam celebrabantur, ac summa quidem hilaritate; Themosphoria vero a feminis tantummodo, eaque mœrore summo, quod memoriam raptæ Proserpinæ renovarent. Alii aliter arbitrantur.

v. 447 *Bootes*. Vide Notas in v. 55 Art. Amat. lib. II, & in v. 528 Metam. lib. II.

v. 450 *Icare*. Et *Icarus*, & *Icarius* dicitur. Quoad illum, & filiam Erigonem, vide Notam in v. 4 Eleg. XVI Amor. lib. II.

v. 489 *Crura loquentis*. Alii *plura loquenti*.

v. 538 *Pronos*. Libri tres *parvos*; Heinsius *pavidos*. At dicuntur quoque *proni*, qui celeri cursu feruntur; inclinatur enim currendo corpus in anteriora. *Celsum*. Virgilius, *surgentem in cornua cervum*.

v. 547 *Ne magno*. Multo elegantius, quam *ne damno*.

v. 566 *Teque &c.* Utpote quæ transformaberis.

v. 584 *Invidiaque timet*. Aliis nimirum invidens timet, ne quis victoriam sibi præripiat. Legitur etiam *Invidiamque timet*.

v. 589 *Aonio*. Ab Aonia, quæ Bœotiæ pars est.

v. 691 *Oblata... talaria*. Aura scilicet oblatam sibi, h. e. obviam, talarem tunicam retro fert & reflat. Alii legunt *ablata*, ad τὸ *plantis* referentes.

v. 596 *Simulatas inficit umbras*. Atria nempe candida umbris quasi concoloribus imbuit. Alii eodem omnino sensu *similem dat*, *&* *inficit umbram*.

v. 605 *Onchestius*. Genitus Onchesto, qui Neptuni filius.

v. 644 *Tamaseum*. Variis lectionibus hæc merito præferenda, cum inter oppida Cypri quindecim *Tamaseum* Stephanus admittat, & Plinius lib. V, cap. 31.

v. 675 *Juveniliter*. Vi magna atque impetu.

v. 691 *Luminis exigui*. Rectius, quam *Liminis exigui*.

v. 696 *Turritaque Mater*. Quia Cybele eadem esse ac Terra creditur, quæ turribus munitas urbes sustinet. Virg. Æneid. VI, v. 785:

- - - - - - - - Berecynthia Mater
Invehitur curru Phrygias turrita per urbes.

v. 721. *Exanimem*. Heinsius vel invitis membranis *Semanimem* scribit; neque enim corpus *exanimis* jactaret.

v. 727 *Annua... simulamina*. Festa, quæ maximo luctu quotannis agebantur Mense Junio; & adpellabantur *Adonia*, quod Adonidis ab apro interemti memoria renovaretur.

v. 729 *Femineos &c.* Menthen, Plutonis pellicem, Proserpina

Digitized by Google

in herbam cognominem mutavit. Vide Interpretem Nicandri in Alexipharmacis.

v. 737 *Punica*. Nempe mala granata, ideo *Punica* vocata, quod in Africa præcipue proveniant, vel quod habeant corticem, florem, & grana colore puniceo.

v. 739 *Qui præstant nomina*. Perperam alii *qui perflant omnia*. Adonis enim in florem anemonem conversus est, qui ἀπὸ τοῦ ἀνέμου, h. e. a vento, nomen deducit.

IN LIBRUM XI.

ARGUM. FAB. I. *Œagri fluminis*. Alias Apollinis filius adpellatur.

v. 1 *Silvas*, *&c.* Horat. Art. Poet. v. 391:

Silvestres homines sacer, interpresque Deorum,
Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus,
Dictus ob hoc lenire tigres, rabidosque leones.

v. 3 *Nurus Ciconum*. Thressæ Bacchantes; Cicones enim sunt Thraciæ populi ad Hebrum habitantes.

v. 9 *Foliis præsuta*. Involuta pampinis & hederâ.

v. 16 *Berecyntbia tibia*. In Sacris quoque Cybelis, adhiberi solita; sic adpellata a Phrygiæ monte Berecyntho, in quo Dea ipsa præcipua religione colebatur.

v. 37 *Cornuque minaci*. Nonnulli *cornuque minaces*.

v. 38 *Divellêre*. Idest, discerpsere. Alii interpretantur aliter.

v. 47 *Tonsa comam*. Juxta Veterum consuetudinem, qua comæ tondebantur in luctibus. Ita Noster lib. III de morte Narcissi, v. 505:

- - - - - - - - - Planxere sorores
Naïdes; & sectos fratri posuere capillos.

v. 57 *Capillos*. Ab aliis post τὸ *capillos*, puncto deleto, legitur hic quoque versus:

Lambit, & bymniferos inhiat divellere vultus;

qui tamen ex auctoritate optimorum Codicum expungendus erat.

v. 69 *Edonidas*. Ab Edono, Thraciæ monte.

v. 71 *In quantum*. Ubi quæque sequendo constiterat.

v. 80 *Succedere*. Multi *succrescere*; & eleganter quidem.

v. 86 *Meliore*. Quam qui scilicet Orpheum discerpserat.

v. 92 *Cui &c.* Midam, Sacrorum sollemnibus ab Orpheo ini-

Digitized by Google

tiatum, Phrygiam religione excoluiſſe, ſcribit Juſtinus lib. II. Eumolpus autem Eleuſinius ſive Athenienſis, alius ab Eumolpo Thracio, fuerat Orphei cum Mida diſcipulus.

v. 117 *Danaen*. Vide Notam in v. 27 Eleg. XIX Amor. II.

v. 138 *Montis*. Tmoli; ex quo Pactolus fluvius oritur.

ARGUM. FAB. IV. *Cujus judicium nulli rei facerent*: Rænerius, reliquis prætermiſſis, habet: *Quibus ejus ſtoliditas appareret, nulliusque eſſe judicio judicaretur*. Quamquam aliquem *nulli rei facere* perinde ſonat, ac inutilem & ineptum eumdem judicare.

v. 169 *Stamina*. Chordas, ſeu fila lyræ.

v. 177 *Imo*. In ima nempe parte. Alii *imas*, quidam *ime*, & *illas* nonnulli.

ARGUM. FAB. V. Nævis pleniſſimum, & obſcurum Argumentum, juxta Rænerium.

v. 192 *Agricolam*. Servum nempe tonſorem. Burmannus legendum forte ſuſpicatur *Prodidit arcanum*, vel *agricolis*.

v. 195 *Nepheleidos*. Vide Notam in v. 123 Heroid. Epiſt. XIX.

v. 197 *Dextera &c.* Sigæum promontorium inter, & Rhœtæum ſita fuiſſe dicitur. *Panomphæus* autem Juppiter adpellatur ex πᾶν & ὀμφή, ut exponit Euſtathius, vel quod omnium voces audiat, vel quod omnium voce colatur.

v. 219 *Soceri*. Nerei, cujus filia Thetis erat.

v. 249 *Carpathius... vates*. Proteus, qui regnaverat olim in Inſula Carpatho. Vide Notam in v. 10 Eleg. XV Amor. II.

v. 264 *Exhibita &c.* Vera nempe ſui ſpecie ſeſe exhibuit.

v. 279 *Velamenta*. Lauri vel oleæ ramos, quibus velabatur. Virg. En. XI, v. 101:

Velati ramis oleæ, veniamque rogantes.

v. 300 *Thisbæas*. Columbas quaslibet intellige. Thisbe autem eſt oppidum Bœotiæ, columbis frequens.

v. 310 *Præcepta*. Animo prius concepta. Alii *prærepta*, ſcilicet a Mercurio.

v. 319 *Tonanti*. Quinque libri *nitenti*; nec enim Juppiter Chiones fuit avus, ſed Lucifer.

v. 328 *Quem (miſera &c.)* Alii aliter legunt, & interpretantur. Lectio hæc aptior eſt omnibus.

v. 351 *Pendet, & ipſe metu trepidat*. Multo rectius,

Pendet & ipſe metu trepidus Trachinius heros.

v. 359 *Subſunt*. Ideſt, adjacent.

v. 375 *Demugitæ*. Boum ſauciorum mugitum ingeminantes.

v. 379 *Nec*. Perperam alii vel *&*, vel *sed*; hic enim sensus: Peleum non tam *damna movebant*, quam quod inde colligeret *Nereida* (h. e. Psamathen, Nerei filiam, Phoci matrem)

Damna suo inferias exſtincto mittere Phoco.

v. 384 *Œtæus*. Thessalus; Trachinis enim urbis mœnia Hercules sub Œta monte condiderat.

v. 390 *Plena est &c*. Pleni cumulatique muneris instar mihi est oblatum a Ceyce conjuge auxilium. At precibus, non armis, hæc avertenda pestis est.

v. 393 *Focus*. Pharon designari judicat Heinsius, sive turrem, ex qua nocturnæ faces a nautis portum petentibus prospiciebantur; propterea que perperam ab aliis legi *locus*. Basil. unus *Arce patens summâ*; quæ lectio placet Burmanno, tamquam turris illa cacumine montis exsriterit.

v. 413 *Ad Clarium... Deum*. Ad Apollinis Clarii oraculum consulendum. Claros autem urbs fuit Joniæ, ubi templum & nemus Apollini dicatum, ut refert Strabo lib. XIV.

v. 431 *Hippotades*. Æolus, Halcyones pater, nepos Hippotæ Trojani ex Segesta filia.

v. 443 *Feremur*. Mallet Heinsius *vehemur*, vel *trahemur*, quod idem verbum prope præcesserit.

v. 462 *Ordinibus geminis*. Hic biremis intelligitur; nondum enim fuerant inventæ triremes, quarum fuit auctor Aminocles Corinthius, teste Thucydide lib. I, & Plin. VII, cap. 57.

v. 476 *Cornua*. Antennas scilicet, quibus adligantur carbasa, & quarum extremitates *cornua* dicuntur. Virg. Æneid. III, v. 549:

Cornua velatarum obvertimus antennarum.

v. 514 *Cunei*. Ligna quædam crassiora, quæ adfiguntur navibus, quo minus, si in saxa incurrerint, atterantur, aut rimas agant. Ita Scheffer. lib. I de Militia navali cap. 6. Alii intelligunt subscudes, quibus carinæ tabulæ inter se compinguntur. *Ceræ*. Nempe picis.

v. 520 *Ignibus*. Stellis, hiemis atra caligine obductis.

v. 530 *Decima*. Ita Festus Pompejus: *Decumana ova dicuntur, & decumani fluctus, quia sunt magni. Nam & ovum decimum majus nascitur, & fluctus decimus fieri maximus dicitur*.

v. 540 *Funera*. Exsequiæ, quarum honore carentes Styga transvehi per annos 100 desperabant.

v. 578 *Ante tamen &c. Toris* quia *præsidet alma maritis*.

v. 599 *Sagacior*. Vide Notam in v. 538 lib. II.

v. 603

v. 603 *Lethes*. Inferorum fluvii; ex quo bibere dicuntur, qui ad Manes transeunt, & omnium inde rerum præteritarum oblivionem haurire. Hîc autem pro oblivione sumitur; λήθη namque oblivionem significat.

v. 630 *Vaporis*. Alii *soporis*; quibus adhærendum esset, nisi admissa lectio optimis Codicibus niteretur.

v. 662 *Falsæ tibi*. Tibi nempe delusæ. Legitur & *falso*, & *false*.

v. 684 *Nulla est*. Periit, interiit, haud amplius est.

v. 701 *Et, sine me, me pontus habet*. Acute prorsus, & eleganter; propterea que ableganda lectio *te pontus habet*. Ausonius Epigramma CIII incipit omnino similiter:

Vado'; sed sine me, quia te sine.

v. 714 *Acta*. Burmannus legeret *ante*.

v. 723 *Est amens sua*. Quidam *est mentis. jam jamque &c.* Plurimi *mentis sua*. Alii aliter. Admissa lectio elegantior est omnibus, & sensum exhibet vere germanum. Utpote *amens*, h. e. attonita & consternata, hoc minus & minus est *sua*, h. e. compos sui.

v. 748 *Nepotibus*. Ex Halcyone filia suis. Ipsis autem septem dierum spatio pacatum mare præstat, ut nidificare possint, ova parere, & fœtus excludere. Vide quoque Plin. lib. X, cap. 12, & Serv. ad lib. I Georgic. 399.

v. 751 *Si fors tulit*. Rectius *sic fors tulit*.

v. 756 *Raptusque Jovi Ganymedes*. Quem vel ipse rapuit Juppiter conversus in Aquilam, vel ab Aquila portari jussit in cœlum, &, Hebes repudiato ministerio, sibi a cyathis esse constituit.

v. 761 *Proles* ... *Dymantis*. Hecuba; quam Cissei tamen, Thracum Regis, filiam facit Euripides, & Virgilius ab Homero dissentiens.

v. 763 *Alexirhoe, Granico &c.* Alii aliter legunt, & interpretantur. Nos autem lectionem hanc secuti Alexirhoem Granici, Phrygiæ fluvii, filiam dicimus; quæ perperam in Argumento vocatur amnis Cebreni filia. Namque Hesperie Nympha, ut infra colligitur, Cebrenum patrem habuit.

v. 775 *Ecce &c.* Simile fatum Eurydices, Aristæo persequente, Virgilius ante descripserat Georgic. IV.

v. 795 *Nomenque tenet, quia mergitur, illi*. Minus recta lectio, nisi τῷ *tenet* substituas juxta quosdam *manet*, aut legas, deleto quoque commate, *quia mergitur* illo.

Digitized by Google

IN LIBRUM XII.

v. 3 *Inanes*. Quod ille tumulus vacuus eſſet cadavere.
v. 5 *Qui &c.* Vide Notam in v. 5 Heroid. Epiſt. V.
v. 10 *Aulide*. Vide Notam in v. 3 Heroid. Epiſt. XIII.
v. 16 *Sua damna*. Pullos octo a dracone peremtos.
v. 34 *Suppoſitâ &c.* Pindarus, Pauſanias, & alii ex more Scythicæ Dianæ immolatam fuiſſe dicunt. Quos Virgilius etiam ſecutus Æneid. lib. II, v. 116:
Sanguine placaſtis ventos, & virgine cæſa.
v. 46 *Ex ore*. Et *ex ære*, & *ex aure* reperias. Virgil. de Fama Æneid. IV, v. 183:
Tot linguæ, totidem ora ſonant, tot ſubrigit aures.
v. 67 *Fataliter*. Vide Notam in v. 93 Heroid. Epiſt. XIII.
v. 74 *Peliaca*. Vel a Peleo, Achillis patre; vel a nemore Pelio, ex quo fuerat exciſa.
v. 93 *Nereide*. Achillem præ ſe deprimit, quod ille Nereidem, h. e. Thetidem, matrem habeat, ipſe Neptunum patrem præ ſe ferat.
v. 110 *Eetioneas*. Ciliciæ, non Bœotiæ, Thebas intelligit Auctor; in quibus regnaverat Eetion, pater Andromaches.
v. 112 *Bis*. Vide Notam in v. 7 Eleg. IX Amor II.
v. 132 *Clypeoque &c.* Senſus eſt, ora Cygni pulſari impacto clypeo. Alii legunt, ac interpretantur aliter.
v. 152 *Proſecta*. Seorſim, priuſque ſecta. Victimæ pars prima Diis, ſacerdotibus altera, tertia reliquis apponebatur.
v. 172 *Perrhæbum*. Theſſalum; ab urbe Perrhæbo.
v. 209 *Atracides*. Cæneus; ab Atrace, urbe Theſſaliæ, apud Peneum fluvium.
v. 210 *Audaci*. Quod gloriaretur ſe cum Junone concubuiſſe.
v. 211 *Nubigenas*. Centauros ab Ixione, nube pro Junone ſuppoſita, genitos.
v. 245 *Ophionides*. Ophionis filius, ſive nepos.
v. 247 *Funale*. Ita Iſidorus lib. XX, cap. 10: *Funalia erant candelabra, exſtantes ſtimulos habentia, quibus funiculi cera vel hujuſmodi alimento luminis obliti figebantur.*
v. 257. *Geminato*. Primo ab Amyco, altero a Belate inflicto.

v. 263 *Deduxiſſe &c.* Magicis carminibus Lunam e cœlo devocari ſuperſtitioſi Veteres arbitrabantur.

v. 271. *Rhœtus*. Unus ex Centauris.

v. 279. *Trepida*. Eleganter omnino pro *ebulliente*. Alii inepte *tepida*.

v. 283 *Socium &c.* Saxea mole, quam in hoſtem mittere Charaxus totis viribus nitebatur, ſocium Cometen oppreſſit.

v. 309 *Ad Herculeos &c.* Ut legimus lib. IX, Fab. II.

v. 317 *Aphidas*. Incertum, utrum Lapitha fuerit, an Centaurus.

v. 320 *Fruſtra &c.* Cui nihil profuit pro neutra parte ſtetiſſe. Hinc juxta probatos Codices legit Heinſius *neutra arma ſequentem*.

v. 349 *Robore nodoſo*. Clava nempe nodoſa.

v. 356 *Dumo*. Pro *dumeto* videtur Ciophano poſitum. Alii multo rectius *trunco*; alii aliter.

v. 377 *Duo pectora*. Equi & hominis, Centauri ſcilicet.

v. 388 *Hærentem*. Stupidum, vel attonitum.

v. 394 *Naturæ... illi*. Naturæ ſcilicet Centaurorum.

v. 399. *Et qua parte viri eſt*. Subintellige *facies*. Alii *Ex qua parte vir eſt*. Alii aliter.

v. 401 *Caſtore*. Equum cognominem Caſtor habuit; quo tamen utebatur etiam Pollux frater ejus. Virg. Georgic. lib. III:

Talis Amyclæi domitus Pollucis habenis
Cyllarus.

v. 405 *Abſtulit*. Flexit, & allexit. Sic Remed. Amor. 343: *Auferimur cultu*, earum nempe cultu decipimur.

v. 410 *Rore maris*. In locis maritimis præcipue naſcitur; propter eaque *roſmarinus* quoque dicitur.

v. 432 *Codice*. Plurimi *Stipite*; multi *Caudice*; nonnulli *Robore*; alii aliter.

v. 438 *Spiſſus*. Rectius alii *ſuccus*.

v. 440. *Tuus... genitor*. Peleus.

v. 449 *Gemini*. Quia Centaurus.

v. 451 *Pelethronium*. Alii *Pelethronius*; & ad Macareum Lapitham referunt, qui Theſſaliæ montem Pelethronium incoluerat.

v. 454 *Inguine, Neſſeis &c.* Perperam Zulichemianus *Inguine Neſſeo*, & Junianus *Inguine, Neſſe, tuo*. Vulneravit enim Cymelum Lapitham in inguine Neſſus, non Neſſum Cymelus.

v. 456 *Ampyciden*. Ampyci filium; qui non modo celebris fuit augur, sed bellator etiam.

v. 466 *Macedoniaque &c.* Secunda syllaba per ἔκτασιν producta. *Sarissa* vero longior hasta erat, quam Romanorum pilum, ut legitur apud Livium de Bello Macedonico.

v. 479 *Phyllei juvenis*. Cænei, a Phyllo, Thessaliæ oppido.

v. 531 *Sed nunc avis*. In pristinum rediisse sexum autumat Virg. Æneid. VI, v. 448:

- - - - Et juvenis quondam, nunc femina Caneus,
Rursus & in veterem fato revoluta figuram.

v. 537 *Pylio*. Nestore, Pyli Rege.

v. 553 *Nelidæ*. Nelei filii.

v. 558 *Nelei &c.* Neleus enim Neptuni filius.

v. 581 *Stheneleida*. Alii *Cygneida*; plerique veteres *Phaethontida*; quidam *Ledeida*. Sed omnibus admissa lectio præferenda; dolet enim Neptunus Cygnum filium in volucrem cognominem fuisse versum, in quam mutatus ante fuerat & alter Cygnus, Stheneli filius, cognatus Phaethontis, Fab. IV, lib. II.

v. 585 *Smynthea*. Apollinem; cui mures, qui lingua Cretensium σμίνθιοι adpellantur, sacri sunt. Vide Strab. lib. XIII.

v. 591 *Tracti*. Alii *Rapti*. Virg. Æneid. I, v. 487:

Ter circum Iliacos raptaverat Hectora muros.

v. 594 *Det mihi se*. Naviget modo, seque mihi credat: sentiet, faxo, vindicem.

v. 604 *Et ostendens &c.* Alii in Apollinis Æde Achillem cecidisse dicunt. Vide Notam in v. 83 Heroid. Epist. VIII.

v. 611 *Thermodontiaca*. Penthesileæ, Amazonum Reginæ, fluvii Thermodontis accolæ.

v. 613 *Deus idem*. Vulcanus; qui Thetidis rogatu Achilli prius arma fabricaverat.

v. 626 *Tantalides*. Tantali nepos, Agamemnon.

IN LIBRUM XIII.

v. 2 *Septemplicis*. Septenis taurorum pellibus duplicati.

v. 7 *At non &c.* Vide Homer. Iliad. XV, & XVI.

Digitized by Google

v. 24 *Pagaseâ ... carinâ*. Argo nave; a Pagasis, oppido Thessaliæ. Vide Fab. I, lib. VII.

v. 26 *Æoliden*. Æoli filium. Perstringit Ajax adversarium, qui natus ante Laertæ nuptias ferebatur ex Anticlea, a Sisypho latrone compressa. Vide Notam in v. 459 lib. IV; & quoad Inferorum judices vide Notam in v. 69 Heroid. Epist. X.

v. 31 *Frater*. Aureis Scriptoribus sollemne est eos vocare *fratres*, qui patrueles tantummodo sunt.

v. 34 *Indice*. Ulixes uxoris amore detentus insaniæ simulatione militiam subterfugere voluit: bove & asino junctis terram proscidit: salem sevit. Palamedes vero, Nauplii filius, Telemachum aranti objecit; adeoque patrem aratrum usque suspendentem simulatæ insaniæ deprehensum ad Trojam ire unà coegit. At istud male cessit Palamedi, ut infra Noster.

v. 36 *Ultima*. Postremus Græcorum omnium arma sumserat, præter Achillem.

v. 45 *Pœantia proles*. Vide Notam in v. III Remed. Amor.

v. 46 *Nostro cum crimine*. Quia Philoctetem, subdolas Ulixis artes incaute secuti, in Lemno reliquimus.

v. 60 *Præfoderat*. In tentorio Palamedis, corruptis servis ejusdem.

v. 62 *Nece*. Palamedes enim fuit ab exercitu lapidibus obrutus, veluti caussæ communis proditor.

v. 86 *Ingenti ... pondere*. Saxo ponderis ingentis, cum nihil prius profecisset Ajax hasta.

v. 98 *Rhesum &c*. Vide Notas in v. 39 Heroid. Epist. I, & in v. 19 Epist. I A. Sabini.

v. 107 *Dulichius*. Quod Ulixes Dulichio, insula Ithacæ vicina, regnaret.

v. 134 *Quam per quem* &c. Ulixes enim detexit Achillem, cultu femineo in aula Lycomedis, Scyrii Regis, Thetidis consilio latitantem, ne ad Trojanum bellum pertraheretur.

v. 145 *Neque &c*. Peleus enim, Ajacis patruus, ob interemtum fratrem Phocum exsulaverat. Vide Fab. VIII lib. XI.

v. 146 *Cyllenius*. Mercurius; ab Arcadiæ monte Cyllene, in quo natus esse dicitur. Ulixis vero mater Anticlea patrem habuit Autolycum, Mercurii filium.

v. 156 *Phthiam*. Ubi Peleus. *Scyronve*. Ubi tum Pyrrhus; postea quidem accersitus a Græcis.

v. 157 *Teucer*. Telamonis ex Hesione filius, uti Ajax ex Eribœa.

v. 171 *Telephon*. Vide Notam in v. 7 Eleg. IX Amor. II.

v. 181 *Unius*. Menelai; cui rapta conjux Helena.

v. 182 *Aulidaque &c.* Vide Notam in v. 3 Heroid. Epist. XIII.

v. 216 *Ecce &c.* Vide Homer. Iliad. lib. II.

v. 233 *Haud impune*. Namque illum sceptro verberavit Ulixes.

v. 248 *Præmiſſa*. Alii *promiſſa*, h. e. quam sibi ex hujusmodi facinore promiserat, sive speraverat.

v. 254 *Benignior*. H. e. magis popularis & blandus, ut arma propterea a vobis obtineat.

v. 273 *Actorides*. Patroclus, Nepos Actoris. Vide Notam in v. 17 Heroid. Epist. I.

v. 277 *Munere ſortis*. Vide Homer. Iliad. lib. VII.

v. 289 *Cæleſtia*. Hæc enim Vulcanus, in gratiam Thetidis, elaboraverat.

v. 293 *Pleiadasque* &c. Vide Notas in v. 188 Heroid. Epist. XVIII, in v. 595 Metam. III, & v. 56 Art. Amat. II.

v. 319 *Fida &c.* In quibusdam inepte legitur *sed & felix cum ſit, facit eſſe fidelem*.

v. 332 *Utque &c.* Heinsius versum hunc aut depravatum valde, aut adulterinum judicat.

v. 335 *Dardanio... vate*. Heleno.

v. 351 *In illis*. In iis scilicet, quæ mecum gessit, est laus sua quoque Diomedi. Alii fortasse venustius & *illi*.

v. 356 *Ajax*. Oilei filius.

v. 357 *Andremone natus*. Thoas, Atalorum princeps.

v. 358 *Eadem*. Creta.

v. 396 *Œbalio... de vulnere*. Hyacinthi; ab œbalia, urbe Laconiæ. De quo puero egit Auctor Fab. V lib. X.

v. 398 *Hæc nominis*. Ajacis nomen exhibens. *Illa querelæ*. Apollinis querelam puerum deflentis indicans, juxta Sophoclem.

v. 399 *Hypſipyles patriam*. Lemnon Insulam. Vide Notas in v. 51 & 53 Heroid. Epist. VI.

v. 409 *Exiguumque &c.* Priami necem graphice pictam, tractamque comis Cassandram, vide Eneid. lib. II.

v. 430 *Biſtoniis &c.* Thracia, in qua lacus est Bistonis, Troadi e regione respondet.

v. 444 *Quo &c.* Vide Notam in v. 7 Heroid. Epist. III.

v. 455 *Neoptolemum*. Pyrrhum, Achillis filium. *Neoptolemus* adpellatur a νέος novus, & πολεμέω bello; quod admodum puer ad bellum Trojanum ductus fuerit.

v. 460 *Aut*. Alii *haud*, & *vellem* pro *ferrem*; quibus minime ſubſcribendum.

v. 485 *Mala ſors*. Ipſa Hecuba in Senecæ Troad.
Mea ſors timetur: ſola ſum Danaïs metus.

v. 525 *Tibi &c.* Pro exſequiis tibi & honore ſepulcri, *matris Contingent &c.*

v. 560 *Atque ita &c.* Hujuſmodi ſenſus eſt: Hecuba, ſegregata (nam Polymeſtora in ſecreta duxerat) ab agmine matrum captivarum, in ipſum violenter irruit, eumdemque corripit. τὸ *involare*, translatione ab avibus in eſcam irruentibus deſumta, quartum caſum vel ſine præpoſitione regere ex variis aureorum Scriptorum locis colligere poſſumus. Nonnulli tamen legunt,
Atque ita correpto, captivarum agmina matrum
Invocat.

v. 570 *Nomen*. Κυνὸς σῆμα, Cynoſſema, h. e. canis ſepulcrum.

ARGUM. FAB. III. *Ut in cineres &c.* Ab aliis ita legitur: *Ut favillæ ejus aduſto rogo in ſorores verterentur volucres, quæ Memnonides nomine dicerentur.*

v. 596 *Patruo*. Priamo; nam Tithonus & Priamus frater fuerunt. Apollodorus lib. III Bibliothecæ.

v. 612 *Tum duo &c.* Vide Notam in v. 3 Eleg. XIII Amor. I.

v. 620 *Dymantida*. Hecubam, Dymantis filiam Homero, Ciſſei Euripidi.

ARGUM. FAB. IV. *Delphos*. Micyllus *Delum*, & recte; ut colligitur ex v. 35, qui conferendus eſt cum v. 335 lib. VI.

v. 625 *Cythereius heros*. Æneas Anchiſæ filius, & Veneris; quæ *Cytherea* dicitur, quia nata ex ſpuma maris prope Cythera, & in hanc Ægæi maris Inſulam vecta fuit a concha marina.

v. 635 *Stirpes*. Olivam, & palmam. Vide Notam in v. 100 Heroid. Epiſt. XXI.

v. 674 *In volucrem*. Plurimi fortaſſe rectius *in volucres*.

v. 678 *Antiquam matrem*. Italiam, unde Dardanus Trojanæ gentis auctor in Phrygiam venerat. At ambiguo Oraculi reſponſo decepti petiere Cretam, ex qua Teucer olim coloniam in Troadem tranſtulerat.

v. 680 *Nepoti*. Aſcanio, Æneæ filio.

v. 682 *Iſmenius*. Ab Iſmeno, Aoniæ h. e. Bœotiæ fluvio.

v. 684 *Myleus*. Perperam vocatur in Argumento *Lydius*; Siculus eſt enim Alcon, a Mylis urbe Siciliæ.

v. 686 *Docebant*. Nam urbs tantummodo Thebarum septem portas habebat; & hinc ἑπτάπυλος vocabatur.

v. 687 *Ante &c.* Graſſabatur namque peſtis. Cum autem reſponſum eſſet ex Oraculo, placatum iri Deorum iram, ſi duæ virgines immolarentur; Meniocha, & Menippa, Orionis filiæ, ſemetipſas pro Patriæ ſalute devoverunt.

v. 700 *Hactenus &c.* Crater videlicet uſque ad os ſummum aſper erat *antiquo ſignis fulgentibus ære*, ſuperior autem ejuſdem extremitas cælato acanthi ſpinoſi flore aſperabatur.

v. 707 *Jovem*. Ideſt, cœlum inſalubre, & peſtilens.

v. 710 *Aello*. Scilicet una ex Harpyis, quæ Virgilio Celæno.

v. 713 *Certatam &c.* Ambraciam, oppidum Epiri; quod cum vellent Apollo, Diana, & Hercules ſibi quiſque adſerere, nec inter ſe convenirent, Cragaleum judicem elegerunt. Is autem cum oppidum Herculi adjudicaſſet, in Actium promontorium ab indignato Apolline verſus eſt; ubi Deus idem deinde coli cœpit, & *Actiacus* a loco denominari.

v. 720 *Vati*. Heleno, Priami filio.

v. 749 *Cratæide natam*. Scyllam Phorci, & Cratæidis Nymphæ filiam.

v. 854 *Genitor*. Neptunus ex Thoa, Phorci filia, Polyphemum genuit.

v. 886 *Ut vires &c.* Ut in rapidum nempe flumen verteretur; quod originem duceret ex Nympha Symæthide, Symæthi Siciliæ fluminis filia.

v. 919 *Palæmon*. Vide Notam in v. 159 Heroid. Epiſt. XVIII.

v. 952 *Nefas*. Vitiorum labem ex anteacta vita contractam, ſordeſque concretas.

v. 968 *Titanidos*. Solis, qui ex Titanum progenie, filiæ.

IN LIBRUM XIV.

v. 1 *Giganteis &c.* Gigantes enim, fulmine ab Jove percuſſi, Ætnæ ſuperinjectæ caminis quaſi faucibus ignem eructare finguntur.

v. 5 *Zanclen*. Meſſanam, urbem Siciliæ, cui e regione reſpondet Rhegium in Italia, interjecto freto Siculo, infami naufragiis, ſcopulis, Scylla & Charybdi. *Zancles* autem

Digitized by Google

nomine adpellabatur etiam Sicilia tota, ἀπὸ τῆς ζάγκλης, h. e. a falce Saturni; quam Poetæ fabulantur in Siciliam decidiſſe.

v. 10 *Plena ferarum*. Vide Virg. Æneid. lib. VII, v. 15.

v. 24 *Fineque nil*. Quidam *Hoc mihi nil*. Alii aliter.

v. 27 *Indicio... paterno*. Venus omnem Solis progeniem turpiſſimis amoribus obnoxiam reddidit, quod ipſe Martis adulterium ad Vulcanum conjugem detuliſſet.

v. 44 *Carmina*. Quæ ab Hecate matre didicerat.

v. 71 *In Circes odium*. Quæ Ulixen hoſpitio ſusceperat & thalamo, eidemque duos filios pepererat.

ARGUM. FAB. III. *Boni*. Alii *bonis*.

v. 77 *Libycas &c.* Ventis in gratiam Junonis immiſſis ab Æolo, ut Æneid. lib. I fuse deſcribitur.

v. 80 *Sidonis*. Dido, quæ ex Sidonia in Africam profugerat. Vide Notas in v. 3 & 97 Heroid. Epiſt. VII.

v. 83 *Sedem Erycis*. Siciliam; in qua mons Eryx, ab Eryce Veneris filio ibi condito.

v. 85 *Quasque &c.* Trojanæ mulieres, Iridis hortatu, longæque navigationis tædio, ignem in classem conjecerant, quatuorque naves exuſſerant. Vide Virg. Æneid. V.

v. 86 *Hippotadæ &c.* Æolias Insulas, Liparam, Hieram, Strongylen; in quibus officinæ Vulcani.

v. 87 *Acheloiadum*. Acheloi filiarum; de quibus lib. V, v. 552.

v. 88 *Præside*. Palinuro, qui præceps in mare deciderat.

v. 101 *Parthenopeia... Mœnia*. Neapolin, *Parthenopen* antea vocatam, a Sirene cognomine ibi sepulta.

v. 103 *Tumulum*. Promontorium; quod Misenum subinde fuit adpellatum, quia Misenus Æoli filius ibi & sollemnes exsequias habuit & sedem.

v. 155 *Euboicam.... urbem*. Cumas, Chalcidensium coloniam. Chalcis autem oppidum Eubœæ fuerat.

v. 157 *Nutricis*. Suæ, nempe Cajetæ.

v. 159 *Neritius*. Ithacensis, a Nerito Ithacæ monte.

v. 233 *Urbem*. Phormias; quarum incolæ Læstrygones immaniſſimi fuiſſe dicuntur, & originem a Lamo traxiſſe.

v. 271 *Diffudit &c.* Exporrecta fronte, vultuque læto, nobis omnia pro voto noſtro benigne reſpondit. Alii legunt *omina*.

v. 324 *Nec adhuc &c.* Nondum ille annum viceſimum agebat; propterea que non poterat interfuiſſe quater ludis Olympicis, qui a Græcis quinto quoque anno edi ſolebant.

v. 331 *Scythicæ... Dianæ*. Ex Taurica regione Scythiæ Italiam in nemus Aricinum ab Oreste translatæ.

v. 334 *Ancipiti*. Bifronti.

v. 345 *Contractus*. Codices mire variant. Lectionem hanc omnibus anteponit Gronovius; & ad auream fibulam, quæ chlamydem apte contraheret sive substringeret, τὸ *contractus* referri contendit.

v. 416 *Tartessia*. Ad Tartessum, urbem extremæ Hispaniæ Bæticæ, pertinentia; quæ alio nomine *Carteja* dicitur.

v. 430 *Exsequialia*. Suimet ipsius veluti exsequias præcedentia.

v. 454 *Externo robore*. Vide Virg. Æneid. lib. VII.

v. 457 *Profugi*. Diomedes, Ætoliæ Rex, a bello Trojano reversus, ubi comperisset uxorem Ægialen a Comata filio Stheneli corruptam, vitæque suæ insidiantem, in Apuliam profugit: ubi, regni parte & filia a Dauno donatus, Argyripam condidit.

v. 468 *Narytiusque heros*. Ajax Oilei filius, oriundus Narycia, Locridis urbe. *A virgine, virgine rapta*. H. e. a Pallade, ob raptam violatamque Cassandram, ea pœna multatus, quam solus ipse meruerat. Vide Virg. Æneid. lib. I, v. 45.

v. 472 *Caphareá*. Vide Notam in v. 735 Remed. Amor.

v. 477 *Vulnere*. Vide Notam in v. 31 Eleg. VII Amor. I.

v. 493 *Et magno &c.* Alii *Et parvo*, sensu haudquaquam obvio. Leidensis unus *Et damno*.

v. 494 *Pleuronius*. Ex Pleurone, oppido Ætoliæ.

v. 512 *Œnides*. Œnei nepos. *Calydonia regna*. Apuliam, in cujus parte regnabat Diomedes, ex Ætolia profugus. Fuit autem Calydon oppidum Ætoliæ.

v. 545 *Astræi... Fratres*. Venti, Astræi gigantis, & Auroræ filii, juxta Hesiodum.

v. 561 *Supposuere manus*. Suppositis nempe manibus, auxilium tulere, ne mergerentur.

v. 563 *Neritiæque ratis*. Qua vehebatur Ulixes; a Nerito, Ithacæ monte.

v. 608 *Indigetem*. Indigetes proprie sunt Dii ex hominibus facti, quasi in Diis agentes, juxta Servium.

v. 610 *Silvius*. In hac Albanorum Regum genealogia dissentit a se Noster Fast. IV, & a Nostro Livius Lib. I.

v. 611 *Repetita... Nomina*. Livius: *Mansit Silvius postea omnibus cognomen, qui Albæ regnarunt*.

v. 640 *Deus*. Priapus. Vide Horat. Serm. lib. I, Sat. VIII.

v. 657 *Tantoque potentior.* Sensus est: Salve o præstantior & beatior Nymphis omnibus. Vixque cœptis laudibus interserit oscula; proptereaque merito expunxerat Heinsius duos versus, *Omnibus es Nymphis &c.*

v. 671 *Timidis audacis.* H. e. audacis in timidos. Alii *timidi aut audacis*; perperam.

v. 688 *Primus habet.* Propertius Eleg. II lib. IV:

Prima mihi variat liventibus uva racemis,
Et coma lactenti spicea fruge tumet.

Dicabantur enim Vertumno fructuum primitiæ.

v. 694 *Idalien.* Venerem; quod in Idalia sedem haberet, oppido Cypri. *Rhamnusidis.* Vide Notam in v. 406 lib. III.

v. 711 *Cadentibus Hœdis.* Stellis duabus, ortu & occasu suo tempestatem cientibus. Vide Notam in v. 188 Heroid. Epist. XVIII.

v. 731 *Ut memoremur.* Longe rectius & elegantius, *facite ô memoremur.*

v. 760 *Nomine... Prospicientis.* Desumto scilicet ab Anaxaretes specie in saxum conversæ, dum e fenestra prospiceret.

v. 772 *Miles Amuli.* Amulius ipse, qui Numitori fratri regnum interceperat, filiâ ejusdem Rheâ Vestæ sacerdotio consecratâ. At hujus ex Marte filii, Amulio peremto, regnum avo Numitori restituerunt.

v. 774 *Palilibus.* A Pale, pastorum Dea, nuncupatis.

v. 828 *Trabeati.* Induti trabea; quæ Romanorum toga fuerat, purpurâ & albo trabeatim distincta.

v. 845 *Thaumantea.* Vide Notam in v. 479 lib. IV.

IN LIBRUM XV.

ARGUM. FAB. I. *Tares... Tarentum.* Lege *Croto*, & *Crotonem.*

v. 13 *Litora... Lacinia.* Lacinium promontorium, a latrone Lacinio nuncupatum, a quo distat Crotona 6 mill. pass.

v. 50 *Lacedæmonium.* A Lacedæmoniorum colonia conditum, duce Phalanto.

v. 60 *Vir... Samius.* Pythagoras, patriam a Tyranno Polycrate occupatam fugiens, Crotonem petiit. Idem autem accidisse Numæ Pompilii tempore fabulosum est. Audi M.

Tullium Tuſcul. Diſput. lib. I: *Pythagoras cum, Superbo regnante, in Italiam veniſſet, tenuit magnam illam Græciam cum honore & diſciplina, tum etiam auctoritate. Multaque ſæcula poſtea ſic viguit Pythagoreorum nomen, ut nulli alii docti viderentur.*

v. 66 *Silentum*. Scholæ Pythagoricæ primum & maximum præceptum erat diu ſilere. Apulejus: *Prima apud eum meditatio ſapienti futuro fuit linguam coercere.*

v. 86 *Armeniæque*. Melius & ſignificantius *Armeniæ tigres*.

v. 155 *Falſique piacula mundi?* Pœnas ſcilicet delictorum, quas deceptus mundus in altera vita ſibi fingebat.

v. 233 *Bis rapta*. Primum a Theſeo, deinde a Paride.

v. 239 *Quatuor &c.* Quæ de ſingulorum elementorum ſecum invicem commutatione docuerat Pythagoras, jamdiu a Philoſophis exploſa fuerant, eadem elementa eſſe corpora ſui generis & immutabilia affirmantibus. At per hæc tempora (quod mirum) a nonnullis Chimicis magnæ auctoritatis Pythagorea ſententia in ſcenam iterum revocata eſt.

v. 262 *Vidi &c.* Maris peregrinationem & telluris mutationes, quas veteres Philoſophi cognoverant, recentiores longa & diuturna obſervatione confirmarunt.

v. 267 *Deductus in æquor*. Solo ſcilicet æquatus, ſive complanatus.

v. 272 *Excæcata*. Obſtructa nimirum & abdita. Alii *exſiccata*.

v. 290 *Zancle*. Pro Sicilia ponitur, ut alias diximus.

v. 299 *Vis fera &c.* Montes e terra repente naſci, & etiam in mari novas inſulas emergere, in comperto eſt; nam hoc ipſo ſeculo nova inſula in Ægæo erupit. At horum effectuum cauſſa alia prorſus a ventis eſt, Vulcanius ſcilicet ignis & electricus.

v. 307 *Plurima &c.* Hæc, & quæ ſequuntur uſque ad v. 356, Ariſtoteli, Pauſaniæ, & Plinio omnino probantur; nec ejuſmodi profecto ſunt, ut nequeant per cognitas Naturæ vires explicari.

v. 363 *In parva animalia verti?* Hanc ſententiam omnino falſam eſſe nemo eſt qui ignoret. Nulla enim animalia ex putri, ſed ex parvis ovis cuncta naſcuntur.

v. 412 *Adſimulat tactu*. Chamæleon ſcilicet induitur colores rerum omnium, quas tangit, aut quas ſupergreditur. Veriſſimum autem eſt animal hoc varios colores referre; at illos non a corporibus mutuatur, ſed ex ipſo ſui corpore, diſſimiliter refracta luce, reflectere.

Digitized by Google

v. 447 *De ſanguine natus Iuli*. Octavius Auguſtus, Julii Cæſaris adoptione filius.

v. 451 *Cognataque mœnia*. Pythagoras enim ſe Trojanum Euphorbum fuiſſe dixerat.

v. 462 *Thyeſteis*. Vide Notam in v. 205 Heroid. Epiſt. XVI.

v. 475 *Formidatis... pinnis*. Ut cervos in veras plagas truderent, quoddam retis genus plumis verſicoloribus atque uſtulatis intertextum, ad eosdem terrendos, ſuſpendebant.

v. 492 *Theſeius heros*. Hippolytus, Theſei filius, vitæ ab Æſculapio reſtitutus, & templo Dianæ in Aricina ſilva præfectus, ut infra.

v. 500 *Paſiphaeia*. Phædra, Paſiphaes filia.

v. 506 *Pittheam*. In qua Pittheus, maternus avus, regnaverat.

v. 552 *Amazone natus*. Virbius, Hippolytæ filius.

v. 565 *Cipus*. Genitio Cipo Prætori paludato portam egreſſo in capite ſubito veluti cornua emerſerunt, inquit Valerius Max. lib. V, cap. 6; reſponſumque eſt, Eum regem fore, ſi in urbem revertiſſet: quod ne accideret, voluntarium ac perpetuum ſibimet indixit exſilium.

v. 624 *Coroniden*. Æſculapium, Coronei nepotem, Apollinis ex Coronide filium. Vide Notam in v. 644 lib. II.

v. 702 *Dea*. Multi *Dea*; nempe Junone. *Scylaceaque*. Alii *Scylleaque*.

v. 746 *Cæſar*. Julius videlicet.

v. 750 *Sua progenies*. Octavius, adoptione filius.

v. 752 *Scilicet &c.* Elevat ironice J. Cæſaris præclara geſta, ut illis Octavii adoptionem præferat. Alii legunt *Scilicet æquoreos minus eſt &c.*

v. 754 *Victrices &c.* Ptolemæo Rege devicto.

v. 755 *Cinyphium*. A Cinyphe Mauritaniæ fluvio. Jubas autem Scipionis & reliquiarum Pharſaliæ partes tuebatur. *Mithridateiſque &c.* Mithridates Ponti Rex cum Romanis annos XL bellum geſſit. Pharnacem filium ejus bella ferocius moventem Cæſar ex Alexandria advolans una acie profligavit.

v. 795 *Cæſumque &c.* Pars jecoris ſuperior, gibbera, & rotunda, quam ex omni parte diligentiſſime haruſpices obſervabant, ex ea præcipue futura portendi exiſtimantes, *caput* adpellabatur. Quod ſi cæſum reperiebatur, lævi ominis erat indicium. Vide Plin. lib. IX, cap. 37.

v. 805 Paris, ſingulari certamine congreſſus cum Menelao; & Æneas cum Diomede.

v. 822 *Obsessæ ... Mutinæ*. D. Brutum Mutinæ obsederat Antonius: missus a Senatu obsidionem levavit Octavius.

v. 824 *Philippi*. Confundunt Auctores Pharsalum in Thessalia, ubi depugnatum est inter Cæsarem & Pompejum, & Philippos in Thracia, ubi victi Brutus & Cassius ab Octavio & Antonio.

v. 825 *Magnum &c*. Sextus Pompejus, Cn. Pompeji Magni filius, navali pugna ab Octavio victus.

v. 826 *Romanique &c*. Antonii cladem & Cleopatræ ab Octavio ad Actium Promontorium patratam significat.

v. 836 *Prolem &c*. Tiberium ex Livia Drusilla uxore, sed gravida impetrata a Druso, successorem nominis & Imperii creabit.

v. 859 *Mundi... triformis*. Cœli scilicet, ætheris, & aeris, juxta veterum Philosophorum sententiam; namque terræ & maris imperium tenet Augustus.

Divisum imperium cum Jove Cæsar habet.

Digitized by Google

ERRATA CORRIGE.

Pag.	33	lin. 24	jactante	jactate
	45	3	spectabant	spectabat
	114	15	repente	tepente
	126	26	pictus	pictis
	312	19	tubera	tubere
	354	25	nec	ne
	433	4	munut	munus
	443	22	vellere	vellera

VA1
1551689

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

110
9
55

Digitized by Google